

**ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

**"Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка"**

28 квітня 2017 року

**За загальною редакцією к.пед.н.,
заслуженого працівника освіти України
генерал-майора І.В. Толока**

Київ – 2017

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 20.04.2017 № 16).*

Т30 Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів "Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка" [Текст] / за заг. редакцією І.В. Толока. – К. : ВІКНУ, 2017. – 276 с.

Опубліковано тези доповідей молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інших вищих військових та вищих навчальних закладів України, вітчизняних фахівців із: актуальних проблем гуманітарного розвитку Збройних Сил України; технічних проблем озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення; актуальних проблем правового забезпечення діяльності військ (сил); фінансів; інформаційно-психологічної боротьби у воєнній сфері; актуальних проблем лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України; сучасних комунікаційно-контентних процесів у безпековій сфері.

Редакційна колегія:

Толок І.В., ген.-майор, к.пед.н., голова
Ольховой І.О., п-к, к.геогр.н., доц.
Шарий В.І., д.військ.н., проф.
Ленков С.В., д.т.н., проф.
Кирик В.Л., п-к, к.політ.н., доц.
Білан М.Б., п/п-к, к.філол.н., доц.
Хом'яков Д.О., п/п-к, к.ю.н.
Савков П.А., п-к, к.т.н., доц.
Сизов А.І., п-к, к.е.н.
Параніч О.П., п/п-к
Лісовський В.М., п-к
Коваль Ю.В., доц.
Жарков Я.М., к.і.н., доц.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка, 2017

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Абрамян О.В., Дем'янюк О.С. Нові підходи до організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх офіцерів	17
Басов М.О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців до служби в бойових умовах	18
Безносьук О.О. Контекстне навчання при підготовці військового фахівця	19
Бруй Д.В. Становлення самооцінки військовослужбовців в процесі професіоналізації	21
Бура Ю.С. Вплив психічних станів на образ виконання рухової діяльності у операторів військової авіації	22
Гаврюшенко В.В. Щодо стану розробки проблеми спільної діяльності як форми соціальної взаємодії	23
Голуб Ю.В. Взаємодія влади і громадянського суспільства в умовах протидії зовнішньої агресії	24
Горпинич О.В. Специфіка ігрових соціальних технологій	25
Двірний А.М. Передумови реідеологізації України	26
Дем'янюк О.С., Абрамян О.В. Нові підходи до організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх офіцерів	27
Джус О.А. Місце і роль воєнної складової в реалізації національних інтересів держави	28
Дорохов М.С. Імплементация європейських цінностей у військову сферу	29
Карачинський О.А. Терапевтичні стратегії діалектичної поведінкової терапії як інструмент роботи пошуку та віднайдення сенсу	31
Карачинський О.А. Діалектична поведінкова терапія як засіб пошуку та віднайдення сенсу	32
Ключко О.О. Актуальність модернізації національної безпеки при викликах і загрозах сьогодення	33
Коваль Ю.В., Мірошніченко О.В. Інтегрований підхід до формування творчої особистості курсанта	34
Коваль Ю.В. Україна-НАТО та Україна-ЄС	36

Кожедуб О.В. Характеристика наукових підходів до дослідження проблем цивільно-військових відносин	37
Колісник О.Л., Полежаєв Ю.С., Дробчак Л.В. Аналіз впливу чинника страху на фізіологічний стан військовослужбовця в зоні бойових дій	38
Копаниця Д. Види психологічної готовності військовослужбовців ЗСУ	40
Кравченко О.І., Віхтюк М.П. Сутність моделі дистанційного навчання для підготовки військових фахівців в Україні	41
Красота І.В., Павленко В.І., Халіманенко С.М. Щорічне видання "Біла книга – Збройні Сили України", як елемент демократичного цивільного контролю	42
Красота І.В., Черних І.В., Бадрук О.О. Особливості визначення потреби на підготовку осіб офіцерського складу з вищою освітою, зокрема для інженерних військ Збройних Сил України	43
Кудря М.В. Теоретико-методологічні засади дослідження волонтерства як інституту громадянського суспільства	44
Кузьменко М.Д. Фрустраційна толерантність та ірраціональні установки офіцерів на етапі підготовки до виконання завдань	44
Лукаш І.С. Теоретичне обґрунтування взаємодії релігії та політики	45
Мась Н.М. Вторинний травматичний синдром	47
Нечипоренко С.В. Аналіз конфліктних взаємовідносин у військових колективах	48
Новіцький Т.А. Психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції	49
Поємчук С.В. Визначення професійної придатності особистості при проведенні професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу за контрактом	50
Пристах А.С. Україна та Європа тенденції взаємозв'язку	51
Пчелінська В.В., Колісник О.Л. Структура і динаміка суїцидальної поведінки військовослужбовців	52
Рогов П.Д. Щодо ролі стратагемного та критичного мислення у протидії інформаційному тероризму	53
Рябова О.В. Вплив особистісними властивостей курсантів на формування в них емоційної зрілості	54
Садовський А.Ю. Соціально-психологічна адаптація	55

військовослужбовців до бойових умов

Сергієнко С.П. Посттравматичне зростання комбатантів	55
Сергієнко С.П. Життестійкість як внутрішній ресурс особистості	57
Сірий А.В. Пріоритети розвитку Збройних Сил України	58
Сірий С.В. Повчальні висновки з досвіду гібридної війни	58
Степанюк О.О. Особливості мотивації кандидатів для проходження на військову службу на контрактній основі	59
Сторожук Н.А. Шляхи удосконалення системи психологічної реабілітації учасників АТО	60
Томчук О.А. Розвиток життестійкості комбатантів, як чиннику посттравматичного росту	62
Турченко Ю.В. Забезпечення інформаційних заходів в інтересах проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та АР Крим	62
Удовиченко І.М. "Інформаційна війна як складова гібридної агресії Росії проти України	63
Уліч В.Л. Інтеграційні процеси в системі вищої освіти	64
Філь Г.В. Стиль життя, як показник рівня життя	66
Харитонов Б.О. Аналіз зв'язку компонентів життєвої перспективи з ціннісно-сисловою сферою особистості учасників локальних військових конфліктів	67
Христоріз М. Сепаратизм і його наслідки в Україні	68
Черних Ю.О., Черних О.Б. Поняття ключових компетенцій у змісті освіти військових фахівців зарубіжних країн	69
Шестопалова М.Ю. Чинники високої стресостійкості військовослужбовця – зв'язківця в умовах бойових дій	70
Шинкаренко В.В. Визначення проблем мотивації військово-професійної діяльності військовослужбовців служби за контрактом	71
Шумейко А.П. Зловживання алкоголем як фактор неуспішної реабілітації учасників бойових дій	72

СЕКЦІЯ 2. ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Акуленко Т.О. Використання геоінформаційних платформ у моніторингу земель	75
Ахундов В.Т., Лейзерович Р.О. Метод реєстрації	75

завантаження/розвантаження великорозмірних об'єктів військово-цивільного призначення	
Бабій О.С., Бахвалов В.Б., Катринчук Д.О., Попадюк Є.Ю.	76
Задача калібрування оптичних камер	
Байдюк М.М., Огнєвий О.В. Захист інформаційної взаємодії в середовищі хмарних обчислень	77
Бойчук В.О., Кондратюк С.В. Моделювання накладень соціальних графів шляхом пліток в неструктурованих соціальних мережах P2P	78
Глухов С.І. Методика вибору діагностичного параметру для інтелектуальної системи діагностування РЕТ	79
Гурман І.В., Муляр І.В., Бондаренко Т.В. Аналіз прихованих загроз інформаційній безпеці у середовищі хмарних обчислень	80
Джулій В.М., Божук С.О. Аналіз методів побудови алгоритмічних засобів захисту інформації	81
Джулій В.М., Чешун Д.В. Аналіз методів і алгоритмів розробки Веб-додатків	82
Длугунович Н.А. Логіка розробки Іт-проекту засобами MS PROJECT	83
Добровольський В.Б., Демченко С.В., Дудаш В.А., Кепко А.Г. Сучасна технологія зв'язку SDR	84
Жиров Г.Б. Методика визначення показників безвідмовності складових частин радіоелектронної техніки на елементній базі різних країн світу	85
Коваль М.О. Класифікація експертних систем	86
Козіна Ю.Ю., Гуляєва Н.А., Жучковський В.Ю. Напрями розвитку пошукової оптимізації Веб-сайтів	87
Красильников С.Р., Баніт Б.Б. Методика створення успішного корпоративного сайту	88
Красильников С.Р., Прухніцький В.І. Методи використання прихованих водяних знаків для захисту зображень	89
Кубрак В.О. Апаратний засіб контролю над операціями ЕОМ через його клавіатуру	90
Кубявка М.Б., Кубявка Л.Б. Рефлекторний метод автоматичного реагування на зміст повідомлення	91
Ленков Є.С. Аналіз математичних моделей технічного обслуговування складних технічних об'єктів	92

Лещенко О.І., Притуляк Є.М., Лещенко Е.О. Особливості визначення параметрів вібрації	93
Лоза В.М., Лалетін С.П., Кравченко І.О. Можливість застосування моноімпульсного методу вимірювання кута місця цілей приземного шару в радіолокаційних станціях з дзеркальними антенами	94
Муляр І.В., Козак С.В. Управління електронними пристроями за допомогою жестів	95
Муляр І.В., Войнарович С.Б. Аналіз підходів до структурної збірки Web-додатків	96
Мясіщев О.А., Ярошук Д.О., Ленков О.С. Аналіз впливу загроз інформаційної безпеки на ефективність функціонування закритої телекомунікаційної мережі	97
Нікіфоров М.М., Пампуха І.В., Левіщенко Є.В. Аналіз застосування багатоканальних оптико-електронних пристроїв	98
Нікіфоров М.М., Пампуха І.В., Іценко Д.С. Обґрунтування доцільності використання для розвідки багатоканальних оптико-електронних пристроїв	99
Нікіфоров М.М., Пампуха І.В., Мацьовитий В.Л. Аналіз можливостей сучасних російських автоматизованих систем моніторингу радіо простору на базі SDR технології	100
Обертюк І.В., Хмельницький Ю.В. Особливості використання інтелектуальних технологій для підвищення якості роботи мереж	101
Огнєвий О.В., Самсонюк Б.С. Аналіз підходів до обробки трафіку в чергах маршрутизаторів мультисервісної мережі на основі нечіткої логіки	102
Охрамович М.М. Альтернативні пристрої живлення технічних засобів озброєння	103
Проценко Я.М. Особливості конструктивної і надійносної структури складних об'єктів радіоелектронної техніки	104
Рамський А.О. Зменшення напружень внутрішнього шару конструкції за допомогою попередньо напружених зовнішніх шарів	105
Савран В.О. Система підтримки прийняття рішень щодо контролю технічного стану цифрових радіоелектронних пристроїв	106
Стеля О.Б., Пампуха І.В., Катричук Д.О., Попадюк Є.Ю. Математичне моделювання задачі калібрування камери	107
Стеля О.Б., Потапенко Л.І., Сіренко І.П., Нікіфоров М.М. Чисельне моделювання внутрішньобалістичних процесів	108

Стеля О.Б., Потапенко Л.І., Сіренко І.П., Пампуха І.В.	109
Математичне моделювання задач зовнішньої балістики	
Чешун В.М., Кравченко А.О.	110
Використання кінематичної моделі для автоматизованої електронної системи паралельного паркування	
Чешун В.М., Лаврінчук В.В.	111
Нейромережні засоби розпізнавання номерних знаків автотранспорту	
Чешун В.М., Чорненький В.І.	112
Штучні нейронні мережі в задачах декодування кодів Хеммінга з кратними помилками	
Яковлєв Д.П., Хмельницький Ю.В.	113
Особливості впровадження LTE для високошвидкісних мобільних мереж	
Яременко А.І.	114
Види моделювання у моніторингу земель	
 СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬК (СИЛ)	
Бериславська О.М.	117
Напрямки інформаційної політики в умовах гібридної війни	
Галяутдінова О.В.	118
Особливості здійснення соціального захисту військовослужбовців, які приймали участь в антитерористичній операції	
Гром А.М.	120
Правові засади реформ у сфері державних закупівель	
Димарецький І.В.	121
Методичне забезпечення правової підготовки у Збройних Силах України	
Дмитренко Ю.С.	122
Державно-управлінські аспекти використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України	
Дубовик Н.А.	124
Соціальна політика та соціальна справедливість	
Зінченко Д.О.	125
Вплив військового законодавства на формування правової держави	
Каргін О.М.	126
Досудове врегулювання господарських спорів: історія, сучасність та перспективи	
Кожедуб О.В.	127
До питання предмету соціології кримінального права	
Кушнір М.В.	129
До питання запровадження військової служби за призовом офіцерського складу в особливий період	
Лисак Л.В.	130
Представник уповноваженого Верховної Ради з прав людини з питань захисту прав військовослужбовців як елемент	

системи демократичного та цивільного контролю над воєнною організацією та правоохоронними органами держави (правові аспекти)	
Лісовська Д.А. Контроль за формуванням тарифів на теплопостачання	132
Лісогор Ю.Б. Контроль за переміщенням товарів подвійного призначення	134
Мельник О.Г. Правове регулювання відносин з охорони військового майна	135
Нефедова А.В. Сутність поняття адміністративно-правової кваліфікації	137
Опанасенко О.О. Деякі питання підсудності справ пов'язаних з проходженням військової служби	137
Пасіка С.П. Поняття та загальна характеристика запобігання корупції у воєнній сфері України	139
Роллер В.М. Правова база регулювання інформаційного суспільства	140
Савинець О.Ю. Правове регулювання укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру	142
Скиба О.С. Корупційні ризики в воєнній сфері	143
Стецюк С.П. Історико-правові аспекти виникнення та розвитку військових юридичних підрозділів часів УНР та Гетьманату П. Скоропадського	145
Тахтарова І.М. Шляхи забезпечення національної безпеки України	146
Філіппова В.Д., Філіппова В.В. Демократичний цивільний контроль над органами сектору безпеки і оборони	148
Хом'яков Д.О., Савчинська Н.Ю. Адміністративно-правові аспекти діяльності суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів в умовах експортного контролю	150
Юрченко С.С. Правове регулювання державної політики у сфері управління Збройних Сил України	151

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ

Артюшенко О.О. Особливості взаємодії військових частин з органами державної казначейської служби України щодо операцій на реєстраційних рахунках	154
Банюк Я.О. Актуальні проблеми ведення військового	155

господарства в польових умовах з урахуванням досвіду АТО

Безмен В.О., Андрієнко О.О. Порівняльний аналіз соціального захисту військовослужбовців в Україні та розвинутих країн світу	156
Бондік Л.О. Роль власних надходжень військових частин Збройних Сил України в загальній системі фінансування оборонних потреб держави	157
Вовчанський Н.В., Сизов А.І. Проблемні питання в організації оплати праці в сучасних умовах	158
Горячева К.С. "Повзучій протекціонізм": неминучий сценарій для економіки України	159
Дзись С.Р. Актуальні питання оприбуткування та обліку благодійної допомоги в Збройних Силах України	160
Івасюк А.М., Брижеватий В.М. Проблемні питання організації роботи начальника фінансового органу військової частини	161
Карпенко В.І., Харитончук О.В. Доцільність визначення оцінки організації роботи фахівців фінансово-економічних служб військових частин	162
Карпич А.Ю. Модернізація методології фундаментального аналізу на рівні підприємства	163
Кириленко І.В., Томашевський Т.Т. Ефективність використання коштів на оборону	164
Кириленко І.В., Кучер В.В. Фінансове забезпечення ЗСУ згідно з державним бюджетом України на 2017 рік	165
Копаниця П.В., Луцик Ю.О. Проблемні питання та шляхи вдосконалення списання військового майна військових частин Збройних Сил України	166
Легомінова С.В. Драйвери соціально-економічного розвитку й їх вплив у формування конкурентної платформи телекомунікаційних підприємств	167
Лобань О.О. Деякі аспекти правового регулювання порядку доведення інформації до споживачів житлово-комунальних послуг	169
Мазуренко С.Ю. Державний фінансовий контроль	171
Мехед А.М., Кириленко І.В. Особливості фінансування оборони України у 2017 році	172
Овдієнко П.М. Раціональне формування облікової політики створює ефективну систему бухгалтерського обліку, як елемента управління установою	173

Остапенко О.П. Ключові напрямки управління ризиками Збройних Сил України в умовах їх реформування	174
Терехов Д.О. Актуальні питання бухгалтерського обліку централізованого постачання товарів, робіт і послуг в Міністерстві Оборони України	176
Турченко О.В. Вдосконалення маркетингової діяльності на підприємстві	177
Ульянов К.Є. Протекціонізм як фактор монополізації внутрішніх ринків в умовах глобалізації	178
Цюкало Л.В. Соціальний захист військовослужбовців в особливий період	179
Черниш Т.В., Бухер О.А. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості військової частини в сучасних умовах	180
Чистик О.М., Малюга В.А. Середньострокове бюджетне планування у прогнозуванні фінансових ресурсів на оборону України	182
Чимишенко С.М., Букреєв Г.Г. Особливості пенсійного забезпечення в контексті пенсійної реформи України	183
Шатов О.В. Актуальні питання спеціального фонду державного бюджету у військових частинах, установах і організаціях Збройних Сил України та Міністерства оборони України	184
Щербина І.М. "Іновації у системі фінансового планування у військовій частині Збройних Сил України".	185

СЕКЦІЯ 5. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Вигівська О.В., Карпусь В. Проблеми захисту культурного простору країни	188
Гаєвський Р.С. Інформування населення через соціальні мережі	188
Горпинич Г.І. Інформаційний вплив та інформаційна безпека	189
Горпинич Л.І. Кіберзлочинність як новітній виклик сучасності	191
Жарков Я.М., Семенов А.І. Сутність і зміст інформаційної агресії Російської федерації проти України	193
Жилін А.В., Кудленок Б.В. Методи та засоби забезпечення анонімності в мережі Інтернет	194
Кулініч О.О. Розробка аудіопродукції, яка мотивує молодь на службу в Збройних Силах України	195
Присяжнюк М.М., Люля В.С. Соціальні мережі в аспекті	196

маніпулятивного впливу

Павлюк М.Л. Організація стратегічних комунікацій в інтересах антитерористичної операції **197**

Рахімов В.В. Моніторинг інформаційного простору з метою виявлення загроз інформаційній безпеці України у воєнній сфері **198**

Сухомлин І.С. Засоби захисту в розподілених інформаційно-комунікаційних системах **199**

Фомін В.В. Обґрунтування рекомендацій щодо введення противника в оману та забезпечення скритності дій власних військ (сил) в антитерористичній операції **201**

Христофорова О.Ф., Присяжнюк М.М. Симулякри як різновид інформаційно-психологічного впливу **202**

Череда І.В. Модель процесу оцінки активності спільнот створених для психологічного впливу на цільову аудиторію **203**

Шилов Р.Г. Обґрунтування пропозицій щодо забезпечення інформаційної безпеки військових частин **203**

СЕКЦІЯ 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Гальчус А.О. Термінологічна робота та виконання перекладацького завдання **207**

Гофман А.І. Використання граматичних перекладацьких трансформацій при перекладі англомовних військово-політичних текстів **208**

Григолінська Н.М. Алгоритм стандартизації військових термінів **209**

Зарицька А.І. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання **211**

Златніков В.Г. Методика формування професійно-орієнтованої іншомовної компетенції у читанні у військовослужбовців ЗСУ **212**

Лісовський В.М. Роль словозмінної моделі в системі машинного перекладу **213**

Лукіяничук Ю.О. Пермутація при перекладі чотирикомпонентних військових термінів (з тематики "радіоелектронна техніка") **214**

Нікіфорова О.М. Функціональні та жанрово-стильові особливості текстів військово-політичної тематики **215**

Образцова Т.В. Визначення типів утворення арабських слів-комполітів шляхом основоскладання	216
Паніна О.О. "Займенниковий зсув" як засіб конструювання гендерної ідентичності англословного суб'єкта дискурсу	217
Приліпко М.О. Стилїстичні особливості військового перекладу	218
Проноза В.О. Контекстно-обмежений переклад	219
Рубановський П.В. Проблеми розпізнавання мови людини	220
Таратута О.І. Моделювання граматичних та семантичних ознак словотвірних моделей корпусу англійських текстів військово-спеціальної тематики	221
Федоров К.Х. Особливості перекладу термінів документації НАТО	223
Черніков В.Ю. Автоматизовані системи перекладу у лінгвістичному забезпеченні Збройних Сил України	224
Шпартак А.В. Лексичні особливості мови військового дипломатичного протоколу в ході двосторонніх зустрічей МОУ	225
Штейнберг М.Д. Особливості військово-політичного тексту	227
Яковчук А.О. Проблематика вживання англіцизмів у сучасних перекладах	228

СЕКЦІЯ 7. ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Бондар О.О. Геоінформаційна система для проведення екологічного моніторингу наслідків повсякденної діяльності військ	231
Воїнов В.І., Корячко Є.І. Використання мобільних додатків для вирішення військово-прикладних задач	232
Гарбаров Р.В., Левінськова Н.В. Використання ГІС для покращення системи ППО України	233
Гончарук Л.М. Використання цифрових моделей місцевості для високоточної зброї	234
Жиров Г.Б., Стулень П.В. Отримання картографічної інформації за допомогою безпілотних літальних апаратів	235
Завада А.М., Кольцов Р.Ю. Геоінформаційний аналіз тактичних властивостей місцевості за матеріалами ДЗЗ	236
Лахтурова Л.Д. Застосування даних аерокосмічної розвідки при топогеодезичному забезпеченні військ	237
Левчук С.В. Геоінформаційний аналіз впливу рослинного	238

покриву на тактичні властивості місцевості	
Максименко Д.В. Геоматика у сучасному світі	239
Матюшенко Д. Титульне страхування як альтернатива реєстрації земельних ділянок	240
Мельник Ю.А., Савчинська Н.Ю. Оперативне виправлення топографічних карт за допомогою геоінформаційних технологій	241
Мерних І.В., Халіманенко С.М. Аналіз передумов оновлення карт	242
Музичин О.В., Писаренко Р.В. Застосування динамічних тривимірних моделей місцевості при проведенні бойових дій	243
Назаренко В., Бадрук О.О. Геоінформаційний аналіз маскувальних властивостей місцевості	243
Нечасенко В.О. Геоінформаційний аналіз захисних властивостей місцевості	244
Олексенко Д.А., Сівков С.В. Спеціальні портативні мобільні геоінформаційні прилади, та програмні продукти військового призначення	245
Писаренко Р.В., Бялий М.О. Створення цифрових моделей місцевості	246
Романчук О.А. Тривимірне моделювання тактичної обстановки засобами ГІС	247
Савков П.А., Лукіянчук А.А., Халіманенко В.К. Використання акустичних та сейсмічних систем для виявлення наземних об'єктів	248
Слинько В.В. Перспективи створення аеронавігаційних карт спеціального призначення в Україні	249
Трикалюк О.О. Пріоритети використання безпілотних літальних апаратів	250

СЕКЦІЯ 8. СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНІ ПРОЦЕСИ У БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ

Біленко К.В. Війна яка "обезкровлює"	253
Богатирьов К.О. Прийоми переконання	253
Георгієва О.В. Питання громадянського обов'язку у військовій журналістиці	254
Дереш Б.Б. Українська військова журналістика в умовах агресії путінської Росії	255
Ділай А.Ю. Місце нових медіа у військовій журналістиці	256

Заносієнко К.А. Вплив сучасних ЗМІ на ведення інформаційної війни	257
Каленик Д.І. Підготовка журналістів у військовому виші	257
Климченко К.С. Євроатлантична інтеграція ЗСУ в публічних інформаційних полях	258
Коваленко В. Концепт як інструмент дослідження журналістського тексту	259
Кравченко А.С. Ключові завдання медійних інструментів у воєнній сфері	260
Кротченко В.В. Розвиток військових ЗМІ від початку АТО	261
Маркевич Д.П. ЗМІ як інструмент інформаційно-психологічної агресії Російської федерації проти України	262
Марченко-Бабіч О.М. Засоби реалізації інформаційної політики як ключовий фактор здійснення впливу	263
Мемджанов А.С. Чутки та плітки	265
Могилевська В.Р. Військово-цивільні відносини в сучасному світовому військово-політичному контексті	265
Панасюк Д.В. Інформаційна війна. Вплив та маніпулювання	266
Подкіч В.О. Інформаційна безпека в сучасному військовобезпековому секторі	267
Савватєєва Н.О. Категорія немовних засобів комунікації	268
Соловій О.В. Роль та місце військових ЗМІ в забезпеченні інформаційної підтримки ЗСУ під час бойових дій в ході АТО	269
Трошкін Є.М. Журналістика та сучасні збройні конфлікти: досвід роботи в АТО на сході України	270
ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ	272

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

НОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Система військової освіти має переважно закритий характер, а військово-освітні заклади виконують функцію інструменту, що дозволяє регулювати поведінку особового складу в процесі вирішення освітніх завдань у навчальній й військово-службовій діяльності, накладаючи певні обмеження на поведінку курсантів, регламентуючи службові відносини на принципах централізації і єдиноначальності, що передбачають однозначну субординацію всіх військовослужбовців.

Таким чином, у процесі соціально-психологічного і педагогічного спілкування складаються неписані норми, традиції, звичаї, які, разом з формальними, також регулюють відносини, задають відповідні моделі поведінки. У зв'язку з цим важливим є знаходження балансу середовища ВВНЗ із зовнішнім середовищем, підтримання відповідності педагогічних відносин, форм і методів мотивації і стимулювання педагогічної діяльності вимогам зовнішнього середовища.

Відтак, особливо важлива роль у ВВНЗ належить комунікації всіх учасників навчального процесу, що створює прямі і зворотні зв'язки, нормативно обмежує простір можливих соціальних інтеракцій і задає поле необхідних дій, ініціює процеси самоорганізації, здійснює добір найбільш відповідних та адекватних способів навчальних та, загалом, поведінкових дій, вимиває віджилі і закріплює життєздатні соціальні норми і структури організації.

Важливим у зазначеному процесі постає гуманітаризація освітнього простору ВВНЗ.

Цей процес безпосередньо пов'язаний із завданням вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх військових фахівців. Актуальність пошуку нових підходів до його вирішення визначається характером виконання професійних функцій військового фахівця в мирний і військовий час – функцій керівника і вихователя підлеглих.

Слід зазначити, що успішному виконанню зазначених функцій перешкоджають певні недоліки в методичній підготовці НПП ВВНЗ, невміння на практиці навчати і виховувати підлеглих, мобілізувати їх на виконання поставлених завдань.

Одним із засобів досягнення ефективності в роботі з морально-психологічного забезпечення, вдосконалення управління цього процесу є органи виховної роботи, створені в ЗСУ. Одне із завдань цих органів – зміцнення морально-психологічного стану і психологічної стійкості особового складу при виконанні завдань в будь-якій обстановці, зокрема, і нестандартній; взаємодія з органами державної влади в центрі і на місцях, соціальними інститутами, ЗМІ.

Найважливішими складовими психологічного забезпечення є мотивація учіння (зокрема, моделювання ситуації успіху), робота з соціально-психологічної адаптації курсантів до умов навчання у військовому вузі.

Ефективне навчання неможливе без створення відповідної мотивації, яка повинна мати як енергетичне, так і керуюче спрямування, яке реалізуються завдяки визначенню внутрішньої активності курсанта процесі навчання за рахунок ухвалення цілей і завдань діяльності як особистісно значущих для них.

Загалом, серед основних організаційно-психологічних умов ефективності професійної підготовки майбутніх військових фахівців у контексті їх психолого-педагогічної підготовки можна виокремити врахування таких видів активності особового складу в навчально-службовій діяльності, як пізнавальний, емоційний, мотиваційний і вольовий у контексті застосування в педагогічній практиці різних підходів, прийомів і способів ефективного навчання курсантів (вдосконалення методик навчання), а також забезпечення завдання з соціально-психологічної адаптації курсантів до умов навчання у ВВНЗ.

Басов М.О. (ВІКНУ)

СОЦІАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО СЛУЖБИ В БОЙОВИХ УМОВАХ

Наслідками стресових ситуацій під час збройних конфліктів мають величезний вплив як на самих учасників бойових дій, так і на членів їх сімей. Військовослужбовці, виконуючи свої функції, виявляються найбільш уразливими у фізичному й моральному відношеннях і несуть основну вагу всіх наслідків збройних конфліктів. Тому впливає багатозначність психологічних перевантажень, емоційно-стресової напруженості військовослужбовців, що беруть участь у міжнаціональних конфліктах.

Соціально-психологічна адаптація до умов під час бойових дій є однією з найважливіших передумов боєздатності військовослужбовців і полягає в пристосуванні до впливу факторів, пов'язаних із їх професійною діяльністю (фактори змісту та умов діяльності: психологічні, соціально-психологічні, ергономічні та кліматично-географічні). Результатом ефективної психологічної адаптації військовослужбовця є успішне виконання ним бойових завдань при мінімальних психофізіологічних витратах.

Соціально-психологічну адаптацію, як системне явище, можна розділити на три взаємозалежні аспекти: 1) забезпечення оптимального співвідношення між психічними й фізіологічними адаптаційними процесами (психофізіологічна адаптація); 2) забезпечення збереження психічного гомеостазу і стійкої цілеспрямованої поведінки (власне психологічна адаптація); 3) забезпечення адекватної взаємодії з іншими учасниками діяльності (соціально-психологічна адаптація).

Основні чинники, що впливають на соціально - психологічну адаптацію військовослужбовців до стресових ситуацій, можна виділити такі: кліматично-географічні особливості країни перебування, умови безпеки, служби, національно-мовні аспекти, культурні особливості, інтимно-особистісні характеристики, побутові обставини.

За рівнем адаптованості до особливих умов діяльності військовослужбовці можуть поділятися на: 1) *осіб з високим рівнем*, який характеризується стабільністю, вмільм використанням традиційних форм і методів досягнення мети, впевненістю в собі, відчуттям особистої відповідальності, потрібності у незамінності, підвищеним настроєм, оптимізмом, адекватністю, простотою й логічністю поведінки; 2) *осіб з середнім* (змішаним) рівнем, який характеризується поєднанням ознак високого та низького рівнів; 3) *осіб із низьким рівнем*, що характеризується підміною реальної діяльності, відсутністю відчуття особистої відповідальності, нестандартним сприйняттям дійсності, сумнівами в успіху будь-якого починання, депресивними реакціями.

Отже, під впливом екстремальних умов військової діяльності формуються специфічні психологічні ознаки, які характеризують певний тип особистості, яка має досвід адаптації до екстремальних умов.

к.пед.н., проф. Безносьок О.О. (КОГПА)

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОГО ФАХІВЦЯ

Джерелами теорії і технологій контекстного навчання є: по-перше, теоретичне узагальнення різноманітного практичного досвіду інноваційного навчання; по-друге, розуміння змістостворюючого впливу предметного і соціального контекстів майбутньої професійної діяльності студента на процес і результати його навчальної діяльності; по-третє, діяльнісна теорія засвоєння соціального досвіду, розвинена у вітчизняній психології та педагогіці.

У контекстному навчанні виділені три базові форми діяльності студентів і безліч проміжних, перехідних від однієї базової форми до іншої.

До базових відносяться:

- навчальна діяльність академічного типу, класичним прикладом якої є інформаційна лекція; тут має місце виключно передача викладачем інформації студентам. Однак уже на проблемній лекції або семінарі-дискусії намічаються предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності: моделюються дії фахівців, які обговорюють теоретичні, суперечливі за своєю суттю питання і проблеми;

- квазіпрофесійної діяльність, що моделює в аудиторних умовах і на мові наук умови, зміст і динаміку виробництва, відносини зайнятих в ньому людей, як це має місце, наприклад, у діловій грі та інших ігрових формах контекстного навчання;

- навчально-професійна діяльність, де студент виконує реальні дослідні (НДР, підготовка і захист дипломної роботи) або практичні (виробнича практика) функції. Залишаючись навчальною, робота студентів за своїми цілями, змістом, формами і технологіями виявляється фактично професійною діяльністю; отримані раніше знання виступають тут її орієнтовною основою. На цьому етапі завершується процес трансформації навчальної діяльності в професійну.

Перебуваючи з самого початку в діяльній позиції, студенти отримують в контекстному навчанні все більш розвинену практику використання навчальної інформації в функції засобу регуляції власної діяльності. Це забезпечує органічне входження молодого фахівця в професію, значно скорочує період його предметної і соціальної адаптації на виробництві.

Якщо і починати підготовку фахівців спільно із замовником, то схема Військова частина-Військовий інститут ідеальна, так як Міністерство оборони України є одночасно і "споживач", і "виробник".

Що цікаво, це не зовсім нові ідеї, ще в 60 роки підготовкою протягом всього навчання разом з ВНЗ займалися в КБ конструктором космічних кораблів С.П. Корольовим, а в наші часи особливо активну участь у підготовці фахівців беруть замовники європейських та американських компаній, а вони не звикли викидати гроші на вітер.

Приведемо приклад нових підходів до навчання в Німеччині. В якості успішної моделі такої освіти хочеться навести створення в Німеччині так званої подвійної освіти. Німецька модель управління якістю освіти включає дві основні оціночні системи: 1) поточний моніторинг якості освіти та 2) оцінка "періоду напіврозпаду знань". Університет Мангейма є першим університетом кооперативної освіти (3 місяці навчання в університеті, 3 – на підприємствах і компаніях) і очолює рейтинг престижних університетів Німеччини, його випускники є провідними бізнесменами та представниками адміністрації в регіоні Баден-Вюртемберг. На успішну концепцію кооперативної освіти в Мангеймі націлене більше 2000 підприємств і компаній, що беруть участь в процесі утворення з практичної сторони, які направили своїх співробітників на навчання. Підсумовуючи описану вище систему освіти, її можна охарактеризувати наступним девізом: "з практики для практики".

У школах і коледжах Узбекистана підготовкою учнів і особливо методичною підготовкою вчителів, не формально, займаються викладачі ВНЗ (навіть доктори наук, професори 2-4 години на тиждень читають лекції в коледжах, начальники цехів, майстри з підприємств проводять практичні заняття з своїми майбутніми співробітниками).

Спільно з керівниками МОУ, ВНЗ і побажаннями курсантів в майбутньому служити у відповідній військовій частині, складається індивідуальна програма підготовки, де активну участь з першого дня приймають керівники військових частин, як у замовника, так і на деяких практичних заняттях у ВВНЗ, військова частина нарівні з Військовим інститутом бере активну участь у підготовці свого майбутнього офіцера.

Головне в такій схемі підготовки бажання, можливості начальника і професорсько-викладацького складу ВВНЗ, керівництва військових частин. Ми спробуємо, ентузіасти можуть зробити багато, але не все, від керівництва Міністерства оборони України залежить створення механізму організації даного процесу, можливо невеликої допомоги в організації наукового експерименту і в подальшому розповсюдженні на інші ВВНЗ та регіони, спеціальності.

Жити і вчити по новому, тільки разом, замовник, ВВНЗ і студент-курсант здатні підготувати фахівця, який буде задовольняти реалії сьогодення і майбутнього.

Бруй Д.В. (ВІКНУ)

СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

Сучасне суспільство характеризується високими вимогами до особистості людини. Особистість, в силу своїх психофізіологічних та індивідуально-психологічних особливостей, не завжди може відповідати цим вимогам. Відтак, ситуація відповідності / невідповідності досить сильно впливає на формування та становлення самооцінки людини.

Самооцінка – це елемент самосвідомості особистості, що характеризується емоційно насиченими оцінками людини самої себе як особистості, оцінками власних здібностей, етичних якостей і вчинків. Професіоналізація – це процес наближення стану професійної діяльності особистості до об'єктивних характеристик професії, напрацьованих суспільством, до еталону моделі спеціаліста.

Дослідниця А. Маркова розглядає процес професійного становлення крізь призму досягнення певних рівнів професіоналізму. Автор виділяє такі його критерії або етапи:

- допрофесіоналізм, при якому працюючи та виконуючи свої професійні обов'язки, людина ще не володіє необхідними професійними якостями. На цьому рівні особистість не може досягати високих результатів у професії, творчо реалізовувати свій потенціал;

- власне професіоналізм характеризується адаптованістю до норм і правил професійної діяльності, виконанням обов'язків за поданим шаблоном, зразком, інструкцією. Згодом у спеціаліста формується вміння щодо професійної діяльності, в ній досягаються високі результати, людина самотверджується як спеціаліст, стає професіоналом в своїй галузі;

- суперпрофесіоналізм як етап визначається формуванням навичок, які спеціаліст застосовує для найвищих досягнень і успіхів, творчого підходу до діяльності, використовуючи свій досвід для збагачення змісту професії та розвитку суспільства. Самооцінка на цьому етапі зазнає якісних змін і характеризується стійкістю на векторі "адекватна-висока";

- псевдопрофесіоналізм характеризується активністю, але низькою продуктивністю, що в сукупності призводить до професійної деформації. Одними із характеристик якої є зацикленість на роботі, спотворення професійного і особистісного розвитку, переважання вузьких і прагматичних мотивів своєї діяльності;

- післяпрофесіоналізм – останній етап, який визначається завершенням професійно діяльності. На цьому рівні людина може ставати наставником, вчителем, експертом або консультантом для більш молодого покоління. Самооцінка на цьому етапі стабілізується, а от який полюс буде переважати - негативний чи позитивний – буде залежати від попереднього професійного досвіду.

Таким чином, аналіз означеної проблеми, дозволив зробити висновки, які свідчать про те, що самооцінка в процесі професіоналізації особистості військовослужбовця, в більшій мірі, буде залежати від розвитку його знань, умінь і навичок, як спеціаліста, від його професіоналізму.

Бура Ю.С. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ НА ОБРАЗ ВИКОНАННЯ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ОПЕРАТОРІВ ВІЙСЬКОВОЇ АВІАЦІЇ

Актуальність роботи виправдана специфікою професійної діяльності операторів військової авіації, тому як виконання їх робочих задач напряму пов'язане із образом виконання рухової діяльності (далі - ОВРД), а якість актуалізації образу має великий вплив на безпеку польотів. За існуючих умов в країні ми не можемо повністю виключити впливу актуального психічного стану, але можемо визначити якою мірою цей вплив відбувається і як можна знизити рівень негативного впливу стану на трудову діяльність військового оператора.

Основною складовою реалізації ОВРД є дія, яка є сукупністю процесів пізнання та виконання, що в свою чергу спрямовані на досягнення ближньої усвідомленої мети. Дія визначається динамікою безпосередніх цілей, умовно її можна розподілити на рівень макро- та мікроелементів дії. Рівень макроелементів дії - здатність відображати дійсність на сенсорному, перцептивному та репрезентативному рівнях; здатність проводити виконавські акти на пізнавальному рівні, рівні самооцінки та саморегуляції параметрів дії. Рівень мікроелементів дії – це рівень важливих, але малопідзвітних і відпливаючих від довільної регуляції особливостей дій, пізнавальних і виконавських актів, процесів мотивації дій.

Психічний стан – форма прояву психіки індивіда, яка разом з психічними процесами і психічними властивостями умовно виділяє в психіці статичний момент. До психічного стану відносять прояви почуттів, уваги, мислення, уяви. Ці прояви можуть впливати на всі системи радиста, наприклад, у м'язах обличчя під час емоцій відбуваються електрофізіологічні зміни. Зміни

відбуваються в електричній активності мозку, в кровоносній і дихальній системах. Психічний стан активує автономну нервову систему, яка змінює хід роботи ендокринної і нервово-гуморальної систем.

Емпіричне дослідження впливу психічних станів на ОВРД й вивчення загалом якості наявного рівня сформованого ОВРД проходить в декілька етапів. Застосовуються такі методики: 1) Повний колірний тест М. Люшера, 2) Методика Є. П. Ільїна "Теппінг-тест. Визначення коефіцієнта функціональної асиметрії та властивостей нервової системи по психомоторним показниками", 3) Проба на реципрокну (взаємообернену) координацію рухів "Динамічний праксис" за А.Р. Лурія. Аналіз було проведено у Києві, Харкові, Чугуєві, Василькові до початку АТО, а повторний аналіз проводиться безпосередньо після початку воєнних подій задля фактичного порівняння впливу сильних змін психічного стану. Враховуючи всю відповідальність, що лежить на працівниках авіаційної сфери, необхідно відповідно ставитися до професійного відбору майбутніх фахівців

Дана тема є недостатньо дослідженою як в межах сучасної вітчизняної науки, так і в масштабі загально-наукових досліджень. Тож, засновуючись на отриманих результатах, у якості подальших наукових досліджень, можна визначити розробку методичних рекомендації для спеціалістів, що працюють над корегуванням ОВРД операторів.

к.психол.н. Гаврюшенко В.В. (ВІКНУ)

ЩОДО СТАНУ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

На наш погляд, у військовій соціальній психології проблема спільної діяльності як форми соціальної взаємодії розроблена вкрай недостатньо. Дослідження спільної діяльності військовослужбовців, як правило, орієнтовані на загальнопсихологічну парадигму з урахуванням військової специфіки. Тому власне соціально-психологічний аналіз спільної діяльності представлений лише фрагментарно.

Заради справедливості необхідно відзначити, що такий рівень розробки проблеми спільної діяльності характерний для всієї вітчизняної соціальної психології. На початку 80-х рр. минулого століття відзначалося, що психології ще належить створити теорію спільної діяльності, яка б розкривала її складну структуру і динаміку, а також шляхи її оптимізації. За минулий час така теорія не була створена. На сьогоднішній день визнано, що "загальнопсихологічна теорія діяльності, прийнята у вітчизняній психологічній науці, задає... деякі принципи для соціально-психологічного дослідження". І тільки в останні роки зроблена успішна спроба систематизувати наявні дослідження спільної діяльності в трудових колективах і представити її системне бачення в нових умовах організаційно-економічних змін. Тому проблема спільної діяльності як

форми соціальної взаємодії військовослужбовців залишається актуальною і перспективною для розробки.

На сьогоднішній день у соціальній психології сформувалося понятійне поле опису взаємодії, яке містить у собі: сутність взаємодії, її генез, структуру, типологію, механізми і закономірності, динаміку, функції, фактори, ефекти й результати. Дослідження взаємодії у військовій соціальній психології йде за наступними напрямками: теоретико-методологічний аналіз військово-соціальної взаємодії; вивчення процесу спілкування військовослужбовців; комплексне дослідження конфліктів між військовослужбовцями; соціально-психологічний аналіз спільної діяльності військовослужбовців.

Голуб Ю.В. (ВІКНУ)

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

Події останніх років переконливо продемонстрували, що у певних критичних ситуаціях, коли державні інститути дезорганізовані та ослаблені, спонтанна за своєю природою самоорганізація громадян здатна давати відповіді на внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства надзвичайно важливу роль у подальшому розвитку країни має стан взаємодії інститутів громадянського суспільства і влади в умовах протидії зовнішній агресії.

Аналіз інформаційного поля України дозволяє виокремити наявні напрями взаємодії, де ініціатором є громадянське суспільство: організація збору коштів та закупівлі необхідного для батальйонів територіальної оборони майна; медичне забезпечення підрозділів, задіяних в АТО; сприяння оперативному призову військовослужбовців; надання психологічної, психотерапевтичної та соціальної допомоги при кризових ситуаціях військовослужбовцям, що повернулися із зони АТО, та членам їх сімей; організації охорони певних об'єктів і патрулювання; транспортування поранених, загиблих та доставка необхідного вантажу до місць проведення бойових дій; відновлення бронетанкової, автомобільної техніки, літаків, військових суден; налагодження контактів з сепаратистами щодо обміну полоненими; виготовлення і транспортування продуктів харчування; збирання розвідувальної інформації; виготовлення військового обладнання.

Громадяни України під час відстоювання демократичних прав і свобод та протидії російській агресії переконливо довели свою здатність відповідати на безпрецедентні внутрішні та зовнішні виклики, що підтверджується розгортанням масового волонтерського, благодійного та добровольчого руху, становленням та розвитком нових механізмів взаємодії громадянського суспільства і влади.

СПЕЦИФІКА ІГРОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Існування різних типів *ігрових технологій* визначає їхню специфіку через набір певних ознак характерних даному типу гри. У цей час прийнято розрізняти два типи ігор, що відповідають двом поколінням розробок: *ділові* (або імітаційні) та *ігри відкритого типу* (або репрезентаційні ігри).

Діловою (імітаційною) грою називають гру, що дозволяє досліджувати соціальну систему шляхом експерименту з її моделлю, що відтворює функціонування системи в часі. В основі ігор відкритого типу лежить репрезентаційне моделювання, виникаючі при проведенні гри ситуації розглядаються як фрагменти існуючих в організаціях, членами яких є гравці, стереотипів поведінки й способів рішення проблем.

Порівняння імітаційної й репрезентаційної гри можна проводити по декількох критеріях: *Характер завдання правил гри й ролей учасників*: 1. для імітаційної гри він є твердим, тому що в цьому випадку дослідником будується певна модель із набором заданих заздалегідь характеристик і властивостей; для репрезентаційних ігор – характер завдання правил і ролей учасників нежорсткий, вільний, у цьому випадку мова йде про те, що самі реальні ситуації, які виникають під час гри й служать моделлю яка відбиває реальний стан справ у соціальній системі. 2. Спосіб інформаційного забезпечення гри: імітаційні ігри вимагають великої цифрової й іншої інформації, що у свою чергу веде до часових і матеріальних витрат; репрезентаційні ігри не вимагають незнайомої учасникам інформації, тобто кожен знайомий з розв'язуваною проблемою, відповідно збір необхідної інформації не тягне за собою додаткові засоби. 3. Ступінь особистої включеності учасників гри: імітаційні ігри припускають включеність у рамках заданої ролі, що виходить із імітації по створеній дослідником моделі; репрезентаційні ігри припускають повну особисту включеність (не тільки операціональну, але й емоційну), що знову ж виходить із реальності моделюємої ситуації й початковій ознайомленості учасників з розв'язуваною проблемою. 4. Здатність гри до саморозвитку: імітаційна гра закрита для розвитку, має завершену форму (заздалегідь відомий кінцевий результат гри, одержання якого і є метою); репрезентаційна гра – відкрита та саморозвивається (кінцевий продукт рішення проблеми заздалегідь не відомий і може бути різний). 5. Характер прийнятих у ході гри рішень: для імітаційної гри правильні рішення відомі заздалегідь і визначені; репрезентаційна гра припускає пошук нових, невідомих заздалегідь рішень. 6. Основна функція гри: імітаційна гра – навчальна; репрезентаційна гра – розвиваюча (припускає саморозвиток гравців). 7. Орієнтація на вироблення даних: імітаційні ігри припускають вироблення даних у стандартних ситуаціях; репрезентаційна гра – у ситуаціях з високим ступенем невизначеності, складних, нестандартних ситуаціях. 8. Тип моделювання: для імітаційної гри – це імітаційний, тобто програвання певної дії по заданій моделі; для репрезентаційної гри – це репрезентаційний тип моделювання.

ПЕРЕДУМОВИ РЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

В Україні, в період 2014-2017 рр., відбулись корінні зміни у військовій ідеології, що обумовлено початком зовнішньої агресії, що здійснюється Російською Федерацією (РФ) проти України. Ці події змусили керівництво держави вдаватись до рішучих дій щодо внесення змін у військове законодавство, законодавство з питань зовнішньої політики та інше. Прикладом внесення таких змін є нова редакція Воєнної доктрини України. Вона визнала РФ воєнним противником, визначила можливі сценарії розвитку конфлікту, закріпила курс на досягнення взаємосумісності підрозділів зі збройними силами країн-членів НАТО.

Таким чином, бачимо, що роль ідеології в різних сферах суспільного життя полягає у концентрації уваги певної верстви населення (або ж населення всієї держави) на актуальних питаннях здійснення державної політики, у стимулюванні громадян до конкретних дій відповідно до засад державної ідеології. Такі процеси набувають резонансу, зазвичай, під час кризових ситуацій. Українська воєнна ідеологія, що є актуальною на даному етапі для держави, відображається у низці новітніх концептуальних документів. Зокрема серед них: Воєнна доктрина України, Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", Стратегія національної безпеки України та інші. Як бачимо - твердження про відсутність концепції національної ідеології в Україні є не вірним, а стаття 15 Конституції України потребує доопрацювань з боку законодавців.

Враховуючи вищезазначене, постає низка питань:

1) Чи готова Україна до заповнення "ідеологічного вакууму" на державному рівні?

2) Чи є доцільним систематизація ідеологічних догматів української держави в окремий нормативно-правовий акт (на кшталт ідеологічної доктрини), в якому б обґрунтовувалися історичні передумови виникнення оптимальної ідеологічної платформи на даному етапі суспільного розвитку?

3) Яка б ідеологія стала більш потужною на противагу так званому "Русському міру"?

Звісно, щоби дати змістовну відповідь на ці питання, необхідно провести фундаментальне дослідження становлення та розвитку різних ідеологічних напрямків в Україні, проаналізувати статистичні дані щодо підтримки електоратом політичних партій різного ідеологічного спрямування, підвести підсумки у вигляді закономірностей та розробити новітню концепцію державної ідеології. Проведення такого дослідження є тривалим процесом, яким мали б займатись спільно науковці різних державних ВНЗ та науково-дослідницьких центрів.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Система військової освіти має переважно закритий характер, а військово-освітні заклади виконують функцію інструменту, що дозволяє регулювати поведінку особового складу в процесі вирішення освітніх завдань у навчальній й військово-службовій діяльності, накладаючи певні обмеження на поведінку курсантів, регламентуючи службові відносини на принципах централізації і єдиноначальності, що передбачають однозначну субординацію всіх військовослужбовців.

Таким чином, у процесі соціально-психологічного і педагогічного спілкування складаються неписані норми, традиції, звичаї, які, разом з формальними, також регулюють відносини, задають відповідні моделі поведінки. У зв'язку з цим важливим є знаходження балансу середовища ВВНЗ із зовнішнім середовищем, підтримання відповідності педагогічних відносин, форм і методів мотивації і стимулювання педагогічної діяльності вимогам зовнішнього середовища.

Відтак, особливо важлива роль у ВВНЗ належить комунікації всіх учасників навчального процесу, що створює прямі і зворотні зв'язки, нормативно обмежує простір можливих соціальних інтеракцій і задає поле необхідних дій, ініціює процеси самоорганізації, здійснює добір найбільш відповідних та адекватних способів навчальних та, загалом, поведінкових дій, вимиває віджилі і закріплює життєздатні соціальні норми і структури організації.

Важливим у зазначеному процесі постає гуманітаризація освітнього простору ВВНЗ.

Цей процес безпосередньо пов'язаний із завданням вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх військових фахівців. Актуальність пошуку нових підходів до його вирішення визначається характером виконання професійних функцій військового фахівця в мирний і військовий час – функцій керівника і вихователя підлеглих.

Слід зазначити, що успішному виконанню зазначених функцій перешкоджають певні недоліки в методичній підготовці НПП ВВНЗ, невміння на практиці навчати і виховувати підлеглих, мобілізувати їх на виконання поставлених завдань.

Одним із засобів досягнення ефективності в роботі з морально-психологічного забезпечення, вдосконалення управління цього процесу є органи виховної роботи, створені в ЗСУ. Одне із завдань цих органів – зміцнення морально-психологічного стану і психологічної стійкості особового складу при виконанні завдань в будь-якій обстановці, зокрема, і нестандартній; взаємодія з органами державної влади в центрі і на місцях, соціальними інститутами, ЗМІ.

Найважливішими складовими психологічного забезпечення є мотивація учіння (зокрема, моделювання ситуації успіху), робота з соціально-психологічної адаптації курсантів до умов навчання у військовому вузі.

Ефективне навчання неможливе без створення відповідної мотивації, яка повинна мати як енергетичне, так і керуюче спрямування, яке реалізуються завдяки визначенню внутрішньої активності курсанта процесі навчання за рахунок ухвалення цілей і завдань діяльності як особистісно значущих для них.

Загалом, серед основних організаційно-психологічних умов ефективності професійної підготовки майбутніх військових фахівців у контексті їх психолого-педагогічної підготовки можна виокремити врахування таких видів активності особового складу в навчально-службовій діяльності, як пізнавальний, емоційний, мотиваційний і вольовий у контексті застосування в педагогічній практиці різних підходів, прийомів і способів ефективного навчання курсантів (вдосконалення методик навчання), а також забезпечення завдання з соціально-психологічної адаптації курсантів до умов навчання у ВВНЗ.

Джус О.А. (ВІКНУ)

МІСЦЕ І РОЛЬ ВОЄННОЇ СКЛАДОВОЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

На початку ХХІ століття вирішальну роль у розвитку міждержавних відносин стали відігравати економічні фактори, що є базою формування національних інтересів країн, для реалізації яких часто застосовується воєнна сила.

Національні інтереси провідних центрів сили мають неабияке значення для решти країн світу, оскільки торкаються життєвоважливих питань, таких, як суверенітет і територіальна цілісність, енергетична та інформаційна безпека, суверенна зовнішня політика тощо.

Таким чином, національний інтерес – одна з найважливіших категорій у теорії і практиці між народних відносин. Це не тільки усвідомлена потреба нації в самозбереженні, розвитку і забезпеченні власної безпеки, а й відображення в діяльності її лідерів потреб держави. Нині під поняттям національний інтерес фактично розуміють національно-державний інтерес, який складається з таких основних компонентів:

- воєнна безпека;
- економічне процвітання і розвиток;
- державний суверенітет як основа контролю над визначеною територією та населенням.

У сучасних умовах комплексну реалізацію тією чи іншою державою своїх національних інтересів важко уявити без наявності в її розпорядженні досить сильної воєнної складової. Проте це не означає, що військовий компонент системи національної безпеки держави гарантує їй воєнну безпеку.

У свою чергу, недооцінювання військового будівництва як підсистеми сектора безпеки країни може стимулювати інші держави до проведення політики з позиції сили. Мирні засоби ефективні лише тоді, коли вони спираються на достатню воєнну силу, яка б забезпечувала захист держави та її життєво важливих інтересів. Світовий досвід показує, що держави застосовують воєнну силу тоді, коли немає можливостей вирішувати проблеми іншими засобами або коли роль воєнної сили абсолютизується.

Характерною особливістю нової системи безпеки є можливість превентивного застосування сили за межами національної території з метою упередження та нейтралізації загроз міжнародній і національній безпеці багатьох держав.

Таким чином, зростання ролі воєнної сили в міжнародній політиці та розвиток консолідованої воєнно-політичної діяльності в боротьбі з нетрадиційними загрозами сприяють зміцненню наявних та запровадженню нових механізмів взаємодії як у двосторонніх, так і в багатосторонніх відносинах, а на національному рівні прискорюють процес об'єднання можливостей різних силових структур, оптимізують їх взаємодію в боротьбі з новими загрозами. Ефективна державна політика в цих напрямках головним чином впливає на те, яке місце займатиме країна в новому глобальному порядку.

Необхідно також зазначити, що за останні роки істотно змінилися підходи до формування системи міжнародних відносин. Багатополарність та необхідність адаптації до нового безпекового середовища, актуальних викликів і загроз потребують не лише нового світового економічного порядку, а й нового формату міжнародного співробітництва, який наразі тільки створюється.

Дорохов М.С. (ВІКНУ)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ВІЙСЬКОВУ СФЕРУ

Воєнна доктрина України визначає, що Україна буде інтегруватися до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в ЄС, а також поглиблювати співпрацю з НАТО для досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації. Будуть запроваджені стандарти етики для військовослужбовців, зокрема щодо цінності людського життя і здоров'я.

Стратегічний оборонний бюлетень України серед оперативних цілей визначає створення умов до поступового змінення ментальності (образу мислення) особового складу на основі європейських цінностей. Ці цінності пов'язані з цивільними і політичними правами людини у військовій формі.

В контексті даного дослідження заслуговують на увагу публікація Бюро ОБСЄ по демократичним інститутам і правам людини (БДІПЛ). В ньому

розглядаються законодавчі акти, регламентуючі документів і механізми забезпечення захисту і прав людини і основних свобод військовослужбовців.

Базові ціннісні ЄС знайшли своє відображення у документі "Хартія основних прав Європейського Союзу". Документи Ради Європи та Європейського Союзу, які присвячені забезпеченню прав і свобод індивіда, спираються на конституційні традиції європейських країн та їх міжнародні зобов'язання, насамперед, на "Загальну декларацію прав людини", що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.

Єдиного визнаного експертним співтовариством списку європейських цінностей немає, хоча вони і закріплені як сутність в Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод. Можна вважати, що європейські цінності – це сукупність політико-економічних, правових, культурних, етичних та інших норм, які об'єднують більшість жителів Європи ("західного світу") та служать основою їх ідентичності.

У політологічному словнику-довіднику у трактуванні змісту сучасного поняття *Європеїзм* визначаються такі європейські цінності: забезпечення пріоритетності принципу верховенства права; забезпечення прав і свобод людини; справедливого та ефективного управління; світоглядного та політичного плюралізму й толерантності; поваги до культурних, мовних і релігійних відмінностей; гармонійного поєднання традицій і прогресу.

Всі військовослужбовці є частиною системи субординації, в якій інтереси індивідів підпорядковані вимогам військової служби. Однак, вони залишаються громадянами, одягненими у військову форму, і повинні користуватися тими ж правами, що і цивільні особи, без шкоди військовій дисципліні. Прийнятий ОБСЄ Кодекс поведінки, що стосується військово-політичних аспектів безпеки, має особливо важливе значення для військовослужбовців. Держави-учасники ОБСЄ зобов'язані вжити необхідних заходів для того, щоб особовий склад збройних сил, воєнізованих формувань могли користуватися правами людини і основними свободами. Кожна держава-учасниця забезпечуватиме прийняття відповідних адміністративно-правових процедур для захисту прав особового складу. Професія військового може зберегти свою гідність і професіоналізм тільки за умови поваги прав людини військовослужбовця.

Висновки.

Необхідно внести зміни до актів законодавства України та відомчих керівних документів щодо визначення прав, свобод і обов'язків військовослужбовців та взаємовідносин між ними у відповідності із вимогами Європейського Співтовариства.

З метою попередження порушень прав людини у Збройних Силах України, впровадження механізму практичної реалізації захисту військовослужбовця та розгляду скарг на порушення прав і свобод людини у військових підрозділах розглянути можливість введення державної посади військового омбудсмена.

ТЕРАПЕВТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ДІАЛЕКТИЧОЇ ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕРАПІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОБОТИ ПОШУКУ ТА ВІДНАЙДЕННЯ СЕНСУ

У філософських школах аналізом протилежностей – "антиномій розуму", займалася діалектика. У психотерапії, яка налічує близько 150 років історії, традиційно використовувалася формальна логіка ("раціональна психотерапія" Дюбуа), психологія мислення ("когнітивна" психотерапія А. Бека), наукове мислення ("поведінкова" терапія І. Павлова, Вольпе та інших), системне мислення (гештальт-терапія, сімейна системна терапія) і т.д. Крім "Сократичного діалогу", як мистецтва ведення дискусії, про діалектику в психотерапії йдеться дуже мало. Деякі фахівці стверджують, що З. Фрейд, засновник психоаналізу, в кінці життя цікавився діалектикою, хоча і "не дійшов до неї". Найталановитіший учень Фрейда Карл Юнг в діалектиці бачив не гру розуму, а гру безсвідомих сил. Діалектичні стратегії у контексті здійснення психологічної допомоги нині знайшли своє відображення також у публікаціях Марші М. Лайнен.

Так, Марша Лайнен, яка стала найбільш відома як засновник діалектичної поведінкової терапії (далі ДПТ), спрямованої на роботу з людьми, що мають прикордонний розлад особистості і високий ризик суїциду, говорить, що найважливішою характеристикою в ДПТ є "діалектика", тобто примирення протилежностей в процесі безперервного синтезу. Основний аспект цієї діалектики – необхідність приймати клієнтів такими, якими вони є, в той же час намагаючись навчити їх змінюватися. Так само, ДПТ передбачає необхідність діалектичного мислення з боку терапевта, а також роботу над змінами власного недіалектичного, дихотомічного, негнучкого мислення з боку носія проблеми.

З точки зору діалогу і відносин, "діалектика" – це зміна через переконання за допомогою використання протиріч, закладених в терапевтичних відносинах, на відміну від формальної логіки. Через терапевтичне протиріччя протидіючих позицій і клієнт, і терапевт можуть знайти новий сенс в старому сенсі, наближаючись, таким чином, до суті того чи іншого явища. Сенс діалектичного підходу полягає в тому, щоб ніколи не приймати що-небудь як остаточну істину або незаперечний факт.

Лайнен виділяє чотири основні терапевтичні стратегії ДПТ:

- 1) Діалектичні стратегії. Вони є фундаментом всієї терапії і надають їй діалектичну сутність.
- 2) Базові стратегії. Вони включають стратегії валідації і стратегії вирішення проблем.
- 3) Стилiстичні стратегії. Вони визначають міжособистісний і комунікативний стилі.
- 4) Стратегії індивідуального управління. Вони відносяться до взаємодії терапевта з соціальною мережею, в яку включений клієнт, а також до його реакцій на ці взаємодії.

ДІАЛЕКТИЧНА ПОВЕДІНКОВА ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПОШУКУ ТА ВІДНАЙДЕННЯ СЕНСУ

У філософських школах аналізом протилежностей – "антиномій розуму", займалася діалектика. У психотерапії, яка налічує близько 150 років історії, традиційно використовувалася формальна логіка ("раціональна психотерапія" Дюбуа), психологія мислення ("когнітивна" психотерапія А. Бека), наукове мислення ("поведінкова" терапія І. Павлова, Вольпе та інших), системне мислення (гештальт-терапія, сімейна системна терапія) і т.д. Крім "Сократичного діалогу", як мистецтва ведення дискусії, про діалектику в психотерапії йдеться дуже мало. Деякі фахівці стверджують, що З. Фрейд, засновник психоаналізу, в кінці життя цікавився діалектикою, хоча і "не дійшов до неї". Найталановитіший учень Фрейда Карл Юнг в діалектиці бачив не гру розуму, а гру безсвідомих сил. Діалектичні стратегії у контексті здійснення психологічної допомоги нині знайшли своє відображення також у публікаціях Марші М. Лайнен.

Так, Марша Лайнен, яка стала найбільш відома як засновник діалектичної поведінкової терапії (далі ДПТ), спрямованої на роботу з людьми, що мають прикордонний розлад особистості і високий ризик суїциду, говорить, що найважливішою характеристикою в ДПТ є "діалектика", тобто примирення протилежностей в процесі безперервного синтезу. Основний аспект цієї діалектики – необхідність приймати клієнтів такими, якими вони є, в той же час намагаючись навчити їх змінюватися. Так само, ДПТ передбачає необхідність діалектичного мислення з боку терапевта, а також роботу над змінами власного недіалектичного, дихотомічного, негнучкого мислення з боку носія проблеми.

З точки зору діалогу і відносин, "діалектика" – це зміна через переконання за допомогою використання протиріч, закладених в терапевтичних відносинах, на відміну від формальної логіки. Через терапевтичне протиріччя протидіючих позицій і клієнт, і терапевт можуть знайти новий сенс в старому сенсі, наближаючись, таким чином, до суті того чи іншого явища. Сенс діалектичного підходу полягає в тому, щоб ніколи не приймати що-небудь як остаточну істину або незаперечний факт.

Лайнен виділяє чотири основні терапевтичні стратегії ДПТ:

- 1) Діалектичні стратегії. Вони є фундаментом всієї терапії і надають їй діалектичну сутність.
- 2) Базові стратегії. Вони включають стратегії валідації і стратегії вирішення проблем.
- 3) Стилiстичні стратегії. Вони визначають міжособистісний і комунікативний стилі.
- 4) Стратегії індивідуального управління. Вони відносяться до взаємодії терапевта з соціальною мережею, в яку включений клієнт, а також до його реакцій на ці взаємодії.

У кожному конкретному випадку певні стратегії будуть виходити на перший план і використовуватися частіше, ніж інші; цілком можливо, що в деяких із зазначених стратегій потреба буде викликатись лише зрідка. Не всі стратегії можуть бути необхідними або придатними для певного психотерапевтичного сеансу.

Лайнен акцентує, що основна діалектика терапії полягає в тому, що зміна відбувається в контексті прийняття реальності в тому вигляді, в якому вона існує і знайденими в ній конструктивних смислів. Стратегічні реакції терапевта, спрямовані на оптимізацію діалектичної напруженості, що виникає в контексті терапевтичного взаємодії. Також актуалізація кожного полюса діалектичної протилежності, виникає як при терапевтичній взаємодії, так і в повсякденному житті. Саме це стимулює зміни. Мета такої діяльності терапевта сприятиме подальшому діалектичному примиренні і вирішенні на все більш високих рівнях функціональності і ефективності. Жорстка прив'язка терапевта або клієнта до будь-якого з діалектичних полюсів веде до стагнації, підвищує напруженість і перешкоджає діалектичному примирення і синтезу.

Застосовуючи метод ДПТ в роботі з суїцидальними клієнтами з прикордонними розладом особистості, Лайнен пояснює їх суїцидальну поведінку, як відображення інтенсивної суїцидальної ідеї, а також невпевненість щодо сенсу життя. Саме через терапевтичне протиріччя протидіючих позицій і клієнт, і терапевт можуть знайти новий сенс в старому сенсі, наближаючись, таким чином, до суті того чи іншого явища.

Пошук та віднайдений сенсу відбувається через протиставлення будь-якого предмета і будь-якого ствердження протилежному або альтернативному предмету або ствердженню. Основна ідея, яку при цьому повинен засвоїти клієнт, полягає в тому, що кожному твердженню щодо будь-якого предмета може відповідати твердження, зворотне йому. Діалектико-поведінковий терапевт допомагає віднайти синтез протилежностей, а не займатися перевіркою істинності кожної зі сторін. Також, під час роботи з клієнтом, терапевт пропонує перейти від моделі "або - або" до моделі "і, і". Таким чином, багато тверджень повинні супроводжуватися протилежними, терапевт повинен моделювати неоднозначність і непослідовність, яка полягає в цих твердженнях. Головне – не знецінювати першу ідею, стверджуючи протилежну або альтернативну їй. Тут потрібна позиція "Так. Але крім того ... ", а не " Так. Але ні, це було неправильно ... ".

Клочко О.О. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ВИКЛИКАХ І ЗАГРОЗАХ СЬОГОДЕННЯ

У сучасному світі проблеми національної безпеки та воєнної політики виділились в окремі галузі політичної науки та політичної діяльності, значення яких постійно зростає. Від рівня національної безпеки та ефективності воєнної

політики залежить саме існування та розвиток людини, суспільства, держави. Процеси глобалізації, посилення єдності світу з одночасним поглибленням його національної різноманітності, революція у війсьній сфері призвели до зміни характеру загроз і небезпек для людства, окремих націй і держав, що вимагає нових підходів до глобальної, міжнародної безпеки.

Поява нових загроз та нові пріоритети забезпечення національної безпеки впливають на кардинальні зміни в системах національного, регіонального, глобального рівнів і потребують визначення ступеня впливу цих змін на національну безпеку України.

Протистояти новим небезпекам можливо тільки при найтіснішому співробітництві між всіма силами та структурами забезпечення національної безпеки. Необхідно усвідомити, що національна безпека вже не є особливою прерогативою тільки тих органів, які традиційно вважалися відповідальними за неї. Необхідно залучати до системи забезпечення національної безпеки нових дійових осіб, наприклад, медичні та гуманітарні служби, державні і місцеві органи влади, представників бізнесу та інфраструктури, засоби масової інформації. Всі ресурси треба об'єднати разом та ефективно використовувати на всіх напрямках.

Національна безпека є особою сферою діяльності держави.

Основною складовою національної безпеки є воєнна безпека. Така спорідненість понять є загальноновизнаною. В тексті Конституції, в назвах державних установ і спеціальній літературі широко використовується інтегральний термін національна безпека й оборона.

Основними конституційними типами національної безпеки є: політична, економічна, соціальна, міжнародна, воєнна, інформаційна, науково-технологічна, екологічна безпека тощо.

Україна виступає за створення всеохоплюючих систем міжнародної та загальноєвропейської безпеки і вважає участь у них важливим компонентом своєї національної безпеки.

Створення ефективної системи забезпечення національної безпеки України, модернізація її воєнної політики у відповідності до вимог часу є складовою частиною державотворчих процесів в Україні. Все це обумовлює актуальність проблем національної безпеки і воєнної політики України.

*доц. Коваль Ю.В. (ВІКНУ),
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ)*

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ КУРСАНТА

Психолого-педагогічні дослідження засвідчують, що в сучасних умовах науково-технічної революції та інформаційного буму будь-який спеціаліст, у тому числі і військовий, мають підвестися на дослідницько-творчий рівень своєї професійної діяльності, який у недалекому майбутньому буде

обов'язковим для кожного фахівця. Тому спрямованість на творчий характер діяльності військових спеціалістів має бути чи не найголовнішим пріоритетом розвитку військової освіти.

Слід сказати, що вищим досягненням людського буття є творчість. Творчість – це специфічний вид життєвої активності людини, характерний тим, що тут створюється щось нове, оригінальне, неповторне, чого ніколи ще не було.

Відповідно, творчий акт може метафорично розумітися як акт божественного творіння, як процес актуалізації принципово нової якості, що є предметом аналізу синергетики.

Синергетика, нова міждисциплінарна галузь знання, своєрідна міждисциплінарна рефлексія, наука про відкриті дисипативні (нелінійні) системи, що виявляють стани динамічного хаосу, невизначеності в момент переходу зі старого стану в новий, підвела хаос як явище у ранг наукової реальності. Хаос, як джерело нового, є своєрідною умовою творчості.

В даний момент існує два напрямки психодіагностики творчого потенціалу людини. Традиційний напрямок передбачає тестування інтелектуально-образного потенціалу творчої активності. Нетрадиційно-інноваційний напрямок пов'язаний з діагностикою здатності до парадоксального, багатозначного, "сутінкового", діалектичного мислення, до створення незвичайних контекстів, метафор та ін.

В цілому можна виокремити деякі конкретні методики розвитку творчої особистості, що передбачає і певну психологічну корекцію особистості людини. Це й традиційні навчальні заходи розвитку інтелекту, а також методи інтеграції свідомості і підсвідомого, розвитку метафоричного, парадоксального, багатозначного світосприймання. Це й використання методу евритмії (як особливого виду мистецтва, застосованого у системі вальдорфських шкіл: синтез думки і слова, кольору і музики, рухів тіла і душі), ігрових методик, технік нейро-лінгвістичного програмування по "розкріпаченню" витиснутих сенсорних модальностей людини, що дозволяє їй включатися у процес предметно-перетворювальної діяльності всім цілісним організмом, оскільки відчуженість однієї з сенсорних модальностей у процесі конструктивно-творчої взаємодії зі світом призводить до розширення „кола” відчуженостей людини. Це й розвиток рольового аспекту людини, що можна досягти за допомогою імаготерапії Дж. Волпера, рольових ігор, психодрами Дж. Морено, які дозволяють значно розширити рольовий репертуар людини. Це й методики з розвитку надситуативної активності як спроможності рефлексувати майбутнє, тобто існувати в потенційно-можливому вимірі, що досягається за допомогою когнітивно-світоглядних терапій і корегуючих методів (спрямованих на подолання перекручувань у засобах прийому, переробки і структурування інформації у процесі когнітивної репрезентації світу й "Я", що зумовлює формування дезадаптивних когнітивних схем). Це й методики катарсису, символдрами, відреагування, холотропної терапії, самовираження і корекції за допомогою мистецтва.

Отже, ми розглянули інтегрований підхід до формування творчої

особистості та окреслили головні шляхи цього важливого процесу. Природно, що все це потребує експериментальної апробації.

Коваль Ю.В. (ВІКНУ)

УКРАЇНА – НАТО ТА УКРАЇНА – ЄС

Цілком очевидно, що, ведучи мову про євроатлантичну інтеграцію нашої країни, не можна забувати про її європейські устремління. Політика України щодо Європейського Союзу та НАТО і бажання набутися членства

в обох організаціях є складовими її стратегічного курсу на розвиток та поглиблення відносин із країнами Європи і Північної Америки. Попри те, що процеси євроатлантичної та європейської інтеграції України є незалежними, за своєю суттю вони є взаємодоповнюючими. Водночас, євроатлантична інтеграція є важливою й цінною для України сама по собі, тому розцінювати її лише як сходинку до членства в ЄС некоректно.

Деякі експерти висловлюють думку, що Україна має зосередитися на інтеграції в Європейський Союз і не прагнути членства в НАТО, особливо зважаючи на те, що ЄС наразі розпочинає формулювати свою безпекову політику та розбудовує власні військові можливості. Таким чином, мовляв, Україна уникне непотрібного дублювання й зосередиться на чомусь одному.

У цьому контексті слід пам'ятати, що концепція спільної зовнішньої політики та безпеки Євросоюзу не передбачає відповідальності за оборонну політику. Сили швидкого реагування ЄС і Сили реагування НАТО мають різні завдання та місії. Якщо сили НАТО планується застосовувати у складних конфліктах для швидких рішучих бойових дій високої інтенсивності (наприклад в антитерористичних операціях), то сили ЄС призначаються для поліцейських чи миротворчих операцій низької і середньої інтенсивності.

Слід зрозуміти, що політика безпеки ЄС не націлена на заміну НАТО. З практичних міркувань, і надалі провідну роль гаранта безпеки на Європейському континенті відіграватиме Північноатлантичний альянс з огляду на його реальні та перевірені часом військові й організаційні можливості.

Тож хибним є уявлення те, що Україні буде достатньо самого лише членства в ЄС, щоб ефективно забезпечити свою військову безпеку. Непрямим свідченням цього є відсутність бажання зі сторони як старих, так і нових членів НАТО, які входять і до Євросоюзу, вийти з Альянсу.

Але будь-які рішення у країні потрібно приймати виважено, особливо ті з них, які стосуються безпеки нашої держави.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН

Цивільно-військові відносини розуміються як взаємозв'язок і взаємовідносини між військовою організацією і суспільством, які охоплюють різні сфери суспільного життя. У сучасній науці існує декілька підходів до аналізу даного феномену, що відображають складність його структури. Окреслимо деякі з них. Так, до **соціологічного** аспекту взаємовідносин військової організації та суспільства належать такі явища, як *сприйняття* суспільством військової організації та військовослужбовців, *ставлення* громадян до інституту військової служби, а до **політологічного** – це *сфера управління* військовою організацією і *цивільний контроль, формування* військового бюджету тощо.

Різноманітність існуючих підходів до аналізу системи цивільно-військових відносин відображає прагнення дослідників охопити різні сторони цього комплексного явища. Зупинимося на *соціологічних аспектах* цивільно-військових відносин. Зауважимо, що війни стимулювали значні прориви в розробці проблем військової соціології, адже саме війни (Перша, Друга, В'єтнамська) детермінували зміни в американському суспільстві, що стало основою теоретико-прикладних досліджень в західній військовій соціології. *Перша світова війна* викликала появу публікацій, які розкривали окремі питання військової сфери. *Друга світова війна* призвела до якісних змін у галузі військово-соціологічних досліджень: у військової соціології з'явилася власна теоретична та емпірична база, яка дала значний поштовх для її інтенсивного розвитку. Великим польовими дослідженнями в сфері військової соціології стала робота С. Стоуффера "Американський солдат".

Предметом даного дослідження стала адаптація людей, які призвані на службу до збройних сил. Дослідники розглядали індивідуальну поведінку як результат поєднання особистих схильностей особливостей людини, а з іншого – співвідношення соціальних статусів: набутих в збройних силах та тих які він мав раніше. З цією метою досліджувалися соціальне життєві історії новобранців. Ще одним важливим блоком дослідження був аналіз соціальної ситуації, в яку потрапляли новобранці: досліджувалися характерні для збройних сил соціальна стратифікація, владні відносини, система контролю, умови життя та особливості поширення інформації.

Важливою сферою дослідження, якій присвячена робота "Американський солдат", була ситуація бойових дій і поведінка в ній первинної соціальної групи. Як зазначає С. Стоуффер бойові дії є максимально стресовою ситуацією. Остання характеризується високим рівнем небезпеки життю та здоров'ю людини, що породжує конфлікт цінностей – цінність особистості зводиться до нуля, переважають страх, біль, невизначеність і безпорадність. Однак, як свідчать дослідження, такі соціально-психологічні явища як нервові зриви і суїцид у відсотковому відношенні зустрічаються не дуже часто.

*к.психол.н. Колісник О.Л. (ВІКНУ),
Полежаєв Ю.С. (ВІКНУ),
Дробчак Л.В. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЧИННИКА СТРАХУ НА ФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ

Завдяки великій кількості досліджень феномену "тривожності" і "страху" в сучасній психології, можна було б припустити, що явище, позначене цим терміном, має чітке і загальноприйняте визначення. Проте ми стикаємося з різними трактуваннями поняття "страх". Окрім цього, на сьогодні немає фундаментальних досліджень феномену "страху" з точки зору зміни фізіологічного стану військовослужбовця і впливу цих змін на ефективність виконання своїх професійних обов'язків під час перебування його у ЗБД(Зоні бойових дій).

Страх обмежує, заважає, сковує дії. Під впливом страху всі здібності військовослужбовця або досягають крайньої напруги і надають додаткових сил, або взагалі ніяк не проявляються. Контроль цього стану і здатність приймати правильні рішення перед обличчям небезпеки дозволяють не лише виграти сутичку із супротивником, але і понизити втрати свого підрозділу. Внаслідок цього стає актуальним провести аналіз впливу чинника страху на фізіологічний стан військовослужбовця в період його перебування в зоні бойових дій. **Метою** цієї роботи є аналіз поняття "страх", зміни фізіологічного стану в окремих органах при виникненні смертельної небезпеки і вплив цього фізіологічного стану на подальші дії військовослужбовця в період його перебування в зоні бойових дій.

Страх – це дуже сильна емоція, і вона справляє дуже помітний вплив на поведінку індивіда. Коли людина відчуває страх, її увага різко звужується, загострюючись на об'єкті або ситуації, що сигналізує про небезпеку. Крім того, страх обмежує свободу поведінки людини. У страху людина перестає належати собі, нею володіє одне-єдине прагнення – усунути загрозу, уникнути небезпеки. Страх мобілізує сили людини для активної діяльності, що часто буває потрібним у критичній ситуації. Це відбувається через викид адреналіну в кров і приводить до кращого постачання м'язів киснем і поживними речовинами. Збліднення шкірних покривів при переляку відносять до побічних ефектів адреналіну – кров, необхідна у хвилини небезпеки м'язам, відливає від шкіри і шлунку. Страх сприяє кращому запам'ятовуванню небезпечних подій. Один раз пережитий суб'єктом стан страху закріплюється у вигляді мотивації й, відповідно, надалі справлятиме вплив на його поведінку. Страх дозволяє рішуче діяти в умовах недостатності інформації, коли її бракує для прийняття усебічно продуманого рішення, і тоді він визначає подальшу поведінку.

У фізіологічному стані військовослужбовця під впливом страху частота серцевих скорочень збільшується для того, щоб більше крові надходило в м'язи, периферичні кровоносні судини стискаються, щоб забезпечувати

високий артеріальний тиск. Через скорочення периферичних судин людина блідне. Оскільки при скороченні поверхневих судин з'являється загроза замерзання, часто можна помітити тремтіння в тілі, що сприяє виділенню тепла, а також "волосся стає дибки", щоб зберігати тепло. Дихання частішає і стає більш глибоким, щоб кров краще насичувалася киснем. Зіниці очей звужуються, щоб краще бачити небезпеку, а очі широко розкриваються, щоб збільшити кругозір і бачити шляхи для втечі у можливих екстремальних ситуаціях.

Для того щоб в організмі військовослужбовця не відбувалися процеси, що заважають підготувати організм до боротьби або протидії небезпеці, скорочуються внутрішні порожні органи – частішає сечовипускання і виникає бажання спорожнити кишечник. Травлення на цей час призупиняється. Симпатична і парасимпатична системи є протилежними у своїй активності, й активізація симпатичної системи гальмує парасимпатичну. Це призводить до того, що при страху втрачається апетит і може з'явитися сухість у роті, оскільки слиновиділення блокується так само, як і виділення шлункового соку. При слабо вираженій активності симпатичної нервової системи вона не блокує парасимпатичної, і тоді апетит у людини зберігається. Більше того, активність парасимпатичної нервової системи може, у свою чергу, дещо гальмувати симпатичну систему, тобто знижувати тривогу. Тому тривогу іноді "заїдають". Хоча, звичайно ж, це "заїдання" тривоги пов'язане не тільки із суто фізіологічними механізмами. Оскільки в дитинстві при виникненні тривоги діти їдять (немовляті дають груди, коли воно плаче, адже для того, щоб дитина відчула себе в безпеці, вона повинна відчувати турботу матері), їжа асоціюється з безпекою. Емоція, яку відчуває військовослужбовець, стикаючись із небезпекою, залежить не від вегетативної нервової системи, а від того, як ця небезпека оцінюється у різних бойових умовах. Якщо розцінювати небезпеку як непереборну, то відчуваємо страх; якщо ж військовослужбовцю, виходячи з особистого досвіду, здається, що він здатен впоратися з цією загрозою, то він схильний відчувати гнів, який штовхає його до нападу і протидії у боротьбі, тобто його реакція на загрозу залежить від того, як він оцінює власні сили, які склалися у бойовій обстановці. Прикладом може бути те, що військовослужбовці під час реального бою можуть відчувати реакцію переляку на різкий гучний звук снаряду, що летить, міни, що наближається, або безпосереднього вибуху та інші. Усі дії військовослужбовця, які він здійснює миттєво, відбуваються інстинктивно: тіло військовослужбовця згинається у сторону укриття, згинаються також коліна, плечі піднімаються, голова рухається вперед, очі кліпають. Ця природна реакція (рефлекс) виникає ще до того, як військово службовець встигає осмислити ситуацію й оцінити реальний ступінь особистої небезпеки.

ВИДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

Військово-професійна діяльність характеризується складністю, яка детермінована високою соціальною значимістю та особливістю тих умов, в яких вона виконується. Ефективність її здійснення залежить від психологічної готовності особистості військового фахівця.

П. Гороностай виділяє наступні види психологічної готовності людини до діяльності: мотиваційна, цільова, операційна та регуляційна.

В. Рибалка, ґрунтуючись на розробленій ним тривимірній структурі особистості, виділяє такі види психологічної готовності особистості до праці:

за психологічним змістом особистості – комунікативну, мотиваційно-смыслову, характерологічну, рефлексивну, едукативну, інтелектуальну та психофізіологічну готовність;

за здатністю до виконання повноцінної діяльності – суб'єктну або діяльнісну готовність до оволодіння всіма компонентами професійної діяльності, що утворюється наступними компонентами: потребово-мотиваційним, інформаційно-пізнавальним, цілеутворюючо-програмуєчим, операційно-результативним та емоційно-почуттєвим;

за часовими, онтогенетичними ознаками – вікову готовність.

М. Дьяченко, Л. Кандилович та М. Левітов виділили загальну (довготривалу) та ситуативну (короткотривалу) види готовності; М. Корольчук – спеціальну (довготривалу) та ситуативну (короткотривалу); Б. Ананьєв, А. Асмолов, Ш. Надірашвілі, К. Платонов, Д. Узнадзе та ін. – психологічну та практичну; Б. Ананьєв, В. Сластенін та ін. – загальну та спеціальну; Б. Ананьєв, М. Степанов та ін. – розумову та фізичну.

Аналіз наукових підходів щодо класифікації видів психологічної готовності особистості до професійної діяльності дав нам можливість виділити наступні види психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності:

Загальна психологічна готовність яка розуміється нами як потенційна здатність, яка ґрунтується на основі психічних властивостей військовослужбовця щодо переналаштування психіки відповідно до типу професійних завдань, які ним виконуються.

Ситуативна психологічна готовність яка розуміється нами психічний стан, що ґрунтується на основі загальної психологічної готовності і характеризується змобілізованістю психіки військовослужбовця на виконання конкретного професійного завдання та здатність психіки зберігати стабільність її компонентів в мінливих умовах діяльності.

Операційно-виконавча готовність формується на основі загальної та ситуативної готовності і включає поведінкові рефлексорні способи здійснення діяльності, що не потребують здійснення свідомого планування діяльності.

СУТНІСТЬ МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ

Основну роль в удосконаленні системи освіти, без сумніву, будуть мати нові інформаційні технології і, в першу чергу, дистанційні засоби навчання. На сьогодні у світі накопичено значний досвід реалізації систем дистанційного навчання.

Одним із ключових понять, які впливають на розвиток процесів трансформації системи військової освіти, є "модель навчання".

Поняття *модель навчання* використовується в інструментальному значенні як позначення схеми або плану дій педагога при здійсненні навчального процесу. Її основу складає переважна діяльність тих, кого навчають, яку організує, вибудовує викладач. З поняттям "модель навчання" невід'ємно пов'язане поняття "траєкторії навчання".

Поняття *моделі навчання* відрізняється від найбільш близького до нього поняття методу навчання у наступних аспектах:

- характеристика навчання ґрунтується на цілісній картині діяльності тих, кого навчають, (наприклад, навчання як технологічний процес, навчання як гра, навчання як дискусія тощо);

- враховується не лише логіко-змістовна сторона навчання (мета навчання, єдність викладання та навчання тощо), але і його динаміка, розгортання в часі.

Найбільші труднощі при організації дистанційного навчання, як правило, пов'язані з дидактичними аспектами процесу, з педагогічними аспектами проектування дистанційного навчання (ДН) та з побудовою програм навчання.

На відміну від традиційної моделі у *дистанційному навчанні*:

- в центрі навчального процесу знаходиться той хто навчається;
- сутність навчання самотійна робота, що розвиває здібності до самонавчання;
- в основі навчальної діяльності лежить співробітництво;
- роль тих хто навчається, у навчанні активна;
- той хто навчається, володіє свободою корегування траєкторії навчання (формування індивідуальної траєкторії).

Таким чином, у дистанційному навчанні домінуючими є задачі організації самотійної пізнавальної діяльності того, кого навчають.

Методика організації та здійснення навчально-виховного процесу з використанням технологій ДН також, на жаль, не дуже достатньо опрацьована у ЗС України. Причому недостатньо вивченими є специфічні, характерні саме для підготовки військових фахівців методичні аспекти дій.

Вивчення та експериментальна перевірка цих та інших методичних прийомів має стати підґрунтям для подальших досліджень у галузі дистанційного навчання у Збройних Силах України.

*Красота І.В. (НМЦ КП МОУ),
Павленко В.І. (НУОУ ім. Івана Черняхівського),
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)*

ЩОРІЧНЕ ВИДАННЯ "БІЛА КНИГА-ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ", ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

В умовах сучасного впровадження в Україні європейських стандартів, у тому числі демократичного цивільного контролю у Збройних Силах України (далі – ЗСУ), набуває важливого значення забезпечення прозорості у використанні бюджетних коштів на потреби Міністерства оборони України (далі – МОУ).

Починаючи з 2006 року для систематичного інформування громадськості про діяльність ЗСУ щорічно видається "Біла книга". Перше видання щорічника під назвою "Біла книга – 2005: Оборонна політика України" було підготовлено авторським колективом МОУ та Генерального штабу ЗСУ під редакцією Центру Разумкова.

Традиційно у щорічнику висвітлювались питання щодо проблем реформування та розвитку ЗСУ, підсумки за минулий рік, у тому числі поточний стан та участь підрозділів ЗСУ в міжнародних миротворчих операціях і антитерористичних діях, а також головні напрями подальшого військового будівництва. У 2009 р. щорічник отримав нову назву "Біла книга. Збройні Сили України" (далі – Біла книга). Біла книга виходила, як у україномовному так і англomовному варіанті із накладом від 30 тис. до 6 тис. прим., це було пов'язано з тим, що кошторис видання залишався без змін, а витрати зростали. Незмінним залишалася кількість англomовної версії – 1,5 тис. прим. Усього з початку видання було надруковано та розповсюджено понад 140 тис. прим. Білої книги серед української та іноземної громадськості. Водночас Біла книга розміщувалася на офіційному сайті МОУ, а у 2014 р. розповсюджено було тільки електронну версію.

Враховуючи вищезазначене та з метою покращення цивільного контролю за ЗСУ:

запровадити видання Білі книги за окремими напрямами предмету цивільного контролю, наприклад Біла книга – Збройні Сили України під час участі у антитерористичній операції на Сході України;

врахувати досвід видання щорічника Біла книга під час опрацювання нових Білих книг;

розглянути можливість розміщення Білих книг тільки електронної версії.

*Красота І.В. (НМЦ КП МОУ),
к.в.н., доц. Черних І.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського),
Бадрук О.О. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ НА ПІДГОТОВКУ ОСІБ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ, ЗОКРЕМА ДЛЯ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Проблема розміщення випускників вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) залишається важливою в умовах перманентного реформування чисельності Збройних Сил України (далі – ЗСУ), коли державне замовлення розраховане наперед на 4-5 років не дозволяє адекватно реагувати на зміни військово-політичної ситуації в країні та світі.

Предметом аналізу вибрано потреба ЗСУ в офіцерських кадрах з вищою освітою у період з 2003 р. по 2013 р., коли чисельність ЗСУ зменшувалась з 390 тис. осіб до майже 157 тис. осіб, у тому числі до 119 тис. військовослужбовців, четверта частина яких були офіцери. При цьому так званому "реформуванні ЗСУ" найбільш болючим було скорочення посад офіцерського складу, що призвело до проблем розміщення випускників ВВНЗ.

У Міністерстві оборони України (далі – МОУ) було розроблено та впроваджено порядок формування та супроводження замовлення на підготовку військових фахівців з вищою освітою для ЗСУ, затверджений наказом МОУ від 14.05.2010 № 248. Потреби у підготовці військових фахівців з вищою освітою визначаються за кожною спеціальністю та спеціалізацією підготовки, освітньо-кваліфікаційним рівнем освіти, окремо для кожного рівня військової освіти за розрахунками замовників (відповідних командувачів видів та начальників родів військ), які уточнюються Генеральним штабом ЗСУ.

Особливістю вищезазначених розрахунків для потреб ЗСУ, у тому числі інженерних військ ЗСУ є те, що вони проводяться виключно для мирного часу і не враховують різкі зміни кількості посад за спеціальністю "інженерне забезпечення" та призводить до дефіциту (в особливий період) або профіциту (в мирний час) випускників ВВНЗ.

Враховуючи вищезазначене, та з метою якісного комплектування інженерних військ ЗСУ офіцерськими кадрами доцільно:

проводити розрахунки щодо перспективної потреби у військових фахівцях з вищою освітою з урахуванням різкої зміни військово-політичної ситуації під час особливого періоду;

продовжити удосконалення методики визначення потреб на підготовку військових фахівців з вищою освітою шляхом впровадження передових методик збройних сил держав – членів НАТО з урахуванням досвіду АТО;

приділяти більше уваги підготовці фахівців кадрових органів видів родів військ (сил) ЗСУ з питань детальних розрахунків потреб на підготовку із застосуванням сучасних засобів аналізу.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наприкінці ХХ ст. особливе місце волонтерської діяльності в процесі суспільного розвитку було офіційно визнано міжнародним співтовариством. За останнє десятиріччя тема волонтерства неодноразово обговорювалось на засіданнях Генеральної Асамблеї ООН і залишається актуальним питанням порядку денного у досягненні "Цілей Розвитку Тисячоліття".

Волонтерство є суспільно-корисною безоплатною діяльністю, яка є чинником формування духовних, морально-етичних, культурних, суспільно-політичних та економічних цінностей і може набувати будь-яких форм від традиційних інститутів обопільної допомоги до мобілізованої суспільно-корисної праці під час криз або стихійного лиха, від проявів альтруїзму до структурованої організації волонтерського руху міжнародного масштабу. Волонтерство - спосіб акумуляції соціального капіталу, потужний інструмент соціального, культурного та економічного розвитку суспільства, який в ринкових умовах сприяє збереженню балансу в суспільних відносинах та їх гармонізації; ефективний засіб об'єднання зусиль громадянського суспільства та органів державної влади щодо вирішення ряду соціальних проблем; базисна передумова і основа діяльності більшості громадських організацій.

Таким чином, законодавство дає можливість здійснення контролю з боку громадян за діяльністю волонтерських організацій, в тому числі і за порядком і на правліннями витрачання пожертвуваних коштів і майна. У той же час, закон про волонтерську діяльність вимагає коригувань у зв'язку з веденням бойових дій на території України, оскільки їм абсолютно не врегульовані питання захисту, в тому числі соціальної, волонтерів, які опинилися в зоні проведення АТО, отримали поранення при виконанні своєї місії на зазначених територіях, а також сімей волонтерів, загиблих в результаті ведення бойових дій на території нашої держави.

к.психол.н. Кузьменко М.Д. (НМЦ КМ МОУ)

ФРУСТАРАЦІЙНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ІРРАЦІОНАЛЬНІ УСТАНОВКИ ОФІЦЕРІВ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Навесні 2015 року для виконання завдань в районах проведення анти терористичної операції здійснювався призов для проходження служби осіб офіцерського складу за призовом по мобілізації на особливий період. Призвані офіцери проходили відповідну підготовку для підвищення їх фахового рівня. З метою вивчення особливостей мотиваційної сфери офіцерів було організовано

та проведено тестування офіцерів (анонімно та виключно за особистим бажанням) за методикою діагностування ірраціональних установок Еліса.

Методика містить 6 шкал, з них 4 шкали - основні і відповідають 4 групам ірраціональних установок мислення, виділеним автором: "катастрофізація", "необхідність щодо себе", "необхідність щодо інших" і "оціночна установка". Шкала "катастрофізація" відображає сприйняття людьми різних несприятливих подій як жахливі і нестерпні. Показники шкал "необхідність щодо себе" і "необхідність щодо інших" вказує на наявність або відсутність надмірно високих вимог до себе і до інших. "оціночна установка" показує те, як людина оцінює себе та інших. Наявність такої установки може свідчити про те, що людині властиво оцінювати не окремі риси або вчинки людей, а особистість в цілому. Інші 2 шкали – оцінка "фрустраційної толерантності" особистості, (відображає здатність винести різні фрустрації), і загальна оцінка ступеня раціональності мислення.

Статистичний аналіз результатів показав, що лише 23 % респондентів мали надто низький рівень толерантності до фрустрації (стійкості до стресу). У 50 % діагностовано середній рівень фрустраційної толерантності, тоді як 26,9 % опитуваних продемонструвало високий ступінь толерантності до фрустрації. Кореляційний аналіз між шкалами методики дозволив виявити лінійність зв'язку між шкалою фрустраційна толерантність та катастрофізація ($r=0,769$, $p<0,0001$). Тобто у людей, які мають низький рівень фрустраційної толерантності майбутні події сприймаються як жахливі, нестерпні, неминучі, загрозливі.

Цікавим та очікуваним виявився факт, що у 88,5 % респондентів надто виражена ірраціональна установка "необхідність щодо себе", що у свою чергу може опосередковано свідчити про почуття необхідності та обов'язку захищати Батьківщину, наявності високої вимогливості саме до себе. В той самий час, менше половини опитаних продемонстрували сильну вираженість ірраціональної установки – "необхідність щодо інших". Це може бути пояснено, що частина офіцерів призованих за мобілізацією демонстрували надмірні вимоги щодо інших людей, а ніж розуміли важливість саме своєї участі у подальшому виконанні завдань.

Таким чином діагностування ірраціональних установок надаватиме цінну інформацію для позитивно орієнтованої терапії та формуванню високого рівня фрустраційної толерантності офіцерів.

Лукаш І.С. (АПСВТ)

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РЕЛІГІЇ ТА ПОЛІТИКИ

Релігія і політика протягом багатьох століть співіснували. При цьому ступінь і характер впливу релігійного чинника на політику різний, але його

присутність у політичних діях і рухах далеко не випадкове явище. І це пояснюється сутнісними характеристиками як релігії, так і політики.

Релігія незмінно спирається на досить великі маси своїх послідовників, як форма суспільної свідомості. У певні історичні періоди в тих чи інших регіонах планети релігія – форма свідомості, найбільш поширена в масах, іноді тяжіє над усіма іншими формами суспільної свідомості. Тому у всіх випадках, коли мова йде про релігію, питання стосується більш-менш значних людських мас. Політика теж неминуче пов'язана з величезними масами населення. Отже, ці два явища суспільного життя неминуче перехрещуються.

Можна виділити традиційні канали переплетення релігії і політики. *По-перше*, релігія вторгається в соціально-політичне життя шляхом впливу на суспільні дії своїх прихильників, використання їх релігійних почуттів. *По-друге*, зв'язки релігії і політики обумовлені також цілеспрямованими діями і інтересами самого апарату Церкви, самих керівників релігійних організацій. *По-третє*, політичні діячі різних відтінків сьогодні досить активно використовують релігію у сфері і внутрішньої, і зовнішньої політики, щоб надати масовим соціально-політичним рухам зручний їм характер. *По-четверте*, присутність релігійного чинника в політиці має місце в тих випадках, коли в силу конкретних умов самі віруючі, учасники масових соціальних рухів, звертаються до релігії для обґрунтування своїх інтересів і надій. Подібні випадки слід відрізнити від тих, коли учасникам масових рухів нав'язуються релігійні ідеї і гасла. Результати вторгнення релігійних діячів у соціально-політичні справи та його наслідки можуть бути різні: в інтересах мас або проти них.

Взагалі можна виділити 4 основних *типи взаємин держави і релігії*:

1. Перетворення державної влади в центр релігії. Таке становище було типовим для язичницьких держав, і яскравим прикладом може служити Римська імперія, де імператору поклонялися як Богам. Взагалі, в різних язичницьких державах склалися різні ступені вшанування і обожнювання верховного правителя.

2. Підпорядкування держави церковним установам. Подібна ситуація мала місце в християнській Європі середньовіччя. Папа, який вважався намісником Бога на землі, на свій розсуд роздавав корони, повністю підпорядковуючи державну владу церковній.

3. Союз держави з церквою, який був досягнутий в Росії підпорядкуванням монарха релігійній ідеї та особистої його приналежності до церкви, при незалежності від церкви його державної влади.

4. Відділення держави від церкви, крайня форма якого була обов'язковою частиною внутрішньої політики СРСР, аж до повного підпорядкування церкви державі. В інших державах спостерігаються більш спокійні взаємини влади й церкви, хоча повна незалежність в чистому вигляді відсутня скрізь.

ВТОРИННИЙ ТРАВМАТИЧНИЙ СИНДРОМ

На сьогодні необхідність реабілітації учасників бойових дій що повернулися із району проведення АТО ні у кого не викликає сумнівів. Перебуваючи в районі бойових дій військовослужбовці постійно перебували у стресових ситуація, що були пов'язані з ризиком для власного життя, людськими жертвами, каліцтвами, психічними і фізичними травмами інших військовослужбовців. Такі ситуації, в свою чергу, стали підґрунтям для виникнення таких психічних розладів, як посттравматичні стресові розлади, депресії, алкоголізм, інші розлади особистості. Після повернення більшість учасників бойових дій звертається за допомогою до фахівців. Проте, все частіше психологи, медсестри, лікарі, волонтери, соціальні працівники, пастори та капелани звертають увагу на схожі зі своїми пацієнтами симптоми і не можуть пояснити причин їх виникнення і не знають, як вийти з цього стану. Клінічний психолог Доктор Марі С. Керні описала стан психотерапевта, який піддався надмірній емпатії: "Печаль, безпорадність, співпереживання, які відчувають соціальні працівники, слухаючи жертву, настільки сильні, що, незважаючи на прикладені зусилля, у них з'являються ті ж симптоми, що й у їхніх пацієнтів. Їх можуть переслідувати нав'язливі думки, нічні кошмари, тривога. Їм самим потрібна допомога".

Не стали виключенням і близькі родичі військовослужбовців, дружини/чоловіки і діти. Близькі психічно травмованої людини можуть набути травматичного стресу двома способами: реакція на почуту розповідь чоловіка/дружини про пережиту травму (вторинний травматичний стрес), або травма, отримана в результаті поведінки чоловіка/дружини (первинний травматичний стрес). Жінка може бути піддана ризику виникнення вторинного травматичного стресу, почувши розповідь чоловіка про жахливі події війни і не в змозі перенести почуте. До того ж якось уночі чоловікові приснився страшний сон про війну. Він прокинувся і накинувся на дружину, вважаючи своїм ворогом. Вона отримує первинний травматичний стрес, оскільки безпосередньо стала жертвою травмуючої події. Незалежно від того, первинний чи вторинний стрес переживає жінка, її симптоми можуть бути такими ж інтенсивними й руйнівними, як і симптоми її чоловіка. Більше того, її стрес може мати найскладнішу форму – посттравматичний стресовий розлад. Варто зазначити, що діти більш вразливі до вторинної травматизації так як мають більш вразливу уяву і співпереживають обом батькам.

Це абсолютно нова галузь дослідження, яка ще не була включена до реєстру Американської асоціації психіатрів. Проте очевидним є те, що людина може відчувати всі симптоми травми, не будучи травмованою безпосередньо. Погіршити ситуацію може невирішена особиста травма, серйозна подія, поранення близької людини, звістка про смертельну хворобу чиєїсь дитини.

Отже, не дивлячись на те, що проблема реабілітації учасників бойових дій ускладнюється рядом організаційних, методологічних і мотиваційних проблем,

при розробці програм реабілітаційних заходів, варто враховувати і найближче оточення військовослужбовців.

Нечипоренко С.В. (ВІКНУ)

АНАЛІЗ КОНФЛІКТНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ

Виникнення конфліктів у військовому колективі є, як не парадоксально, об'єктивним і неминучим явищем. Проблема здебільшого полягає не в наявності самого факту конфлікту, а в тому який він носить характер – деструктивний чи конструктивний і яким чином він розв'язується.

Деструктивний конфлікт виникає, коли одна з сторін наполегливо і жорстко наполягає на своїй позиції і не бажає враховувати інтереси іншої сторони і коли один з опонентів вдається до етично засуджених методів боротьби, прагне психологічно подавити партнера, дискредитує і принижуючи його.

Учасники конфлікту деструктивної спрямованості часто переводять причини, що призвели до конфліктної взаємодії на рівень особистості. Така позиція сприяє вирішенню конфлікту, а навпаки його загострює. В результаті зростає упередженість проти партнера, напруга у взаємовідносинах, посилюються неприємні почуття і переживання, виникають стреси. Типовим прикладом деструктивного конфлікту є сварка, коли кожна з конфліктуючих сторін висловлює свою негативну оцінку особистості опонента.

На противагу цьому, конструктивний конфлікт базується на виявленні об'єктивних причин суперечностей, що виникли між опонентами. Прикладом такого конфлікту є висловлювання різних точок зору. Такий підхід переводить процес проходження конфлікту від конфронтації до співробітництва, де, з одного боку, лежить повага до себе, почуття власної гідності, чесності, прагнення знайти справжню причину конфлікту, а з іншого – повага до оточуючих, дружелюбність, визнання права інших на власну точку зору та позицію. Даний тип поведінки в конфліктній взаємодії призводить до більш глибокого розуміння проблеми, і, в подальшому, до вирішення конфлікту.

Отже, неузгодженість між індивідуально-психологічними якостями суб'єктів взаємодії, їхнього світогляду, позицій, ставлення до тих чи інших явищ дійсності в процесі проходження військової служби може стати причиною виникнення міжособистісних конфліктів у військових колективах. З метою попередження міжособистісних конфліктів командирам підрозділів, офіцерам з морально-психологічного забезпечення, офіцерам-психологам військових підрозділів слід розробляти та проводити профілактичні заходи, які спрямовані формування групової згуртованості підрозділів, формування та підтримання здорового морально-психологічного клімату у військових колективах та виховання толерантності військовослужбовців ЗСУ.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРЕСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Все частіше ми переконуємося в тому що АТО несе в собі негативні наслідки для психіки тих військовослужбовців, які повернулися та намагаються знову віднайти себе у мирних умовах життя.

Участь людей в діяльності, яка ведеться в небезпечних, екстремальних умовах, здатна в значній мірі змінювати їх внутрішню картину світу, життєві смисли, трансформувати раніше сформовану систему цінностей, актуалізувати комплекс специфічних потреб. Гостро проявляються потреби бути вислуханим, оціненим, психологічно захищеним. Психіка учасників бойових подій "оголюється", стає вразливою, особливо чутливою до фальші, брехні, несправедливості тощо.

Сучасні наукові дослідження свідчать про те, що більшість військовослужбовців – учасників антитерористичної операції мають високий рівень агресивності, імпульсивності, тривожності, ізоляції від соціальних контактів, руйнування системи цінностей і сенсів життя та діяльності, переживання неврозподібних станів тощо.

Проблеми соціально-психологічних наслідків участі особистості у бойових діях все частіше стає об'єктом різноманітних наукових досліджень, на основі яких вже розроблені програми соціально-психологічної, психологічної та медико-психологічної реабілітації. Розробкою наукових програм, протоколів медичної та соціально-психологічної реабілітації, методичним керівництвом реабілітаційних закладів займаються дев'ять науково-дослідних установ, що знаходяться по всій Україні. Розроблені програми психологічної реабілітації базуються на найбільш ефективних і дієвих є методах психолотерапії, а саме: техніках десенсибілізації та корекції переробки травмуючих переживань за допомогою рухів очних яблук (EMDR), логотерапії, гештальт-терапії, інтеграційної трансперсональної психотерапії (ІТП), когнітивно-поведінкової терапії (КПТ), нейролінгвістичного програмування (НЛП), кататимно-імагінативної психотерапії (символдрама), арт-терапії, сімейній терапії. При цьому методи орієнтовані на:

усвідомлення і осмислення тих подій, які послужили причиною актуального психічного стану та афективна переоцінка травматичного досвіду;

прийняття того, що сталося, як невід'ємної частини життєвого досвіду, знаходження сенсу у даних подіях і відновлення відчуття цінності власної особистості;

створення нової когнітивної моделі життєдіяльності та актуалізацію поведінки, необхідної для подолання негативних наслідків бойового стресу і реадaptaції до змінених внутрішніх і зовнішніх умов життєдіяльності.

Отже, для будь-яких психотравмуючих ситуації основною формою "лікування" є психотерапія, інші методи є лише додатковими. У роботі з

гострими станами можна застосовувати психофармакологію, проте лише в якості допоміжного засобу для зняття гостроти стану з метою подальшої психотерапевтичної корекції.

Поємчук С.В. (ВІКНУ)

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА КОНТРАКТОМ

Професійно-психологічний відбір – це комплексне дослідження особистості з метою прогнозування її психологічної готовності до виконання завдань професійної діяльності на основі наявних у неї психологічних властивостей. Це спеціально організований дослідницький процес, мета якого – виявити й визначити за допомогою науково обґрунтованих методів ступінь та можливість психофізіологічної й соціально-психологічної придатності кандидатів на військову службу за контрактом.

Професійна придатність визначається сукупністю індивідуально-психологічних особливостей людини, що впливають на успішність освоєння якої-небудь трудової діяльності й успішність її виконання. Вона відображає реальний рівень розвитку професійно важливих якостей для конкретної діяльності, які формуються й проявляються на етапах життєвого та професійного шляху. Професійна придатність розглядається, по-перше, як сукупність якостей, властивостей людини, що визначають успішність формування придатності до конкретної діяльності і, по-друге, як сукупність наявних, сформованих професійних знань, навичок, умінь, а також психологічних, фізіологічних й інших якостей і властивостей, що забезпечують ефективне виконання професійних завдань.

Існує критерій, що є спільним для усіх військових професій та який має принципову важливість при визначенні придатності для проходження служби у Збройних Силах України – це критерій нервово-психічної стійкості. Адже, військовослужбовці несуть службу зі зброєю, і збереження їх власного життя, життя товаришів та оточуючих є одним з основних завдань діяльності у мирний та воєнний час. Тому, якісне діагностування нервово-психічної стійкості кандидатів на військову службу за контрактом є вкрай актуальним завданням професійно-психологічного відбору. Необхідно використовувати психодіагностичні методики, які були б стандартизовані та адаптовані в Україні. Первинним етапом формування професійної придатності є початкова підготовка (навчання), терміни якої суворо регламентовані. Тому, визначення сукупності індивідуальних професійно-важливих якостей для належного засвоєння програми навчання і, таким чином, успішної подальшої професійної діяльності є сутністю професійно-психологічного відбору.

Отже, професійно-психологічний відбір включає військово-професійну орієнтацію, військово-професійний відбір, військово-професійну підготовку,

розстановку військовослужбовців за спеціальностями і посадами і їх просування по службі.

Пристава А.С. (ВІКНУ)

УКРАЇНА ТА ЄВРОПА ТЕНДЕНЦІЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Зі зміною вектору зовнішньополітичного розвитку Україна обрала шлях інтеграції в євроатлантичний простір. Європа теж опинилася перед низкою невирішених проблем і виглядає досить вразливою у сенсі можливості абстрагувати себе від реальних терористичних загроз та різнопланового "гібридного" шантажу з боку Росії без допомоги США та інших демократичних країн світу. Україна займатиме важливе місце для Європи, з боку того як швидко Європа зробить належні висновки з поточної кризи й прийме правильні рішення для перспективи створення надійної майбутньої системи Європейської безпеки. На сьогодні, у Європі окрім посилення терористичних атак і зростання імміграції, вперше після Другої Світової війни і завершення Холодної війни відбувається реальна війна. Військова агресія Росії проти України, що розпочалася у 2014 році із загарбання Криму й триває зараз, перейшла в збройний конфлікт на Сході. І хоч даний конфлікт за своїми масштабами є регіональним збройним конфліктом, за змістом – є глобальним. І саме неспроможність як і наших, так і європейських чинників вирішити цей конфлікт свідчить про теперішню слабкість і вразливість сучасної Європи.

Наслідки дана ситуація має глобальні: руйнування системи міжнародної безпеки; виклик міжнародних організацій з питань безпеки ефективно стримувати розгортання воєнних конфліктів у Європі; відбувся цивілізаційний розлом між авторитарною Росією й усім демократичним світом. Україна все ж прагне інтегруватися до Європейського союзу, так він зміг протягом конфлікту підтвердити свій економічний та гуманітарний потенціали, однак, ситуація показала те, що у сфері безпеки впевненість ЄС у своїх силах куди перебільшена, аніж є насправді, і зараз вони не відповідають реальній спроможності Союзу. Альянс НАТО зміг підтвердити свою важливу роль у сфері Європейської безпеки. Але війна на Сході показує свою суттєву військову, політичну залежність членів НАТО від лідерської ролі США.

Близькість підходів між Україною та ЄС і НАТО щодо сприйняття цінностей і стратегічних інтересів створює середовище для розвитку взаємовигідного співробітництва, не беручи до уваги теперішні кризові явища. Результат співпраці залежить у першу чергу від усвідомлення обома сторонами важливих довгострокових спільних інтересів й цінностей, а також від наявності твердої позиції у використанні потенціалу для захисту цих цінностей та інтересів. Україна, зі свого боку, проголосила прихильність до Європейських цінностей і намагається їх дотримуватися. Але поки що в Європі спостерігається значний розрив між декларуванням цінностей і їхньою реалізацією. Тому у сфері Європейської безпеки й спостерігається глибока

криза. Україні варто більше покладатися на власні сили, як і Європа, наполегливіше працювати над змінням власного сектору безпеки.

*Пчелінська В.В. (ВІКНУ),
к.психол.н. Колісник О.Л. (ВІКНУ)*

СТРУКТУРА І ДИНАМІКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

В сучасних умовах у нашій країні відбуваються глибокі зміни, які стосуються всіх сфер життя громадян та суспільства в цілому. Це пов'язано із ситуацією, що склалася на Сході України і збільшенням кількості військовослужбовців – учасників бойових дій. Разом із бойовим досвідом, вони отримують фізичні й психологічні травми, які нашкоджують їх на суїцид.

Дослідження феномену суїцида у військовослужбовців, та кризи такого масштабу, що весь попередній життєвий досвід військовослужбовця, що зважився на суїцид, не може підказати йому іншого виходу з ситуації, яку він вважає нестерпною.

Феномен суїциду (самогубство або спроба самогубства) найчастіше пов'язується з поданням про психологічну кризу особистості, під яким розуміється гострий емоційний стан, викликаний якимись особливими, особистісно значущими психотравмуючими подіями. Така психологічна криза може виникнути раптово (під впливом сильного афекту). Але частіше внутрішня душевна напруженість накопичується поступово, поєднуючи в собі різноманітні негативні емоції. Вони накладаються одна на іншу, заклопотаність переходить в тривогу, тривога змінюється безнадією. Людина втрачає віру в себе, у здатність подолати несприятливі обставини, виникає внутрішній конфлікт "неприйняття самого себе", "самозаперечення", з'являється відчуття "втрати сенсу життя".

Очевидно, що незалежно від того, чи йде мова про закінчену суїцидальну дію або про незавершену спробу, основний практичний і теоретичний інтерес представляє період життя і служби військовослужбовця, що передують суїцидальному акту. Цей період часу - предсуїцид, характеризується особливим психічним станом особистості, яка обумовлює підвищену імовірність суїцидальної дії. В предсуїциді виділяються дві фази: предиспозиційну й суїцидальну, які, в свою чергу, володіють різним ступенем вираженості внутрішніх і зовнішніх форм суїцидальної поведінки. Внутрішні суїцидальна поведінка включає в себе пасивні суїцидальні думки, задуми і наміри, а також відповідний емоційний фон - суїцидальні переживання. Пасивні суїцидальні думки характеризуються уявленнями, фантазіями на тему своєї смерті без активного опрацювання планів дій, пов'язаних з виконанням самогубства.

Отже, Суїцидальні задуми - це активна форма прояву суїцидальності, тобто тенденція до самогубства, глибина якої наростає паралельно ступеню розробки плану її реалізації. Військовослужбовцем продумується спосіб

суїциду, час і місце його вчинення. Суїцидальні наміри припускають приєднання до задуму рішення і вольового компонента, спонукають до безпосереднього переходу до зовнішнього прояву. Структура суїцидальних переживань ґрунтується на ставленні до двох полярно протилежних цінностей: власного життя і смерті.

Ставлення до життя в пресуїциді виражається в чотирьох основних формах:

- у відчутті байдужості ;
- в почутті жалю про своє існування;
- в переживанні його обтяжливості, нестерпності;
- у відразі до життя.

А також ставлення до смерті виступає в формах:
страх смерті, хоч і знижений у своїй інтенсивності;
відчуття байдужості ;
почуття внутрішньої згоди на смерть;
бажання смерті.

к.т.н., Рогов П.Д. (НУОУ імені Івана Черняховського)

ЩОДО РОЛІ СТРАТАГЕМНОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОТИДІІ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТЕРОРИЗМУ

Інформаційний тероризм здійснюється в області, що охоплює політичні, філософські, правові, естетичні, релігійні та інші погляди та ідеї, тобто в духовній сфері, там, де ведеться боротьба ідей. Інформаційний тероризм - особлива форма насильства, що представляє собою свідомий і цілеспрямований інформаційний вплив для примусу цільової аудиторії до реалізації політичних, економічних, релігійних чи інших цілей терористичної організації або окремих терористів.

Інформаційний тероризм – це перш за все негативний вплив на особистість, суспільство і державу, її збройні сили всіма існуючими видами інформації, різноманітними силами і засобами: від приватних інформаційних терористів до агентури іноземних спецслужб, вітчизняних і зарубіжних ЗМІ. У інформаційного тероризму проглядаються дві форми терору - фізична та духовна (психологічна). Відмінною рисою інформаційного тероризму є його матеріальна доступність щодо проведення і складність його виявлення. Глобальна мережа Інтернет змінила правила, що стосуються використання сучасної (інформаційної) зброї. Анонімність в Інтернеті дозволяє терористам стати невидимими та практично невразливими при проведенні своїх злочинних акцій.

Актуальним завданням на сучасному етапі розвитку нашої держави є визначення засад механізму підвищення ролі і застосування стратагемного та критичного мислення щодо ефективної протидії інформаційному тероризму. Стратагемне та критичне мислення дозволяють:

а) розробити непрямий спосіб перемоги (досягнення бажаних цілей) в боротьбі (відстоюванні) за національні інтереси - **стратегічне мислення**;

б) реально оцінювати достовірність, точність або цінність наданої (отриманої) інформації, розвивати здатність шукати і знаходити фактори, причини та альтернативні точки зору, правильно сприймати ситуацію, що склалася, в цілому і змінити її на свою користь (позицію) на основі вивірених фактів та аргументів - **критичного мислення**.

Використання стратегічного і критичного мислення є основою забезпечення інформаційно-психологічної безпеки; проведення превентивних інформаційних заходів з метою недопущення інформаційного відчуження, деморалізації цільової аудиторії, її морально-психологічного придушення і перевантаження негативною інформацією.

Рябова О.В. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИМИ ВЛАСТИВОСТЕЙ КУРСАНТІВ НА ФОРМУВАННЯ В НИХ ЕМОЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ

На сьогоднішній день поняття емоційної зрілості вивчене недосконало, а даремно, оскільки емоційна незрілість курсантів і призводить до таких проблем як низьких рівень соціально-психологічної адаптації, відсутність в них достатнього рівня комунікативної компетентності, нездатність встановлювати конструктивні міжособистісні відносини у військових колективах, як наслідок – міжособистісні конфлікти, труднощі в самореалізації тощо.

При дослідженні впливу особистісних властивостей курсантів на формування в них емоційної зрілості ми виходили з основних положень теорії емоційної зрілості як емоційного інтелекту: емоційна зрілість (емоційний інтелект) розглядається як здатність людини точно розпізнавати і відбивати емоції, усвідомлювати і розуміти причини цих емоцій, зберігати або змінювати свій емоційний стан в залежності від вимог актуальної соціальної чи професійної ситуації. Для проведення емпіричного дослідження були обрані наступні методики: 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла та методика емоційного інтелекту Н. Холла.

В результаті проведення емпіричного дослідження на вибірці курсантів ВІКНУ був встановлений тісний рівень взаємозв'язку між наступними змінними: рівнем комунікабельності курсантів і загальним рівнем емоційного інтелекту, самомотивацією та емпатією, між рівнем емоційної стабільності та емоційної обізнаності, між фактором сміливості та умінням управляти своїми емоціями, між нонконформізмом та умінням розпізнавати емоції інших людей, між напруженістю та емоційною обізнаністю.

Отримані результати вказують на обумовленість процесу формування емоційної зрілості особистості курсанта певними його особистісними властивостями і вказують на відсутність взаємозв'язку і взаємозалежності від рівня розвитку інтелектуальних здібностей особистості.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО БОЙОВИХ УМОВ

Актуальність вивчення стресів військовослужбовців Збройних Сил України та розробка технологій їх подолання зумовлена не тільки їх негативним впливом на ефективність проходження військової служби, але й впливом на все життя людини загалом – психологічними та фізичними проблемами, а також особистісними змінами.

Сам термін "адаптація" (від латинського *adapto* - пристосовую) хоча і виник у другій половині XVIII ст. у фізіологічній галузі, активно використовувався біологічною наукою і сьогодні набув міждисциплінарного вжитку й активно використовується у категорійно-понятійному апараті психології. Одним із розповсюджених підходів до його визначення є необіхевіористський підхід, в межах якого адаптація тлумачиться двояко. По-перше як такий стан, за якого потреби індивіда та вимоги середовища розглядаються як повністю задоволені, або гармонійними. В другому випадку – під адаптацією розуміють сам процес, у результаті якого ця гармонія досягається. У процесі активного пристосування військовослужбовців до специфічного середовища перебування у зоні ведення бойових дій ситуація проходження процесу адаптації ускладнюється переживанням численних загроз, котрі, стимулюють їх інтенсивніше й частіше застосовувати механізми психологічного захисту в залежності від рівня стресостійкості:

1) військовослужбовці з високим рівнем стійкості для опанування стресової ситуації використовують насамперед дефензивні механізми психологічного захисту(проекція, заміщення і, особливо, раціоналізація);

2) військовослужбовці з низьким рівнем стресостійкості більш схильні не допускати травмуючу інформацію у свідомість, використовувати примітивніші за рівнем зрілості механізми психологічного захисту – витіснення та створення реактивних утворень.

Отже, виходячи із зазначеного вище, можна зробити висновок, що психологічне забезпечення адаптаційного періоду військовослужбовців до бойових дій у великій мірі залежить від належним чином організованої їх підготовки у навчальних центрах, а також кваліфікації та професіоналізму суб'єктів навчання та методик і технік, які ними використовуються.

Сергієнко С.П. (ВІКНУ)

ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ КОМБАТАНТІВ

Сьогодні досить поширеною темою психологічних досліджень є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). На кожному кроці лише про це і

говорять. Вся увага науковців зосереджена лише на цьому розладі. Всі впевнені, що якщо людина пережила сильну стресову ситуацію чи була в зоні проведення бойових дій, отже вона обов'язково має психічний розлад особистості, вона дезадаптована, потребує інтервенції спеціалістів і потребує обов'язкового лікування (часто медикаментозного) та є "ненормальною".

Під час вивчення наслідків травматичних подій зазвичай вся увага зосереджується на усуненні негативних наслідків чи симптомів травми, а не на можливостях використання даної травми для свого ж блага, для позитивного виходу із травматичної ситуації. Однак багато свідчень із життя маємо, коли людина не лише виходить із стресових ситуацій здоровою, але і має певну користь із них, з'являються новоутворення, котрі дозволяють особистості стати сильнішою, свідомо стати над проблемною ситуацією, набуту досвіду її подолання, зрости особистісно. Даний феномен психологи назвали посттравматичним зростанням (вперше був описаний в 90-х роках минулого століття в контексті ПТСР).

Цікавий погляд К. Домбровського, який вважає посттравматичний ріст руйнуванням консервативних структур, які заважають розвиватися. А. Маслоу свого часу показав, що захист та зміни –несумісні речі. Можна або розвиватися, або ж захищатися, але не те і інше одночасно. Чим раніше особистість зможе перейти від захисту до змін, тим більш базовими та продуктивнішими виявляться зміни. При інтенсивному впливі несприятливих обставин розвиток – це єдина можливість самозбереження. Якщо людина в змозі знайти сенс у найбільш катастрофічній події, то, скоріше за все, однією із реакцій на травму буде посттравматичне зростання. Ресурсами посттравматичного росту виступають ресурси прийняття, знаходження сенсу та екзистенційної мужності, здатність побачити можливості іншого Я, замість того, щоб чіплятися за збереження решток зруйнованого Я. Їх можна назвати ресурсами змін особистості.

Посттравматичний ріст може проявлятися як усвідомлення цінності життя, зміцнення міжособистісних відносин, зростаюче відчуття власної сили, трансформація життєвих пріоритетів, збагачення духовної та екзистенційної складових життя. Посттравматичне зростання відбувається в результаті оволодіння особистості із новою посттравматичною реальністю і в більшості визначається зусиллями, витраченими на подолання труднощів.

Як бачимо, є два шляхи виходу із стресової ситуації: посттравматичний стресовий розлад та посттравматичне зростання. Від нас самих значною мірою залежить вектор прямування після травматичної події. На нашу думку, варто зосереджувати увагу в ході наукової та практичної діяльності саме на вивченні даного феномену посттравматичного зростання та його складових, а також передумов зростання особистості після стресових ситуацій в цілому і бойових дій зокрема.

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ВНУТРІШНІЙ РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ

Психологічна реабілітація в наш час має бути достатньо розвиненою, шукати нові можливості поглиблення і застосування на практиці нових знань та відповідати вимогам часу, оскільки з появою бойових дій на сході держави маємо значну кількість осіб, котрі потребують ефективної психологічної допомоги та консультації з даного питання. Для того, щоб ефективніше допомагати особам, котрі цього потребують, для успішної їх реабілітації необхідно більш детально вивчати і особливості захисних механізмів організму, і особливості стресостійкості, і ресурси особистості, що допоможе нам зрозуміти особливості функціонування людської природи під значним впливом стресових ситуацій в цілому, так і бойового стресу зокрема.

Вивчення життєстійкості як одного із внутрішніх ресурсів особистості є досить важливим та значимим, оскільки це дасть змогу поглибити наші знання та розуміння даного феномена, можливість застосувати отримані дані на практиці, а саме для розвитку життєстійкості у воїнів зокрема та населення країни в цілому, що, в свою чергу, дозволить здійснити профілактику розвитку негативних наслідків бойового стресу та екстремальних ситуацій.

Р. Лазарусом, С. Фолкманом, Г. Сельє, А. Бундурою та іншими було виділені та вивчені внутрішні суб'єктивні умови, що впливають на стійкість людини до психічного стресу. Одним із таких внутрішніх факторів виступає життєстійкість (поняття введене С. Мадді). Життєстійкість характеризує міру здатності особистості переживати стресову ситуацію, зберігаючи при цьому внутрішню збалансованість не знижуючи успішність життєдіяльності.

Життєстійкість являє собою систему переконань, що сформувалися в людини, про самого себе, про навколишній світ і взаємини з ним. Система переконань утворює особливий профіль стійкої особистості, що містить у собі три компоненти: 1) відданість (залученість), 2) контроль, 3) виклик (прийняття ризику, готовність ризикувати).

Дія стресогенних факторів переломлюється через систему переконань життєстійкості. С. Мадді описав п'ять механізмів протистояння людини стресу за допомогою життєстійких переконань: 1) фізіологічний – позитивний вплив на імунітет організму, 2) когнітивний – оцінка важкої життєвої ситуації як менш стресової, 3) мотиваційний – прагнення до совладаючої поведінки, 4) соціально-психологічний – пошук підтримки з боку інших людей і 5) поведінковий – використання практик оздоровлення.

Отже, як бачимо, життєстійкість являє собою певний внутрішній ресурс, "стержень" особистості, її стійку та зрілу систему переконань, котра дозволяє успішно справлятися як із стресовими в цілому, так і бойовими, зокрема, тяжкими життєвими ситуаціями. Дозволяє більш легше переживати життєві негаразди та особистісно зростати, набувати досвіду успішного подолання кризових обставин, що є досить важливим для підтримання психічного здоров'я особистості.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

За досвідом антитерористичної операції, яка триває на сході України, до збройних сил висувається подвійна вимога – бути готовими до ведення воєнних дій в умовах війни шостого покоління і одночасно з незаконними збройними формуваннями та силами спеціального призначення противника.

Пріоритетами розвитку Збройних Сил мають стати:

здійснення заходів щодо набуття необхідних оперативних спроможностей військовими частинами СШР;

відтворення у складі ЗС України неядерних сил стримування;

забезпечення поступового збільшення кількості модернізованих і нових зразків ОБТ;

удосконалення системи управління та всебічного забезпечення ЗС, шляхом їх реформування та створення відповідних сил і засобів, спроможних виконувати завдання відповідно до реальних загроз;

збереження та посилення кадрового потенціалу, запровадження сучасних підходів щодо комплектування Збройних Сил; забезпечення соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям;

удосконалення засад мобілізаційної підготовки та мобілізації, забезпечення Збройних Сил до нарощування бойового потенціалу в особливий період у разі загрози масштабної агресії проти України;

приведення бюджетної політики у сфері оборони у відповідність із сучасними потребами оборони та фінансово-економічними можливостями держави, підвищення ефективності використання коштів, які виділяються для фінансування військової реформи.

к.політ.н. доц. Сірий С.В. (ВІКНУ)

ПОВЧАЛЬНІ ВИСНОВКИ З ДОСВІДУ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Війни 21-го століття відрізняються від війн минулого. Російсько-українська гібридна війна - перша в своєму роді, але напевно не буде останньою. Саме тому висновки з досвіду з конфлікту, ймовірно, будуть корисні для всіх країн, які можуть стати ареною майбутніх гібридних війн - тобто для більшості країн світу.

Одна з дивних особливостей гібридної війни - ведення торгівлі через лінію розмежування (фронту) протиборчих сторін. Люди, з історії війн, уявляють собі фронт, як подвійну лінію окопів і укріплених пунктів, з яких бійці стріляють один в одного. Таке ж розуміння присутнє багато в чому і тоді, коли мова йде про війну нового типу, яка ведеться в Україні, незважаючи на те, що одна з воюючих сторін заперечує свою присутність всупереч доказам іншої.

Більш того, на відміну від минулого часу зараз через лінію розмежування здійснюється постійний обмін. Цей обмін багатоплановий - українські пенсіонери, з невідконтрольній Українській владі території, переміщаються з одного місця в інше, щоб отримати пенсію, здійснюються поставки гуманітарної допомоги а також комерційних вантажів.

Українська влада вважала, що торгівля через лінію фронту допомагає утримувати баланс сил, забезпечує лояльність людей, які проживають в невідконтрольних і в прилеглих до лінії розмежування територіях, а також підтримує економіку і гарантує лояльність Ахметова. Однак така позиція виявилася недалекоглядною. Торгувати з противником завжди небезпечно, адже ворожа сторона в будь-який момент може розірвати торгові зв'язки, якщо їй це буде вигідно. Збереження старої економічної моделі, захист монополій, гальмування реформ, і перешкоджання поліпшенню бізнес-клімату завжди викликати проблеми. В умовах коли тільки швидкі зміни в усіх сферах життя суспільства можуть стати ефективним засобом здійснення стратегії розвитку України, намагання зберегти статус-кво є невдалим вибором.

Однак блокада принесла і позитивний результат Україні. Зрештою, стало ясно, що потрібні зміни. По-перше, владі необхідно, нарешті, визначитись зі своєю внутрішньополітичною стратегією, за що бореться Україна, чи йде війна, або проводиться "антитерористична операція". Займатись реінтеграцією невідконтрольних територій. Відмежувати їх від української політико-економічної системи на невизначений період і оголосити їх окупованими. Потрібно прояснити правовий статус цих питань. Водночас необхідно зосередитися на розвитку економіки, розширенні економічної свободи.

Ось деякі повчальні висновки з гібридної війни:

1. Гібридна війна триває завдяки невизначеності і двозначності. Ясність - найкраща зброя для боротьби з нею.

2. Статус-кво працює на більш сильну сторону в конфлікті, зокрема - на російського агресора. Щоб подолати дисбаланс сил, необхідно йти вперед. Успіх неможливий без реальних спроб змінити ситуацію. Ті, у кого немає перспективного бачення і стратегії, незмінно програють.

3. Комунікація має життєво важливе значення. Невизначеність посилює напругу, втрата довіри призводить до жахливих наслідків.

Степанюк О.О. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ КАНДИДАТІВ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ НА КОНТРАКТНІЙ ОСНОВІ

На сьогодні перед державою постало стратегічне завдання: збільшення кількість контрактної армії, але не лише в кількісному еквіваленті, а й в якісному. Для якісного відбору громадян для проходження військової служби

за контрактом необхідно визначити рівень їх професійної мотивації та психологічної готовності до виконання завдань за призначенням.

Термін "мотивація" являє собою більш широке поняття, ніж термін "мотив". Слово "мотивація" використовується в сучасній психології в двоякому сенсі: як позначення системи факторів, що детермінують поведінку (сюди входять, зокрема, потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення тощо), і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Питання про мотивацію діяльності виникає кожен раз, коли необхідно пояснити причини вчинків людини. При цьому будь-яка форма поведінки може бути пояснена як внутрішніми, так і зовнішніми причинами. У першому випадку в якості вихідного і кінцевого пунктів пояснення виступають психологічні властивості суб'єкта поведінки, а в другому - зовнішні умови та обставини його діяльності. У першому випадку говорять про мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси і т. п., а в другому - стимули, що виходять з ситуації, що склалася.

Мотиви можуть бути в більшій чи меншій мірі усвідомленими або зовсім не усвідомлюваними. Основна роль в спрямованості особистості належить усвідомленим мотивам. Також слід враховувати, що мотиви військовослужбовців дуже динамічні за своєю структурою. У процесі військової служби вони змінюються та перетворюються. Таким чином, знання мотивів і їх динаміки дозволяє офіцеру передбачити поведінку військовослужбовців в певних ситуаціях, попереджати порушення дисципліни з їх боку, ефективно впливати на них.

Проаналізувавши емпіричні дослідження з даної тематики можна зробити наступні висновки: серед чинників, що впливають на прийняття рішення громадянами на проходження служби за контрактом перше місце посідає матеріальне забезпечення, адже це є джерелом доходу, а останнє місце – чинники самовдосконалення. Також, мотив громадянського обов'язку посідає одне з найбільш вагомих місць в структурі мотивації кандидатів на військову службу за контрактом. До того ж, експериментально було доведено, що на мотивацію до військово-професійної діяльності впливає певним чином рівень освіти та сфера діяльності громадян до призову на військову службу.

Отже, аналіз наукової літератури вказує на те, що домінантними в структурі мотивації громадян, які приймають рішення проходити службу за контрактом являються мотиви грошового забезпечення та виконання конституційного обов'язку перед державою.

к.психол.н. Сторожук Н.А. (ВІКНУ)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АТО

Створення ефективної системи психологічної реабілітації учасників АТО внаслідок виникнення в них психогенних порушень здоров'я та

психосоціальної дезадаптації під впливом екстраординарних стресогенних факторів бойової діяльності на Сході України є одним з найактуальніших питань сьогодення. Основним завданням психологічної реабілітації учасників АТО є актуалізація адаптивних і компенсаторних ресурсів особистості, мобілізація психологічного потенціалу для подолання негативних наслідків стресогенних факторів бойової діяльності.

З метою підвищення ефективності психологічної реабілітації учасників АТО була розроблена низка рекомендацій, а саме:

а) Органам державної влади пропонуємо створити Закон України "Про психологічну допомогу населенню України" та Закон України "Про психологічну реабілітацію учасників АТО", які регулюватиме відносини, що виникають у сфері надання психологічної допомоги та забезпечуватиме учасникам АТО безкоштовну багаторічну підтримку групової та індивідуальної психотерапії.

б) Процес психологічної реабілітації учасників АТО повинен включати три ключові етапи: діагностичний, психологічний (госпітальний етап або психореабілітації в реабілітаційних центрах), та етап психологічного супроводу (психологічний аспект реадaptaції).

На першому етапі необхідно створити систему психодіагностики і моніторингу у вигляді Реєстру учасників АТО з базою показників їхнього психологічного стану, їх професійно-важливих якостей і їх функціональних, і важливо, щоб дана інформація "рухалася" за ними на наступних етапах їх життя та професійного діяльності.

З метою реалізації другого етапу необхідно створити спеціальні комісії, яким буде надано право ліцензування та сертифікації психологів, які займаються вирішенням питань психологічної реабілітації і право контролю за їх практичною діяльністю, а також розробити кваліфікаційні вимоги до якості їх підготовки. Для контролю якості роботи психологів пропонуємо створити сайт учасників АТО з різноманітними форумами та чатами, де учасники АТО зможуть ділитися своїм досвідом подолання психологічних наслідків травмування й враженнями від роботи фахівців у сфері психологічної реабілітації.

В процесі реалізації третього етапу, з метою психологічного супроводження під час реадaptaції учасників АТО необхідним є створення центрів підтримки учасників АТО та професійних груп взаємодопомоги.

Отже, розгляд проблем сучасної системи психологічної реабілітації учасників АТО вказав на наявність певного кола проблем в даній сфері. Запропоновані напрямки їх вирішення, запропоновані методи та конкретні способи, сприятимуть кращому функціонуванню даної системи.

РОЗВИТОК ЖИТТЄСТІЙКОСТІ КОМБАТАНТІВ, ЯК ЧИННИКУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО РОСТУ

Підґрунтям соціально-психологічної дезадаптації комбатантів науковці вважають бойовий стрес, який традиційно вивчається, як проблема посттравматичного стресового розладу в рамках психопатології і стресології. Клінічна методологія не бере до уваги смислової проблематики переживання особистістю бойового стресу. Таким чином, пріоритет надається медикаментозному лікуванню, а головний рушій в механізмі саморегуляції та особистісного розвитку комбатанта – особистісний смисл бойового досвіду – ігнорується. На нашу думку, головним критерієм успішності реабілітації комбатантів повинні бути не відсутність симптомів ПТСР, а посттравматичний особистісний розвиток.

В. Франкл, Б.В. Зейгарник, М.Ш. Магомед-Емінов, О.М. Лентьев, Д.А. Леонтьев, С. Мадді та інші дослідники у своїх працях, які ґрунтуються на ідеї особистісного смислу, як головного чиннику в механізмі саморегуляції, вказують на те, що рівень інтеграції смислової сфери особистості визначає перебіг переживання бойового стресу та процесів постстресової адаптації.

Трансформувати негативний психічний стан від травматичних подій у посттравматичний особистісний ріст можливо, на нашу думку, з розвитком життєстійкості комбатантів. "Життєстійкість", як психологічний термін операціоналізував вчений екзистенційного напрямку С. Мадді, учень Г. Олпорта та Г. Мюррея. Життєстійкість у психологічній науці визначають як рису, складову особистості, яка характеризується рівнем подолання, як суб'єктивних так і об'єктивних негативних факторів в процесі життєдіяльності особистості, а також трансформуванням екстремальних, кризових подій у можливості особистісного розвитку.

Отже, на нашу думку, забезпечити успішну реабілітацію комбатантів з проблемами психологічно-соціальної адаптації можливо підвищенням життєстійкості, як чиннику посттравматичного особистісного росту.

к.політ.н. Турченко Ю.В. (ВІКНУ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ В ІНТЕРЕСАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ТА АР КРИМ

Існує необхідності розробки теоретичних основ та методичних засобів кількісного оцінювання негативного інформаційно-психологічного впливу на особовий склад військ (сил) як невід'ємного елемента моніторингу інформаційного простору держави та реалізації заходів активної протидії такому впливу.

Враховуючи основні засоби впливу на людину (засоби масової комунікації, література, освіта, мистецтво, виховання, особисте спілкування) здійснювати відповідну роботу у зазначених напрямках:

1) відновлення трансляції українських каналів, а також, створення при підтримки держави громадських об'єднань з метою відновлення довіри до влади та ЗСУ. Таким чином буде забезпечено проведення інформаційної роботи з населенням на тимчасово окупованих територіях.

2) Розповсюдження друкованих інформаційних матеріалів, які б сповіщали про досягнення та здобутки української влади.

При цьому інформування може відбуватися за допомогою заступних засобів: *засобів масової комунікації*: (ТБ, преса, кіно, радіо, Інтернет, соціальні мережі); *літератури*: (художньої, суспільно-політичної, публіцистичної, спеціальної, дитячої); *освіти*: системи дошкільної, середньої, вищої освіти; *мистецтва*: різні напрями масової культури, розважальна сфера; *виховання*: сім'я, система освіти та соціальної роботи; культові заклади (церква, релігійні організації); громадських організацій (формальних та неформальних); *особистого спілкування*: ділове, професійне, повсякденне.

Інакше кажучи, для ефективного забезпечення інформаційних заходів в інтересах проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та АР Крим

необхідно спрямувати зусилля держави на просвітницьку діяльність та формування критичного мислення у населення країни. Тобто, система протидії інформаційно-психологічному впливу на особовий склад військ (сил) має враховувати необхідність пояснення механізмів маніпуляції свідомістю та принципів ефективної реалізації пропаганди населенню, запровадження спеціалізованих навчальних курси у ВВНЗ "Медіа освіта" з метою розвитку критичного мислення у особового складу ЗСУ.

Удовиченко І.М. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Суспільство досягло значного прогресу за останні сто років майже у всіх сферах свого існування. Не стало винятком й військове мистецтво. З кожним новим збройним конфліктом вдосконалювалися форми й методи ведення бойових дій. Війна почала набувати нові, гібридні обриси, коли протиборчі сторони використовують всі доступні засоби тиску на противника. Часто такі гібридні конфлікти можуть взагалі обійтися без жодної жертви, адже фізичне знищення ворога відійшло на другий план і досягти поставлених цілей можна менш деструктивними засобами.

Важливою складовою гібридного протиборства є інформаційна війна, при інтенсивному застосуванні якої можна вирішити хід протистояння на свою користь.

Інформаційну війну можна розділити на 6 складових:

- 1) психологічні операції - використання інформації для впливу на аргументацію солдатів ворога;
- 2) електронна війна - не дозволяє ворогові отримати точну інформацію;
- 3) дезінформація - надає ворогові неправдиву інформацію про наші сили і наміри;
- 4) фізичне руйнування - може бути частиною інформаційної війни, якщо має на меті вплив на елементи інформаційних систем;
- 5) заходи безпеки - прагнуть уникнути того, щоб ворог дізнався про наші можливості та наміри;
- 6) прямі інформаційні атаки - пряме перекручування інформації без видимої зміни сутності, в якій вона знаходиться.

Україна в 2014 році також зазнала прямої гібридної агресії з боку Росії, важливу роль в якій відіграла інформаційна війна.

Особливістю ведення інформаційної війни проти України є постійний пошук і використання актуальних інформаційних приводів, здатних сформувати необхідну громадську думку. Для досягнення політичних цілей Росії та з метою дестабілізації обстановки значне поширення отримали терористичні акції, котрі проводяться диверсійно-розвідувальними групами не лише в зоні проведення антитерористичної операції (АТО), а й в інших регіонах України. З метою залякування населення і зниження морально-психологічного стану особового складу сил АТО незаконні збройні формування використовують демонстраційні та провокаційні бойові дії.

к.пед.н., доц. Уліч В.Л. (ВІКНУ)

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасного реформування української системи освіти, принципів змін умов функціонування вищих навчальних закладів і становлення освітніх установ нового типу велике значення набуває організаційна функція керівництва освітою. У традиційному виді вона реалізується на трьох рівнях: державному, представленим Міністерством освіти, регіональному, що складається з місцевих органів керівництва освітою і рівні окремої освітньої установи (університету, інституту тощо). Від ефективності організації навчального процесу у ВНЗ залежить якість підготовки фахівців з вищою освітою, що складуть інтелектуальний потенціал країни. Тому можна говорити про національне значення даної проблеми і про необхідність її рішення на державному рівні. Ефективність системи керівництва залежить насамперед від професіоналізму кадрів, що складатимуть цю систему, як на керівному, так і на виконавському рівні.

Професійна діяльність по організації навчального процесу у ВНЗ в нашій країні знаходиться на початковому етапі створення. Це обумовлено зміною сутності і характеру цієї діяльності в зв'язку з реформуванням

традиційної системи освіти і формуванням нової системи, заснованої на принципово інших сучасних освітніх технологіях. Головною задачею на початковому етапі створення професійної діяльності організатора навчального процесу у ВНЗ є створення механізму її відтворення через систему фахової освіти. Підготовка управлінських кадрів для вищої школи ведеться з 1995 року через систему закордонних стажувань і курси підвищення кваліфікації адміністрації ВНЗ. Усі ці міри можна вважати тільки початком створення повномасштабної системи підготовки керівників і, у тому числі, організаторів навчального процесу для ВНЗ.

У таких масштабних організаціях як Київський національний університет імені Тараса Шевченка з розвинутою мережею інститутів та факультетів для рішення цих задач на етапі професійної адаптації ми пропонуємо створити серію відеофільмів, які будуть розповідати про всі аспекти діяльності університету, про його структуру, окремі служби, про першорядні проблеми і задачі, про перспективи розвитку.

Для цих же цілей варто використовувати можливості Інтернету, наприклад для організації прямих виступів ректора університету та других керівників, які мають відношення до організації навчального процесу. Ці виступи повинні проходити перед початком кожного семестру і підготовлюватися по попередньо заданих питаннях робітників університету. Це не тільки підвищить ефективність керівництва, але і дозволить відчувати працівникам дієвість зворотного зв'язку, свою причетність до прийняття і реалізації рішень.

Усе вищесказане дозволяє визначити професійну соціалізацію організатора навчального процесу у ВНЗ як процес вторинної соціалізації індивіда на трудовому етапі життя, що відбувається за допомогою трансформації минулого професійного досвіду і засвоєння нових ролей, норм, знань, цінностей даної професійної діяльності, що забезпечує ефективне виконання посадових обов'язків.

Під керівництвом професійною соціалізацією організатора навчального процесу у ВНЗ будемо розуміти дворівневу систему цілеспрямованого впливу на процес інституалізації даної професійної діяльності в масштабах країни і на процес засвоєння індивідом професійних знань, норм, цінностей, нагромадження і розвиток професійного досвіду в практичній діяльності на рівні окремого ВНЗ. Ціль керівництва професійною соціалізацією організатора навчального процесу у ВНЗ на державному рівні в даний час – створення системи вищої професійної освіти і підвищення кваліфікації управлінських кадрів ВНЗ по різним напрямках діяльності, у тому числі по організації навчального процесу у ВНЗ.

СТИЛЬ ЖИТТЯ, ЯК ПОКАЗНИК РІВНЯ ЖИТТЯ

Під впливом конкретних соціальних умов життєдіяльності, а також індивідуально – психологічних особливостей характеру та життєвого досвіду особистості в її свідомості формується певна *модель стилю життя*, яку сама людина розглядає як найбільш прийнятну для себе, яка найбільш відповідає його життєвим планам. Ця модель може бути більш-менш диференційованою, по-різному розгорнута в свідомості індивіда, в тій чи іншій мірі відповідати реальній системі поведінки. Вона містить ідеальне уявлення особистості про прийнятні для неї види діяльності, способи їх реалізації, манерах поведінки у відношенні з іншими людьми.

Найважливішою умовою формування цільної особистості, яка займає активну та діяльну позицію в суспільстві, є відповідність реальної та передбачуваної системи поведінки, тобто реального життєвого стилю та його ідеальної моделі, сформованої у відповідності з ціннісними орієнтаціями, переконаннями та ідеалами індивіда.

Попередньою умовою побудови системи показників будь – якого соціального явища виступає аналіз його як системного об'єкта, тобто вивчення компонентів та зв'язків, які складають структуру даного об'єкта. В залежності від того, які компоненти виокремлені у визначеному об'єкті у якості одиниць дослідження, здійснюється і вибір відповідних показників як одиниць виміру. На основі вивчення структури соціального об'єкту спочатку розробляється система показників – понять, які розкривають основні характеристики об'єкта. Подальша операціоналізація цих понять призводить до розробки показників – вимірників, за допомогою яких отримують систему показників – даних, які дозволяють судити про стан та тенденції розвитку об'єкта який досліджується.

Отже, система показників стилю життя повинна засновуватися на вивченні його структури. Складність *системи соціальної поведінки* особистості зумовлює необхідність виокремлення принаймні *трьох рівнів* в структурі стилю життя особистості.

На *першому рівні* потрібно розглянути характерні особливості щоденної поведінки, які виробляються в типових для індивіда способах поведінки, які проявляються з певною сталістю у всіх видах діяльності. Ці *стильові особливості поведінки* можуть бути згруповані в наступні види: 1) динамічні (міміка, артикуляція, жести, постава); 2) вербальні (спілкування, лексика, зв'язаність та логіка висловлювань); 3) аксесуарні (манера одягатися та доглядати за своєю зовнішністю, предмети побуту).

Другий структурний рівень стилю життя особистості – це відповідний стиль діяльності. Показниками стилю діяльності виступають результативність та включеність в діяльність.

Третій рівень структури життєвого стилю складає коло занять або, інакше кажучи, сукупність видів діяльності. На цьому рівні досліджується цілісна система поведінки особистості.

АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКУ КОМПОНЕНТІВ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ З ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЮ СФЕРОЮ ОСОБИСТОСТІ УЧАСНИКІВ ЛОКАЛЬНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

З метою ефективного психологічного відновлення учасників бойових дій фахівцям з психологічної реабілітації необхідне розуміння змін, що виникли на всіх рівнях функціонування психіки комбатанта. Більшість досліджень спрямованих на вивчення трансформацій, що виникають у людини в наслідок її участі у різноманітних екстремальних ситуаціях, у тому числі і бойових діях, вказують на те, що зміни виникають торкаються всіх сфер психічного існування людини, а саме: когнітивної, емоційної і поведінкової. Особливої цікавості набувають дослідження ціннісно-смыслового рівня функціонування особистості військовослужбовця.

Питання сенсу життя і механізми смислоутворення – це неспецифічні чинники людського існування, що формують поведінкові реакції і стилі поведінки особистості в цілому. Загострено проблема сенсу життя постає перед людиною в критичні періоди її становлення і розвитку або у кризові періоди життя. Психологічна "переробка" будь-якої неординарної ситуації відбувається в процесі смислоутворення, яке виступає як усвідомлення ситуації і своїх смислових утворень, що значним чином здатне зменшити травматичність сприйняття ситуації. Наявність ситуації перманентної небезпеки й ризику сприяють більш серйозному ставленню до життя, більш глибокому розумінню життєвих цінностей: сенс життя людей, які опинилися в екстремальних ситуаціях, не обмежується колом вузькоособистих інтересів, він відбивається, зокрема, в прагненні "продовжити себе" в сім'ї та дітях, в пошуку таких особистісних смислів, які могли б конкурувати зі смертю: Батьківщина, бойове братство, Бог, життя, родина.

В межах виконання магістерської роботи ми спробували створити власне уявлення щодо особливостей ціннісно-смыслової сфери учасників антитерористичної операції. Емпіричне дослідження було проведене за допомогою наступних методик: "Рівень співвідношення цінностей і доступності в різних життєвих сферах" Е.Б. Фанталової і тесту "Смисложиттєві орієнтації" Д.А. Леонтьєв.

Результати емпіричного дослідження свідчать про те, що пріоритетними ціннісними орієнтаціями в житті військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, насамперед, є "щасливе сімейне життя", "кохання" (духовна і фізична близькість з коханою людиною), "фізичне і психічне здоров'я", "наявність друзів", "творчість", "краса природи і мистецтва". Як можна помітити на перше місце військовослужбовці ставлять цінності, пов'язані з сім'єю, коханням, тобто з тим, що надає психологічну підтримку і дає життєву опору. Природно, що після повернення з бойових дій до мирного існування, перш ніж знайти роботу, освоїтися допоможуть близькі люди

(батьки, дружина, діти). "Здоров'я" виявляється важливим, можливо, через перенесення поранень чи переживання крихкості людського життя. Особливо звертає на себе увагу знецінення дружніх відносин, що не виявлено нами в дослідженнях з проблеми ціннісних орієнтацій. Це можна пояснити травматичним досвідом втрати друзів і товаришів по службі на війні. Такий досвід часто призводить до переживання небезпеки емоційної близькості, що веде до стратегії відмови від психологічного зближення з людьми. Також не є цінними для учасників локальних війн "творчість" і "краса", що, швидше за все, пов'язано з непотрібністю цих цінностей в даний час, з нерозумінням їх значення в житті людини.

Отже, процес роботи з психологічного відновлення учасників бойових дій йде більш ефективно за наявності соціальної підтримки, підтримки сім'ї та іншого соціального оточення, розвитку уміння диссоціюватися, підтримки рівня економічного статусу, можливості знайти застосування отриманому досвіду, адекватної психологічної та психіатричної допомоги, адекватних соціальних вимог. Також, він залежить від можливості і бажання людини віднайти конструктивну інтерпретацію та осмислення тих травматичних подій, що відбулися, пошуку смислу подальшого існування, орієнтації не на минуле, а на майбутнє.

Христопіт М. (ВІКНУ)

СЕПАРАТИЗМ І ЙОГО НАСЛІДКИ В УКРАЇНІ

Слово сепаратизм походить від французького слова "séparatisme" і від латинського "separatus", що в першу чергу перекладається, як відділення. І в даному випадку термін сепаратизм має таке визначення, як політика відділення частини однієї держави для створення іншої незалежної держави, а також переходу відокремленої частини території до іншої держави чи набуття статусу автономії, але з дуже широкими повноваженнями. Загальне визначення сепаратизму є те, що це пропаганда стану культурного, етнічного, племенного, релігійного, расового, національного або гендерного відділення від ширшої групи. Радикальність сепаратизму обумовлюється географічним положенням, жорсткістю та ієрархічністю внутрішньо регіонального суспільства, економічним і соціальним становищем даного регіону на поточний момент, а також сили центральної влади.

На сьогоднішній день під терміном "сепаратизм" розуміється злочин. Так, дійсно, будь-яка держава в своєму законодавстві передбачає що вона є незалежною, неподільною та суверенною. І будь-яке бажання відділитися і розколоти державу має вважатися злочином.

Як на даний час, розцінювати заклики до від'єднання від території України? Відповідь дуже проста – це є особливо тяжкий злочин. Адже територію країни, де проживає величезна кількість людей одної національності, віросповідання, об'єднаних спільним бажанням жити краще розділяти просто

недопустимо, а заклики до від'єднання розцінювати інакше як злочин просто неможливо.

У чинному Кримінальному Кодексі України немає статті яка прямо б регулювала відповідальність за сепаратизм. Тому для того щоб кваліфікувати дії пов'язані із сепаратизмом необхідно звернутися до статті 110 КК України "Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України". Сепаратизм підлягає кримінальній кваліфікації за статтею 110 КК України, саме тому, що його наслідками є порушення територіальної цілісності і недоторканості території України.

Яка ж відповідальність настає за сепаратизм? Перш за все варто зазначити що стаття 110 КК України знаходиться в Розділі 1 Особливої частини КК України "Злочини проти основ національної безпеки України". За своєю правовою природою злочини цього розділу є особливо тяжкими, саме тому і відповідальність за них дуже сувора. Кримінальна відповідальність за сепаратизм на території України вкрай сувора, аж до довічного позбавлення волі, яке являє собою найсуворіший вид покарання. Наступне й пов'язано з тим, що збереження територіальної цілісності держави є одним з найголовніших завдань держави, а покарання за злочин являє собою стимулювання особи до вчинення правомірної поведінки.

*к.т.н., доц. Черних Ю.О. (ВІКНУ),
Черних О.Б. (НУОУ ім. Івана Черняховського)*

ПОНЯТТЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ЗМІСТІ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Сьогодні в багатьох європейських країнах створено підґрунтя для того, щоб основні результати підготовки військових фахівців базувались на досягненні тими, хто навчається, необхідних компетентностей. Упровадження ключових компетентностей у зміст освіти та моніторингу якості освіти в європейських країнах відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням та глибоким науково-дидактичним матеріалом. Оскільки поняття ключових компетентностей досить багатогранне, його визначення й трактування є постійним предметом наукових досліджень.

Поняття ключових компетентностей постійно знаходиться у центрі дискусій уже протягом багатьох років. Так, міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентностей як загальні або ключові, уміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, вміння або навички, ключові уявлення, опори, опорні знання.

Компетентності, на думку експертів, передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. Поняття ключових компетентностей (key competencies) застосовується для визначення компетентностей, що дають можливість особистості ефективно брати участь у

багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у розвиток якості суспільства та особистого успіху, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності.

Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які мають бути деталізовані в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відносин за навчальними галузями та життєвими сферами. Таке визначення поняття компетентностей певним чином збігається з положеннями, що висловлюють українські освітяни, однак представники європейських педагогічних кіл, насамперед, виходять з особистісних і соціальних потреб, задоволенню яких мають сприяти компетентності. На їх думку, ключова компетентність сприяє досягненню успіхів у житті, сприяє розвитку якості освіти та відповідає багатоманітним сферам життя. Вважається, що ключові компетентності військового фахівця мають містити такі основні складові, у тому числі для забезпечення навчання протягом усього життя: навички (фундаментальні) рахування та письма; базові компетентності в галузях математики, природничих наук та технологій; іноземні мови; ІКТ-навички та використання технологій; вміння навчатись; соціальні навички; підприємницькі навички; загальна культура.

Шестопалова М.Ю. (ВІКНУ)

ЧИННИКИ ВИСОКОЇ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ – ЗВ’ЯЗКІВЦЯ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

В умовах щоденної боротьби за незалежність та територіальну цілісність держави,- якісний та безперервний військовий зв’язок є безцінним. Гостро постає питання про професіоналізм військовослужбовців-зв’язківців, їхню здатність справлятися із зростаючим стресовим навантаженням, пов’язаним із забезпеченням зв’язку військ (сил) антитерористичної операції (далі - АТО) в бойових умовах. Професійна діяльність військовослужбовців-зв’язківців вимагає високої швидкості розумових процесів, специфічної зосередженості, переключення та розподілу уваги, розвинених сенсомоторних навичок, високої нервово-психічної стійкості та мотивованості, адже якісний зв’язок – основа успішного управління військами. В умовах постійного дефіциту часу, високої динамічності та об’ємності інформації, що надходить з різних каналів зв’язку, - стан високої психічної напруженості військовослужбовців стає безперервно діючим фруструючим чинником службової діяльності.

Аналіз стану військовослужбовців-зв’язківців, які виконували службові обов’язки в зоні проведення АТО, доводить, що при значних психоемоційних навантаженнях, викликаних існуванням реальної вітальної загрози, вплив психогенних чинників викликає негативні зміни в структурі особистісних

якостей та психічному стані військовослужбовців. Найбільш ураженою є емоційна сфера, після чого, враховуючи особистісні особливості військовослужбовців, порушується регуляція пізнавальної сфери та поведінки.

Низький рівень адаптаційних можливостей, і в першу чергу, низька стресостійкість – основна суб'єктивна причина, що викликає емоційні порушення військовослужбовців та призводить до зниження фізіологічної та психічної опірності в екстремальних умовах.

Чинниками, що обумовлюють необхідність високої стресостійкості військовослужбовців-зв'язківців, є:

- висока відповідальність за забезпечення безперервним зв'язком військ(сил) АТО;

- потреба у своєчасному забезпеченні інформацією про нагальну бойову обстановку в зоні проведення АТО;

- опосередкований характер взаємодії з ворогом;

- циклічний характер службової діяльності;

- різноманітність психологічних подразників під час бойових виїздів;

- порушення фізіологічного ритму функціонування психіки військовослужбовців, обумовлені специфікою службової діяльності та виконання бойових задач із грамотним застосуванням зброї та бойової техніки.

Стресостійкість оберігає військовослужбовця-зв'язківця від особистісної дезінтеграції, визначає його життєздатність.

Шинкаренко В.В. (ВІКНУ)

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВО - ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

Перші дні загострення ситуації на сході України вимагало чітких та рішучих дій щодо захисту територіальної цілісності, суверенітету та формування професійних Збройних сил. Це стало одним із першочергових державних завдань. Передовий світовий досвід зосередив увагу політичного та військового керівництва нашої країни на будівництві мобільних, збалансованих, оптимальних за чисельністю, професійно підготовлених, всебічно забезпечених ЗС, здатних забезпечити недоторканість кордонів України, спроможних дати відсіч еventуальному агресору.

Першою вимогою створення такого війська стало комплектування ЗС України військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом. Мотивація вступу на військову службу розглядається, як свідомо психологічна причина, безпосередньо спонукавши громадянина до прийняття рішення про добровільне укладання контракту. Поведінка людини може бути описана з різних сторін. В психологічному плані різний поведінковий акт має початок, протікання і завершення. Він також може бути охарактеризований з точки зору інтенсивності і направленості. Вивчення мотивації – це аналіз

причин і фактів, котрі ініціюють активність людини а також направляють, підтримують і приводять до завершення певний поведінковий акт. Важливою особливістю мотивованої дії є наявність інтенції – наміру до його виконання.

Більшість психологів згодні з виділенням двох типів мотивації і відповідних їм двох типів поведінки: зовнішньої мотивації і відповідно зовнішньої мотиваційної поведінки; внутрішньої мотивації і відповідно внутрішньої мотиваційної поведінки.

Зовнішня мотивація – об'єкт для описання детермінації поведінки в тих ситуаціях, коли фактори, які його ініціюють і регулюють, знаходяться поза "Я" особистості чи поза поведінки. Достатньо ініціюючим та регулюючим факторам стати зовнішніми, як вся мотивація набуває характер зовнішньої. Загально прийнятим являється положення, що зовнішня мотивація перш за все заснована на нагородах, заохоченнях, покараннях або інших видах зовнішньої стимуляції, котрі ініціюють і направляють бажане або гальмують небажану поведінку.

Для успішної виховної роботи з військовослужбовцями військової служби за контрактом важливо знати їх життєві цінності. Цікавим виглядає порівняння цінностей громадян, бажаних і не бажаних служити за контрактом. У потенційних кандидатів на військову службу за контрактом яскравіше виражене стремління до матеріального достатку, отриманню освіти, стати професіоналом в своїй справі, реалізувати здібності.

Таким чином, зростання безробіття, загострення проблеми працевлаштування громадян, невеликі заробітки на підприємствах і затримки з їх виплатами роблять військову службу за контрактом привабливою для багатьох молодих людей.

Шумейко А.П. (ВІКНУ)

ЗЛОВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЕМ ЯК ФАКТОР НЕУСПІШНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Рівень ПТСР у військовослужбовців, ветеранів АТО та інших учасників бойових дій на 13% вищий за цивільний рівень пост травматичного стресового розладу особистості.

Старше покоління ветеранів бойових дій також страждають від пост травматичного стресового розладу по причині, що ефект розладу є довготривалим та розповсюджуваним. Великий відсоток має проблему зловживання алкоголем. Причинами цього є бажання зменшити інтенсивність так званих "флешбеків", тобто спалаху у пам'яті бойових подій, втрат або інших стресових подій. Проте, вживання алкоголю, що по суті є депресантом центральної нервової системи, лише погіршить симптоми ПТСР такі як: інсомнія (втрата сну), депресія, прояви люті та агресії, емоційного оніміння.

Ветерани бойових дій, волонтери, зазвичай, також мають бойовий стрес. Успішне відновлення залежить від вірно підібраної реадaptaційної та

лікувальної програми, яка буде направлена на усунення симптомів ПТСР. Як результат некваліфікованого лікування пост травматичного стресового розладу та глибини ефекту психологічної травми військовослужбовець може продовжувати рецидив у вживанні наркотичних речовин та зловживання алкоголем, навіть після проходження реабілітації.

Після повернення додому, велика кількість ветеранів вступають у боротьбу з пристосуванням до цивільного способу життя. І такі проблеми як: фізичний біль, психологічні травми, фінансові негаразди, безробіття можуть призвести до зловживання алкоголем та наркотичними речовинами. Реабілітаційні державні центри, приватні лікувальні установи, що спеціалізуються на проблемах ПТСР у військовослужбовців допомагають їм боротися з даними проблемами.

Іншою, не менш важливою причиною психічних розладів у ветеранів жіночої статі є, нажаль, ситуації неналежного ставлення, сексуальних травм в армії, що стає найбільшою причиною зловживання алкоголем. До того ж, ризик стати залежними від алкоголю у жінок значно більший. Молоді військовослужбовці – учасники бойових дій після повернення до цивільного життя, не відчуваючи рівень адреналіну, який переживали під час бойових дій, мають великий ризик стати залежними від алкоголю.

Отже, такі причини як ПТСР, "флешбекі", інсомнія, депресія, фізичний біль, неуспішне пристосування до цивільного життя, сімейні негаразди, психологічні травми, фінансові проблеми можуть призвести до зловживання алкоголем як молодих учасників бойових дій, так і стати фактором неуспішної реабілітації більш старшого покоління ветеранів.

Секція 2

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ У МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ

Охорона земель неможлива без періодичного визначення показників їх стану та якості з метою прийняття відповідних законодавчих, організаційних та економічних заходів. Вивчення стану земель проводять шляхом здійснення моніторингу.

Завдання моніторингу ефективно вирішуються за допомогою геоінформаційних платформ. У даній роботі основну увагу приділено таким платформам як ArcGIS, QGIS та K-MINE.

ArcGIS - масштабний проект для оброблення величезної кількості даних. Платформа дозволяє інтегрувати геоінформаційні системи у веб-ресурси і забезпечувати доступ до карт і даних онлайн. Вбудовані інструменти дозволяють аналізувати дані й генерувати звіти. Має потужний аналітичний апарат.

QGIS є програмним забезпеченням з відкритим кодом, що розповсюджується відповідно до ліцензії GPL, яке призначене для роботи з геопросторовими даними. Підтримує більшість із розповсюджених форматів даних. Надає програмний інтерфейс для реалізації додаткових програмних модулів (плагінів), що розширюють його функціональність.

K-MINE – передбачає створення тривимірних моделей, рішення інженерних, наукових і управлінських завдань. Це недорогий вітчизняний комплексний варіант програмного засобу, що дозволяє замінити 3-5 програм західних виробників.

Висновки. Аналіз літературних джерел та практичних застосувань геоінформаційних платформ засвідчив, що вони мають свої переваги й недоліки: *ArcGIS* є лідером на ринку програмного ГІС-забезпечення, має потужний аналітичний апарат, досить високу вартість, проте може бути оптимальним варіантом у використанні для моніторингу земель; *QGIS* – безкоштовна платформа з відкритим кодом, вона зручна для новачків у ГІС; *K-MINE* – українська ГІС платформа, що активно впроваджується у ВНЗ як безкоштовне ліцензійне програмне забезпечення.

*Ахундов В.Т. (ЧНУ ім. Петра Могили)
Лейzerovich P.O. (ЧНУ ім. Петра Могили)*

МЕТОД РЕЄСТРАЦІЇ ЗАВАНТАЖЕННЯ/РОЗВАНТАЖЕННЯ ВЕЛИКОРОЗМІРНИХ ОБ'ЄКТІВ ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Управління сучасними транспортними засобами військово-цивільного призначення, які здійснюють перевезення вантажів різних габаритів, ведеться за допомогою комп'ютеризованих систем. Велика кількість різноманітних

параметрів обробляється автоматизованою системою та відображається на моніторах оператора або капітана при морських перевезеннях.

Незважаючи на зростаючу комп'ютеризацію подібних транспортних засобів, наразі процес обліку завантаження/розвантаження, наприклад, у порту відбувається вручну і контролюється тальманом, який є не членом екіпажу судна, а робітником порту або стивідорної компанії. При такому регламенті інформацію про завантаження/розвантаження тальман надає своєму роботодавцю, а капітану транспортного судна інформація подається як звіт лише після закінчення зміни тальмана. Тобто, капітан не має поточних даних про розподіл вантажів на судні.

Детальна інформація про зазначені процеси необхідна капітану для вжиття відповідних заходів щодо збереження остійності судна та протидії крену та диференту, зумовленими нерівномірним розподілом вантажів на судні. Тому надання інформації щодо завантаження/розвантаження судна у реальному часі є однією з важливих умов безпечного вантажоперевезення.

Запропоновано метод реєстрації завантаження/розвантаження великорозмірних об'єктів військово-цивільного призначення, якій реалізується за допомогою фотокамери мобільного пристрою. Кожен з пристроїв, працюючи у режимі реального часу, сканує отримане на його камеру bitmap-зображення, зберігаючи його у тимчасовому буфері. Щосекунди виконується попиксельне сканування кадрів, на підставі якого робиться висновок, чи відбувся рух перед реєстратором на відстані, що має не перевищувати три метри. Така відстань достатня для розпізнавання руху вантажу, розмір якого відповідає розміру морського контейнеру. При цьому роздільна здатність фотокамери може бути мінімальною з доступних у програмному забезпеченні.

Пристрої зв'язуються між собою через локальну Wi-Fi мережу, і шляхом передачі основної інформації через сокет відбувається real-time синхронізація даних із сервером. Дані розміром 4 біти (інформація про місце на палубі, з якого був вивантажений контейнер) далі екранізуються на планшеті члена екіпажу, відповідального за процес завантаження/розвантаження.

Працездатність методу перевірена на прикладі реєстрації розвантаження судна-контейнеровоза, для чого датчики фіксації руху контейнерів на базі бюджетних Android-пристроїв розташовуються напроти кожного портокрану вздовж борту контейнеровозу.

*Бабій О.С. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Бахвалов В.Б. (ВІКНУ),
Катринчук Д.О. (КНУ імені Т. Шевченка),
Попадюк Є.Ю. (КНУ імені Т. Шевченка)*

ЗАДАЧА КАЛІБРУВАННЯ ОПТИЧНИХ КАМЕР

Калібрування є дуже актуальною проблемою, розв'язання якої дає змогу використання камери як вимірювального пристрою у різноманітних задачах

комп'ютерного зору: знаходження відстаней до об'єктів, їх реальних геометричних розмірів, швидкості руху та траєкторії. Основна мета – наведення та математичне обґрунтування алгоритму одного з можливих підходів калібрування, його реалізація, застосування на практиці та перевірка адекватності отриманих результатів.

Наведений у роботі алгоритм зручний для використання на практиці навіть людьми, що не є спеціалістами у галузі. Він отримує на вхід набір зображень, відзнятих камерою, певного плоского об'єкту з відомою геометричною структурою, зазвичай шахової дошки. Результатом його роботи є так звана "матриця калібрування". Вона містить характеристики камери, пов'язані з її внутрішньою будовою, а саме: фокусну відстань, місце перетину оптичної вісі лінзи та матриці камери. Усі ці величини виражені у абстрактних пікселях, їх фізичні значення за допомогою алгоритмів з класу "калібрування камери" відновити неможливо.

Основний математичний апарат описується у термінах проективної геометрії (з використанням однорідних координат) та матричної алгебри. Для кожного зображення будується матриця гомографії, що переводить площину шахової дошки в площину, у якій знаходиться дошка на відповідному зображенні. Елементи отриманих матриць після низки припущень та перетворень компонується у єдину систему, що розв'язується шляхом псевдообернення її матриці.

Реалізація даного алгоритму є можливою на будь-якій з сучасних мов програмування, авторами статті він був запрограмований на Python та C++. Серед сторонніх бібліотек були використані функція псевдообернення матриці та автодетекції шахової дошки на зображенні. Отримане програмне забезпечення застосовано для калібрування системи з двох камер на базі RaspberryPi, вихідні результати перевірені на адекватність у використанні системи для знаходження відстаней до тестових об'єктів.

*Байдюк М.М. (ХмНУ),
к.т.н., доц. Огнєвий О.В. (ХмНУ)*

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СЕРЕДОВИЩІ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

Розвиток мережевих технологій в напрямку створення середовищ хмарних обчислень висуває нові вимоги до засобів розмежування доступу інформаційних сервісів - одному з основних компонент сучасних систем інформаційної безпеки. Ці вимоги впливають з необхідності врахування динамічного характеру процесів виділення обчислювальних і мережних ресурсів при конфігурації віртуальних машин і структури адресного простору, використовуваного для доступу до інформаційних сервісів.

Опис політики доступу може бути представлено за допомогою правил фільтрації мережевого трафіку, структура і параметри яких генеруються в

процесі функціонування середовищ хмарних обчислень і сервісів, що реалізуються з використанням віртуальних машин. При цьому необхідно враховувати вимоги збереження цілісності політики доступу, аналогічно тому, як в умовах зміни мережевої топології для збереження інформаційної пов'язаності ресурсів в Інтернет використовуються протоколи динамічної маршрутизації.

Тому при використанні середовищ хмарних обчислень для розміщення інформаційних сервісів особливої актуальності набуває складна науково-технічна задача розвитку технології захисту інформації, забезпечує виконання вимог політики даних в мережевому середовищі з динамічно змінними характеристиками.

Перспективним напрямом вирішення завдання розмежування доступу в середовищі хмарних обчислень є використання технології між мережевого екранування з урахуванням динаміки структури і параметрів, що захищається мережевим середовищем. Застосування цієї технології засновано на моделі розмежування доступу до інформаційних сервісів в середовищі хмарних обчислень, відбиває вимоги політики даних. Така модель може бути представлена з використанням динамічно формованого набору правил фільтрації, у відповідності до стану інформаційних сервісів.

У сучасній літературі підхід до створення складних технічних систем, зв'язаність яких забезпечується за рахунок організації процесів обміну інформацією по мережі, отримав назву мережево-центричний. Цей підхід стосовно до задачі розмежування доступу вимагає забезпечення ситуаційної обізнаності та локальності дій кожного з між мережевих екранів, що входять в угруповання віртуальних машин, використовуваних в середовищі хмарних обчислень для реалізації політики даних.

*к.т.н., доц. Бойчук В.О.(ХмНУ),
Кондратюк С.В.(ХмНУ)*

МОДЕЛЮВАННЯ НАКЛАДЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ ГРАФІВ ШЛЯХОМ ПЛІТОК В НЕСТРУКТУРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ P2P

За останні десять років онлайн-соціальна мережа (ОСМ) привернула мільйони користувачів. Але за цим величезним успіхом стоять проблеми, з якими стикається регулярна централізована соціальна мережа, наприклад, зберігання особистої інформації користувачів в центральному місці, що дає широкі можливості для порушення конфіденційності. Ці проблеми призвели до збільшення попиту на децентралізовані мережі.

Досліджуємо моделювання децентралізованих ОСМ над соціальним оверлеєм, який є оверлейною мережею, де посилання між вузлами являють собою соціальні відносини між власниками вузлів. Оскільки смартфони стають все більш популярними в якості пристроїв соціальних мереж через останні

досягнення в області сенсорних технологій і веб-сервісів, розглядаємо кожен вузол, як користувальницький смартфон. Детально аналізуємо всі варіанти протоколу плітки. Досліджуємо наш власний варіант (соціальну плітку) протоколу плітки, заснованого на соціальних засадах і децентралізованій поведінці, для поширення інформації в ОСМ, використовуючи семантичну інформацію, таку як інтереси користувача і розташування, а також соціальні зв'язки, щоб процес поширення був більш цілеспрямований до відповідного вузла. Використовуємо концепцію friend-of-friend, щоб застосовувати інформацію від вузлів з одним хопом і відповідні атрибути з ними, для рекомендації потенційних друзів. Потенційні посилення дружби створюються в соціальному написі, а потім використовуються для подальшого поширення інформації.

Зберігаючи реальні соціальні сценарії, ми демонструємо протокол, використовуючи інструменти моделювання, які дають кількісні та візуальні результати, щоб значно поліпшити дослідження протоколу. Експерименти на основі моделювання показують, що, хоча процес поширення вибіркового для відповідних вузлів, все ж інформація має глобальне охоплення, і вузли можуть досягати один одного не більше ніж на 6 стрибках, навіть якщо вони не знаходяться в одному і тому ж підграфі (Соціальне співтовариство). Результати показують, що протокол не порушує властивості соціальної мережі, такі як коефіцієнт кластеризації і середня довжина шляху відповідає реальним соціальним мережам. Крім того, він управляє автономною поведінкою вузла і його сусідів і витримує відтік.

к.т.н., доц. Глухов С.І. (КНУ імені Т. Шевченка)

МЕТОДИКА ВИБОРУ ДІАГНОСТИЧНОГО ПАРАМЕТРУ ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДІАГНОСТУВАННЯ РЕТ

Проведений аналіз нових методів діагностування радіоелектронної техніки радіотехнічних військ Повітряних Сил Збройних Сил України. Було показано, що впровадження розглянутих методів діагностування (енергодинамічного, енергостатичного, електромагнітного) цифрових пристроїв дозволяє покращити показники надійності РЕЗО, а саме зменшити середній час відновлення, і, як наслідок, збільшити коефіцієнт готовності, а також досягти збільшення ймовірності укомплектованості комплексу запасних інструментів і приладдя (ЗІП) об'єкта РЕЗО. Незважаючи на це, загальним недоліком цих методів є те, що вони при обробці діагностичної інформації не враховують залежність діагностичних параметрів (ДП) радіоелектронних компонентів (РЕК) ТЕЗ від часу їх напрацювання на відмову. Це ускладнює визначення остаточного ресурсу ТЕЗ цифрових блоків РЕТ і може призвести до раптових її відмов, що, в свою чергу, може негативно вплинути на бойову готовність РЕТ (РЛС) чергового режиму. В космічній галузі такі відмови можуть призвести до непередбачуваних наслідків. Тому побудова інтелектуальної системи

визначення технічного стану РЕТ на основі вищевказаних методів діагностування дозволила б уникнути негативних наслідків. Впровадження методів передбачає розробку методики вибору діагностичного параметру інтелектуальної системи діагностування РЕТ, що враховуючи залежність діагностичних параметрів (ДП) від часу напрацювання. За результатами випробувань та статистичної обробки було визначено динаміку зміни ДП – вихідного струму напівпровідникових інтегральних схем та підтверджено запропоновані діагностичні моделі РЕК, які враховують фізико-хімічні процеси в напівпровіднику.

Розроблена методика вибору ДП для інтелектуальної системи діагностування РЕТ можна представити у наступному вигляді:

1. Визначення умов діагностування.
2. Визначення різними методами діагностування значень ДП.
3. Збір та зберігання значень ДП кожного елементу РЕК ТЕЗ.
4. Порівняння та вибір з отриманих значень ДП, які "ближче" до еталонних.
5. Прийняття рішення про технічний стан ТЕЗ.
6. Визначення остаточного часу безвідмовної роботи ТЕЗ і прогнозування часу напрацювання на відмову зразка РЕТ.

*к.т.н. Гурман І.В. (ХмНУ),
к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ),
Бондаренко Т.В. (ВІТІ)*

АНАЛІЗ ПРИХОВАНИХ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ У СЕРЕДОВИЩІ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

На основі попереднього аналізу виявлено, що зниження рівня захищеності обчислювальних систем пояснюється тією обставиною, що на сучасному етапі більшого поширення набувають атаки з використанням "руткітів", реалізуючих технології DKOM і VICE, що дозволяють зловмисникам у вбудовуватися в керуючі операційні системи і безпосередньо здійснювати взаємодію з об'єктами ядра.

"Руткіти" даного класу функціонують на нижчому рівні, ніж модулі сучасних засобів захисту інформації, що вельми ускладнює виявлення шкідливого коду. Надалі будуть розглянута модель операцій і модель прихованих загроз інформаційній безпеці по відношенню до середовища хмарних обчислень, що реалізуються зловмисником за допомогою використання новітніх "руткіт"-технологій. При цьому необхідно звернути особливу увагу на рівні протоколів взаємодії різних модулів ОС, і розглянути механізми прихованого спостереження за процесами операційних систем, що реалізують принципи "невидимості" для шкідливого коду, оскільки з найбільшою вірогідністю атака на комп'ютерну систему відбувається саме на цих рівнях.

Застосування сучасних технологій адаптивних систем захисту інформації не дозволяє здійснювати "прозорий" контроль за інформаційними потоками середовища хмарних обчислень, оскільки вони функціонують на верхніх рівнях ієрархії.

Класичні методи пошуку шкідливого програмного коду не дозволяють виявляти нові зразки шкідливого ПО, що реалізовує технології DKOM і VICE, оскільки вони вбудовуються в операційну систему на "нижчому" рівні, ніж модулі адаптивних систем захисту.

Традиційні методи перехоплення системних функцій гостьових ОС не дозволяють виявляти програмні "закладки", що вшиваються в ОС на етапі завантаження.

Для боротьби з такими загрозами актуальною є розробка нових засобів захисту інформації, заснованих на методах оперативної ідентифікації потенційних вразливостей, що виникають як на рівні процесів контролю доступу до ресурсів гостьових ОС, так і на рівні системних викликів гіпервізора, які за певних умов самі можуть ставати джерелами різних видів руйнівних впливів.

Подальшу розробку нових технологій необхідно здійснювати на рівні протоколів взаємодії ОС і драйверів пристроїв, оскільки програмні модулі на вказаних інтерфейсних рівнях володіють привілейованими повноваженнями і можуть здійснювати довільні дії в операційних системах.

*к.т.н. Джулій В.М. (ХмНУ),
Божук С.О. (ХмНУ)*

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПОБУДОВИ АЛГОРИТМІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасні протоколи захисту інформації та алгоритми в інформаційно-телекомунікаційних системах використовуються для забезпечення конфіденційності, цілісності, автентичності та достовірності. Для захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних технологіях широко використовуються алгоритмічні засоби, стійкість яких базується на обчислювальній складності задач факторизації та дискретного логарифмування. При такому підході до оцінювання безпеки алгоритмів залишається неврахованою ймовірність появи нових методів рішення складно обчислювальної задачі.

Алгоритми і протоколи автентифікації та захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах можна розділити на дві групи, залежно від використовуваного типу ключів: сторони, що беруть участь в протоколі, володіють загальним ключем; у однієї сторони є пара особистий ключ, який не знає ніхто, крім неї, але з його допомогою вона може виконувати деякі алгебраїчні перетворення над інформацією, і відкритий ключ, за яким інша сторона може з досить високою часткою ймовірності визначити хто виконував ці перетворення. Але методи з використанням загального ключа

стикаються з труднощами передачі і зберігання цього ключа від однієї сторони до іншої, додатково, такі методи не можуть забезпечити виконання всіх необхідних властивостей, наприклад, неспростовності суб'єкта від цифрового об'єкта. Використання пари відкритого і секретного ключів дозволяє будувати такі алгоритми та протоколи захисту інформації, які використовуються для забезпечення конфіденційності, цілісності, автентичності, достовірності і т. д. Але побудова таких алгоритмів і протоколів неможливо без використання односторонніх функцій з секретом.

Аналіз літературних джерел показав, що для побудови алгоритмічних засобів захисту інформації в основному використовуються дві складно обчислювальні задачі: факторизація та дискретне логарифмування. Всі підходи до оцінки стійкості базуються на оцінці складності рішення складно обчислювальних задач найбільш ефективним алгоритмом. Однак, при оцінці стійкості необхідно враховувати ймовірність появи проривного алгоритму рішення використовуваної складно обчислювальної задачі. На поточний момент найкращими кандидатами для використання в алгоритмічних засобах захисту інформації є задачі факторизація і дискретного логарифмування. Методи для генерації та перевірки електронно-цифрового підпису є громіздкими, і як показала практика, вони порівняно часто містять помилки із-за скрутного аналізу стійкості таких схем. У зв'язку з цим представляється актуальним розробка нового методу до побудови алгоритмічних засобів захисту інформації, злом яких вимагає вирішення двох незалежних складно обчислювальних завдань, вільних від зазначених недоліків.

*к.т.н. Джулій В.М. (ХмНУ),
Чешун Д.В. (ХмНУ)*

АНАЛІЗ МЕТОДІВ І АЛГОРИТМІВ РОЗРОБКИ ВЕБ-ДОДАТКІВ

Останнім часом зростає роль інформаційних технологій в житті суспільства. На даний момент мережа Інтернет являє собою сукупність веб-додатків. Основна функція веб-додатка полягає в обробці запитів і генерації відповіді користувачеві. На процес взаємодії з користувачем накладається ряд обмежень згідно з протоколом прикладного рівня HTTP. HTTP відноситься до протоколів без встановлення з'єднання і не забезпечує зберігання стану між запитами. Найпоширенішою платформою розробки веб-додатків є LAMP – в склад якої входить – операційна система Linux, веб - сервер Apache, реляційна база даних MySQL та інтерпритатор PHP. PHP, як мова програмування, що входить до складу платформи, володіє низьким порогом входження, що також збільшує поширеність платформи, проте саме це є причиною створення програмного коду, що не задовольняє вимогам якості. Разом з тим на даній платформі розробляються багатокомпонентні програмні рішення з участю багатьох десятків розробників. Веб-додатки починають оперувати величезними обсягами даних, в тому числі і персональними даними (такими як номери

кредитних карт), що пред'являє високі вимоги до програмного коду. У той же час, велика тривалість розробки, погодження та затвердження міжнародних і національних стандартів призводить до їх консерватизму, а також до хронічного відставання вимог і рекомендацій цих документів від сучасної практики та технології створення складних систем. Сучасні методи розробки програмних засобів, їх уніфікація та стандартизація, не повною мірою враховують специфіку розробки на платформі LAMP з використанням вільних інтернет-технологій. В цих умовах створення методів розробки веб-додатків є актуальною задачею.

Найбільш поширена методика розробки веб-додатків – MVC, програмні системи що розробляється за даною методикою, ділиться на три частини: класи-контролери, що реалізують взаємодію з користувачем; класи-моделі, що представляють об'єктну модель даних та методи роботи з ними, і класи-представлення, що реалізують інтерфейс. Проте зв'язки між частинами програмної системи були описані без конкретизації. Крім того на момент створення архітектури такі програмні системи, як веб-додатки були відсутні в принципі. У зв'язку з цим поширеним явищем стало невірне трактування архітектури, що призвело до появи великої кількості не уніфікованого програмного коду, що не задовольняють вимогам якості.

Проблема полягає у відсутності чітких рекомендацій по розробці файлів вихідного коду контролерів, моделей і представлень і специфікації їх взаємозв'язків. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що існує необхідність створення методів і алгоритмів оптимізації розробки веб-додатків, які включали б в себе питання зберігання (синтез рівня моделей) і взаємодії (синтез рівня контролерів).

к.е.н., доц. Длугунович Н.А. (ХмНУ)

ЛОГІКА РОЗРОБКИ ІТ-ПРОЕКТУ ЗАСОБАМИ MS PROJECT

Під ІТ-проектом будемо розуміти проект з розробки програмного забезпечення, результатом якого має бути певний програмний продукт. Після прийняття рішення щодо розробки проекту і перед початком проекту, основною задачею керівника проекту є відповідь на такі питання: якою буде тривалість проекту і скільки проект буде коштувати. На практиці це зводиться до оцінювання потрібної кількості виконавців та термінів залучення їх на проект. Після оцінки трудовитрат за допомогою розрахункового методу вираховується вартість проекту. В процесі виконання проекту, керівник проекту має забезпечити виконання проекту в запланований термін з визначеною якістю в межах бюджету. Після завершення проекту керівник проекту має підбити підсумки і оцінити наскільки проект вибився з графіку та бюджету та визначити причини цього для запобігання таким ситуаціям в майбутньому.

Для того, щоб ефективно використовувати MS Project необхідно розуміти структуру даних. Вся інформація зберігається в таблицях. У MS Project є три основні таблиці - завдання; ресурси; призначення. (насправді таблиць більше, але для розуміння роботи досить знати ці три). По суті, MS Project представляє собою базу даних з користувацьким інтерфейсом для редагування сутностей з доволі простою автоматизацією, яка дозволяє отримувати відповіді на певні питання після внесення необхідних даних. На основі цих даних MS Project робить багато різних представлень, з використанням фільтрів, групувань, сортувань тощо. Крім того, за певним алгоритмом в MS Project можна обрахувати дати початку та закінчення завдань з врахування доступності призначених ресурсів та зав'язків між задачами.

Першим етапом, при розробці проекту в MS Project після отримання технічного завдання є підготовка плану, яка складається з визначення завдань; визначення залежностей між завданнями (тобто результат якого завдання є необхідним для переходу до наступного), призначення виконавців та вирівнювання завантаження ресурсів. Наступним етапом є балансування проекту. Це найбільш відповідальний етап його метою є отримання плану проекту в якому завдання достатньо рівномірно розподілені між виконавцями на протязі всього проекту. Це можна досягти наступними шляхами: зміна виконавця та перенесення завдання на інший етап. Після балансування проекту потрібно врахувати ризики. Для врахування ризиків можна використовувати фіктивні завдання з найнижчим пріоритетом. Тривалість цих завдань залежить від ймовірності виникнення і ступеня впливу ризику, доцільним є виділяти 25-30% тривалості етапу.

В результаті перерахованих дій отримується робочий план проекту з яким можна працювати: аргументовано та обґрунтовано називати терміни виконання проекту та його етапів, оцінити приблизні трудовитрати на проект.

*Добровольський В.Б. (ВІКНУ),
Демченко С.В. (ВІКНУ),
Дудаш В.А. (КНУ імені Т. Шевченка),
Кенко А.Г. (КНУ імені Т. Шевченка)*

СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗВ'ЯЗКУ SDR

SDR (Software-defined radio) – програмно визначена радіосистема, в якій всі аспекти її роботи визначаються за допомогою універсальних апаратних засобів загального призначення, які конфігуруються програмно.

Радіостанція з параметрами, що задаються програмно відкриває нові можливості, для радіо прийому та передачі. Головне завдання, яке ставлять перед собою розробники таких трансиверів – об'єднання можливостей комп'ютера та радіостанції. Операційна система *SDR*, часто використовує відкриту архітектуру і це дозволяє таким приборам обмінюватись інформацією між собою. Шифрування сигналів програмується і є доволі гнучким. Таким чином *SDR* дає користувачу велику функціональну зручність, яка реалізовується на єдиній апаратній платформі.

Ключовою перевагою *SDR*, для військової галузі, є взаємодія між засобами зв'язку попередніх поколінь і сучасними системами. Оновлення військових систем радіозв'язку не може зрівнятись темпами з ринком сучасних цивільних комунікаційних засобів. Тому дуже важливо щоб нові і старі системи могли працювати сумісно. *SDR* здійснює адаптацію до спектрів протоколів, таким чином можлива взаємодія між різними моделями радіостанцій. Також *SDR* може виконувати роль ретранслятора і брати участь в створенні безпроводних мереж передачі даних, автоматично, без необхідності введення даних користувачем. При цьому оператор може використовувати станцію для зв'язку в будь-який момент.

В даній роботі проводилося дослідження існуючих технологій та виробників *SDR*. Також проведено аналіз доступного безкоштовного програмного забезпечення. Розглянуто принцип роботи, переваги та недоліки супергетеродинного приймача, та приймача прямого перетворення.

В результаті проведеного дослідження виявлено, що середовища *SDR#*, *HDSDR*, *GNU Radio* найкраще підходять під виконання поставлених завдань. Для подальшої роботи обрано програмний пакет *GNURadio*, що являє собою набір програм і бібліотек, які дозволяють створювати довільні радіосистеми та схеми модуляції. До складу також входить колекція фільтрів, модулів синхронізації, демодуляторів, еквалайзерів, декодерів і інших елементів, необхідних для створення радіосистем.

В ході аналізу досліджено, що найкраще у відповідності до технічного завдання підходить продукція фірми *EttusResearch*, проте значними недоліками є висока вартість, та малий діапазон робочих температур, що вимагає заміни корпусу, на більш термоізолюючий. Також розглянуто дешевші варіанти *SDR*. Прийнято рішення для подальшої роботи придбати приймач на основі чіпу *RTL-SDR (R820T)*.

к.т.н., с.н.с. Жиров Г.Б. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ БЕЗВІДМОВНОСТІ СКЛАДОВИХ ЧАСТИН РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ НА ЕЛЕМЕНТНІЙ БАЗІ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

Сучасне техногенне життя висуває багато вимог щодо безпечного використання різноманітних складних технічних об'єктів, у тому числі і об'єктів критичної інфраструктури, від яких залежить життя та добробут людства. В більшості, безпечна робота таких об'єктів залежить від надійної роботи складних електронних та радіоелектронних систем. В свою чергу, надійне функціонування таких систем забезпечується якісною роботою системи технічного обслуговування і ремонту (ТОіР).

Показники надійності та вартості експлуатації об'єктів залежать від властивостей безвідмовності та ремонтпридатності самого об'єкта, а також від параметрів системи ТОіР. Таким чином існує загальна проблема оптимізації

характеристик об'єкту в цілому, а також параметрів самої системи ТОіР. Для розв'язання загальної проблеми необхідно вирішити низку часткових задач, однією з яких є розробка методики автоматичного визначення показників безвідмовності конкретного об'єкту у цілому та його складових.

Відомо, що розрахунок показників надійності спирається на певну математичну модель. З однопараметричних моделей безвідмовності, на сьогоднішній день, найбільше розповсюдження отримала модель експоненціального розподілу. З двопараметричних моделей найчастіше використовуються розподіли Вейбула та логарифмічно-нормальний розподіл, менше – нормальний, гамма та альфа розподіли. Загальноприйнято використовувати експоненціальний розподіл для рішення задач надійності електронних виробів, а зазначені вище двопараметричні – для механічних систем. Розрахунок показників надійності з використанням однопараметричного експоненціального розподілу з одного боку спрощує рішення задач надійності, з другого – накладає на модель ряд суттєвих обмежень та робить її досить грубо наближеною.

Таким чином, необхідно використовувати такі математичні моделі надійності, які враховують фізичні процеси, що відбуваються в елементах радіоелектронного об'єкту та призводять до його відмови.

В доповіді вирішується задача визначення методики по розрахунку показників безвідмовності складових частин складного електронного (радіоелектронного) об'єкту з урахуванням умов експлуатації на основі DN – розподілу. У порівнянні з експоненційним розподілом, при використанні дифузних розподілів, оцінка середнього наробітку до відмови, збільшується в $\sqrt{n}$ разів, де n – число елементів в об'єкті дослідження, якщо використовується послідовна схема надійності.

Коваль М.О. (ВІКНУ)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ

Загальноприйнята класифікація експертних систем відсутня, однак найбільш часто експертні системи розрізняють за призначенням, предметною областю, методам представлення знань, динамічністю і складністю.

За призначенням класифікацію експертних систем можна провести наступним чином: діагностика стану систем, в тому числі моніторинг (безперервне відстеження поточного стану); прогнозування розвитку систем на основі моделювання минулого і сьогодення; планування і розробка заходів в організаційному і технологічному керуванні; проектування або вироблення чітких приписів щодо побудови об'єктів, які відповідають поставленим вимогам; автоматичне керування (регулювання); навчання користувачів та інше.

За предметною областю найбільша кількість експертних систем використовується у військовій справі, геології, інженерній справі, інформатиці,

космічній техніці, математиці, медицині, метеорології, промисловості, сільському господарстві, управлінні процесами, фізиці, філології, хімії, електроніці, юриспруденції.

Класифікація експертних систем за методами представлення знань ділить їх на традиційні і гібридні. Традиційні експертні системи використовують, в основному, емпіричні моделі представлення знань. Гібридні експертні системи використовують всі доступні методи, в тому числі оптимізаційні алгоритми і концепції баз даних.

За ступенем складності експертні системи ділять на поверхневі і глибинні. Поверхневі експертні системи представляють знання у вигляді правил "ЯКЩО-ТО". Умовою досягнення рішення є безрозривність ланцюжка правил. Глибинні експертні системи мають здатність при розриві ланцюжка правил визначити, які дії слід зробити для продовження виконання завдання.

Класифікація експертних систем по динамічності ділить експертні системи на статичні і динамічні. Предметна область називається статичною, якщо описані її вихідні дані не змінюються в часі. При цьому похідні дані, виведені з вихідних, можуть з'являтися заново і змінюватися, не змінюючи, проте, вихідних даних.

Якщо вихідні дані, що описують предметну область змінюються за час виконання завдання, то предметну область називають динамічною. В архітектуру динамічної експертної системи, в порівнянні зі статичною, вводяться два компоненти:

- підсистема моделювання зовнішнього світу;
- підсистема зв'язку із зовнішнім оточенням.

Остання здійснює зв'язок із зовнішнім світом через систему датчиків і контролерів. Крім того, традиційні компоненти статичної експертної системи (база знань і механізм логічного висновку) зазнають суттєвих змін, щоб відобразити тимчасову логіку подій, які відбуваються в реальному світі.

*к.т.н. Козіна Ю.Ю. (ОНПУ),
Гуляєва Н.А. (ОНПУ),
Жучковський В.Ю. (ОНПУ)*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОШУКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЕБ-САЙТІВ

В умовах розвитку глобального інформаційного простору, коли виникають унікальні можливості в комунікації і інформаційному обміні, все більшого значення набуває мережа Інтернет, як засіб донесення інформації до широкого кола людей. При цьому головним джерелом інформації в мережі виступають веб-сайти, на які приходить основне інформаційне навантаження. Утримуючи в собі дані різних тематик, веб-ресурси представляють собою хаотично розгалужену мережу з безлічі мільйонів сторінок. При цьому завдання пошуку інформації, в даний час, стає найбільш актуальним. Сучасні

веб-сайти містять різноманітний контент, який часто видається в неструктурованому вигляді. У даних умовах користувачам все важче орієнтуватися в різноманітній інформації. Пошуком інформації займаються пошукові системи, такі як, Google, Yandex. Наприклад, база пошукової системи Google складається з більш ніж 8 мільярдів документів. Сучасний підхід до просування веб-сайтів в пошукових системах полягає у виконанні пошукової оптимізації вмісту веб-сторінок. Під пошуковою оптимізацією розуміють комплекс заходів, спрямованих на поліпшення видимості сайту в пошукових системах і збільшення кількості переходів на сайт і заявок. Вона включає наступні кроки: 1) складання семантичного ядра сайту; 2) сортування контенту по тематичній схожості на групи; 3) робота з meta тегами груп статей; 4) створення правильної перелинковки між групами статей; 5) створення повідомлень і правил для пошукових роботів. Така внутрішня оптимізація веб-сайтів може привести до створення складних, для розуміння користувачів, заголовків, посилань, зниження якості інтерфейсу. В роботі пошукових систем з'являються алгоритми, що враховують не тільки внутрішню структуру сайту, але і поведінки і переваги користувачів на сайті.

Отже, завдання виконання пошукової оптимізації веб-сайтів, з урахуванням переваг і зручності користувачів є актуальною і перспективною в даний час.

*к.т.н., доц. Красильников С.Р. (ХмНУ),
Баніт Б.Б. (ХмНУ)*

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ УСПІШНОГО КОРПОРАТИВНОГО САЙТУ

В сучасних умовах ведення бізнесу широко використовуються інформаційні технології. Одним з інструментів, що застосовують у своїй діяльності компанії для просування товарів і послуг, залучення клієнтів, комунікації з партнерами і співробітниками, вдосконалення іміджу, управління, збору чи аналітики інформації є корпоративний портал (сайт).

Серед основних завдань корпоративного сайту ввиділяють наступні: надавати докладну інформацію про компанію; демонструвати вибір служб та продукції компанії; детально описувати кожену послугу або продукт; допомагати активно вести діалог із замовниками; надавати потенційним клієнтам детальну карту проїзду; інформувати клієнтів про нові надходження.

Фахівці з розробки корпоративних сайтів вказують на дотримання таких важливих вимог як: гнучкість і комфортність в управлінні та користуванні; можливість редагуватися, а також додавати інформацію, крім цього, сайт не повинен мати обмежень по кількості розміщених сторінок; залучати з пошукових систем цільову аудиторію.

Методика розробки сайту включає виконання таких етапів, як розробка: архітектури сайту; концепції дизайну сайту; графічних макетів корпоративного

сайту; наповнення сайту контентом (інформацією); реєстрація доменної адреси, адаптація хостингу; розміщення в мережі Інтернет; налаштування статистики відвідувань; тестування; здача готової роботи замовнику; встановлення зворотного зв'язку на сайті.

Наведений перелік етапів свідчить про те, що створення корпоративного сайту є досить складним процесом, що вимагає постійної взаємодії між розробником і замовником. Такий підхід дозволяє отримати багаторівневу систему із величезною кількістю сторінок, які не тільки доповнюють одна одну, але ще й злагоджено між собою перетинаються.

Інформація, що викладається на корпоративному сайті не має чітко визначених меж. Можна кожен раз додавати все нову і нову інформацію, головне, необхідно чітко знати, яку інформацію повинна донести користувачам ресурсу та або інша сторінка, які у неї цілі. Важливим критерієм оцінки успішності корпоративного сайту є задоволеність клієнтів його переглядом і зрозумілість контенту для них. Тому важлива увага при створенні сайту має приділятися зворотному зв'язку.

У заключні можна відмітити, що при розробці методики створення успішного корпоративного сайту обов'язковим етапом є розробка технології обробки результатів опитувань відвідувачів, яка допомагає визначити маркетингові стратегії компанії. При розробці сайту недостатньо бути не тільки експертом в програмуванні і дизайні. Необхідно відмінно розбиратися в маркетингу, бізнесі, процесах просування, бути певною мірою психологом.

*к.т.н., доц. Красильников С.Р. (ХмНУ),
Прухніцький В.І. (ХмНУ)*

МЕТОДИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИХОВАНИХ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ЗОБРАЖЕНЬ

Найчастіше для захисту конфіденційної інформації використовують методи криптографічного захисту. Метою їх є зробити повідомлення недоступним для осіб, що не мають ключа. Проте, ці методи захисту не можуть бути у всіх випадках ефективними через те, що криптографічні засоби захищають лише зміст конфіденційної інформації і питання інформаційної безпеки повертається до стійкості криптографічного коду. Стеганографічний захист забезпечує приховування самого факту існування конфіденційних даних при їх передачі, зберіганні, обробці.

Актуальним залишається захист авторських прав власників на фотозображення, торгової марки поліграфічної продукції і це - далеко не повний перелік сфери застосування методів захисту зображень. Бурний розвиток засобів обчислювальної техніки призвів до появи нового наукового напрямку – цифрової (комп'ютерної) стеганографії. До складової частини цього напрямку відноситься вбудовування цифрових водяних знаків (ЦВЗ) в зображення.

Процес впровадження ЦВЗ і процес ідентифікації вирішуються виключно цифровими засобами, процеси фотодруку і сканування фотодокументів залишаються аналоговими. Очевидно, що методи впровадження прихованих водяних знаків повинні забезпечувати стійкість до фізичних дій з боку фотодруку і сканування.

Існуючі методи, що вирішують задачу захисту авторського права шляхом вбудовування ЦВЗ, можна розділити на дві групи: група методів, які приховують інформацію в просторовій області зображення та методи, що вбудовують ЦВЗ в частотну область. Методи першої групи вбудовують інформацію безпосередньо в первинну область даних зображення, що робить їх нестійкими до багатьох спотворень, особливо до компресії з втратами. Це призводить до часткового чи навіть повного знищення вбудованого ЦВЗ. Більш стійкими до різного роду спотворень та компресії є методи другої групи. До відомих методів відносяться методи на основі використання дискретного косинус перетворення, дискретного перетворення Фур'є, вейвлет – перетворення, перетворення Карунена – Лоса та ін.

Перспективи розвитку стеганографічних методів захисту авторських прав припускають їх подальше вивчення з метою збільшення скритності і стійкості вбудовується інформації. Необхідно розробляти алгоритми та методи, що підвищують відношення сигнал / шум відновленого водяного знака і зменшують спотворення в зображенні - контейнері. Впровадження методів, реалізованих у вигляді програмно-апаратного комплексу дозволить скоротити втрати від незаконного використання як цифрових, так і аналогових зображень, що є інтелектуальною власністю.

Кубрак В.О. (НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського")

АПАРАТНИЙ ЗАСІБ КОНТРОЛЮ НАД ОПЕРАЦІЯМИ ЕОМ ЧЕРЕЗ ЙОГО КЛАВІАТУРУ

На сьогоднішній день, у зв'язку з інформатизацією суспільства, інформаційні технології все більше впроваджуються в усі сфери діяльності як окремої людини, так і бізнес-структур, органів державної влади – держави в цілому. Зважаючи на це, суттєвим чином зростають можливості супротивника, щодо використання заздалегідь розвинутих та підготовлених агентурних мереж для вторгнення до вітчизняних бізнесових та державних інформаційних ресурсів, з метою нанесення максимальної шкоди національній безпеці.

За таких умов, вирішальною є спроможність суб'єктів розвідувальної та контррозвідувальної діяльності щодо контролю процесів обігу важливої інформації, а також захисту власних інформаційних ресурсів. Виходячи з того, що більшість операцій користувачів електронно-обчислювальної техніки проводиться через клавіатуру, контроль цих дій надає можливість отримання повної інформації щодо діяльності користувача на конкретному засобі електронно-обчислювальної техніки (ЕОТ).

В рамках зазначеного встановлено, що під час роботи засобів ЕОТ, з його клавіатури можна зчитувати спеціальну інформацію, якою контролер клавіатури обмінюється з комп'ютером. Цей код є унікальним ідентифікатором (визначником) для кожної клавіші та містить інформацію, за допомогою якої драйвер клавіатури розпізнає, яка клавіша була натиснута. Такі скан-коди жорстко прив'язані до кожної клавіші на апаратному рівні і не залежать від стану індикаторів Caps Lock, Num Lock та Scroll Lock.

Запропоновано апаратну реалізацію засобу контролю над операціями, що проводяться за допомогою клавіатури засобу ЕОТ. Пристрій контролю спроектовано на основі мікроконтролера ATmega328 з тактовою частотою 16 МГц. Живлення відбувається безпосередньо від шини USB. Програмне визначення наявності такого підключення є неможливим. Для відображення отриманої інформації використовується модуль LCD 1602.

За допомогою розробленого засобу можливий аудит процесу створення та редагування електронної документації, змісту вихідної електронної кореспонденції та повідомлень соціальних мереж. Пристрій реалізує можливість перехоплення даних авторизації для програм, які використовують у своїй роботі засоби шифрування повідомлень, такі як Viber, Telegram, WhatsUp, тощо.

Порядок використання засобу передбачає монтування його в якості подовжувача USB, до якого підключається клавіатура. Введення інформації в засіб ЕОТ супроводжується її відображенням на LCD дисплеї пристрою.

Таким чином, запропоновано апаратний засіб, що виконує завдання контролю операцій за допомогою клавіатури засобу ЕОТ. Він не вимагає залучення додаткових джерел живлення, забезпечує неможливість виявлення пристрою програмними засобами ЕОТ та дозволяє відображення отриманої інформації на вмонтованому дисплеї.

*Кубявка М.Б. (ВІКНУ),
к.т.н. Кубявка Л.Б. (КНУ імені Т. Шевченка)*

РЕФЛЕКТОРНИЙ МЕТОД АВТОМАТИЧНОГО РЕАГУВАННЯ НА ЗМІСТ ПОВІДОМЛЕННЯ

З кожним роком прогрес в інформаційній сфері все більше акцентує увагу на несилових методах впливу на перебіг політичних та економічних процесів в державах. Для автоматизації такого процесу необхідні відповідні інформаційні системи. Це програмні продукти та системи по пошуку, накопиченню, аналізу інформації, а також величезна кількість систем підтримки прийняття рішень. Вони, як правило, використовуються для інформаційної розвідки з метою надання ряду переваг в обізнаності щодо об'єкта цієї розвідки. А також багато інформаційних систем (систем прийняття рішень), які після проведеної аналітичної роботи над отриманою інформацією про об'єкт дослідження допомагають в прийнятті рішень керівникам організацій, що

досліджували об'єкт розвідки. Тим самим впливаючи на прийняття ними відповідних життєво значущих для організації (стратегічних) рішень. Розробки в цій ж сфері орієнтовані на реалізацію засобів інформаційного впливу, а не на вирішення задач управління інформаційним супроводженням таких питань. Тому постає виправдана вимога в необхідності інформаційних системи і технології, які зможуть оцінити результативність різних способів інформаційної дії (впливу), а також інформаційних систем і технологій управління реалізацією цих дій (впливів).

Інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень охоплює надходження, рух, обробку, зберігання та передачу масиву інформації в рамках визначених управлінських цілей та завдань, вивчення управлінської проблеми, розгляду варіантів її вирішення, прийняття та доведення управлінського рішення до виконавців, контролю виконання управлінського рішення.

Слід виділити, що інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень передбачає *і передачу масиву інформації*. Масиву, який по своєму вмісту може створювати, так званий, інформаційний шум, тобто не релевантну (непотрібну, зайву, надлишкову) інформацію, яка не забезпечує відклику реакції контрагента впливу в потрібному управлінні (впливі) напрямі. Виникає актуальна наукова задача вибору в цьому масиві найбільш впливових даних, на яких можна побудувати модель управлінської поведінки та адресно (вибірково) ці дані надати об'єктові впливу у якого ці дані викличуть реакцію, що відповідатиме задуму цього управлінського рішення (впливу).

Беручи за основу світовий досвід щодо управління впливами, авторами було використано ймовірно-рефлекторний підхід та розроблено рефлекторний метод автоматичного реагування на зміст повідомлення, який забезпечує адресно-орієнтовне інформування контрагентів взаємодії, тобто здійснює управління їх інформованістю. Умовою створення даного методу став розгляд питання управління інформацією не з позицій максимального інформування контрагентів впливу, а з позицій потрібної інформаційної дії на них та який полягає в адресації тієї чи іншої інформації конкретним споживачам.

к.т.н. Ленков Є.С. (ВІТІ)

АНАЛІЗ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ

Складні технічні об'єкти в сучасному суспільстві мають виключно важливе значення. У першу чергу йдеться про різноманітні радіоелектронні комплекси, радіолокаційні станції, автоматизовані системи управління (повітряним рухом, об'єктами енергетики і т.п.). Від рівня безвідмовності таких об'єктів залежить обороноздатність держави, економічна безпека та життя людей.

Складні технічні об'єкти відносяться до класу відновлюваних об'єктів тривалого багаторазового застосування. Вони, як правило, є дорогими і

вимагають значних витрат на їх експлуатацію. Для забезпечення необхідного рівня безвідмовності в процесі їх експлуатації зазвичай проводиться технічне обслуговування (ТО).

Характерною особливістю складних технічних об'єктів є наявність в їх складі великої кількості різнотипних комплектуючих елементів, які мають різний рівень надійності, різні закономірності процесів їх зносу, старіння та деградації. Ця особливість вимагає більш тонкого підходу до організації і планування ТО в процесі їх експлуатації.

Проблема полягає в тому, що при розробці таких об'єктів всі питання, що пов'язані з ремонтпридатністю і технічним обслуговуванням повинні вирішуватися вже на ранніх етапах проектування об'єкта. Якщо не передбачити заздалегідь необхідні апаратні і програмні засоби вбудованого контролю технічного стану (ТС) об'єкта, або не створити автоматичну (автоматизовану) систему технічного діагностування, не розробити і не "вбудувати" в об'єкт технологію проведення ТО, то реалізувати в майбутньому можливий виграш в безвідмовності об'єкта за рахунок проведення ТО у повній мірі не вдасться. Оскільки всі ці питання повинні вирішуватися на етапі створення об'єкта, то виникають задачі щодо створення математичних моделей процесу ТО, за допомогою яких можна було б прорахувати можливий виграш в рівні безвідмовності об'єкта за рахунок проведення ТО, оцінити необхідні для цього вартісні витрати. Потім на підставі таких розрахунків, необхідно прийняти рішення щодо проведення ТО для даного типу об'єктів і, якщо таке рішення прийнято, розробити структуру системи ТО, вибрати найбільш прийнятну стратегію ТО, визначити її оптимальні параметри.

У доповіді ставить завдання провести аналіз математичних моделей технічного обслуговування, які найбільш часто цитуються у науковій літературі. Визначення переваг та недоліків відомих моделей необхідно для створення нових моделей ТО, які будуть взяті за основу при створенні загальної інформаційної технології ТОiP.

*к.т.н. Лещенко О.І. (ОДАТРА),
Притуляк Є.М. (ОДАТРА),
Лещенко Е.О. (ОНПУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ВІБРАЦІЇ

Дослідження процесів налагодження механічних приладів свідчить про необхідність визначення більшого числа параметрів вібрації. Раніше найчастіше досліджувалися амплітуда і частота вібраційних коливань. Для багатофункціональних інформаційних систем, такою ж параметром виступає вектор напрямку коливання, або вектор максимальної амплітуди.

Для визначення основного напрямку вібрації нами запропоновано розташування тензодатчиків на первинному перетворювачі - балці так, щоб була можливість визначити вектор напрямку вібраційних хвиль максимальної

амплітуди. Кількість окремих датчиків дає можливість визначення такої ж кількості напрямків вібрації. Для збільшення напрямків запропонований варіант, в якому безпосередньо тензопреобразователь закріплюються на балці в особливому порядку, що дозволяє отримувати і визначати максимум амплітуди практично будь-якого напрямку.

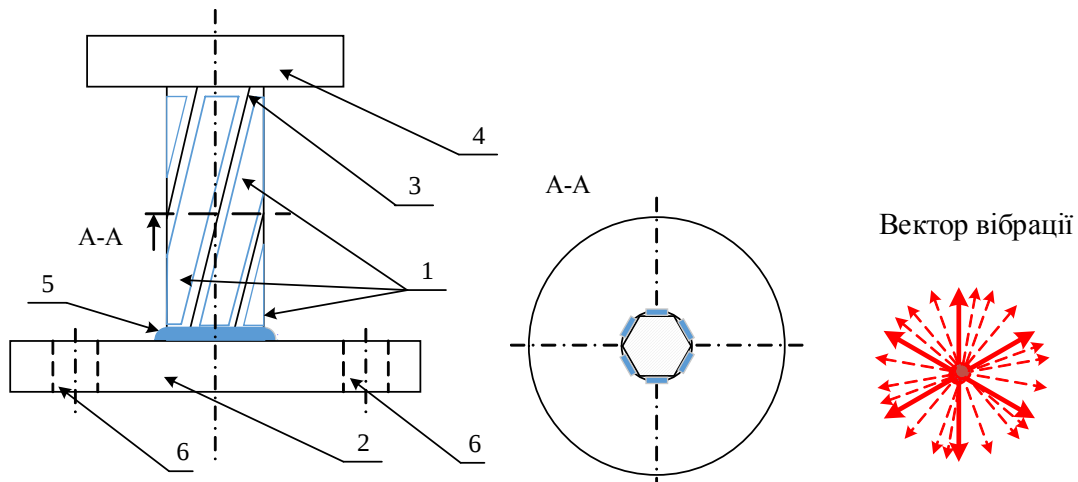

Рисунок 1. Вібродатчик на балці шестигранного типу з симетричного тензопреобразователь: 1-тензопреобразователь; 2-підставу для кріплення отворами 6; 3-шестигранна балка вібратора; 4 - балансир; 5 - місце зварювання

Запропоновані багатовекторні тензодатчики дозволяють додати до звичайних параметрах вібрації вектор (напрямок) максимальних пульсацій. Так багатовекторні датчики вібрації дозволяють з високою точністю визначити причину виникнення (збільшення) вібрації досліджуваного приладу. Визначення вектора вібрації особливо необхідно при налагодженні механізмів і приладів, а простота конструкції робить такі кошти більш доступними.

*к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ),
Лалетін С.П. (ВІКНУ),
Кравченко І.О. (КНУ імені Т. Шевченка)*

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МОНОІМПУЛЬСНОГО МЕТОДУ ВИМІРЮВАННЯ КУТА МІСЦЯ ЦІЛЕЙ ПРИЗЕМНОГО ШАРУ В РАДІОЛОКАЦІЙНИХ СТАНЦІЯХ З ДЗЕРКАЛЬНИМИ АНТЕНАМИ

Інтерференція прямого і перевідбитого поверхнею сигналів спотворює діаграму спрямованості радіолокаційної станції (РЛС), створюючи порізаність особливо на малих кутах місця цілі. Це не дозволяє отримати необхідну точність вимірювання кута місця (і, отже, висоти) цілі для кутів, нижче $\varepsilon_{0,5p}$. Порізаність діаграми спрямованості відсутня на "надмалих" кутах місця: $\varepsilon \leq \varepsilon_{\min}$. Виникає можливість використання моноімпульсного методу кутового вимірювання.

Порізаність діаграми спрямованості антени РЛС виявлення маловисотних цілей (МВЦ) при малих кутах місця не дозволяє використовувати в подібних РЛС найпростіші одноканальні методи для вимірювання кута місця цілі в діапазоні кутів

$$\varepsilon_{\min} \leq \varepsilon \leq \varepsilon_{0.5P},$$

де $\varepsilon_{\min} = \arcsin(\lambda / 2h_a)$ – кут місця першого інтерференційного "провалу" в зоні видимості РЛС виявлення МВЦ.

У діапазоні "надмалих" кутів місця $0 < \varepsilon < \varepsilon_{\min}$ порізаність діаграми спрямованості відсутня, тому, використовуючи багатоканальну антенну систему з розносом фазових центрів прийомних антен, в принципі, можна забезпечити вимірювання кутів місця цілі в діапазоні кутів: $[0, \arcsin(\lambda / 2h_2)]$, де h_2 – висота підйому другого фазового центру антени.

З проведеного аналізу випливає, що сигнали на входах приймальних каналів мають тільки амплітудні відмінності. Тому для вимірювання "надмалих" кутів місця, в принципі, можна використовувати класичний амплітудний моноімпульсний метод вимірювання кутових координат цілі. При довільних значеннях висот підйому фазових центрів антен прийомних каналів в РЛС МВЦ алгоритм перерахунку відношення амплітуд сигналів в кут місця цілі описується досить складним співвідношенням. Однак якщо висоти підйому фазових центрів антен вибрати так, щоб виконувалася умова $h_2 = 2h_1$, алгоритм перерахунку істотно спрощується.

З аналізу отриманого в роботі співвідношення, що визначає помилку вимірювання кута місця МВЦ в можна зробити висновок, що, по-перше, вимір надмалих кутів місця можливий тільки в РЛС сантиметрового діапазону хвиль і тільки при наявності значного запасу в відношенні сигнал/шум; по-друге, вимірювання кутів місця менших $0,025^\circ$ практично не представляється можливим. Вимоги до стабільності значень коефіцієнтів підсилення приймальних каналів досить м'які, якщо $\lambda \ll h_2$, і можуть бути реалізовані.

*к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ),
Козак С.В. (ХмНУ)*

УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ ПРИСТРОЯМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЖЕСТИВ

У сучасному світі наявність великої кількості комп'ютеризованих систем породжує задачу людино-комп'ютерної взаємодії. Один з підходів до її вирішення полягає у створенні природних методів людино-комп'ютерної взаємодії - розробці природних інтерфейсів.

Використання різних видів природних інтерфейсів необхідно ставиться у випадках, коли використання класичних людино-комп'ютерних інтерфейсів стає неможливим, або пов'язаним з певними труднощами. Найбільш яскравими

прикладом є задачі, пов'язані з управлінням медичним обладнанням, навігацією роботизованих літальних і колісних платформ і навігацією і взаємодією з об'єктами в середовищі віртуальної і розширеної реальності.

Так, розширення комп'ютеризації в медичній сфері призвело до того, що багато етапів діагностичних досліджень і операцій проводяться за допомогою складної апаратури, яка керується комп'ютерами. Однак часто в таких системах управління використовуються традиційні людино-комп'ютерні інтерфейси, розраховані на класичні пристрої введення. При цьому, як правило, практично не враховується специфіка роботи фахівця-оператора, в даному випадку лікаря. Зокрема, найчастіше ігноруються вимоги "зони стерильності". Класичні пристрої введення не передбачають можливості стерилізації без внесення конструктивних змін.

В цьому випадку інтерфейс, заснований на жестах може бути корисний, оскільки дозволяє реалізовувати безконтактні методи людино-комп'ютерної взаємодії. На основі таких методів можуть бути розроблені інтерфейси, які можуть як емулювати класичні пристрої введення (наприклад, безконтактний тачскрін ("touchless screen"), віртуальна безконтактна клавіатура, віртуальний джойстик), так і реалізовувати нові.

У разі керування роботизованими платформами використання жестів може допомогти в створенні більш високорівневих методів взаємодії, дозволяючи за допомогою такої ж кількості команд контролювати більшу кількість параметрів управління.

*к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ),
Войнарович С.Б. (ХмНУ)*

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО СТРУКТУРНОЇ ЗБІРКИ WEB-ДОДАТКІВ

Будь-яка сучасна інформаційна система має у своєму складі певні обчислювальні та інформаційні ресурси, що об'єднуються цифровими засобами телекомунікацій. Існує багато рішень по автоматизації збірки проектів для Java. Не вдаючись в подробиці реалізацій кожного інструменту, а також технічних порівнянь, принципово робота цих інструментів зводиться до виконання інструкцій по перетворенню модулів проекту в архів із заданою структурою, автоматизації опису і дозвіл залежностей. Кожен продукт має свій метод опису залежностей. Деякі конструктори можуть додатково визначати актуальність списку залежностей, повідомляючи про появу в репозиторіях більш нової версії того чи іншого модуля. Проте, жодна з цих систем не володіє можливістю зв'язування конкретних залежностей з бізнес-процесами, які реалізуються модулями. У кращому випадку, можна отримати опис залежності від постачальника під час публікації проекту, але для таких описів не існує фіксованих стандартів, тому для цілей автоматизації збірки вони не приносять користі. У процесі автоматизованої збірки існує ряд проблем, зокрема:

1. Не розглядаються можливості глобальних мереж та Інтернет в якості фундаменту сервіс-орієнтованої платформи підтримки формування стандартизованих профілів.

2. Не було виявлено моделей, що дозволяють пов'язувати область ІТ-стандартизації із суміжними областями: стандартизація в інших сферах діяльності, існуючі реалізації ІС та компонент, виробники рішень, бізнес-процеси та ін. Такі моделі дозволили б не тільки на основі профілю отримувати інформацію про технічних і економічних показниках майбутньої системи, але і збирати аналітику застосування стандартизованих профілів в різних зрізах.

Отже, в кращому із випадків користувач буде мати у своєму розпорядженні набір документації, що включає в себе : підсистему пошуку і підтримки прийняття рішення, яка базується на експертних оцінках і апараті нечіткої логіки.

Активно проводяться дослідження в області структурного синтезу інформаційних систем, які відносяться і до питань компонентної збірки Web-додатків. Існують досить відомі рішення і засоби, що їх реалізують, такі як Maven та Ant. Але вони вирішують існуючу проблему досить загально, надаючи користувачеві готові списки з описом компонентів, на підставі яких здійснюється їх пошук і генерація файлового складу Web-додатку. При цьому досить важливим питанням підбору компонентів під конкретні завдання займається сам розробник, що призводить до великих часових витрат і помилок, через які часто виникає необхідність зміни складу Web-додатків навіть на досить пізніх стадіях його розробки.

Таким чином, процес компонентної збірки Web-додатків є актуальним завданням, яке потребує побудови семантичних моделей, а також інформаційно-пошукових алгоритмів.

*д.т.н., проф. Мясіщев О.А. (ХмНУ),
Ярошук Д.О. (ХмНУ),
Лєнков О.С. (ПФ "Арій")*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКРИТОЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ

Мета роботи полягає в удосконаленні методів забезпечення ефективного функціонування ТКС шляхом вдосконалення методу обліку впливу загроз ІБ на вузли зв'язку ТКС. Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішення наступних завдань: Провести аналіз факторів, що впливають на забезпечення ефективного функціонування ТКС, критеріїв та існуючих методів оцінки ефективності функціонування ТКС. Визначити фактори, що впливають на ефективність функціонування ТКС з боку загроз ІБ.

Проаналізувати можливість застосування методичного та математичного апарату теорії надійності як методу дослідження ТКС для оцінки впливу загроз

ІБ на забезпечення ефективного функціонування ТКС. Проаналізувати можливість підвищення ефективності функціонування вузлів зв'язку ТКС шляхом вдосконалення їх мережевих топологій (топологічними методами).

Створено модель надійності вузла зв'язку ТКС, що враховує вплив загроз ІБ і відмов обладнання, засновану на математичному апараті марківських процесів, що дозволяє провести оцінку ефективності функціонування вузлів зв'язку ТКС. Розробити спосіб підвищення ефективності функціонування вузлів зв'язку ТКС в умовах впливу загроз доступності інформації і забезпечення ІБ в мережах телекомунікацій топологічними засобами.

Розроблені методи застосовуватимуться для оцінки ефективності функціонування вузлів зв'язку існуючої корпоративної ТКС, а також підтверджена чи спростована їх придатність для ТКС різних топологій.

Запропонований метод дозволяє оцінювати ефективність функціонування корпоративної ТКС з формуванням результату оцінки у вигляді кількісного показника, тим самим підвищуючи якість оцінки. Розроблене в ході дослідження програмне забезпечення призначене для кількісної оцінки ефективності функціонування елементів ТКС.

В дослідженні буде використовуватись математичне моделювання, а також натуральні експерименти і методи статистичних досліджень. Експериментальна перевірка проводитиметься шляхом проведення натурних експериментів, з використанням апаратного і програмного забезпечення, що застосовується на вузлах зв'язку досліджуваної ТКС.

*к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Левіщенко Є.В. (ВНУ ГШ ЗСУ)*

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ БАГАТОКАНАЛЬНИХ ОПТИКО-ЕЛЕКТРОНИХ ПРИСТРОЇВ

В умовах сучасної „гібридної війни" під час ведення бойових дій у тактичній ланці значно зросла роль застосування багатоканальних оптико-електронних пристроїв (БОЕП). Аналіз існуючих БОЕП показав наявність практично підкріпленого інтересу до таких напрямів розвитку засобів ведення спостереження та розвідки, як комплексування методів і підвищення мети інтеграції - від окремих дискретних приладів до багатоканальних систем збору даних з єдиним центром обробки, систематизації, збереження, розподілу і представлення інформації. Зокрема: **RO/CS** (*Remote Observation and Confirming Sensor*) розроблена для використання спільно з розвідувально-сигнальними приладами (РСП), що входять до складу системи **EMIDS**, і призначена для візуального розпізнавання виявлених цілей; переносна **MPNSS** (*Man - Portable Networked Sensor System*) є мережею електронно-оптичних РСП, яка може включати керовані відеокамери, які працюють при низькому рівні освітленості, тепловізор і лазерний далекомір, а також приймач супутникової навігації **GPS**. Дані про виявлення і стеження з **MPNSS** поступають на

комп'ютеризований центральний пункт управління, який може приймати також дані систем *IREMBASS* або *TRSS*; система ***Remote Sentry***, включає переносний комп'ютеризований прийомно-індикаторний пристрій, за допомогою радіостанції системи "Сингарс", з'єднується з трьома комбінованими електронно-оптичними РСП; американській комплекс ***Mobile Vehicle Surveillance System*** від компанії ***FLIR***, має в своєму складі оптику та радар. Оптичний комплекс може виявити людину на відстані до 30 км, а розпізнати її на відстані до 20 км в денний та нічний час; іспанська компанія ***Navantia-FABA*** створила інтегровану систему наземного спостереження та розвідки S.E.R.T. Для спостереження за місцевістю використовуються оптичні та ІЧ засоби високої продуктивності: російський комплекс розвідки **"Інтриган"** здатен відстежувати цілі супротивника різного походження на відстані до 12 кілометрів. Розвідувальний модуль оснащений теплові зором, оптикою останнього покоління і лазерним далекоміром. Скануючи територію, комплекс здатен визначити тип військової техніки супротивника та відстань до неї; російський комплекс спостереження **"Іронія"** призначений для отримання і обробки інформації в режимі реального часу. У комплект входить далекомір з тепловізором, який дозволяє розпізнавати людину на відстані до 2,5 кілометрів, а техніку - до 7 кілометрів і передавати фото- і відеоінформацію на пункт управління по закритих каналах на відстань до 10 кілометрів.

Проаналізувавши технічні характеристики сучасних систем БОЕП ведення спостереження та розвідки необхідно відмітити, що вони дозволяють ефективно її вести на лінії розмежування військ, у районах з різним рельєфом місцевості, у будь-який час доби, при будь-якій видимості і погоді.

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

Іценко Д.С. (ВНУ ГШ ЗСУ)

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ РОЗВІДКИ БАГАТОКАНАЛЬНИХ ОПТИКО-ЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ

Потреба Збройних Сил в сучасних багатоканальних оптико-електронних пристроях (БОЕП) ведення спостереження та розвідки висока, особливо гостро відчувається потреба у вседобових, що дозволяють вести її, як вдень, так і вночі при різних погодних умовах. Дальність дії БОЕП помітно менша, ніж у радіолокаційних засобах, але точність визначення координат об'єктів розвідки значно вища. Вони здатні працювати в пасивному режимі, тобто не демаскувати себе, а в умовах постановки навмисних завад БОЕП стають практично єдиним джерелом інформації про обстановку. Крім того, БОЕП можуть виявляти малорозмірні повітряні цілі, безплотні літальні апарати, дрони, які здійснюють польоти на гранично малих висотах, що за допомогою радіолокатора зробити важко, а в деяких тактичних ситуаціях і неможливо.

Застосування БОЕП обумовлене різноманітністю завдань, що вирішуються за їхньою допомогою, а також недосконалістю кожного каналу окремо. Це передбачає об'єднувати їх так, щоб недоліки одного каналу компенсувалися б перевагами іншого за рахунок гнучкості побудови архітектури. Кожен з каналів БОЕП працює у власному спектральному діапазоні, розширення ж спектрального діапазону розвідки спричиняє за собою підвищення інформативності отримуваних розвідданих. Кожен з каналів БОЕП має свої обмеження в роботі, що накладаються зовнішніми умовами: рівнем освітленості, вологістю повітря, задимленістю атмосфери та іншими. Синтез інформаційних каналів в БОЕП дозволяє усунути ці обмеження та здійснювати безперервно спостереження та розвідку в складних умовах, підтверджуючи тим самим доцільність застосування БОЕП. Це потребує побудови модульної архітектури даного пристрою, що забезпечує гнучкість його функціональності, економію коштів, підвищення надійності та ремонтпридатності тощо. Основними завданнями розробки БОЕП є: безперервна вседобова робота в складних погодних умовах; підвищення інформативності.

Щодо ефективного вирішення першого завдання необхідно враховувати властивості атмосфери та параметри освітленості, а для другого здійснити синтез інформаційних каналів.

Таким чином, для вирішення задач спостереження та розвідки найбільш придатними є БОЕП через їх суттєві переваги в порівнянні з іншими подібними пристроями та системами, а саме вони є: пасивними, багатофункціональними, більш інформативними, та можуть бути застосовані як у цивільної та військових сферах.

*к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Мацьовитий В.Л. (ВНУ ГШ ЗСУ)*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКИХ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ РАДІО ПРОСТОРУ НА БАЗІ SDR ТЕХНОЛОГІЇ

Нині швидкий розвиток радіосистем приводить до виникнення проблем автоматизованого моніторингу радіосигналів. Оперативний моніторинг радіоефіру дозволяє своєчасно виявляти напрямки та обчислювати координати джерел сигналів, розпізнавати сигнали і перехоплювати радіозв'язок, аналізувати і оптимізувати використання частотних і каналних ресурсів. Ці завдання грають ключову роль в радіоелектронній розвідці і радіоелектронній боротьбі в інтересах національної безпеки.

Ряд країн виконують свої національні програми по програмованим радіостанціям (SDR - Software Defined Radio) в системі радіорозвідки, в яких переважають портативні варіанти. Суть концепції SDR полягає в тому, що базові параметри приймально-передавального пристрою визначаються саме

програмним забезпеченням, а не апаратною конфігурацією, як в класичних конструкціях.

На російському ринку в даний час відомо велика кількість наукових програм, практичним результатом яких є система та комплекси для ведення радіомоніторингу. Найбільш відомі серед них – це: "Скан АР", Sedif, Filin, RSPlus, "Кріт-mini", Arcon, Radio-Search, а також деякі інші.

Для ведення ефективної радіоелектронної розвідки по повітряних і наземних радіовипромінювальних цілях, в тому числі і в зоні проведення АТО застосовуються російські спеціалізовані комплекси РЕР, такі як: "Палантин", "Валерія", МКТК РЕІ ПП "Тигр-М", РБ-531Б "Інфауна", РП-377ЛА "Лоранд" та інші. Комплекси працюють в частотному діапазоні пеленгування і аналізу джерел випромінювання від 100 кГц до 48 ГГц.

Комплекс оперативно-тактичного рівня "Палантин" забезпечує радіорозвідку і радіопридушення перспективних систем радіозв'язку, в тому числі радіозасобів побудованих на основі SDR-технологій. У комплексі реалізована сучасна система підтримки прийняття рішень, яка дозволяє апаратурі самої вибудовувати оптимальний алгоритм виконання завдань, автономно розподіляти ресурси і функціональне навантаження кожної з підсистем. При цьому комплекс має системоутворюючу функцію, тобто об'єднує роботу різних комплексів РЕБ в єдину мережу, що значно підвищує ефективність систем.

Проведений аналіз існуючих програм та пристроїв ведення радіорозвідки і РЕБ показує наявність практично підкріпленого інтересу до активного впровадження SDR технологій, розробки на їх основі автоматизованих систем, комплексування методів обробки та прийняття рішень, підвищення інтеграції комплектуючих від окремих дискретних приладів до багатоканальних систем збору даних з єдиним центром обробки і представлення інформації.

*Обертюк І.В. (ХНУ),
Хмельницький Ю.В. (ХНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ РОБОТИ МЕРЕЖ

Сучасний розвиток та впровадження інформаційних технологій в діяльності людини супроводжується збільшенням складності та масштабу відповідних телекомунікаційних мереж (ТКМ). Одним із ключових у роботі таких телекомунікаційних мереж є використання методів та засобів збору, обробки і передачі даних, за допомогою яких виконують попередню обробку зібраної інформації для її подальшого використання системами управління. Внаслідок значної автономності сучасних телекомунікаційних мереж виникає потреба у використанні інтелектуальних технологій збору, обробки та передачі даних, що дозволяють адаптувати процеси у ТКМ до змін об'єкта управління і змін у роботі самої системи (відмова її вузлів, зменшення запасу енергії тощо).

З погляду розв'язання оптимізаційних задач основною метою використання інтелектуальних технологій збору даних є збільшення кількості отримуваної інформації та зменшення витрат на її отримання. У більшості випадків йдеться про делегування частини повноважень із прийняття рішень щодо збору та передачі даних у ТКС на основі інтелектуальних технологій.

Використання інтелектуальних технологій у телекомунікаційних мережах характеризується наступними особливостями:

- для критеріїв якості у задачах в ТКС зі збільшенням інформації використовуються різні варіанти міри інформації;
- унаслідок значної розмірності відповідних задач використовуються різні підходи до визначення функцій оцінки та цільових функцій передачі;
- для розв'язання оптимізаційних задач передачі даних використовуються методи навчання системи.

Інтелектуальні технології підвищення якості роботи ТКС дозволяють вирішувати ці напрямки вищезгаданих проблем, що ґрунтуються на ідеї функціональних можливостях адаптуватись до змін та впливів зовнішнього середовища передачі, змінюючи свою структуру та параметри. На кожному кроці роботи ТКМ необхідно аналізувати поточний стан середовища, виконувати оцінку поточного стану передачі даних, обмінюватись службовою інформацією з іншими системами, приймати рішення про вибір своїх дій згідно із деяким алгоритмом прийняття рішень та реалізувати вибрані дії в середовищі за допомогою наявних виконавчих систем.

Основні завдання дослідження нових інтелектуальних технологій використовуються для вирішення проблем розроблення та використання технологій інтелектуального збору, обробки та передачі даних у ТКМ.

Таким чином, аналіз та дослідження особливостей даного напрямку підтверджується стрімким розвитком інтелектуальних технологій побудови телекомунікаційних мереж, які покликані вирішувати складні проблеми без участі людини за умов нестачі інформації та змін навколишнього середовища передачі.

*к.т.н., Огнєвий О.В. (ХмНУ),
Самсонюк Б.С.(ХмНУ)*

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОБРОБКИ ТРАФІКУ В ЧЕРГАХ МАРШРУТИЗАТОРІВ МУЛЬТИСЕРВІСНОЇ МЕРЕЖІ НА ОСНОВІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Розвиток різних інтернет-послуг і технологій широкосмугового доступу і зростання популярності різних Інтернет послуг, таких як, Інтернет-телебачення, передача відео через публічну мережу, відеоконференції, передача даних через файл-обмінні мережі P2P (peer-to-peer – однорангові мережі), доступ до соціальних мереж, хмарних сховищ даних і хмарним додаткам призводить до зростання доступної смуги пропускання і відповідно до

постійного нарощування швидкостей каналів передачі даних. Через збільшення трафіку та недосконалість методів керування трафіком на мережі виникають перевантаження, які призводять до переповнення черг маршрутизаторів та погіршення якості обслуговування.

Спочатку в маршрутизаторах пакети даних, які не можуть бути передані відразу, поміщалися в проміжний буфер при переповненні якого, нові пакети відкидалися. Кожен раз коли перевантажується мережа відбувається переповнення буфера. Такий пасивний режим роботи буфера називають Tail Drop (відкидання кінця черги). Для запобігання перевантажень в чергах маршрутизатора використовуються активні методи управління на основі методу RED (Random Early Detection — раннє випадкове виявлення).

Метод відкидання кінця черги Tail Drop, а також метод RED не завжди справляються з управлінням трафіком зі складною динамікою, які призводять до виникнення перевантажень, явища "глобальної синхронізації TCP потоків, коли всі TCP-джерела при переповненні буфера втрачають пакети і одночасно знижують навантаження, а потім знову одночасно її підвищують. В результаті чого, моменти перевантаження змінюються моментами простою, що веде до неефективного використання ресурсів і зниження якості обслуговування. При передачі змішаного трафіку TCP одночасно з UDP, синхронізація TCP-з'єднань і перевантаження також призводять до деградації супутнього UDP трафіку. Ці явища погіршують такі параметри якості обслуговування трафіку, як ефективна швидкість передачі даних, відсоток втрачених пакетів, затримки і варіації затримок.

У системах автоматичного керування процесами зі складною нелінійною динамікою, в робототехніці знайшли широке застосування регулятори на основі нечіткої логіки FLC (Fuzzy Logic Controller). Такі регулятори широко застосовуються коли, опис поведінки системи за допомогою точних математичних методів є досить складним, але доступно просте якісне опис поведінки системи. Тому завдання розробки регулятора на основі нечіткої логіки FLC для застосування в якості активного методу обробки трафіку в чергах маршрутизаторів є актуальною.

к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПРИСТРОЇ ЖИВЛЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ОЗБРОЄННЯ

Аналіз найбільш відомих воєнних конфліктів, а також існуючий на сьогодні досвід проведення антитерористичної операції (АТО) показав, що йде неухильне зростання застосування мобільних і спеціальних військ і сил. Це ще раз підтверджує думку про те, що в майбутньому бойові дії будуть вестись добре оснащеними та професійно підготовленими мобільними силами.

Відомо, що успіх дій будь-якого підрозділу повністю залежить від рівня професійної підготовленості, особистих якостей, а також безвідмовної роботи всіх наявних технічних засобів озброєння при виконанні бойової задачі (БЗ).

Для функціонування елементної бази сучасних і перспективних технічних засобів озброєння потрібні надійні й довговічні джерела енергозабезпечення.

Тому виникає задача енергетичного забезпечення технічних засобів у польових умовах для успішного виконання БЗ.

Одним із перспективних, альтернативних джерел живлення, що використовується в якості зарядного пристрою, на сьогоднішній день є фотоелектрична сонячна батарея (ФЕСБ), яка є набором з'єднаних за певною електричною схемою фотоелектричних перетворювачів, що зібрані в герметичний корпус з прозорою робочою поверхнею. Принцип дії ФЕСБ оснований на безпосередньому перетворенні енергії сонячного випромінювання в електричну енергію. Використання ФЕСБ при виконання БЗ у зоні проведення АТО Збройними Силами України (ЗСУ) можуть задовольнити енергозабезпечення більшості технічних засобів, що потребують підзарядки акумуляторних батарей у польових умовах та в місцях, відрізаних від стаціонарних джерел живлення.

Таким чином, зараз існує задача забезпечення ЗСУ зарядними пристроями для зарядки акумуляторних батарей, якими оснащені існуючі технічні засоби. Тому створення конструкції зарядного пристрою на основі фотоелектричних перетворювачів сонячної енергії, що відповідатиме всім технічним вимогам до альтернативних джерел енергозабезпечення у зоні проведення АТО є актуальною технічною та науковою задачею.

Проценко Я.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВНОЇ І НАДІЙНОСНОЇ СТРУКТУРИ СКЛАДНИХ ОБ'ЄКТІВ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Для розробника складного технічного об'єкта дуже важливо мати інструменти (методики) кількісної оцінки впливу параметрів конструктивної структури технічного об'єкта на показники надійності (ПН) і вартість експлуатації (ВЕ), з метою використання їх при прийнятті тих чи інших конструктивних рішень, а розробнику математичних моделей, призначених для прогнозування ПН і ВЕ, необхідно розуміти механізми цього впливу і на основі цього забезпечити адекватність розроблюваних моделей.

В якості ПН і ВЕ розглядаються: середнє напрацювання на відмову (показник безвідмовності), середній час відновлення (показник ремонтпридатності) і питома вартість експлуатації об'єкта (показник ВЕ). Вартість експлуатації розуміється у вузькому сенсі - враховується тільки вартість замінних елементів і вартість ремонтних робіт та використовуваних при цьому витратних матеріалів.

Для отримання прогностичних оцінок ПН і ВЕ використовується раніше розроблена імітаційна статистична модель (ІСМ). Вихідними даними для ІСМ є такі параметри об'єкта, як граф, що описує конструктивну структуру об'єкту, а також узагальнені параметри, що характеризують властивості безвідмовності, відновлюваності (ремонтпридатності) і вартості об'єкта.

При моделюванні відмов в ІСМ виникає питання, відмови яких конструктивних елементів повинні в ІСМ імітуватися безпосередньо, відмови елементів нижнього конструктивного рівня (простих елементів) або складових елементів деякого проміжного рівня. Моделювати відмови всіх простих елементів не реально, так як, з одного боку, їх кількість дуже велика, а, з іншого боку, недоцільно.

Для будь-якого складового елементу складного об'єкта, що має відому ієрархічну конструктивну структуру, завжди можна розрахувати показники безвідмовності і потім використовувати їх в якості вихідних даних для ІСМ. Тому при застосуванні ІСМ вирішується завдання визначення вихідної множини конструктивних елементів, для яких повинно здійснюватися моделювання відмов.

Конструктивна структура об'єкта описується графом (деревом) складається з множини вершин, що представляють окремі конструктивні елементи об'єкта і множини ребер, що з'єднують ці вершини.

Елементи, в складі яких є інші елементи, називаються складовими. Якщо склад елемента не деталізується (не визначаються в його складі будь-які інші конструктивні елементи), то такий елемент називається простим. Простий елемент в дійсності може являти собою як завгодно складний технічний виріб. На нижньому рівні конструктивної структури розташовуються всі прості елементи.

Глибина деталізації елементів при побудові графа повинна бути така, щоб в ньому були представлені всі потенційно знімні і замінні в процесі експлуатації елементи.

к.ф.-м.н., доц. Рамський А.О. (ХмНУ)

ЗМЕНШЕННЯ НАПРУЖЕНЬ ВНУТРІШНЬОГО ШАРУ КОНСТРУКЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОПЕРЕДНЬО НАПРУЖЕНИХ ЗОВНІШНІХ ШАРІВ

Розглянута осесиметрична задача для тришарової плити з початковими напруженнями зовнішніх шарів. Плита і зовнішнє навантаження симетричні відносно серединного шару. Міжшаровий контакт – ідеальний. Зовнішнє навантаження складається з нормальної та дотичної складових $p(r), q(r)$. Товщина плити – $2H$. Симетрія задачі дозволяє розглянути верхню половину плити з ненавантаженою серединною площиною як двошарову плиту. Розв'язок знайдено у рамках лінеаризованої теорії пружності для тіл з початковими напруженнями. Вихідні рівняння розв'язку взяті у формі [1].

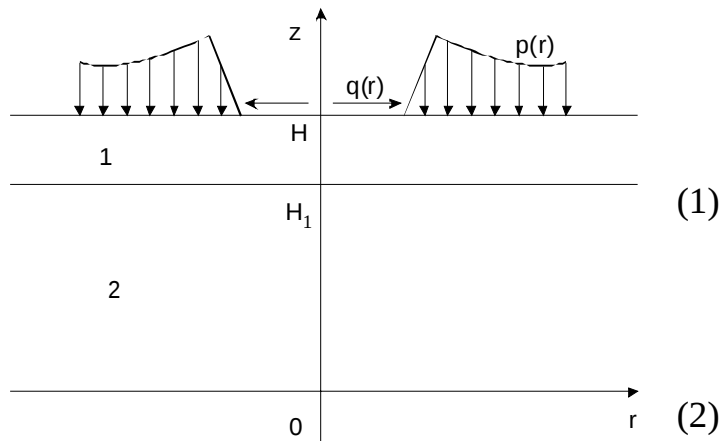

Рис.1

Зроблена спроба визначити, при яких умовах наявність початкових напружень у зовнішньому шарі плити приводить до різкого зменшення відповідних напружень внутрішнього шару. При досягненні позитивного результату можливо буде стверджувати, що наявність певних початкових напружень суттєво розвантажить внутрішність плити.

Отримано наступний результат: при наближенні початкового видовження зовнішнього шару $\lambda_1 \rightarrow \lambda_{кр}$ нормальні $\tilde{Q}_{33}$ та дотичні $\tilde{Q}_{3r}$ напруження у ньому, а також і у внутрішньому шарі різко зменшуються. Даний ефект спостерігається у тілах, які відповідають пружному потенціалу Бартенєва-Хазановича. Результати цієї роботи добре узгоджуються з теорією академіка О.М. Гузя, який дослідив, що при наближенні λ_1 до критичного значення відбувається втрата поверхневої стійкості.

Савран В.О. (ВІКНУ)

СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ ЦИФРОВИХ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ

Організація контролю технічного стану для сучасних цифрових радіоелектронних пристроїв досить складна, причому на сучасному етапі розвитку цифрової радіоелектронної техніки цілком не вирішені питання цієї організації. Темпи розвитку електрорадіоелементів об'єктів радіоелектронної техніки, збільшення ступеню інтеграції електрорадіоелементів, кількості зовнішніх виходів і режимів роботи об'єктів радіоелектронної техніки спонукають вишукувати нові методи та способи аналізу й контролю технічного стану цифрових радіоелектронних пристроїв для прийняття рішення про технічний стан з достовірністю не нижче заданої.

Серед сучасних напрямів розробки людино-машинних систем – системи автоматичного керування, експертні системи та системи підтримки прийняття рішень. Найбільш придатними для розв'язання багатьох задач, зокрема задачі

контролю технічного стану цифрових пристроїв, виявляються системи підтримки прийняття рішень. Саме за допомогою системи підтримки прийняття рішень має можливість безпосередньо за допомогою обчислювальних засобів проектувати, порівнювати та обирати альтернативні варіанти рішень у самі різноманітні способи. Так, в сучасних умовах застосування нових альтернативних підходів до формування і прийняття високоякісних рішень немислиме без використання електронних інформаційних систем. Причинами повсюдного впровадження інформаційних технологій є зростаюча роль цих технологій практично в кожній галузі діяльності суспільства та зростаюча міць цих технологій. Застосування сучасних підходів на основі інформаційних технологій надає можливість використовувати обчислювальні потужності комп'ютерів для виконання розрахунків, обробки, аналізу і прогнозування даних в режимі реального часу допомоги у прийнятті рішень.

Крім цього, у системі підтримки прийняття рішень щодо контролю технічного стану цифрових радіоелектронних пристроїв передбачено накопичення досвіду практичного використання системи, що допомагає враховувати колишні результати при формуванні результатів діагностування сучасних цифрових радіоелектронних пристроїв.

Застосування системи підтримки прийняття рішень під час контролю технічного стану сучасних цифрових пристроїв для розв'язання задач локалізації непрацездатних радіоелектронних компонентів в радіоелектронних пристроях надає можливість враховувати вплив значної кількості різноманітних факторів, достатньо швидко отримувати результат та дозволяє виконувати імітаційне моделювання.

*к.ф.-м.н., доц. Стеля О.Б. (КНУ імені Т. Шевченка),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Катричук Д.О. (КНУ імені Т. Шевченка),
Попадюк Є.Ю. (КНУ імені Т. Шевченка)*

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАДАЧІ КАЛІБРУВАННЯ КАМЕРИ

Калібрування є дуже актуальною проблемою, розв'язання якої дає змогу використання камери як вимірювального пристрою у різноманітних задачах комп'ютерного зору: знаходження відстаней до об'єктів, їх реальних геометричних розмірів, швидкості руху та траєкторії. Основна мета – наведення та математичне обґрунтування алгоритму одного з можливих підходів калібрування, його реалізація, застосування на практиці та перевірка адекватності отриманих результатів.

Наведений у роботі алгоритм зручний для використання на практиці навіть людьми, що не є спеціалістами у галузі. Він отримує на вхід набір зображень, відзнятих камерою, певного плоского об'єкту з відомою геометричною структурою, зазвичай шахової дошки. Результатом його роботи є

так звана "матриця калібрування". Вона містить характеристики камери, пов'язані з її внутрішньою будовою, а саме: фокусну відстань, місце перетину оптичної вісі лінзи та матриці камери. Усі ці величини виражені у абстрактних пікселях, їх фізичні значення за допомогою алгоритмів з класу "калібрування камери" відновити неможливо.

Основний математичний апарат описується у термінах проєктивної геометрії (з використанням однорідних координат) та матричної алгебри. Для кожного зображення будується матриця гомографії, що переводить площину шахової дошки в площину, у якій знаходиться дошка на відповідному зображенні. Елементи отриманих матриць після низки припущень та перетворень компонується у єдину систему, що розв'язується шляхом псевдообернення її матриці.

Реалізація даного алгоритму є можливою на будь-якій з сучасних мов програмування, авторами статті він був запрограмований на Python та C++. Серед сторонніх бібліотек були використані функція псевдообернення матриці та автодетекції шахової дошки на зображенні. Отримане програмне забезпечення застосовано для калібрування системи з двох камер на базі RaspberryPi, вихідні результати перевірені на адекватність у використанні системи для знаходження відстаней до тестових об'єктів.

к.ф.-м.н., доц. Стеля О.Б. (КНУ імені Т. Шевченка)

к.т.н. Потапенко Л.І. (КНУ імені Т. Шевченка)

Сіренко І.П. (КНУ імені Т. Шевченка)

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)

ЧИСЕЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОБАЛІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Для створення нових артилерійських стволів, снарядів та зарядів необхідно використання сучасних математичних методів та відповідного програмного забезпечення. Це стосується як задач зовнішньої, так і внутрішньої балістики. Метою роботи є розробка чисельного алгоритму розв'язання основної задачі внутрішньої балістики та моделювання піродинамічних процесів при різних умовах заряджання.

Рух снаряда в каналі ствола гармати супроводжується різноманітними процесами: механічними, фізичними, хімічними, термо- та газодинамічними. До числа основних процесів у внутрішній балістиці відносяться: горіння пороху, утворення порохових газів, розширення порохових газів, поступальний рух снаряда, витікання порохових газів з каналу ствола тощо. Математична модель записується у вигляді:

$\psi = \chi z(1 + \lambda z)$, (1); $p = fw(\psi - \theta \varphi q v^2 / (2 fw)) / s / (l_\psi + l)$, (2); $\varphi q \frac{dv}{dt} = sp$, (3); $\frac{dl}{dt} = v$,

(4) $\frac{dz}{dt} = \frac{p}{I_k}$, (5); $l_\psi = l_0 \left[1 - \frac{\Delta}{\delta} - (\alpha - \frac{1}{\delta}) \Delta \psi \right]$, (6). Рівняння (1)–(6) зв'язують між собою:

шлях, який проходить снаряд l , швидкість снаряду v , тиск порохових газів p ,

відносну товщину порохових газів z та відносну масу згорілого пороху ψ . Розв'язування системи починається з моменту початку руху снаряда ($t = 0$). На цей момент задається значення p_0 тиск форсування і з першого та другого рівнянь визначаються значення ψ_0 та z_0 . Початковими умовами для диференціальних рівнянь (3)–(5) є: $v = 0$, $l = 0$, $z = z_0$. Система диференціальних рівнянь розв'язується методом Кутта-Мерсона.

Обчислювальні експерименти проводились для стрічкового пірокселінового пороху при різній товщині порохової стрічки.

На рисунку наведено графіки залежності тиску порохових газів в заснарядному просторі від положення снаряда в стволі при пострілі для різної товщини порохової стрічки (1 – товщина стрічки 1,5 мм, 2 – 2 мм, 3 – 2,5 мм).

Аналіз проведених розрахунків та їх порівняння з розрахунками за таблицями внутрішньої балістики дозволяє зробити висновок, що для балістичного проектування артилерійських систем необхідно використовувати математичну модель та відповідне програмне забезпечення, а не таблиці внутрішньої балістики.

*к.ф.-м.н., доц. Стеля О.Б. (КНУ імені Т. Шевченка),
к.т.н. Потапенко Л.І. (КНУ імені Т. Шевченка),
Сіренко І.П. (КНУ імені Т. Шевченка),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)*

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАДАЧ ЗОВНІШНЬОЇ БАЛІСТИКИ

Модельний аналіз траєкторій артилерійських снарядів передбачає використання математичних моделей, що враховують різні фактори впливу на траєкторію руху снаряда. У зв'язку з цим існують різні моделі, які використовують ті чи інші припущення, наприклад, аналіз руху снаряду як матеріальної точки або використання аеродинамічної моделі, вибір числа ступенів свободи. Для більш детального вивчення параметрів траєкторії снаряда було використано модель, засновану на стандарті STANAG та адаптовану до існуючих вихідних даних.

Модель використовує систему рівнянь, яка записується у векторній формі:

$$m \frac{d\vec{u}}{dt} = \vec{GF} + \vec{DF} + \vec{LF} + \vec{MF},$$

$$\frac{d\vec{X}}{dt} = \vec{u},$$

$$\vec{u}_0(0) = (u_0 \cos \theta_0, u_0 \sin \theta_0, 0),$$

$$x(\theta_0; T) = L, y(\theta_0; T) = H, z(\theta_0, 0) = 0,$$

де m – маса снаряда, $\vec{u}$ – вектор швидкості, $\vec{X}$ – вектор координат, $\vec{GF}$ – сила тяжіння, $\vec{DF}$ – сила опору повітря, $\vec{LF}$ – підйомна сила, $\vec{MF}$ – сила

Магнуса, θ_0 – кут прицілювання, L – дальність до цілі, H – відносна висота місця цілі, T – час польоту снаряда.

При проведенні розрахунків необхідно знаходити такий кут прицілювання θ_0 при якому місце падіння снаряда буде на відстані L від точки стрільби при висоті цілі H над площиною стрільби. При цьому час польота снаряда T є також невідомою величиною.

Для розв'язання системи звичайних диференціальних рівнянь використовується чисельний метод Кутта-Мерсона. Через те, що частина умов задаються на одному кінці інтервалу інтегрування, а інші на другому кінці, в загальному алгоритмі розв'язування задачі використовується метод стрільби.

Наведено приклади розрахунку впливу вітру, впливу сили Магнуса, початкової швидкості тощо на траєкторію снаряда при різних дальностях до цілі та при різних висотах цілі над площиною стрільби. Результати моделювання порівнялись з даними таблиць стрільби, які показують хорошу узгодженість модельних розрахунків з таблицями.

*к.т.н., доц. Чешун В.М. (ХмНУ),
Кравченко А.О. (ХмНУ)*

ВИКОРИСТАННЯ КІНЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПАРАЛЕЛЬНОГО ПАРКУВАННЯ

Зростання об'ємів виробництва автомобілів та збільшення їх габаритів призводить до зменшення кількості доступного для паркування місця, в результаті чого значно зростає ймовірність помилок водіїв в процесі паркування автомобіля, що зумовлює виникнення аварій та заторів.

В результаті проведених досліджень і експериментів було сформульовано вимоги і розроблений метод автоматичного паралельного паркування, який надає можливість паркування автомобілів в умовах обмеженого маневрового простору на площах з меншим паркувальним місцем і зменшує ймовірність зіткнень на стоянках.

Пропонований метод оснований на кінематичній моделі.

Використання робототехнічної кінематики на моделі транспортного засобу надає можливість відслідковувати її положення під час руху. Також завдяки геометричним методам прямої робототехнічної кінематики розрахунки для процесу паркування не мають сильної залежності від датчиків.

Існує два типи робототехнічної кінематики: пряма кінематика та інверсна. Пряма кінематика застосовується, коли відомі довжини кожної ланки маніпулятора та кути з'єднань для розрахунку координат будь-якої точки. Інверсна кінематика передбачає, що відомі довжини кожної ланки та координати деяких точок робототехнічного засобу та використовується для

обчислення кутів з'єднань, необхідних для прийняття робототехнічним засобом певної позиції.

В запропонованому методі використовується 2-х вимірна модель маніпулятора прямої кінематики. Застосування моделі з прямою кінематикою дозволяє розрахувати координати кутових точок транспортного засобу використовуючи декілька ланок та кути між ланками в точці їх з'єднання.

В порівнянні з іншими методами, запропонований метод має декілька переваг:

- завдяки геометричному підходу необхідна менша кількість датчиків;
- місце для паркування використовується більш ефективно.

Метод може з легкістю поєднуватись з іншими підходами до автоматичного паралельного паркування (методом з нечіткою логікою та методом із застосуванням штучної нейронної мережі), роблячи процес автоматичного паралельного паркування, в кінцевому рахунку, більш ефективним.

*к.т.н., доц. Чешун В.М. (ХмНУ),
Лаврінчук В.В. (ХмНУ)*

НЕЙРОМЕРЕЖНІ ЗАСОБИ РОЗПІЗНАВАННЯ НОМЕРНИХ ЗНАКІВ АВТОТРАНСПОРТУ

Системи оптичного розпізнавання символів (ОРС) визнані ефективними в сфері інтелектуального супроводу автотранспорту. Пропонована система ОРС орієнтована на розпізнавання номерних знаків автотранспорту із застосуванням штучної нейронної мережі (ШНМ), що реалізується апаратно.

В програмно-орієнтованих штучних нейронних мережах, таких як нейронні мережі на основі персональних комп'ютерів, нейрони моделюються програмами, що виконуються на процесорах загального призначення. Але реалізована на персональному комп'ютері модель працює на процесорах, які виконують інструкції послідовно, що суттєво перечить паралелізму нейронних мереж.

Швидкість обчислення системи, що реалізується апаратними засобами набагато більша, ніж системи, яка реалізована програмними засобами. В запропонованій системі ШНМ реалізується апаратно на основі програмованих логічних інтегральних схем (ПЛІС). ПЛІС використано в якості платформи для реалізації ШНМ, оскільки базові блоки обробки в ПЛІС надають можливість паралельної обробки даних. Пропонована система розпізнавання зображень використовується з набором зображень, які інші системи повільно обробляють або ж не в змозі обробити через їх певні дефекти (тінь, забрудненість номерного знака) або нечіткість самого зображення.

В процесі проектування мережі створено верифікаційні моделі. Процес верифікації включав в себе моделювання на Matlab і Modelsim. В Matlab моделі використовують двійкові числа, які мають той самий формат представлення, що

й в системі для обчислення результатів. В Modelsim моделюванні дані обчислюються і передаються між модулями відповідно до сформованих тактових сигналів. Процес синтезу виконано в Quartus II – середовищі розробки програмного забезпечення для мікросхем фірми Altera.

В якості основи пропонованої системи оптичного розпізнавання було обрано нейронну мережу прямого поширення. Параметри нейронної мережі встановлюються заздалегідь і залишаються незмінними під час роботи. В роботі ШНМ використано компактну і ефективну нелінійну сигмоїдальну функцію активації, яка дозволяє працювати з числами з фіксованою комою.

Внеском даного дослідження є те, що система не має значних обмежень і фокусується на використанні зображень, які мають різні кольори шрифту та неоднорідне освітлення, забезпечуючи високий відсоток розпізнавання символів.

*к.т.н., доц. Чешун В.М. (ХмНУ),
к.т.н., доц. Чоренький В.І. (ХмНУ)*

ІШТУЧНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ В ЗАДАЧАХ ДЕКОДУВАННЯ КОДІВ ХЕММІНГА З КРАТНИМИ ПОМИЛКАМИ

Дослідження властивостей методів декодування завадостійких кодів показало, що традиційні алгоритми декодування з "жорсткими" рішеннями є малоефективними, що зумовлює популярність алгоритмів декодування з "м'якими" рішеннями, які базуються на підході, коли на вхід декодера подається не тільки інформація, але і правдоподібність цієї інформації на основі критерію максимуму правдоподібності.

Дослідження принципів декодування кодів Хеммінга також показало ряд суттєвих ускладнень. По-перше, в процесі корекції може виникати тупикова для "жорсткого" декодування ситуація першого роду, коли ознака завершення корекції формується раніше, ніж значення реалізується процедура корекції. При цьому цикл завершується без застосування корекції. По-друге, коли після завершення корекції запускається процедура декодування відкоригованого повідомлення класичним методом може виникати тупикова для "жорсткого" декодування ситуація другого роду, при якій декодер формує ознаку помилки і для відкоригованого повідомлення.

Наявність тупикових ситуацій першого і другого роду робить системи "жорсткого" декодування кодів Хеммінга нестійкими щодо кратних помилок і зумовлює актуальність застосування систем "м'якого" декодування кодів Хеммінга.

Проблема систем "м'якого" декодування – відсутність однозначно визначених правил, які дозволяють визначити структуру системи завадостійкого кодування на етапі декодування, оскільки цей процес потребує урахування великої кількості нестабільних характеристик імовірнісного характеру, що надає йому рису інтелектуальності.

Одним із шляхів вирішення даної проблеми є використання паралельних методів декодування. Зокрема, одним з таких напрямків є використання апарату теорії штучних нейронних мереж (ШНМ), що мають повністю паралельну архітектуру.

В ході дослідження можливостей ШНМ як інструмента "м'якого" декодування кодів Хеммінга зроблено аналіз основних властивостей нейронних мереж, приведено варіанти побудови їх архітектури. В результаті проведеного аналізу для подальших досліджень обрано тришарові прямонаправлені ШНМ, які широко використовуються для вирішення задач класифікації і розпізнавання образів. Вибір зумовлений характеристиками даної архітектури, які будуть необхідні для реалізації подальшої мети роботи, а саме вирішенню задачі класифікації отримуваних закодованих повідомлень.

*Яковлев Д.П. (ХНУ),
Хмельницький Ю. В. (ХНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ LTE ДЛЯ ВИСОКОШВИДКІСНИХ МОБІЛЬНИХ МЕРЕЖ

Побудова сучасного інформаційного суспільства є перспективним напрямком розвитку мереж мобільного зв'язку України. Це є еволюційний перехід до більш сучасних мобільних технологій покоління 4G, який повинен продовжити тенденцію збільшення швидкостей передачі інформації у мобільних мережах та суттєво спростити їх архітектуру. Технологія LTE (LongTermEvolution) слугує найкращим варіантом впровадження, поскільки вона вже завершена та максимально вдосконалена і апробована у більшості країн світу. LTE– це стандарт бездротової високошвидкісної передачі даних 4G-покоління, розроблений та впроваджений союзом електрозв'язку, який здатний забезпечувати швидкість передачі приблизно до 1Гбіт/с на прийом і 500Мбіт/с на віддачу, а на практиці це до 100Мбіт/с та 60Мбіт/с відповідно. Широке впровадження технології LTE на території України супроводжується рядом особливостей та проблем (це питання ліцензування частот та більш оптимального їх розподілу, проблеми сертифікації тощо).

Основною відмінністю стандарту мобільного зв'язку LTE, є відсутність прив'язки до певного діапазону частот. Вибір частотного ресурсу зводиться до 2-х основних варіантів: впровадження технології в новому, невикористаному діапазоні та впровадження мережі вже на використовуваних частотних ресурсах, суміжно із іншими технологіями.

На сьогодні однією із причин, яка обумовила введення технології 3G в Україні (а не 4G) було те, що оптимальний діапазон розгортання LTE є 1800МГц. На даний час цей діапазон використовується під мобільний зв'язок та зайнятий голосовими послугами та пересиланням даних. Впровадження технологій 3G, а потім 4G передбачає поступове звільнення діапазону та перенесення основного навантаження на частоту 2100МГц. В Україні

технологія LTE може використовувати наступні смуги частот (МГц): (698...790), (790...862), (880...915), (925...960), (1710...1785), (1805...1880), (2300...2400) та (2500...2690). Весь частотний спектр розподілений між багатьма службами (загального і спеціального використання). Смуги частот 2,3ГГц та 3,4...3,6ГГц використовуються для надання послуги WiMAX. Мобільний оператор "Київстар" володіє до 60% частот у діапазонах GSM (900...1800МГц). Смуга 2500...2690МГц використовується системою MMDS. Всі ці діапазони можна використовувати для розгортання LTE-мережі, але враховуючи ряд особливостей, найкращим варіантом є частота 2,3ГГц. Цей діапазон є основним у 4G-мережах багатьох країн. Розгортання системи у діапазонах 900...1800МГц є менш ефективним.

Таким чином впровадження LTE на частотах GSM дозволяє операторам надавати відповідні послуги та отримати відносно широкую смугу для експлуатації мережі із перспективою зростання смуги, внаслідок переходу абонентів на нову технологію.

Яременко А.І. (НУБіП)

ВИДИ МОДЕЛЮВАННЯ У МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ

Для забезпечення раціонального землекористування проводиться моніторинг земель. До його завдань належить визначення поточного стану земель та створення прогнозів щодо його змін. Під час розроблення таких прогнозів застосовують різноманітні моделі.

Модель – це абстрактне представлення дійсності у певній формі, що включає найважливіші аспекти модельованої системи. У залежності від характеру параметрів системи моделі можуть бути детермінованими та стохастичними. За способом відображення дійсності моделі поділяються на математичні, фізичні та евристичні. Також розрізняють проміжні види моделей – структурні, імітаційні, інформаційні, геоінформаційні.

Під час моделювання якісного стану земель особливо важливим є їхнє просторове розташування. Для врахування цього показника слід використовувати геоінформаційне моделювання.

Геоінформаційна модель даних – це спосіб цифрового опису просторових об'єктів і концептуальний рівень організації відомостей, які характеризують відображувані об'єкти, дозволяють їх аналізувати та представляти належним чином результати досліджень. Основою геоінформаційного моделювання є географічне моделювання у поєднанні з математико-картографічним моделюванням.

Під час геоінформаційного моделювання застосовується ряд методів: мережевий аналіз, аналіз об'єктів у межах буферних зон, операції обчислювальної геометрії, оверлейні операції, інші.

Отже, можна зробити висновок, що найбільш оптимальним для застосування у сфері моніторингу земель є геоінформаційне моделювання. Це

зумовлено тим, що у даному випадку можна врахувати такі показники як розташування досліджуваних об'єктів, їх форму та просторові взаємовідносини.

Секція 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬК (СИЛ)

НАПРЯМКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Президент України своїм указом № 47/2017 від 25 лютого 2017 року затвердив Доктрину інформаційної безпеки України. Прийняття цього документу зумовлено виникненням актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, а також потребою визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації.

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни. Доктриною встановлено чотири ключові пріоритети державної політики в інформаційній сфері: 1) забезпечення інформаційної безпеки; 2) забезпечення захисту і розвитку інформаційного простору України, а також конституційного права громадян на інформацію; 3) відкритість та прозорість держави перед громадянами; 4) формування позитивного міжнародного іміджу України. При цьому в Доктрині акцентовано увагу щодо напрямків державної інформаційної політики з огляду на встановлені пріоритети.

Серед науковців вже усталеною є думка про систему керівних документів державної політики, зокрема це: Доктрина, Концепція, Стратегія, Програма, План. Щодо ієрархії цих документів досі точаться наукові дискусії, але складове наповнення залишається незмінним. На сьогоднішній день не існує нормативно-правових актів, які визначають термінологію, систему та класифікацію таких документів державної політики. Саме тому серед головних проблем формування керівних документів державної інформаційної політики можемо визначити: безсистемність, відсутність структурованої ієрархії таких документів та здебільшого ситуативний характер їх розробки.

Слід зазначити, що Доктрина відноситься до документів стратегічного планування, це своєрідне керівництво до дії для Кабінету міністрів, Міністерства оборони, Міністерства інформаційної політики, Міністерства закордонних справ, Міністерства культури України, Державного агентства України з питань кіно, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Служби безпеки України, розвідувальних органів, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Національного інституту стратегічних досліджень та ін., оскільки саме вони визначені Доктриною в якості суб'єктів реалізації інформаційної політики.

Таким чином, вкрай необхідним завданням як для органів влади, так і для недержавних інституцій, наукових і освітніх закладів є розробка та впровадження відповідних документів щодо реалізації інформаційної політики за наступними напрямками:

По-перше, в умовах гібридної війни, вже безсумнівним є факт, що інформаційний простір сьогодні є театром ведення військових дій та інструментом проведення національної політики. З огляду на наведене, зауважимо, що прийняті сьогодні документи стратегічного планування пов'язані перш за все із питаннями безпеки та впровадженням новітніх інформаційних технологій.

По-друге, важливими питаннями як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні є питання іміджу держави та офіційної комунікації. Задля цього необхідно розвивати такі напрямки як: культурна та цифрова дипломатія, популяризація національної культури та ідентичності, механізми електронного врядування, взаємодія органів державної влади зі ЗМІ, залучення громадських інституцій до прийняття рішень тощо.

По-третє, враховуючи важливість інтересів інформаційної безпеки, слід відзначити, що в Доктрині також окреслені гуманітарні пріоритети в інформаційній сфері. Зокрема сюди можемо віднести розвиток бібліотечної, архівної, книговидавничої справи, суспільного телебачення і радіомовлення. Також насущним є питання щодо медіа-грамотності та інформаційної культури населення. Розвитку цих напрямків повинна приділятися належна увага і провідна роль в цьому належить не лише владним інституціям, а і науковцям, юристам-практикам, а також організаціям громадянського суспільства.

Отже, сьогодні існує політична воля на рівні керівництва держави запроваджувати в Україні комплексну, системну та дієву інформаційну політику задля сприяння розвитку інформаційного суспільства. При цьому слід зазначити, що для більш досконалого процесу вироблення і реалізації такої політики необхідно використовувати весь наявний арсенал керівних документів державної інформаційної політики та у перспективі вибудувати цілісну систему документів стратегічного характеру в інформаційній сфері.

Галютдінова О.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПРИЙМАЛИ УЧАСТЬ В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ

Події, які відбуваються на сході України останнім часом спонукали суспільство змінити своє ставлення до Збройних Сил України. Ці зміни знайшли своє відображення в таких соціальних явищах як "добровольчі батальйони" та "волонтерство". Зазначимо, що основним мотиваційний фактором, який спонукає громадян до захисту Батьківщини це – патріотичні почуття. Проте, держава потурбувалась і про матеріальне, соціально-правове забезпечення громадян, які зі зброєю в руках захищають суверенітет, незалежність та територіальну цілісність України.

Сьогодні спостерігається суттєве розширення сфери дії системи соціального захисту військовослужбовців, які приймали та приймають участь в

антитерористичній операції (далі – АТО). Загальновідомо, що дотримання певного рівня соціального захисту військовослужбовців сприяє підвищенню мотивації їх професійної діяльності, а його суттєве зниження викликає невдоволення і може мати негативні наслідки. У зв'язку з цим держава створює додаткові заходи щодо здійснення соціального захисту військовослужбовців учасників АТО.

Сьогодні в лавах Збройних Сил та інших військових формуваннях України відповідно до статті 1 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" військовослужбовці несуть такі види військової служби: *строкова військова служба*; *військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період*; *військова служба за контрактом осіб рядового складу*; *військова служба за контрактом осіб сержантського і старшинського складу*; *військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки*; *військова служба за контрактом осіб офіцерського складу*; *військова служба за призовом осіб офіцерського складу*.

Основними питаннями в сфері соціального захисту, які сьогодні хвилюють військовослужбовців є питання виплати грошового забезпечення, виплати винагороди за участь у бойових діях під час проведення АТО, виплати розрахункових коштів при демобілізації; особливості соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей; питання матеріально-технічного, речового, продовольчого та медичного забезпечення.

Зазначимо, що головним питанням залишається питання підвищення грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, створення системи матеріального заохочення та соціального захисту мобілізованих, які беруть участь у бойових діях в зоні АТО.

Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" визначає, що *соціальний захист військовослужбовців* – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Зазначені нами події останніх років змусили українську державу звернути увагу на проблеми соціального захисту військовослужбовців, що знайшло реалізацію в змінах деяких норм нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу життєдіяльності військовослужбовців. Так, зокрема, Постанови Кабінету міністрів № 111 від 9 квітня 2014 р., № 158 від 4 червня 2014 р., № 200 від 31 березня 2015 р., № 221 від 31 березня 2015 р., № 406 від 14 травня 2015 р., які регулюють окремі питання грошового забезпечення, психологічної реабілітації та санаторно-курортного лікування військовослужбовців які

зазнали травм та поранень під час виконання службових обов'язків а зоні проведення АТО.

Елементом соціального захисту військовослужбовців є пільги військовослужбовців, які представляють особливі права, переваги та привілеї, що надаються на підставі чинного законодавства громадянам, які відбувають військову службу, з метою соціального захисту, компенсації певних обмежень їх прав та свобод, пов'язаних з перебуванням на військовій службі, та стимулювання зацікавленості у її проходженні.

Військовослужбовці-учасники АТО, які отримали статус учасника бойових дій, мають право на користування пільгами, визначеними статтею 12 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

В результаті аналізу деяких положень нормативно-правових актів, які регулюють питання соціально-правового захисту військовослужбовців, які приймали участь в бойових діях в зоні проведення АТО нами з'ясовано, що держава створює додаткові заходи щодо здійснення соціального захисту військовослужбовців учасників АТО; *охарактеризовано* зміни, які внесені у низку нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері соціального захисту військовослужбовців, а також учасників АТО.

Встановлено перелік пільг які надаються державою для військовослужбовців, які приймали участь в бойових діях в зоні проведення АТО, перелік НПА, які регулюють питання соціального захисту військовослужбовців, також розглянули головні питання, які турбують військовослужбовців та учасників бойових дій АТО.

Гром А.М. (ВІКНУ)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Аналізуючи напрацювання різноманітних міжнародних структур у сфері державних закупівель, можна виділити певні рамкові механізми, що дозволяють зробити національне законодавство у зазначеній сфері більш чітким і виваженим. З огляду на обсяги державних коштів, що витрачаються на державні закупівлі в усіх країнах, та численні негативні наслідки від корупції у сфері державних закупівель, низка міжнародних організацій допомагають Україні імплементувати відповідні запобіжні заходи у сфері державних закупівель. До них, зокрема, входять заходи з підвищення прозорості та чесності, а також заходи з протидії викликам, що безпосередньо пов'язані з корупцією. Основними міжнародними інструментами у сфері державних закупівель є: Директиви Європейського Союзу щодо державних закупівель (Директиви ЄС), Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (Конвенція ООН проти корупції), Типовий закон Комісії Організації Об'єднаних Націй з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) про державні закупівлі, Угода Світової організації торгівлі про державні закупівлі (Угода СОТпро державні закупівлі), Антикорупційні інструменти Ради Європи,

Рекомендації Світового Банку та міжнародних фінансових інституцій, Правовий інструментарій Організації економічного співробітництва та розвитку(ОЕСР), напрацювання TransparencyInternational.

На теперішній час в Україні питання закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти врегульовано Законом України "Про публічні закупівлі" від 25.12.2015 (зі змінами від 17.11.2016). Нажаль, після реформування питання законодавчого врегулювання процедур державних закупівель згаданим Законом, на мою думку, продовжують мати місце негативні сторони Закону України "Про публічні закупівлі", які полягають в тім, що цей Закон багато в чому дублює положення втратившого чинність Закону України "Про здійснення державних закупівель", а тому не передбачає кардинальних змін у здійсненні закупівель. Крім того, на відміну від Директив ЄС, в Законі України "Про публічні закупівлі" за аналогією до Директив ЄС з державних закупівель передбачена лише процедура конкурентного діалогу. В Україні державні закупівлі не розглядаються як засіб для досягнення цілей та виконання завдань за стратегічними напрямками економічної політики, зокрема розвитку передових інновацій. Так, у Стратегії реформування публічних закупівель ("дорожня карта") запровадження процедури інноваційного партнерства, передбаченої статтею 31 Директиви 2014/24/ЄС, відкладено аж на четвертий етап (1 січня 2020 року - 31 грудня 2021 року) адаптації українського законодавства до правил ЄС згідно з положенням глави 8 Угоди про асоціацію. Сьогодні законодавцю необхідно приймати кардинальні рішення для імплементації правових норм країн ЄС до національного законодавства з питань державних закупівель, що дозволить унеможливити корупційні ризики та підвищити авторитет нашої Держави на міжнародному рівні.

Димарецький І.В. (ВІКНУ)

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Головна мета це – добитися сумлінного виконання норм трудового права, добровільно без примусу, за переконанням їх виконувати, для того і існує метод переконання як активний метод впливу на свідомість людини і тим самим на його поведінку.

Треба також зазначити що існує такий обов'язок військовослужбовців та працівників юридичної служби як негайно доповідати про виявлені порушення законності у діяльності командування безпосередньо командир (начальнику), і цей обов'язок регулюється Положенням про юридичну службу Збройних Сил України. А у разі невжиття заходів, передбачених чинним законодавством, начальникам юридичної служби вищого рівня. Одним із засобів підвищення військової дисципліни є дотримання законності при видання актів військового управління і не тільки командира (начальника) військової частини, установи організації Збройних Сил, але й підпорядкованих підрозділів. Тому виявивши

невідповідність службових документів прийнятих останніми юрисконсульт повинен доповісти про це командиру. Якщо останній не вживе відповідних заходів з метою припинення порушення законності, то тут проявиться функціональна підпорядкованість і, юрисконсульт, працівник юридичної служби зобов'язаний доповісти начальнику юридичної служби вищого рівня.

Для органів військового управління, військового командування велике та особливе значення відіграє довідково-інформаційне забезпечення. Обширна і точна інформація про законодавство дозволяє успішно виконувати правову підготовку у Збройних Силах України.

Довідкова робота полягає у постійному підтриманні в контрольному стані всіх нормативних актів, які знаходяться у військовій частині, з метою забезпечення отримання точних відомостей, якими законодавчими актами, наказами чи директивами регламентується те чи інше питання, наявність в органі військового управління, органі військового командування, військовій частині цих законодавчих актів, наказів, директив, а також про внесення в них змін і доповнень.

Наявність і постійне підтримання нормативних актів у контрольному стані забезпечує прийняття командирами і начальниками обґрунтованих рішень по різних питаннях життя, побуту та діяльності військ на основі і у відповідності до закону.

Інструкція з діловодства у Збройних Силах України затверджена Наказом Міністра оборони України від 11 листопада 1998 року № 400 регулює ведення довідкової роботи.

На військовослужбовців та працівників Збройних Сил України покладається обов'язок контролю за наявністю, обліком і зберіганням текстів законів та інших нормативно-правових актів та своєчасне внесення до них змін, а також ведення довідкової роботи по нормативних актах виданих у військовій частині.

Беручи до уваги юридичну службу Збройних Сил України, треба зазначити перш за все що основним напрямком в діяльності підрозділів юридичної служби Збройних Сил України є – участь в організації та проведенні роботи, пов'язаної із підвищенням рівня правових знань військовослужбовців та працівників Збройних Сил України.

Дмитренко Ю.С. (НМЦ КП МО України)

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Сучасні вимоги до побудови демократичної, соціальної, правової та обороноздатної держави висувають на порядок денний питання щодо створення ефективного сектору безпеки і оборони України шляхом розвитку науки державного управління, а саме: впровадження ефективних заходів боротьби із

корупцією; попередження витоку інформації з обмеженим доступом; підвищення якості комплектування керівних посад в структурних підрозділах сектору безпеки і оборони, органах державної влади, що беруть участь в антитерористичній операції.

Стратегічні підходи до процесу створення ефективного сектору безпеки і оборони України закладені в Стратегії національної безпеки України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, яка спрямована на реформування системи державного управління, очищення влади від корупціонерів і агентури іноземних спецслужб, непрофесіоналів, політичної кон'юнктури, унеможливлення переважання особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Проте очевидно, що аналіз сучасних інформаційно-технологічних процесів, викликані переходом України до європейських стандартів, зумовлюють необхідність впровадження принципово нових методів забезпечення кадрової безпеки, ефективного попередження правопорушень у сфері державної безпеки, викорінення корупційної системи у більшості державних структур. В межах цього процесу, особливої актуальності набули методи інструментальної детекції брехні, що в нашій країні в основному представлені у вигляді опитування з використанням поліграфа.

Водночас дослідження, у яких із позицій системного підходу розглядаються державно-управлінські аспекти комплексної проблеми використання технології поліграфа в цілому та механізмів державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України зокрема, практично відсутні.

Аналізу теоретичних і прикладних аспектів застосування поліграфа присвячені дослідження В.І. Барко, Г.С. Берланда, В.А. Варламова, С.Д. Гусарєва, С.Н. Зерина, І.С. Зубрилова, В.М. Князєва, О.Р. Малхазова, О.І. Мотляха, А.Н. Обухова, С.В. Поповічева, А.І. Скрипникова, Р.А. Фергерсона, Ю.І. Холодного, В.В. Чернея, С.С. Чернявського, С.І. Яковенко, С.А. Яни та інших. Проте, використання поліграфічних технологій в науці державного управління і дотепер не знайшло системного висвітлення у вітчизняній науковій літературі.

Актуальність комплексного дослідження державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України зумовлена введенням в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 р. "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України", затвердженого Указом Президента України 14 березня 2016 р. №92/2016, де основними шляхами досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони є: удосконалення державного управління та керівництва сектором безпеки і оборони, у тому числі систем забезпечення інформаційної і кібербезпеки, систем захисту інформації та безпеки інформаційних ресурсів; забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються для потреб сектору безпеки і оборони України.

Отже, підвищення ефективності антикорупційних і люстраційних

процедур, що тривають в Україні, та запровадження новітніх форм протидії злочинності визначає необхідність розширення сфери поліграфних досліджень в галузі науки державного управління.

к.політ.н., доц. Дубовик Н.А. (ДУТ)

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Ключовим принципом у реалізації соціальної політики виступає забезпечення соціальної справедливості.

Соціальна справедливість представляє собою соціально-психологічне сприйняття принципів і форм організації суспільства, що відповідає інтересам людей і соціальних груп, тобто узагальнена моральна оцінка суспільних відносин. *Соціальна справедливість* – це і узагальнена моральна оцінка суспільних відносин, і один з основних загальнолюдських соціальних ідеалів, конкретне розуміння і зміст якого змінювалося протягом історії. При визначенні соціальної справедливості найчастіше співвідносять із соціальною рівністю. У науковій літературі мають місце чотири погляди на соціальну справедливість. Ми розглянемо найбільш відомі концепції справедливості чи справедливого розподілу доходів: *егалітаристську, утилітаристську, роулсіанську й ринкову*.

Егалітаристська концепція (фр. *egalite* – рівність) вважає справедливим *зрівняльний розподіл доходів*, тобто коли всі члени суспільства отримують рівні блага. Логіка міркувань тут така: якщо потрібно розділити визначену кількість благ між людьми, які однаково цього заслуговують, то справедливим був би розподіл порівну.

Другий концептуальний принцип – **роулсіанський** – пов'язаний з ім'ям Джона Роулса, сучасного американського філософа. На його думку, справедливою вважається така диференціація доходів, при якій відносна економічна нерівність припустима лише тоді, коли вона сприяє досягненню більш високого абсолютного рівня життя найбіднішими членами суспільства

Третій концептуальний принцип – **утилітарний** – походить своїми коренями із вчення Ієремії Бентама, англійського економіста, основоположника доктрини утилітаризму. Бентам вважав, що головним завданням держави є забезпечення найбільшого щастя для можливо більшої кількості членів суспільства. Однак Бентам виходив із того, що функції корисності в різних людей неоднакові. Інакше кажучи, здатність до насолоди в результаті володіння якоюсь кількістю благ у кожної людини своя. Одержувати при цьому більшу частку суспільного багатства має той, хто корисніший для суспільства.

Четвертий концептуальний принцип – **ринковий** розподіл доходів припускає відповідність доходу кожного власника фактора виробництва граничному продукту, отриманого від даного фактора. Соціальна справедливість при цьому встановлюється ринком і його регуляторами. Таким чином, у цьому випадку припустима значна нерівність при розподілі доходів.

Вибір принципів соціальної справедливості в перерозподілі доходів визначається в кожному суспільстві по-своєму, виходячи з духовних підвалин і вироблених національних стандартів, що формувалися протягом усього попереднього історичного розвитку даної країни.

Для реалізації економічних реформ, відновлення суспільства необхідний пошук компромісу, що відповідає національним особливостям, духовному настрою суспільства і враховує економічну ситуацію в країні.

Рівень економічного розвитку країни визначає рівень і масштаби споживання, а, значить, багато в чому – й умови формування потреб людей.

Система соціального захисту реалізується через регламентацію праці у законодавчій формі (тривалість робочого тижня, тривалість і порядок надання відпусток, охорони праці й ін.) та її оплати (установлення мінімальних ставок заробітної плати й ін.), а також визначення прав працівників при прийомі на роботу і звільненні. Ця сторона системи соціального захисту також зумовлена рівнем економічного розвитку країни, співвідношенням у ній політичних сил і рівнем суспільної самосвідомості.

Реалізація принципу соціальної справедливості у суспільстві означає, що при цьому здійснюється справедливий розподіл: діяльності, доходів, праці; соціальних благ (прав, можливостей, влади, винагород, визнання); рівня та якості життя; інформації та культурних цінностей.

Зінченко Д.О. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах сучасного розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави важливе значення мають питання організації її оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості, що покладається на Збройні Сили України, які забезпечують стримування збройної агресії та її відсіч, охорону повітряного простору держави та підводного простору в межах територіальних вод України.

Зазначене зумовлює необхідність проведення аналізу на теоретико-правовому рівні існуючої на сьогодні цілої низки нормативно-правових актів які регулюють суспільні відносини у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України та зворотній вплив військового законодавства на формування правової держави.

За наявності значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері діяльності Збройних Сил України, на теоретичному рівні є необхідним виокремлення їх від інших нормативно-правових актів України у певну цілісну єдність, тобто систему. Вивчення й аналіз системи військового законодавства України дозволяє сформулювати основні ґрунтовні теоретичні положення, які можуть бути покладені в основу законотворчого процесу щодо видання нових нормативно-правових актів у сфері становлення

та розвитку Збройних Сил України та підвищення сучасних вимог до наукових та законотворчих процесів у цій сфері.

Одним із варіантів вирішення цих проблем є доведення того, що військове законодавство України є системою, яка містить та, разом із тим, породжує нові якості та властивості цілої низки нормативно-правових актів військового законодавства України.

На сучасному етапі свого становлення та розвитку військове законодавство України є як і частиною законодавства України так і джерелом зазначеного законодавства.

Визначення впливу військового законодавства на формування правової держави передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити поняття та сутність правової держави;
- визначити джерела військового права правової держави;
- на підставі аналізу взаємодії військового законодавства й законодавства України визначити фактори впливу держави на формування та розвиток системи військового законодавства України;
- окреслити систему демократичних соціально-правових механізмів завдань військового законодавства як факторів впливу на формування України як правової держави;
- визначити напрями удосконалення військової правотворчої діяльності в Україні та напрями підвищення ефективності військової правореалізаційної практики.

Військове законодавство України має єдиний предмет. Єдність предмета виходить із того, що суспільні відносини у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України частково регулюються нормативними приписами фундаментальних галузей законодавства: конституційного, законодавства про працю, господарського, кримінального, кримінально-процесуального, земельного, міжнародного гуманітарного й адміністративного та здійснює зворотній опосередкований вплив на систему права України.

Каргін О.М. (ВІКНУ)

ДОСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Досудове врегулювання господарських спорів становить самостійний правовий інститут господарського процесуального права, оскільки є якісно однорідною групою правових норм, що містяться в Господарському процесуальному кодексі України, а також у транспортних кодексах (Повітряного, Торговельного мореплавства), транспортних Статутах (залізниць України, автомобільного транспорту, внутрішнього водного транспорту) та інших нормативно-правових актах. Його значення полягає в тому, що він виступає правовим засобом, який дозволяє кредиторам — суб'єктам господарювання своєчасно за спрощеним порядком захищати порушені

майнові права без втручання суду. Самі ж суди, завдяки зменшенню напливу до них нескладних господарських справ, мають змогу зосереджувати більшу увагу на майнових спорах, вирішення яких вимагає досвіду й професійних знань суддів.

Підприємства та організації, чиї права і законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів звертаються до нього з письмовою претензією.

Претензія (від пізньолат. — *praetensio* — домагання, вимога) — вимога кредитора до боржника про сплату боргу, відшкодування збитків, сплату неустойки (штрафу), пені, усунення недоліків проданої продукції за договором поставки чи речі за договором купівлі-продажу або виконаної роботи. Претензія у формі заяви викладається тільки в письмовій формі з конкретним наведенням вимог і дотриманням необхідних реквізитів.

Пред'явлення претензії є суб'єктивним правом юридичних осіб і підприємців — фізичних осіб, а надання відповіді на отриману претензію в установленому порядку та в установлений термін є обов'язком господарюючих суб'єктів-боржників.

Оскільки для багатьох категорій справ не встановлено їх досудового врегулювання, то в законодавстві немає імперативних норм про загальний термін пред'явлення претензій. Пред'явлення претензій, як уже зазначалося, є суб'єктивним правом, а не обов'язком суб'єктів господарювання. Тим не менш, інтереси беззбиткового господарювання спонукають підприємства та організації, а також підприємців — фізичних осіб пред'являти до своїх боржників претензії з таким розрахунком, щоб у разі незадоволення претензії в установлені терміни мати змогу в межах термінів позовної давності звернутися з позовом до відповідача у господарський суд.

к.соц.н., доц. Кожедуб О.В. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ ПРЕДМЕТУ СОЦІОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У системі правознавства *соціологія кримінального права* є одним із напрямів науки кримінального права, який розглядає кримінально-правові інститути та норми в їх суспільно-економічній обумовленості, в процесі їх функціонування в суспільстві та у зв'язку з їх суспільною ефективністю.

У цілісній системі суспільствознавства вона має відігравати ще й роль спеціальної соціологічної теорії. Як частина соціологічної теорії, соціологія кримінального права *розглядає кримінально-правові явища крізь призму законів соціології та в системі її категорій*.

Соціологію кримінального права, яка виступає як спеціальна соціологічна теорія, *становить система знань, що відбивають кримінально-правові явища як моменти існування суспільства*.

По-перше, у межах соціології кримінального права досліджується *соціальна обумовленість кримінально-правових інститутів та їх відповідність*

потребам суспільства. Суспільні відносини у цьому випадку розглядаються з погляду можливого замаху на них окремих членів суспільства. Система суспільних відносин та їх різновиди досліджуються тут в аспекті, який дозволяє встановити, чому ті або інші соціальні умови підштовхують окремих людей посягати на пануючий суспільний лад та чому така поведінка взагалі можлива. Вивчення суспільних відносин за такого підходу має виявити особливості соціальних умов життєдіяльності, що зумовлюють саме ці, а не інші способи посягання індивідів на суспільний лад.

Результати такого дослідження допомагають визначити, чи всі можливі різновиди таких посягань передбачені чинним кримінальним законом, якою мірою вони відповідають змісту тих складів злочинів, які увійшли до кримінального кодексу. Крім того, розгляд складів злочинів у зв'язку з актуальними потребами держави на різних ступенях захисту різних видів суспільних відносин надає об'єктивний соціальний критерій для науково обґрунтованої оцінки ступеня суспільної небезпеки злочинів залежно від того, на який саме вид суспільних відносин вони посягають та якої соціально значущої шкоди можуть завдати.

По-друге, до *предмета соціології кримінального права* входить процес функціонування кримінально-правових норм у суспільстві, або соціальний механізм їх дії. Це передбачає дослідження виконання кримінально-правових вимог людьми, які реально включені у суспільне життя й тому мають об'єктивні соціальні характеристики, а саме: суспільний лад та пов'язані з ним місце і роль соціальних верств, груп та особистості у системах виробництва, політики, культури, побуту, споживання тощо. Залежно від місця, що його посідають у соціальній структурі, люди та соціальні групи мають різні поєднання цих ознак, тому виявляють неоднакове ставлення до кримінально-правових заборон. Вивчення специфіки суспільних властивостей, їх інтенсивності та сполучень у різних соціальних груп дозволяє визначити ступінь їх криміногенності та надати належним державним і громадським органам інформацію для розроблення диференційованих заходів, з урахуванням соціального складу населення.

Суспільно значущі якості соціальних груп інтегруються в особі у систему конкретних соціальних властивостей, притаманних цій людині. При цьому соціальні властивості вступають у складну взаємодію з психофізіологічними якостями, виявляючись у складній структурі особистості, формуванні мотивації її індивідуальної поведінки, у тому числі й злочинної. Отже, характеристика соціального механізму дії кримінально-правової норми включає також і структуру особистості.

Проте на поведінку особистості впливають не тільки загальносоціальні умови, а й відносини, які складаються в її найближчому оточенні (у родині, у фірмі, серед співробітників, у різних неформальних групах, зокрема й злочинних). Тому характеристика соціального механізму дії кримінально-правової норми як предмета соціології кримінального права має містити й систему факторів, що визначають специфічні особливості функціонування цих невеликих груп.

Суспільні відносини тут розглядаються, насамперед, з погляду соціальних властивостей суб'єктів їх дії (соціальних груп, особистостей). І оскільки злочин – також вид суспільно значущої діяльності, хоча й негативно розцінюваної державою, то дослідження суспільних властивостей суб'єктів дії дає змогу визначити соціальні фактори, які певним чином впливають на виконання кримінально-правових норм. Одержані в результаті цього дослідження відомості потрібні для розробки профілактичних заходів загальносоціальної політики держави.

По-третє, предмет соціології кримінального права становлять соціальні наслідки дії норм кримінального права, їх ефективність. Ця ефективність розглядається тут не тільки як наявний результат впливу на свідомість населення кримінально-правових заборон. Вона вивчається як ефект керування соціальними процесами, тобто такого, яке не обмежується формулюванням та функціонуванням норм кримінального права, а й включає визначення соціальних цілей у галузі боротьби зі злочинністю, а також планування цієї боротьби та вибір відповідних соціально-економічних, політичних і юридичних засобів для реалізації цих цілей та, нарешті, оцінку результатів ужитих заходів.

Ефективність дії кримінально-правових норм як результат керування соціальними процесами виявляється, перш за все, у сфері превентивної діяльності держави (попередження злочинів). У сфері ж правозастосовної діяльності вона виступає, в першу чергу, як ефективність кримінального покарання.

Дані, одержані у ході вивчення того, якою мірою функціонування кримінально-правових норм сприяє досягненню визначених соціальних цілей, дозволяють міркувати про достатність чи недостатність юридичних засобів, обраних для боротьби зі злочинністю. Вони являють собою своєрідний засіб зворотного зв'язку між ефективністю закону та правотворчою діяльністю держави.

Кушнір М.В. (ГШ ЗСУ)

ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА ПРИЗОВОМ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Для підвищення рівня боєздатності Збройних Сил України актуальним питанням залишається запровадження військової служби за призовом осіб офіцерського складу строком до 18 місяців.

З метою реалізації зазначеного виду військової служби протягом 2013 – 2015 років було внесено зміни до законодавства України та нормативно-правових актів. Внесені зміни до: Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"; Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"; Кримінального кодексу України; Закону України. "Про запобігання корупції"; Закону України "Про

місцеве самоврядування в Україні"; Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні".

До військової служби за призовом осіб офіцерського складу залучаються громадяни України віком до 43 років, які не проходили військову службу, пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, мають вищу освіту за освітнім ступенем не нижче бакалавра та яким присвоєно відповідне первинне військове звання офіцера запасу. У разі потреби наказом Міністра оборони України вони можуть бути призвані на військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Таким чином стан законодавства та нормативно-правових актів України, кількість офіцерів запасу, які перебувають на військовому обліку та відповідають визначеним вимогам, дозволяють провести їх призов на військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Водночас, вимоги статті 23 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" унеможливають використання такого виду військової служби в особливий період, і як наслідок використання пільг стосовно збереження місця роботи, посади та середнього заробітку.

У Статті 23 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" зазначено:

"Для громадян України, які призвані на військову службу, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом у мирний час, - до 18 місяців. ". Тобто питання запровадження зазначеного виду військової служби під час дії особливого періоду та питання збереження місця роботи та середнього заробітку цій категорії військовослужбовців на даний час в правовому полі України не вирішене.

Враховуючи вищезазначене, запровадження військової служби за призовом осіб офіцерського складу в особливий період можливе лише після внесення змін до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Лисак Л.В.

**ПРЕДСТАВНИК УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ
ЛЮДИНИ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК
ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО
КОНТРОЛЮ НАД ВОЄННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ТА
ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВИ (ПРАВОВІ АСПЕКТИ)**

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений).

В Україні інститут омбудсмана вперше з'явився з прийняттям у 1996 р. Конституції. Згідно зі ст. 101 Основного Закону, парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Важливість цієї інституції у вітчизняній правовій системі підкреслюється тим, що в Конституції окремо передбачається право людини на звернення до Уповноваженого: "Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" (ч. 3 ст. 55). А з огляду на те, що, згідно з ч. 2 ст. 22 Конституції, конституційні права і свободи не можуть бути скасовані, можна говорити про "недоторканність" цієї правозахисної інституції, тобто про неможливість її ліквідації в майбутньому.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Сферою застосування Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" є відносини, що виникають при реалізації прав і свобод людини і громадянина між громадянином України, незалежно від місця його перебування, іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території України, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, здійснюючи повноваження, визначені Конституцією України, Законом України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" та іншими законами України:

- перевіряє за своєю ініціативою чи за дорученням Верховної Ради України або за зверненням громадянина чи громадської організації стан додержання конституційних прав і свобод осіб, які підлягають призову, проходять військову службу, перебувають у запасі та призвані на збори, осіб, звільнених з військової служби, а також членів їхніх сімей;

- має право запитувати та отримувати від керівників та інших службових (посадових) осіб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, при неухильному дотриманні встановленого режиму таємності, документи, матеріали та пояснення, необхідні для здійснення повноважень, покладених на них законом;

- користується правом невідкладного прийому службовими (посадовими) особами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів;

- для здійснення своїх функцій має право безперешкодно, у тому числі без попередження, відвідувати, при дотриманні встановленого режиму, військові частини та підрозділи, а також бути присутнім на засіданнях колегіальних органів Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів при обговоренні питань, що належать до повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Для здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина у сфері національної безпеки і оборони, правоохоронної

діяльності затверджується представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців, повноваження якого обмежуються терміном повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Представником Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців не може бути особа, яка перебуває на дійсній військовій службі.

Лісовська Д.А. (МАУП)

КОНТРОЛЬ ЗА ФОРМУВАННЯМ ТАРИФІВ НА ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

У теперішній час, в період реформування галузі теплопостачання надзвичайно важливим є проведення комплексного дослідження засобів та механізмів державного регулювання та контролю у цій сфері. Тарифні методології, які використовуються сьогодні в Україні, та визначають основні засади розвитку засобів та механізмів регулювання тарифів, мають включати аналіз теоретико-методологічних засад здійснення державного регулювання та контролю, засобів та механізмів, що використовуються в якості інструментів державного регулювання та оцінку чинного законодавства України щодо його відповідності принципам економічної теорії та досвіду її застосування в країнах світу, які запровадили сучасні інструменти державного регулювання та контролю у галузі теплопостачання.

В адміністративному праві України контроль розглядається, як один із способів забезпечення законності, дисципліни в публічному адмініструванні, а також як процес нагляду за дотриманням нормативно-правових актів різними суб'єктами адміністративного права. Проте, слід зауважити, що у зв'язку з широким колом повноважень, якими наділені органи публічної адміністрації, якраз і зростають можливості для зловживання цими повноваженнями. Саме з цієї причини зумовлений неабиякий інтерес до контролюючої функції, так як останнім часом на всіх рівнях державної влади, на жаль, все частіше спостерігається зниження виконавчої дисципліни, нехтування вимогами законодавства і навіть прямі його порушення.

На сьогодні, не вирішеною на законодавчому рівні залишається проблема щодо впорядкування функцій формування, затвердження та контролю тарифів у галузі теплопостачання, а саме відсутність відповідальності за економічні результати затвердження економічно необґрунтованих тарифів. За таких умов вести мову про ефективність реформ у галузі теплопостачання є передчасним.

Незважаючи на те, що чинним законодавством передбачене формування тарифів з урахуванням витрат за кожним видом діяльності на підставі економічно обґрунтованого розподілу витрат, пов'язаних з **виробництвом, транспортуванням та постачанням** теплової енергії, перелік складових цих витрат потребує більш системного аналізу. Чітко повинно бути розмежовано й

закріплено в Кодексі України про адміністративні правопорушення, відповідальність суб'єктів господарювання за якість виробництва, якість транспортування та якість постачання теплової енергії. Таке розмежування дасть змогу визначити спроможність суб'єкта господарювання здійснювати всі три види діяльності (виробництво, транспортування, постачання) та в подальшому виявити та конкретизувати суттєві проблеми та напрямки розвитку галузі в цілому.

На сьогодні, також, є чимало запитань щодо економічної обґрунтованості діючих тарифів, тому виникає питання стосовно адміністративної відповідальності за встановлені тарифи. Аналізуючи цю ситуацію, стає зрозумілим, що повноваження суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання тарифів на теплопостачання, є досить суперечливими та неоднозначними. З одного боку, вони, як учасники відносин державного регулювання, наділені правом формувати тарифи, а з іншого – зобов'язані здійснювати це формування в жорстких рамках методик, прийнятих суб'єктами владних повноважень у цій сфері. На наш погляд, функції адміністративного регулювання в галузі теплопостачання повинні містити чітку регламентацію діяльності щодо: визначення розміру тарифу, перевірки правильності визначення розміру тарифу, легітимності тарифу (надання йому юридичної сили та обов'язковості), контролю дотримання вимог нормативно-правових актів при визначенні тарифу та забезпеченні законності у державному регулюванні тарифів. Для цього необхідно розширити повноваження щодо права встановлювати тарифи органам місцевого самоврядування, тому що саме вони своїми рішеннями повинні дотувати та створювати сприятливий інвестиційний клімат у галузі теплопостачання, тим самим підтримуючи і суб'єктів господарювання і громадян.

На сучасному етапі основними завданнями державного управління у сфері теплопостачання повинні стати: забезпечення надійності теплопостачання, формування цінової та тарифної політики як одного з необхідних елементів безпеки людини; створення механізмів функціонування ефективного ринку теплової енергії; зменшення шкідливого впливу на довкілля; створення умов для залучення інвестицій у розвиток та технічне оновлення систем теплопостачання.

Зауважимо, що встановлюючи ті чи інші правила поведінки на законодавчому рівні, можна як стимулювати розвиток відносин, так і гальмувати їх, грати як прогресивну, так і регресивну роль в економічному і соціальному розвитку країни.

КОНТРОЛЬ ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМ ТОВАРІВ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Контроль зарозповсюдження окремих видів виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначених для військового використання, а також недопущення використання у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів є одним із найважливіших напрямків міжнародної правової діяльності усіх провідних держав світу.

В Україні, контроль за переміщенням товарів подвійного призначення, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, покладений на Державну службу експортного контролю України (ДСЕКУ) та Державну фіскальну службу України (ДФСУ).

Правову основу діяльності зазначених структур становлять Конституція України, Закон України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", Митний кодекс України, інші закони України, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

Здійснення експортно-імпортних операцій з товарами подвійного призначення суб'єктами зовнішньо-економічних відносин (ЗЕД) можливо за умови отримання відповідного дозволу (ліцензії) ДСЕКУ, а також наявності дозвільних документів передбачених діючим законодавством.

Норма статті 196 Митного кодексу України унеможливує пропуск через митний кордон України товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено законом, та на пропуск яких відповідно до закону потрібні дозволи інших державних органів.

Перелік товарів подвійного призначення наведений у додатку до затвердженого Кабінетом міністрів України "Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання".

Необхідно зауважити, що за порушення встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, законодавцем передбачена кримінальна відповідальність.

Необхідність формування гнучких механізмів експортно-імпортного трансферу зазначених технологій та товарів обумовлено, з одного боку, необхідністю участі України у міжнародному технологічному обміні, а з іншого – забезпеченням національної безпеки, та виконанням взятих на себе міжнародних зобов'язань.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З ОХОРОНИ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА

Військова агресія щодо України з боку Російської Федерації, боротьба українського народу за незалежність, територіальну цілісність та суверенітет України, ціною людських жертв, вказують на серйозні проблеми в Україні. Ці події, а також, те, що Організація Північноатлантичного договору (далі-НАТО) не дає Україні гарантій щодо членства, показали, що Збройні сили України не відповідають стандартам НАТО та сучасним вимогам. Без підвищення боєздатності наших збройних сил, належного і достатньої кількості військового майна не можливо належним чином протистояти зовнішнім загрозам.

Аналізуючи законодавство України, яке регулює питання у сфері управління майном у військових формуваннях в Україні, можемо дійти висновку, що нормативно-правовий акт, який би в повній мірі характеризував відносини щодо охорони та захисту військового майна, відсутній. Жоден нормативно-правовий акт не надає визначення захисту та охорони військового майна, не визначає механізми здійснення та суб'єктний склад.

Відповідно до визначення, яке надане у Закону України "Про охоронну діяльність" від 22.03.2012 року охорона майна - діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканності, цілісності визначених власником і належних йому будівель, споруд, територій, акваторій, транспортних засобів, валютних цінностей, цінних паперів та іншого рухомого і нерухомого майна, з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього, для збереження його фізичного стану, припинення несанкціонованого власником доступу до нього та забезпечення здійснення власником цього майна всіх належних йому повноважень стосовно нього.

В той же час, Наказ Міністерства оборони України від 30.03.2016 №172 "Про затвердження Інструкції з організації охорони та захисту військового майна, яке знаходиться на території державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, силами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України" (далі - Наказ) має дуже вузьку сферу поширення: лише на військове майно, яке знаходиться на території державних підприємств, що належить до сфери управління Міністерства оборони України, силами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Охоронна діяльність є специфічним та особливим видом діяльності, яка пов'язана з ризиком для життя, з відповідною спеціалізацією та підготовкою фахівців. Порівнюючи організацію охорони, яка прописана в Законі України "Про охоронну діяльність" з організацією охорони та захисту військового майна черговими змінами охорони, відповідно до Наказу, однією з суттєвих відмінностей, на нашу думку, є визначення персоналу який здійснювати охорону майна. Відповідно до Закону, охорону майна здійснюють працівники, які безпосередньо виконують функції з охорони майна відповідно до свого

кваліфікаційного рівня, тобто несуть персональну відповідальність за майно, яке охороняють. Крім того, даним Законом визначається, що суб'єкт охоронної діяльності надає послуги з охорони на підставі договору укладеного із замовником у письмовій формі відповідно до законодавства. У договорах про надання послуг з охорони майна відповідно до положень Цивільного кодексу України визначаються умови відшкодування суб'єктом охоронної діяльності шкоди, заподіяної через не належне виконання ним своїх зобов'язань. Процедура ж організації охорони та захисту військового майна, в контексті Наказу, набагато складніша і, на нашудумку, менш дієва.

Недоліком, ми вважаємо, є й те, що Наказом одразу не визначені завдання підрозділам Служби правопорядку, які залучаються до виконання завдання щодо здійснення охорони та захисту військового майна. Складнощі у визначенні меж відповідальності можуть виникнути між підрозділами охорони державного підприємства та підрозділом Служби правопорядку, а в результаті неможливо буде визначити винних за втрату чи псування майна.

У зв'язку з цим, пропонуємо:

По-перше, підготувати належну законодавчу базу, де надати визначення "захисту" та "охорони" військового майна, після чого визначити механізми здійснення та суб'єктів охоронної діяльності, які б надавали послуги з охорони військового майна чи здійснювали захист.

По-друге, визначити правоохоронний орган, який буде здійснювати належний нагляд і контроль за військовим майном і попереджувати вчинення правопорушень, мати доступ на територію військових формувань, з метою перевірки та контролю наявності, справності військового майна.

По-третє, за участі іноземних партнерів та слідчих Національного антикорупційного бюро України слід створити спеціальну аудиторсько-слідчу групу, яка б провела виїмку, зберігання та аналіз усіх існуючих документів, які містять рішення щодо операцій із військовим майном. Ця група встановить все що втрачено і що залишилося, обґрунтує позови про повернення майна та порушить кримінальні провадження.

До того ж, треба провести всебічну ревізію та паспортизацію всього існуючого, а також раніше відчуженого військового майна.

По-четверте, забезпечення об'єктивного обліку військового майна, створення та ведення відповідного електронного реєстру всього майна, який має оновлюватися, проведення об'єктивних ревізій, по результатам яких має бути звітність до відповідного правоохоронного органу.

По-п'яте, доки Збройні Сили України не стануть більш боєздатними та доки не буде створено ефективну систему управління військовим майном, слід заборонити відчуження військового майна.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Кваліфікація пронизує правозастосовний процес, органічно вплітається в усі його стадії. Вона обумовлює його перебіг, детермінує його результат і, зрештою, визначає його ефективність. Передусім, саме від неї залежить реалізація охоронної функції права на рівні конкретних юридичних справ.

Адміністративно-правова наука має різні позиції та точки зору щодо змісту та сутності питання "адміністративно-правової кваліфікації", у сучасній адміністративно-правовій літературі теоретичні проблеми юридичної кваліфікації, адміністративно-правової зокрема, досліджуються лише фрагментарно, та як правило, з урахуванням конкретної спрямованості досліджень того чи іншого науковця.

Лише деякі дисертаційні та монографічні дослідження торкаються проблематики адміністративно-правової кваліфікації. Зокрема, це дисертаційне дослідження Т.О. Гуржій, робота О.І. Остапенка.

На думку О.І. Остапенко, під кваліфікацією адміністративних проступків потрібно розуміти "встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності між ознаками вчинених дій чи без дій і ознаками складу делікту, передбаченим адміністративним законодавством".

Науковець Т.О. Гуржій пропонує наступне визначення: "адміністративно-правова кваліфікація – це оцінка суб'єктом адміністративної юрисдикції вчиненого посягання, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту, котра полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою адміністративного права та у юридичному закріпленні відповідного висновку".

Отже, щодо поняття адміністративно-правової кваліфікації, варто виділити наступне: перш за все повинно бути визначене найближче родове поняття адміністративно-правової кваліфікації. Окремі науковці таким вважають поняття правової (юридичної) кваліфікації. Поняття адміністративно-правової кваліфікації здійснюється через розкриття його змісту, який: *"...являє собою сукупність ознак предметів, що слугують основою узагальнення цих предметів у даному понятті"*. Згідно теорії права, правова кваліфікація являє собою юридичну оцінку усієї сукупності фактичних обставин справи шляхом віднесення конкретного випадку до певних юридичних норм.

к.ю.н. Опанасенко О.О. (ВІКНУ)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОХОДЖЕННЯМ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Військова служба завжди була пов'язана з цілим рядом особливостей виконання обов'язків військовослужбовцями в порівнянні із цивільними

професіями і навіть інколи службою у правоохоронних органах. Виконуючи свої обов'язки військовослужбовці безпосередньо виступають суб'єктами як владних правовідносин, так і є підпорядкованими особами на яких розповсюджується дія військового законодавства та норми цивільного і трудового права, що часто зумовлює питання про підсудність таких справ та можливість їх вирішення в ході адміністративного судочинства.

Судова практика останніх років свідчить, що в ході практичного застосування все частіше виникають питання про підсудність тих чи інших категорій справ, особливо в частині їх перетину з загальним судочинством і це зумовлює необхідність у проведенні наукових пошуків у даному напрямку.

Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень. При цьому питання підсудності у таких справах відіграють визначальну роль, так як дають змогу визначити якому суду та на яких правових основах підсудна та чи інша справа, а також визначити обсяг компетенції суду у її розгляді та потребу у передачі справи до судів інших інстанцій.

Зважаючи на це доцільно звернути увагу саме на компетенцію адміністративного суду у розгляді справ пов'язаних з проходженням військової служби, в контекст питань, що у зв'язку з цим виникають.

Перш за все варто відмітити, що виникають розбіжності у поглядах на можливість в адміністративному судочинстві вирішувати спори пов'язані з проходженням військової служби. Так безпосередньо даного питання науковці майже не торкалися, в той же час у окремих працях здійснювались посилання на відповідні правовідносини та можливості їх регулювання із застосуванням адміністративного судочинства.

На підставі чого науковці доходять цілком обґрунтованого висновку, що вирішуючи питання про віднесення норми до публічного права, а спору до публічно-правового, слід враховувати загальнотеоретичні та законодавчі критерії. Зокрема, у публічно-правовому спорі, як правило, хоча б однією стороною є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень. Спір набуває ознак публічно-правового за умов не лише наявності серед суб'єктів спору публічного органу чи посадової особи, а й здійснення ним (ними) у цих відносинах владних управлінських функцій. А для цілей і завдань адміністративного судочинства владну управлінську функцію необхідно розуміти як діяльність усіх суб'єктів владних повноважень з виконання покладених на них Конституцією чи законами України завдань.

При цьому, як цілком слушно відмічає М.І. Цуркан, що військова служба є державною (публічною) службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян

України, пов'язаній із захистом Вітчизни. Їй притаманні такі самі ознаки, як і державній службі: а) професійна діяльність; б) зайняття посад у військових підрозділах Збройних Сил України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України; в) виконання державних завдань і функцій; г) грошове забезпечення за рахунок державного бюджету. І порівнюючи основні ознаки публічно-правових спорів із спорами з публічної служби, доходить висновку про те, що останні належать до різновиду публічно-правових і мають розглядатися в порядку адміністративного судочинства. Також при розгляді зазначеної категорії справ адміністративні суди повинні враховувати те, що виключно законами визначаються діяння, які є дисциплінарними проступками, та відповідальність за них, і виходити з того, що дисциплінарна відповідальність публічного службовця є предметом адміністративного права, а трудове право у цьому випадку застосовується субсидіарно.

Опираючись на вказане можна зробити цілком логічний висновок, про те що в ході вирішення спорів пов'язаних із проходженням військової служби слід послуговуватися саме нормами адміністративного судочинства, в тому числі стосовно спорів трудового характеру пов'язаних з військовою службою, що розповсюджується і на застосування дисциплінарних стягнень та спорів пов'язаних з питаннями, соціального, зокрема пенсійного забезпечення.

Переходячи до питань безпосередньо підсудності спорів пов'язаних із проходженням військової служби варто відмітити, що ключовими з них є питання предметної та територіальної підсудності щодо військовослужбовців.

Доцільно встановити для військовослужбовців окремі правила підсудності справ, які б дозволяли їм в повній мірі отримати право на захист своїх законних прав і свобод у адміністративних судах. Так слід доповнити ч. 3 ст. 18 КАСУ нормою, яка б розповсюджувала право вирішувати спори пов'язані з прийняттям громадян на військову службу, її проходженням, звільненням з військової служби місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача.

к.ю.н., с.н.с. Пасіка С.П. (ВІКНУ)

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ВОЄННІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Сьогодні термін "корупція", що використовується у юридичній літературі надзвичайно важкий для розуміння, щодо його суті. Аналіз терміна "корупція" засвідчує, що вчені висловлюють різні думки щодо розуміння змісту цього явища. Висловлені формулювання не тільки надзвичайно загальні, нечіткі, а й такі, що виключають одне одного. Існує багато різних визначень поняття "корупція". Але повної ясності та правової точності й досі немає.

Нажаль поняття корупції обмежується загальними ознаками й характеризується відсутністю чітких формулювань, які дали б можливість

виокремити суттєві ознаки цієї правової категорії. Її визначають як акт правопорушення державних службовців або як систему відповідних стосунків між певними посадовими особами та кримінальним середовищем на шкоду державним та суспільним інтересам тощо.

Нами зроблено спробу здійснити певну класифікацію найтиповіших підходів до розуміння цього явища. Їх можна звести, в основному, до таких:

Корупція – це зловживання владою або службовим становищем, учинене з корисливою метою.

Під корупцією необхідно розуміти підкуп і продажність державних або інших службовців.

Корупцією вважається використання службових повноважень, посади, а також її авторитету і пов'язаних з ними можливостей для задоволення власного інтересу або групових інтересів.

Корупція може розглядатись як зловживання владою або службовим становищем, учинене із будь-якої особистої зацікавленості.

Корупція розглядається як елемент або ознака організованої злочинності.

У воєнній сфері України корупція перетворилася на таке соціальне явище, яке необхідно сприймати не просто як один із неминучих супутніх цивілізації негативних проявів, а як глобальне зло, що містить значну реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку суспільства.

Роллер В.М. (ВІКНУ)

ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Що таке "інформація"? Закон України "Про інформацію" дає таке визначення цьому терміну - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Інформація існує у вигляді документів, креслень, рисунків, текстів, звукових чи світлових сигналів, електричних та нервових імпульсів тощо. Історичний розвиток відносин щодо інформації та ускладнення видів та зовнішніх форм інформації призвів до інформатизації суспільства, та як наслідок - утворення інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство – соціологічна концепція, що визначає головним фактором розвитку суспільства виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації. Концепція інформаційного суспільства є різновидом теорії постіндустріального суспільства, засновниками якої були З.Бжезинський, О.Белл, О.Тоффлер.

Термін "Інформаційне суспільство" бере початок з праць австрійсько-американського науковця Фріца Махлупа, який в 1933 році почав вивчати вплив патентів на наукові дослідження. Його робота досягла вершини в 1962 році проривною публікацією "Виробництво і розподіл знань в Сполучених Штатах". Махлуп ввів поняття "індустрії знань", до якої він включив п'ять секторів інформаційної діяльності у суспільстві: освіта, наукові дослідження і

розробки, засоби масової інформації, інформаційні технології та інформаційні послуги.

Так, ще в 1993 р. Комісія ЄС визначила інформаційне суспільство як суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку. Вже в 1997 р. Єврокомісія зазначає, що інформаційним суспільством слід вважати: 1. Суспільство нового типу, що формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком і конвергенцією інформаційних та комунікаційних технологій. 2. Суспільство знань, тобто суспільство, у якому головною умовою добробуту кожної людини і кожної держави стає знання, що здобуто завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею. 3. Глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не матиме ані часових, ані просторових, ані політичних меж; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з іншого - відкриває кожному суспільству нові можливості для самоідентифікації.

В Окінавській Хартії глобального інформаційного суспільства знову підтверджуються зобов'язання, що стосуються формулювання і здійснення стратегій забезпечення кожній людині можливостей користуватися загальним і прийнятним по вартості доступом до інформаційних і комунікаційних мереж.

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме, право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір.

31 липня 2000 року президент України Леонід Кучма підписав Указ "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні". Указ визначає основні цілі і завдання в розвитку українського сегменту Інтернет. Згідно документу, Президент бере на себе турботу про створення найближчим часом економічних, правових, технічних і інших умов для розвитку Інтернету в країні.

Закріплене Конституцією України право на інформацію передбачено, насамперед, Законами України "Про звернення громадян", "Про інформацію", "Про доступ до публічної інформації" та іншими нормативно-правовими актами. Але, крім того, існує ряд нормативно-правових актів, які забезпечують захист інформації: ЗУ "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", ЗУ "Про державну таємницю", ЗУ "Про захист персональних даних". Отже, законодавчо врегульовано основні напрямки забезпечення права на доступ та розповсюдження інформації, з однієї сторони, та з іншої сторони встановлено певні обмеження, які направлені на захист інформації, як про конкретну особу, так і інформації, яка має значення на рівні інтересів всієї держави.

Крім нормативно – правових актів, які закріплюються право громадян на інформацію, прийнято ряд актів, які регулюють розвиток основ інформаційного суспільства в Україні, а саме: Закон України "Про Основні засади розвитку

інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2007 р. N 653-р Київ "Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки".

Отже, на даний час, в Україні фактично функціонує інформаційне суспільство, на громадянському та державному рівні використовуються інформаційні технології. На законодавчому рівні прийняті основні нормативні акти, що забезпечують основоположні засади функціонування інформаційного суспільства. Але існують проблемні питання у нормативних актах, які визначають певні окремі аспекти інформаційних відносин: діяльність ЗМІ, захист інтелектуальної власності при розвитку інформаційних технологій, в тому числі інтернет, дотримання журналістами вимог етики, право громадян на доступ до інформації, розповсюдження та збирання даних у мережі інтернет, взаємодія людини та "штучного інтелекту".

Савинець О.Ю. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ, ВИКОНАННЯ ТА ДЕНОНСАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ МІЖВІДОМЧОГО ХАРАКТЕРУ

Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та законодавстві України визначається Законом України "Про міжнародні договори України", нормами міжнародного права, зокрема, Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 року, Регламентом Кабінету Міністрів України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України, від 18 липня 2007 р. № 950, Положенням про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України, від 17 червня 1994 року № 422,

Міжнародний договір України – укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

Поняття міжнародний договір охоплює всі найменування міжнародних договорів, що укладаються у письмовій формі, а саме: договір, конвенція, пакт, угода, протокол, статут, спільна заява, декларація, комюніке, меморандум, регламент, акт, заключний акт, обмін нотами і листами тощо. Юридичної різниці між ними немає, як немає і загальновизнаної класифікації таких

найменувань, хоча деякі в результаті їх тривалого застосування на практиці закріпилися за певними видами міжнародних договорів.

Слід зазначити, що міжвідомчими є міжнародні договори України з питань, що належать до повноважень міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів.

Міжнародні договори України міжвідомчого характеру укладаються від імені міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з відповідними державними органами іноземних держав і міжнародними організаціями, в компетенцію яких входять питання, що регулюються договорами.

Що стосується воєнної сфери, то протягом останніх років, внаслідок нестабільної ситуації в Україні, Міністерством оборони України було розроблено та підписано велику кількість міжнародних договорів з різних питань, насамперед, таких як: надання оборонними відомствами та урядами інших держав матеріальної допомоги Міністерству оборони України у вигляді різноманітних матеріальних засобів та коштів, направлення на територію України військових консультантів, зокрема у сферу військової освіти, проведення на території України багатонаціональних військових навчань, які підвищують професіоналізм українських військовослужбовців. З цього можна зробити висновок, що в умовах сьогодення, розробка та підписання міжвідомчих міжнародних договорів Міністерством оборони України є одним з пріоритетних напрямків військового співробітництва.

Але, на жаль, відповідно до нормативно-правових актів, що регулюють порядок укладення міжвідомчих міжнародних договорів, рішення про проведення переговорів і підписання міжнародних договорів України міжвідомчого характеру приймаються міністерствами і іншими центральними органами виконавчої влади, до компетенції яких входять питання, що регулюються такими договорами, за погодженням із Міністерства закордонних справ України і з дозволу Віце-прем'єр-міністра України згідно з розподілом обов'язків, з чого є зрозумілим, що процедура їх розробки є багаторівневою та бюрократизованою, що інколи призводить до неможливості їх вчасного підписання.

Скиба О.С. (ВІКНУ)

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ВОЄННІЙ СФЕРІ

Реформа системи національної безпеки та оборони є першочерговим завданням Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020". Головною метою якої є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії.

Розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави.

Відповідно до статей 5 та 6 Конвенції ООН проти корупції держави - учасниці повинні розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції та утворити з цією метою спеціально уповноважений орган (органи). Відповідні рекомендації надані Україні Групою держав проти корупції (GRECO), Організацією економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) та експертами ЄС.

Проблема системності корупції визнана як національними державними органами, так і міжнародними організаціями. У Національній антикорупційній стратегії на 2015–2017 роки однією з актуальних загроз національним інтересам і національній безпеці України визначено високий рівень і системний характер корупції. Високий показник сприйняття корупції громадянами пояснюється відсутністю дієвих реформ у сфері протидії корупції та неефективною діяльністю органів правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень та притягнення винуватців до відповідальності, про що свідчить, зокрема, незадовільне виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикорупційних стандартів в інститутах державної влади.

Корупція у війсьній сфері є однією з основних загроз для національної безпеки України. Адже корумпованість та недоброчесність військовослужбовців підривають рівень довіри до суспільства та міжнародних партнерів держави до її Збройних сил, загрожують механізмам демократичного управління та фундаментальним принципам існування держави в умовах сьогодення, не дозволяють ефективно забезпечувати безпеку громадян.

Важливе місце в гарантуванні національної безпеки держави посідають Збройні Сили України, на які покладено захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

Міністерство оборони України є першим серед центральних органів виконавчої влади, яким розроблено власну Антикорупційну програму на 2015 – 2017 роки.

За даними дослідження Transparency International Україна у всесвітньому рейтингу CPI (світовий Індекс сприйняття корупції) в 2016 році посіла 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів разом з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран. Найбільше балів Україні принесло дослідження World Justice Project Rule of Law Index, що враховується в побудові CPI. Показник нашої держави в ньому виріс на +10 балів порівняно з минулими роками. В Збройних Силах України цей показник покращився на 6%.

Корупційні ризики являють особливу, найбільш відчутну загрозу в сучасних умовах. Саме корупція останнім часом набула ознак "процесу перманентного збагачення" як у національному, так і в глобальному вимірах.

Вжиття невідкладних заходів та рішень щодо зменшення корупційних ризиків, рівня корупції є одним з важливих та пріоритетних завдань, що повинні бути визначені та покладені в основу воєнної сфери України.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИДИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЧАСІВ УНР ТА ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Сучасний стан правового забезпечення багато в чому визначається правовим минулим. У свою чергу, правові реалії сьогоdnішнього дня в значній мірі визначають завтрашній день. Історико-правовий метод пізнання дозволяє відповісти на багато питань, що стосуються причин виникнення тих чи інших державно-правових явищ, умов їх розвитку в минулому і сьогоденні, основних перспектив і тенденцій їх еволюції в майбутньому.

Таким чином, вивчення історичного досвіду розвитку військових юридичних підрозділу період державного відродження України часів Української Народної Республіки та Української Держави за Гетьмана П. Скоропадського може дати відповіді на чимало питань, які виникають сьогодні в процесі діяльності юридичних підрозділів Збройних Сил України.

Так, 22 січня 2018 року проголошено незалежність Української Народної Республіки та розпочато формування її збройних сил, у складі яких наказом військового міністра Української Народної Республіки від 11 квітня 1918 № 43 сформовано Головну військово-юридичну управу. Згадану управу було підпорядковано відомству Головного начальника постачання при Військовому міністерстві Української Народної Республіки.

Згодом наказом військового міністра Української Народної Республіки від 24 квітня 1918 року № 108 Головну військово-юридичну управу реформовано у Головне управління військово-судових справ із штатним розкладом на 60 військовослужбовців.

Подальше реформування військових юридичних підрозділів у Збройних Силах Української Народної Республіки було перервано внаслідок військового перевороту П. Скоропадського.

За період існування Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (29.04.–14.12.1918 року) для належного правового забезпечення життєдіяльності армії Української Держави була створена військова юридична служба, яка як зазначено в нових наукових розробках відіграла особливо важливу роль в організації армії Гетьманату П. Скоропадського.

Вся організація дисципліни і правопорядку покладалася на Головне управління військово-судових справ Військового Міністерства, яке мало три відділи: загальний, прокурорський та законодавчий. До функцій загального відділу відносилось вирішення персональних та господарських справ. Прокурорський відділ, перейменований згодом на касаційний, здійснював прокурорський нагляд за додержанням законодавства. Старшини законодавчого відділу працювали над створенням нового українського військового законодавства.

10 липня 2018 року у зв'язку з прийняттям законів, що стосувалися загального реформування центральних органів юстиції, Головне управління

військово-судових справ отримало нову назву – Головне військово-юридичне управління. Посаді начальника Головного військово-юридичного управління відповідало звання генерального значкового. Крім особового складу управління, йому підпорядковувались територіальні військово-судові установи і Військово-юридична академія.

Головне військово-юридичне управління очолив колишній військовий суддя Віленського військового округу генерал-майор К. Чивадзе, а його помічником призначено колишнього військового суддю Київського округу генерал-майора О. Гречка. Структурні підрозділи Головного військово-юридичного управління очолили: Головну законодавчу управу (карний, процесуальний і статутний відділи) – колишній помічник головного військового прокурора генерал-майор В. Ігнатович; Головну загальну управу (відділи персонального складу, господарський та ексекторський) – військовий юрист генерал-майор В. Бривкін; Головну касаційну управу (перший і другий відділи) – колишній військовий суддя Галицького губернаторства генерал-майор М. Балясний. Разом з цим, при начальника Головного і Генерального штабів, головному начальнику постачання, начальнику Канцелярії міністерства введені посади юрисконсультів, які передбачали військові звання полковників. Про належність особи до військово-юридичної установи свідчила спеціальна уніформа сіро-синього кольору з малиновим кантом.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що період державного відродження України за часів Української Народної Республіки та Української Держави за Гетьмана П. Скоропадського відзначається розвиненою структурою військових юридичних підрозділів із значною чисельністю співробітників та їх високими професійним рівнем.

к.держ.упр., доц. Тахтарова І.М. (ХНТУ)

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах все суб'єкти світової політики перебувають в стані перманентного геополітичного суперництва за збереження і розширення життєвого простору. Особливості геополітичного положення України вимагають концентрації зовнішньополітичних зусиль на створенні і розбудові надійних міжнародних механізмів безпеки на двосторонньому, субрегіональному, регіональному і глобальному рівнях і, відповідно, на розвитку широкого співробітництва з іншими державами, насамперед сусідніми, та міжнародними організаціями, включаючи військово-політичні, з метою підвищення передбачуваності і довіри, побудови ефективних механізмів регіональної безпеки у Європі та вдосконалення існуючих в рамках Організації Об'єднаних Націй механізмів глобальної світової безпеки. Але при цьому максимальною мірою використати переваги свого геополітичного положення з метою рішучого відстоювання національних інтересів. Кожна країна індивідуально визначає сфери, які вона відносить до національної безпеки,

перелік об'єктів і суб'єктів її забезпечення, виходячи із тих завдань, які стоять перед державою на національному та міжнародному рівнях, та її можливостей.

У контексті прийнятої у березні 2014 р. Постанови Верховної Ради України "Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі" постає необхідність вивчення досвіду як окремих країн-членів ЄС, що вже здійснили трансформацію інститутів забезпечення національної безпеки, так і загальноєвропейського досвіду співпраці у цій сфері на наднаціональному рівні. Витоки концепції європейської безпеки на основі співпраці Головна мета розробки й запровадження концепції європейської безпеки на основі співпраці полягала у досягненні узгоджених і скоординованих дій задля нейтралізації нових викликів і загроз (насамперед, тероризму, організованої злочинності, етнічних і релігійних конфліктів, неконтрольованої міграції тощо). Ці явища виходили за межі національного рівня і в умовах об'єднаної Європи отримували характер внутрішніх загроз для всього ЄС. Для їх вирішення необхідно було застосовувати нові, зокрема невійськові, підходи. Разом з тим, існуючі інститути міжнародної безпеки (ООН, ОБСЄ, НАТО) виявилися недостатньо пристосованими до сучасних реалій.

Такий стан справ змушує заново оцінити рівень і вплив загроз життєво важливим інтересам України, визначитися у стратегічних пріоритетах політики національної безпеки та напрямках удосконалення механізмів їх реалізації. В рамках забезпечення національної безпеки основну увагу необхідно приділити розробці політичних напрямків по створенню умов, що позитивно впливають на сталий розвиток і посилення внутрішнього потенціалу системи протистояти деструктивним елементам. Ґрунтуючись на синергетичному підході і методі системного потенціалу ми виділяємо наступні ключові політичні напрямки в підвищенні адаптивності системи забезпечення національної безпеки України, на які необхідно звернути особливу увагу. Так, однією з зовнішніх загроз національній безпеці України є експансія окремих країн в економічній, інформаційній та ідеологічній областях. Однак, при постійній перманентній зовнішньої експансії з боку геополітичних суперників, основний геополітичний виклик стоїть перед Україною полягають все ж не у зовнішній загрозі, а внутрішньої, а саме у відсутності інтенсивного економічного розвитку. Тобто, ключовим завданням для України має стати забезпечення динамічного і сталого соціально-економічного розвитку.

Євроінтеграційний курс нашої держави – це можливість для виходу України із "сірої зони" безпеки. Внаслідок цього можна передбачати зростання тенденції до певного звуження простору невизначеності, і, відповідно, підвищення рівня регіональної та глобальної стабільності в Європі та в світі. А отримання членства у ЄС стало б дієвою гарантією забезпечення національної безпеки України, оскільки Лісабонський договір, який набув чинності у грудні 2009 р., передбачає колективну відповідальність країн- членів ЄС, обов'язкове надання допомоги всіма можливими засобами країні, яка стала жертвою агресії. Це положення дублює ст. 5 Вашингтонського договору про створення НАТО.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ НАД ОРГАНАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Цивільний контроль над армією і службами безпеки є однією з головних ознак демократичної держави. Політологи вбачають у ньому "лакмусовий папірець" для аналізу відносин між цивільною і військовою владою, однак набагато менше згоди існує в питаннях про те, що, власне, розуміється під цивільним контролем і що він у себе включає.

Відповідно до ст.1 Закону України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" "демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції (254к/96-ВР) і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів для забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості в діяльності всіх складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави, сприяння їхній ефективній діяльності і виконанню покладених на них функцій, зміцненню державної та військової дисципліни".

Наразі науковці вкладають у поняття "цивільний контроль" значно ширший зміст, ніж забезпечення невтручання військових в електоральні процеси і роботу органів державного управління. При цьому більшість дослідників з розумінням ставляться не тільки до участі цивільних органів влади у прийнятті рішень у сфері національної та міжнародної безпеки, але і до проникнення тих чи інших "військових" компонентів у сферу громадянського життя. Таким чином, робиться спроба проаналізувати ту систему взаємостримуючих чинників і противаг, що охарактеризує систему відносин, обумовлену участю представників секторів безпеки та оборони у сферах, що здавалося б, не належать до їх компетенції.

Для розуміння суті цивільного контролю необхідний ретельний аналіз досвіду різних країн, які розробили різні механізми приведення в дію і підтримки цієї інституції. Навіть беручи до уваги повстання і військові перевороти в країнах третього світу, можна сказати, що цивільний контроль над армією та іншими силовими структурами поширений в більшості держав світу. Україна також не стоїть осторонь. Згідно з чинною "Стратегією національної безпеки України", вдосконалення системи демократичного цивільного контролю над органами сектора безпеки і оборони є одним з основних напрямів державної політики національної безпеки нашої держави. Окрім цього Україна взяла на себе відповідні міжнародні зобов'язання, зафіксовані в таких документах, як: "Партнерство заради миру: Рамковий документ", "Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО", а також "Кодекс поведінки щодо військово-політичних аспектів безпеки", затверджений на

Будапештському саміті ОБСЄ в 1994 році. На сьогоднішній день в Україні основним документом, що регулює питання демократичного контролю, є закон "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" від 19 червня 2003 року. Разом з цим реформування сектору безпеки передбачено в Стратегічному оборонному бюлетені, який 20 травня 2016 року був схвалений на засіданні РНБО та 6 червня затверджений президентським указом.

31 жовтня 2016 року Проектний офіс реформ при Міністерстві оборони запропонував нову Концепцію цивільного демократичного контролю над Збройними силами України.

Загроза цивільному контролю в Україні пов'язана, в основному, з тим, наскільки залучені в цю сферу органи безпеки та оборони в порівнянні з цивільною владою. Професійні військові, ревно ставлячись до свого права контролювати військові операції і, в меншій мірі, військову організацію, зазвичай не заперечують права цивільної влади визначати зовнішню і оборонну політику.

Щоб знайти належну рівновагу між професійною автономією органів сектору безпеки і оборони та цивільною верховною владою, можна визначити п'ять можливих ролей офіцерів у випадках, коли військові проблеми переплітаються з проблемами політичними: по-перше, офіцери можуть бути радниками політиків, з якими вони діляться своїм професійним досвідом; по-друге, вони можуть представляти інтереси військових структур на засіданнях всіляких урядових органів; по-третє, вони можуть обмежуватися роллю виконавців, що виконують урядові рішення; по-четверте, вони можуть бути "адвокатами" і пропагандистами, що пояснюють і захищають перед громадськістю політику уряду (хоча часом ця роль може привести до спроб переконати публіку в мудрості політичного підходу військових в порівнянні з "неправильною" політикою уряду); по-п'яте, вони можуть намагатися замінити собою вищі цивільні органи влади, відкрито займаючись політичною діяльністю.

Таким чином, на сьогодні питання демократичного цивільного контролю необхідно розглядати як головну функцію державного управління сектором безпеки і оборони України з боку суспільства. Проблеми, які пропонуються вирішувати в інтересах підвищення ефективності цивільного контролю, полягають, на нашу думку, у сфері державної взаємодії інститутів суспільства, з одного боку, і військових та правоохоронних органів – з іншого. Поряд з цим існує нагальна необхідність парламентського контролю над реформуванням сектору безпеки й оборони, боротьби з корупцією, а також оновленні й адаптації до сучасних політико-безпекових реалій з використанням відповідного досвіду держав-членів НАТО.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕДАЧ ТОВАРІВ В УМОВАХ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ

Підприємства, які працюють на зовнішньоекономічних ринках та дотримуються вимог законодавства, мають впевненість, що укладені ними зовнішньоекономічні договори (контракти) не будуть мати перешкод з боку державних органів під час їх виконання.

Проте підприємства, які працюють на зовнішньоекономічних ринках з товарами які характеризуються як товари військового призначення і товари подвійного використання та інші товари, до яких застосовуються процедури державного експортного контролю, такої впевненості не мають. Таке становище обумовлено додатковими перешкодами у роботі підприємств – застосуванням до їх товарів інструментів експортного контролю та дозвільної системи їх міжнародних передач.

Більшість малих підприємств сприймають застосування до їхніх товарів інструментів експортного контролю як бюрократичну перепону, яка призводить до зниження конкурентоспроможності таких товарів. Така точка зору є обмеженою та небезпечною.

Проте підприємці з великим досвідом роботи сприймають експортний контроль як підґрунтя для їхньої впевненої роботи на зовнішніх ринках та як необхідний для інтересів держави засіб забезпечення національної та міжнародної безпеки. Саме виходячи із зазначеного, ставлення підприємців до цілей експортного контролю має бути відповідальним. Керівництву підприємств слід добре розуміти, що:

експортний контроль є необхідним для їхнього підприємства, тому що саме він захищає підприємство від санкцій, пов'язаних із порушенням встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання;

виконання правил експортного контролю дає змогу підприємству мати позитивний імідж;

скандали, пов'язані з експортом товарів військового призначення та подвійного використання, змушують державні органи посилювати контроль по відношенню до підприємства.

Керівництву підприємств треба донести до персоналу ідею дотримання експортного контролю як позитивну, довгострокову інвестицію. Підприємці, і перш за все керівництво та персонал підприємств, мають якнайкраще дотримуватися вимог експортного контролю.

Персонал підприємств в свою чергу має добре розуміти, що експортний контроль сприяє збереженню позитивного іміджу підприємства на зовнішньоекономічних ринках та повинен сприйматися як довгострокові інвестування у зовнішньоекономічну діяльність.

Виходячи з необхідності виконання вимог експортного контролю, важливим завданням його практичної імплементації персоналом підприємства є виявлення відповідних ризиків та вирішення комплексу питань, пов'язаних із впровадженням відповідального підходу до здійснення міжнародних передач товарів. Персонал підприємства повинен бути у змозі завчасно виявляти ризики, пов'язані із застосуванням інструментів експортного контролю.

Головним завданням зовнішньоекономічної діяльності підприємств має бути завчасне визначення заборон та обмежень, пов'язаних із міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. З метою зменшення комерційного ризику підприємства, зазначені заборони, обмеження та інші вимоги експортного контролю мають бути чітко визначені ще до підписання контракту та планування виробництва.

Виготовляючи військову продукцію, підприємство має бути впевненим, що відносно її експорту немає обмежень чи заборон, а споживач продукції є надійним.

Якщо підприємство вже виготовило продукцію, але не з'ясувало надійності споживача та наявності обмежень чи заборон на її експорт, воно може зазнати фінансових збитків у зв'язку з відмовою у наданні дозвільних документів. Підприємство у такому разі буде змушене сплатити витрати на виробництво, штрафні санкції за контрактом і, на додаток до цього, може втратити свого замовника назавжди.

Юрченко С.С.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Актуальність зазначеної теми полягає в тому, що в умовах економічної та політичної кризи, проведення антитерористичної операції (далі - АТО) на Сході країни, перебування автономної республіки Крим під окупацією Російської Федерації, знецінення національної валюти – гривні, занепад економіки та збіднення населення нашої держави, питання та проблеми армії тільки зараз почали помічатися та виходити на перший план.

Протягом останніх років поступово руйнувалися Збройні Сили України (далі – ЗС України), як важлива державна інституція. Це призвело до цілої низки сумних подій, знецінення військової служби, зниження боєздатності армії та розквіт корупції в ЗС України.

Зазначене зумовлює необхідність розробки науково обґрунтованої державної політики національної безпеки, спрямованої на захист життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави, пошуку та використання нових підходів та принципів до її формування і реалізації, насамперед на основі підвищення їх об'єктивізації, а саме розробки категорійно-понятійного апарату, класифікаторів, методів, методик, моделей та механізмів державного управління національною безпекою.

Реалії сьогодення вказують на те, що практика орієнтації ЗС України лише на участь у локальних конфліктах чи миротворчих операціях виявила недоліки у силовій структурі при відбитті агресії з боку сусідньої держави. Реформуючи ЗС України необхідно переорієнтуватись на завдання надійної територіальної оборони держави, що передбачає необхідність створення/відновлення відповідної матеріально-технічної бази та кадрового резерву, збільшення видатків на оборону, впровадження політики, спрямованої на згуртування і єдність нації, патріотичне виховання суспільства, здатного боронити свою країну.

У зв'язку з чим слід звернути більш детальну увагу на труднощі процесу реформування ЗС України та необхідністю здійснення його комплексного дослідження;

наукову та практичну важливість вивчення теми правових засад діяльності та розвитку ЗС України і з'ясування їх подальших перспектив;

перегляд існуючих правових засад і обґрунтування потреб їх подальшого удосконалення з врахуванням вимог і критеріїв ефективності.

Секція 4

ФІНАНСИ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЩОДО ОПЕРАЦІЙ НА РЕЄСТРАЦІЙНИХ РАХУНКАХ

Сьогодні всі військові частини, як розпорядники бюджетних коштів, переведені на казначейське обслуговування, для обліку операцій з виконання кошторисів у відповідному територіальному органі Державної казначейської служби України їм відкриваються реєстраційні рахунки. Актуальність даного питання зумовлена необхідністю впровадження сучасної та досконалої системи документообігу військових частин з органами ДКСУ, для підвищення якості, оперативності обслуговування і використання бюджетних коштів, а також підвищення обороноздатності всіх військових формувань та їх бойової та мобілізаційної готовності.

На основі отриманого мною досвіду та спілкування з начальниками фінансових органів військових частин, можна виокремити наступні актуальні питання у взаємодії між військовою частиною та органами ДКСУ:

- проблема оперативного фінансування потреб військової частини;
- органи ДКСУ затримують і несвоєчасно подають виписки з реєстраційних рахунків, що не дає змогу військовій частині мати оперативну інформацію про надходження і рух коштів;
- проблема документообігу між військовою частиною та Державною казначейською службою України;
- відсутність налагодженої взаємодії між військовою частиною та установами Державної казначейської служби України щодо операцій на її реєстраційних рахунках.

Одним з пріоритетних напрямів розвитку та оптимізації роботи системи казначейського обслуговування є впровадження системи дистанційного обслуговування та електронного документообігу з використанням програмно-технічного комплексу "Клієнт Казначейства-Казначейство".

Виходячи з наявних на сьогоднішній день проблем є необхідність у здійсненні певних заходів щодо їх усунення:

- удосконалення електронної мережі між військовою частиною та установами Державної казначейської служби України;
- здійснення перегляду прав установ Державної казначейської служби України щодо припинення фінансування військових частин;
- розвиток інформаційних технологій в процесі обслуговування військових частин як розпорядників бюджетних коштів.

Отже, від ефективності організації взаємовідносин та документообігу військових частин з органами Державної казначейської служби України залежить рівень забезпеченості військ фінансовими ресурсами, швидкість їх отримання та повнота фінансування, а відтак – якісний та професійний захист Батьківщини.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ГОСПОДАРСТВА В ПОЛЬОВИХ УМОВАХ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ АТО

Антитерористична операція проводиться лише за наявності реальної загрози життю і безпеці громадян, інтересам суспільства або держави у разі, якщо усунення цієї загрози іншими способами є неможливим. Актуальність даної теми полягає в тому, що ведення військового господарства в польових умовах є невід'ємною частиною у Збройних Силах України. З метою забезпечення найвищої мобільності та боєздатності військ Міністерством Оборони України було створено практичну та гнучку систему забезпечення військових організацій, яка включає в себе мережу тилових баз та складів, що розташовані на всій території нашої держави. На сьогодні актуальними залишаються питання щодо розширення цієї системи.

З початком антитерористичної операції на сході України Збройні Сили України зіткнулися з рядом проблем які і досі залишаються актуальними. А саме:

- неукомплектованість військових частин засобами індивідуального захисту;
- неповна укомплектованість військових частин особовим складом та бойовою чи іншою технікою;
- неповна готовність ведення військовими частинами господарства в районах бойових дій;
- застарілі зразки озброєння та техніки;
- відсутність єдиної захищеної системи зв'язку між штабами та підрозділами Збройних Сил України та інших силових відомств;
- погана організація системи поставок продовольства, матеріально-технічних засобів;
- слабка система опорних пунктів і укріп-районів.

На сьогодні також відкритим залишається питання з організації дієвої системи поставок продовольства та медикаментів в найбільш постраждалі від проведення бойових дій райони. Досвід набутий в ході антитерористичної операції на сході України використовується з метою покращення організації діяльності військових частин в польових умовах та під час польових навчань. Значних змін набувають системи польових кухонь та медичних пунктів, модернізуються та удосконалюються технічні засоби, які використовуються для ведення господарства у військових частинах, проводяться заходи щодо покращення функціонування. Модернізації та удосконалення також підлягає і процес розгортання частин у польових умовах. Адже однією з головних проблем залишається мобільність та своєчасність розгортання військових частин у районах тимчасової дислокації на Сході України. Слід зазначити, що матеріально-технічне забезпечення військових частин теж набуває значних змін. Міністерство Оборони України продовжує закупку нової та модернізацію старої техніки.

Антитерористична операція показала, що для ефективної діяльності військового господарства в польових умовах потрібно переглянути давно застарілі норми та принципи ведення військового господарства, що залишилися ще від радянської армії. У 2015 році продовжується удосконалення військового господарства шляхом введення нових принципів організації та використання наявних ресурсів військових частин, враховуючи помилки які були допущені на початку антитерористичної операції на сході України. Збройні Сили України на сучасному етапі потребують і зазнають суттєвих змін.

Сьогодні військовослужбовців навчають майже всього того, що раніше входило в систему навчання бійців спеціальних підрозділів, розвідників. Уже понад півтора року тривають бойові дії на Сході України. За цей час наші Збройні Сили пройшли шлях від "паперового" війська до одного з найбільш боєздатних на континенті. Військо підсилили новими та модернізованими зразками техніки, а головне — наші бійці набули чималий досвід ведення бойових дій у війнах сучасності. З огляду на це, неабияких змін зазнала система підготовки нашого солдата. Ми маємо можливість спостерігати досить суттєві зміни в українському війську саме під впливом бойового досвіду, за результатами участі наших військовиків у реальних бойових діях. Міняється майже все і майже в усіх сферах діяльності війська. Від організаційно-штатної структури війська до раціону "сухого пайка", від типів та видів штатного озброєння до форми одягу та спорядження і загалом системи тилового забезпечення або оперативного управління військом.

*Безмен В.О. (ВІКНУ)
Андрієнко О.О. (ВІКНУ)*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ ТА РОЗВИНУТИХ КРАЇН СВІТУ

Відповідно до Указу Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" № 287/2015, однією з цілей України на майбутні періоди є утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО.

Метою мого дослідження було порівняти основні аспекти механізму соціального захисту військовослужбовців України з країнами-членами НАТО та зробити висновки щодо відповідності механізму соціального захисту до міжнародних стандартів, що є основною вимогою для вступу до НАТО та ЄС. У ході мого дослідження було вивчено основні аспекти соціального захисту військовослужбовців США та деяких країн Європи.

У Збройних Силах США Конгрес контролює питання соціального забезпечення військовослужбовців через участь у бюджетному процесі шляхом визначення розмірів фінансових коштів, виділень з бюджету для рішення зазначених питань. Законодавство США передбачає періодичну перевірку системи виплат військовослужбовцям для того, щоб погоджувати порядок і умови добровільного наймання на військову службу з рівнем життя в країні і кон'юктурою на ринку робочої сили. З цією метою Конгрес США спеціальним рішенням щорічно підвищує їм базові оклади, надбавки на харчування і житло. Згідно з пропозиціями вищевказаних комітетів Конгрес США щорічно вносить 20-25 виправлень у законодавство, що регулює питання матеріально-побутового і соціального забезпечення військовослужбовців.

Розглядаючи досвід інших держав, необхідно зупинитися ще на одному інституті соціального захисту військовослужбовців, що діє в більшості європейських держав, – це військові профспілки. Конституції інших держав гарантують волю об'єднання працівників на підприємствах у професійні союзи. Більшість західних законодавців при побудові Збройних Сил також не відмовилися від даного положення.

Отже, провівши порівняння можна зробити наступні висновки:

- для покращення рівня соціальної захищеності військовослужбовців слід проводити постійні моніторинги цін на ринку споживчих товарів та коригувати норми забезпечення військовослужбовців всіма їх видами;

- надати право на законодавчому рівні об'єднуватися військовослужбовцям у профспілки для захисту їх прав та свобод у службовій та повсякденній діяльності та для надання пропозицій органам державної влади щодо покращення рівня соціальної захищеності військовослужбовців.

Бондік Л.О. (ВІКНУ)

РОЛЬ ВЛАСНИХ НАДХОДЖЕНЬ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННИХ ПОТРЕБ ДЕРЖАВИ

Метою роботи є розкриття ролі коштів спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема власних надходжень військових частин для фінансування оборонних потреб держави в цілому.

Дана тема є актуальною, оскільки в умовах ведення бойових дій на Сході України гостро постає проблема пошуку нових та розширення існуючих джерел фінансування оборонних потреб держави.

Джерелом фінансового забезпечення військової частини є кошти Державного бюджету України, які виділяються і надходять на утримання та забезпечення її діяльності. Варто зауважити, що з початком антитерористичної операції розміри асигнувань з держбюджету на військові потреби значно зросли, зокрема за рахунок спеціального фонду. Він включає в себе власні

надходження військових частин, а саме кошти, які установа отримує як плату за надані послуги, оренду майна, та надходження від господарської діяльності.

Кошти, отримані військовими частинами таким чином, використовуються для покриття їхніх витрат. Якщо доходи бюджетних установ за спеціальним фондом перевищують витрати, (за винятком військових навчальних закладів) щомісяця 50 відсотків таких коштів перераховують на спеціальні реєстраційні рахунки Міністерства оборони України. Кошти від реалізації майна зараховуються на ці рахунки у повному обсязі, після чого всі надходження використовуються на потреби оборони.

Останнім часом найбільш вагомою складовою спеціального фонду є благодійні внески, гранти та подарунки, які військові частини отримують від національних та міжнародних благодійних організацій, волонтерів. На сьогоднішній день тільки в Україні діє понад 250 офіційних благодійних організацій, що передають кошти, закупають озброєння та техніку для потреб АТО. Лише за минулий 2016 рік до спеціального фонду державного бюджету України надійшло близько 200 млн. грн. як благодійні внески та подарунки. До того ж, держава заохочує діяльність організацій, що надають фінансову допомогу армії – вітчизняним законодавством було передбачено ряд пільг, у тому числі щодо сплати податків і зборів.

Отже, в умовах обмеженості фінансових ресурсів держави та збільшення оборонних витрат за останні три роки, відбувається зростання ролі власних надходжень військових частин для формування оборонного бюджету держави. Однак в Україні необхідно здійснити ряд заходів щодо удосконалення законодавчої бази та створення сприятливих умов для розширення джерел спеціального фонду державного бюджету.

*Вовчанський Н.В.(ВІКНУ)
к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Система оплати праці здебільшого на підприємствах та організаціях України є малоефективною і є однією з причин гальмування розвитку галузі та не сприяє підвищенню кількісних і якісних показників діяльності.

До основних недоліків систем оплати праці в Україні необхідно віднести наступні:

1. Зростання оплати праці не завжди пов'язано з ростом ефективності. Працівники військових частин не зацікавлені підвищувати продуктивність, оскільки це не впливає на розмір оплати праці. На багатьох підприємствах використовується почасова оплата праці, розмір якої не пов'язаний з обсягами виробітку.

2. Негнучкість системи оплати праці. Підвищення заробітної плати у деяких випадках проводиться як результат більш ефективної праці. Натомість,

у більшості випадків підвищення пов'язане із загальнодержавними актами (переглядом мінімальної заробітної плати, яка змінюється на підставі Закону України "Про Державний бюджет України"). Це створює психологію "зрівнялівки", що з часом домінує в економічній свідомості.

3. Слабка розробленість критеріїв та показників індивідуальної праці окремого працівника.

На мою думку, провідну роль в організації заробітної плати у військових частинах має відігравати тарифна система, яка сприятиме покращенню результатів діяльності підприємств. Необхідність посилення стимулюючої ролі заробітної плати та забезпечення її об'єктивної диференціації вимагає впровадження нових нетрадиційних методів та підходів до побудови тарифної системи України, а також застосування сучасних систем преміювання працівників.

Розмір заробітної плати має залежати від результатів праці та водночас впливати на показники трудової діяльності, стимулювати її ефективність.

Створення високоефективної системи оплати праці є одним з головних напрямків управління будь-якої галузі і форми власності.

Підвищення не тільки розміру заробітної плати, але й дієвості всієї системи оплати праці – завдання великого соціально-економічного значення. Заробітна плата значною мірою визначає рівень життя населення і є необхідною умовою розвитку всієї економіки.

Отже, формування високоефективної системи оплати праці, як основного елементу матеріального стимулювання працівників, повинно базуватися на ефективному організаційно-економічному механізмі оплати праці. Він повинен відображати взаємозв'язки рівня оплати праці з результатами діяльності підприємства, трудового внеску в них конкретного працівника, державної політики в галузі відносин розподілу та ринкової кон'юнктури.

к.е.н., доц. Горячева К.С. (ВІКНУ)

"ПОВЗУЧІЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ": НЕМИНУЧІЙ СЦЕНАРІЙ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна в травні 2008 р. стала членом Світової організації торгівлі, що включає 164 країну-учасницю. СТО в цьому році очікує найменших темпів росту світової торгівлі від часів глобальної економічної кризи 2008 року. Причиною анемічного стану світової торгівлі є тенденція до поступового поширення протекціоністських заходів в країнах-учасниках.

Зростання торгівлі випереджає зростання ВВП. В роки, що передували світовій фінансовій кризі 2008 р. середній показник зростання торгівлі був удвічі більше, ніж у виробництва. Однак відношення зростання торгівлі до зростання ВВП знижувався з 2012 р. Ця тенденція привела до результатів 2017 р.: вперше за останні 15 років зростання ВВП випередило зростання торгівлі.

Зростаюча частка сфери послуг у ВВП країн передбачає зниження тиску на торговельні потоки.

Свій вплив також надали пов'язані з кризою тимчасові і потенційно оборотні фактори. Наприклад, економічні труднощі, що виникли після 2008 р., в т.ч. в Україні, і традиційно складали значну частку світової торгівлі, негативно вплинули на показники споживання та працевлаштування. Повільне відновлення інвестицій в основний капітал в країнах з розвинутою економікою також підірвало торгівлю, оскільки товари інвестиційного попиту обумовлюють великі обсяги транскордонного обміну, в порівнянні з товарами масового попиту.

Однак найбільш ризикованим фактором є зростаюча політична реакція проти вільної торгівлі, як прояв імунітету країн, що розвиваються. Це тягне за собою відсутність прогресу в останніх раундах міжнародних переговорів щодо лібералізації торгівлі та в застосування протекціоністських нетарифних торговельних бар'єрів (особливо селективних, непротекціоністських методах). І хоча такий повзучий протекціонізм поки не зробив значного кількісного впливу на торгівлю, його виникнення стає основним джерелом занепокоєння на фоні зростання антиглобалістських настроїв в країнах з розвинутою економікою.

Дзись С.Р. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПРИБУТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, актуальним питанням є надходження у військову частину матеріальних цінностей та грошових коштів у вигляді благодійної допомоги.

Результати аудитів військових частин та установ Збройних Сил України свідчать про наявність значних порушень і недоліків в організації оприбуткування та веденні обліку коштів та матеріальних активів одержаних як благодійна допомога, а саме: не оприбуткування за бухгалтерським обліком отриманих матеріальних цінностей, які надійшли в натуральному вигляді; несвоєчасне зарахування коштів на спеціальні реєстраційні рахунки; несвоєчасне подання заявки до ЗФО для внесення змін до кошторису; використання благодійної допомоги не за призначенням. Великою проблемою є також і те, що посадові особи намагаються скористатися недосконалістю нормативної бази і використати цей недолік на свою користь. Проте, нерідко такі випадки фіксуються органами перевірки.

На мою думку, потрібно створити звітний орган, який буде висвітлювати суспільству інформацію не лише про надходження матеріальних цінностей та коштів, які зараховані спеціальні реєстраційні рахунки МОУ, а й напрямки витрачання даної благодійної допомоги з прикладанням підтвердних документів. Закупки за кошти спеціального фонду, зокрема за кошти, отримані

як благодійна допомога, повинні проводитися попередньо висвітливши потребу на сайті.

Якщо створити електронний ресурс, який буде відображати всі надходження і витрачання коштів, то це дозволить більш прозоро пояснити пересічному громадянину, в якому напрямку витрачені кошти і надати відповідне обґрунтування.

Івасюк А.М. (ВІКНУ)
Брижєватий В.М. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НАЧАЛЬНИКА ФІНАНСОВОГО ОРГАНУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Організація роботи начальника фінансового органу є дуже важливим процесом управління роботи начальника фінансового органу, який потребує особливої уваги і є актуальним в сучасних умовах, оскільки він має безпосередній вплив на фінансове забезпечення і від нього залежить як ефективно буде виконувати військова частина поставлені завдання і забезпечувати свої функції.

Фінансове забезпечення – це система заходів з організації фінансового господарства та здійснення своєчасного і належного забезпечення потреб військової частини в коштах для виконання поставлених завдань. Цю організацію повинен здійснює начальник фінансового органу. Це досягається шляхом розподілу особистих і своїх підлеглих функціональних обов'язків. Для того, щоб ефективно їх розподілити, необхідно мати управлінські здібності, а також відповідний рівень економічної освіти.

Основними напрямками діяльності роботи начальника, де виникають проблемні питання в роботі і організації роботи начальника фінансового органу, тим більше в сучасних умовах реформування, посилились на таких напрямках:

- доведення і виконання нормативно-правових актів;
- організація робочого процесу, шляхом затвердження Положення про фінансову службу та посадових інструкцій особового складу фінансового органу;
- фінансова діяльність (планування, витребування, виконання, звітування, автоматизація): тобто виконання своїх посадових обов'язків і виконання їх своїми підлеглими, а також покращення своїх навичок роботи з програмним забезпеченням, проходження курсів підвищення кваліфікації.

Основними актуальними питаннями, які виникають в організації роботи начальника фінансового органу в сучасних умовах, досліджених на практиці є:

- відсутність досвіду роботи працівників фінансового органу особового складу (зміна штату військової частини (зменшення цивільних посад));

- невчасне доведення нормативно-правових актів стройовим відділом, як наслідок вони призводять до переplat чи недоплат грошового забезпечення, заробітної плати;

- недотримання організації робочого процесу (нерівномірний розподіл функціональних обов'язків між своїми підлеглими, неспроможність підлеглими заміщати і допомагати виконувати роботу своїх колег, пошук нового працівника на час декретної відпустки, відсутність корпоративної етики, відсутність мотивацій і заохочень тощо);

- порушення фінансової дисципліни, а саме: бюджетної, кошторисної, авансової, штатно-тарифної, платіжно-розрахункової та касової дисципліни.

Отже, організація роботи начальника фінансово-економічної служби є доволі непроста, потребує чесності, об'єктивності, конфіденційності, а також професійної компетентності. Оскільки, тільки завдяки цим якостям можна досягнути максимального результату ефективності роботи. Ці якості мають бути притаманні кожному працівнику фінансового органу.

*Карпенко В.І. (ВІКНУ)
Харитончук О.В. (ДФ МОУ)*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СЛУЖБ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

У основу оцінки рівня організації роботи фахівців фінансово-економічної служби військової частини може бути покладена методика оцінки рівня організації праці фахівців з урахуванням певних особливостей.

Рівень організації праці фахівців фінансово-економічної служби повинен визначатися показниками (коефіцієнтами), які охоплюють комплекс основних проблем, пов'язаних із специфікою їх діяльності і відображають тенденції системи механізмів господарської діяльності. За допомогою таких показників буде можливо визначити рівень організації роботи працівників фінансово-економічної служби військової частини, порівнювати показники на рівні військових частин в МОУ та розуміти чому приділяти увагу в першу чергу для удосконалення роботи.

Ми вважаємо, що такі показники є доцільним запровадити в Міністерстві Оборони України, адже від правильної організації роботи залежить ефективність та швидкість виконання поставлених завдань.

Зарубіжний досвід показує, що правильна робота системи управління з особовим складом є важливим чинником покращення стану діяльності організації. Відповідно, в залежності від організаційної структури, особливостей діяльності, від формату, в якому та чи інша організація функціонує, вона повинна мати особисто сформовану систему управління як кожного з підрозділів, так і в цілому. Звичайно, що досконалого алгоритму який би повністю показував стан організованості підрозділу немає і бути не

може, адже велику роль відіграє людський фактор, які неможливо виявити повністю. Саме математичними та статистичними методами можливо максимально наблизити показники ефективності до правдивого результату за допомогою досліджень у військових частинах, з різною організаційною структурою та за проміжок часу в декілька років, з метою виявлення тенденцій, зміни показників. І на базі досліджень впровадити алгоритм складання показників та виявлення оцінки організації роботи фахівців.

Отриманий результат за відповідним алгоритмом буде оцінкою рівня організації роботи фахівців фінансово-економічної служби військової частини. Звичайно потрібно визначити саме рівень організації за розрахунками проведеними у всіх військових частинах МОУ. На базі результатів, визначити усереднений показник, за допомогою якого можна буде виявити відхилення в організації роботи фахівців в кращу або гіршу сторону, кожної окремої фінансово-економічної служби та приймати відповідні рішення, щодо вдосконалення рівня організації, аналізуючи кожен показник. Звичайно узагальнених показників потрібно розробити декілька, в залежності від організаційної структури (батальйон, полк, бригада).

Карпич А.Ю. (КНУ імені Т. Шевченка)

МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день, багато українських компаній успішно здійснюють свою діяльність, та їх акції високо оцінюються ринком. До таких компаній можна віднести й акціонерні товариства, що входять до складу ДК "Укроборонпром". При цьому, фундаментальний аналіз є тим інструментом, що дозволяє встановити наскільки акції є привабливими для інвестування, тобто – встановити, чи є вони недооціненими.

У ході проведення фундаментального аналізу на ринку акцій було відмічено певні проблеми при його проведенні. Зокрема, ми звернули увагу на проблеми на мікрорівні, визначаючи доцільність вкладень коштів у цінні папери окремої компанії. Можна відзначити, що основні проблеми були пов'язані з 1) відсутністю на ринку України достатньої кількості відповідних компаній-аналогів (при проведенні порівняльного аналізу за допомогою мультиплікаторів); 2) високою похибкою при розрахунку дисконтованого грошового потоку (використовуючи доходний метод оцінки компанії).

Компанії-лідери навіть однієї галузі значно відрізняються між собою, тому ми намагалися віднайти відносно подібні за характеристиками компанії, що в українських реаліях не є легким завданням. Використовуючи порівняльний аналіз, необхідно зосередити увагу саме на відносно "універсальних" мультиплікаторах, а не на специфічних, а саме: "Ціна – прибуток" (P/E), "Ціна – балансова вартість акції" (P/BV), "Ціна – дохід від реалізації" (P/S) та "Ціна – грошовий потік" (P/CF).

Що ж стосується самої методики розрахунку справедливої вартості акцій, то альтернативою методу дисконтованого грошового потоку (DCF) цілком може стати метод "зворотнього" проектування DCF.

Застосування методу "зворотнього" проектування DCF, позбавляє аналітика від певної невизначеності, із якою він зіштовхується при прогнозуванні майбутніх грошових потоків компанії. Замість того, щоб розпочати аналіз з "невідомого", а саме майбутніх грошових потоків компанії, і спроб прийти до цільової оцінки запасів, у даному підході аналітик починає працювати вже з "відомим", тобто, з поточною ринковою вартістю. Працюючи в зворотному напрямку, іншими словами, проектуючи DCF від його ціни на акції, стає можливим розрахувати такий обсяг грошових потоків та виробництва в цілому, який би виправдав поточному ринкову вартість акцій.

Якщо поточна ціна передбачає грошові потоки більші, ніж ті, що їх може реально згенерувати компанія, то можна зробити висновок, що акції такої компанії є переоціненими. Якщо ситуація склалася навпаки, і очікування ринку стосовно компанії є позитивними, то можна зробити висновок, що акції компанії недооцінені.

Таким чином, використовуючи наведені пропозиції щодо модернізації фундаментального аналізу, з'являється можливість більш точно встановити наскільки акції є привабливими для інвестування та прийняти правильне інвестиційне рішення.

*к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ)
Томашевський Т.Т. (ВІКНУ)*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ НА ОБОРОНУ

Аналізуючи якості функціонування системи управління спроможностями збройних сил держави, можна хоча б опосередковано оцінити якість функціонування збройних сил у нашій державі. У "Білій книзі" МОУ за 2011 – 2015 роки можна побачити такі дані стосовно виконання фінансового забезпечення ЗСУ за період 2011 – 2015рр. Часткове недофінансування є постійним на протязі 2011 – 2013 років, що призводило до погіршення фінансового забезпечення ЗС України. Лише в 2014 році фактично повністю було профінансовано витрати на оборону. За два останні роки за рахунок додаткових видатків, фактичне фінансування перевищило заплановане.

Процес зміни структури видатків МОУ впродовж 2011 – 2013 рр. засвідчив критичний стан фінансування ЗСУ. Частка витрат на розвиток озброєнь, військової техніки й інфраструктури та витрат, спрямованих на підготовку ЗСУ, постійно скорочувалася і був значно меншою, порівняно із загальноприйнятими світовими показниками.

Україна успадкувала від Радянського Союзу величезні запаси озброєння та військової техніки, які перевищували необхідні для власного використання. Тому надлишок реалізовувався на ринку озброєння, Україна входила до

найбільших експортерів озброєння. Військово-політична ситуація була стабільно, що не вимушувало витратити кошти на розвиток озброєння. В останні три роки стрімке нарощення видатків на розвиток озброєння та військової техніки перешкоджають витрати на утримання, у зв'язку із збільшення складу ЗС України.

Тобто аналіз процесу фінансування ЗСУ показує, що впродовж багатьох років вони хронічно недотримують необхідні кошти й тому їхні спроможності до виконання поставлених завдань постійно відставали від потрібного рівня, який, за розрахунками ГШ ЗСУ, має відповідати рівню існуючих загроз.

Тут слід зауважити, що, крім прямого недофінансування (відставання практичних видатків (касових) від бюджетних), існує ще приховане, коли самі планові показники не відповідають реальним потребам ЗСУ, коли вони значно менші і є компромісним результатом попередніх перемовин з Міністерством фінансів України.

Ефективність використання видатків була надто мала, так як і не відповідала рівню загроз. Впродовж багатьох років відбувалось хронічне недофінансування, яке в першу чергу стримувало розвиток підготовки ЗСУ та рівень оснащення військовою технікою та озброєнням. Фактичні видатки були менші за заплановані. За структурою бюджет оборони – "бюджет проїдання", основна частка видатків була направлена на утримання ЗСУ. Видатками на розвиток озброєння та військової техніки і підготовку нехтували, їх частка була надто мала. Як наслідок у 2014 році ЗСУ опинились нездатними виконувати завдання поставлені перед ними. За період 2014–2016 років видатки збільшилась, проте структура змінюється повільно, оскільки процес є довгостроковим.

*к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ)
Кучер В.В. (КНУ імені Т. Шевченка)*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗСУ ЗГІДНО З ДЕРЖАВНИМ БЮДЖЕТОМ УКРАЇНИ НА 2017 РІК

Відповідно до Стратегії національної безпеки України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5% від валового внутрішнього продукту. Згідно з Державним бюджетом України на 2017 рік, ця сума повинна скласти 129,3 млрд. грн.

Однак, безпосередньо армія, через Міністерство оборони, отримає лише 64,466 млрд. грн. Решта 65,2726 млрд. грн. піде до Апарату Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України і Державної служби України з надзвичайних ситуацій, з метою фінансування заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави, матеріально-технічного забезпечення

названих структур, будівництва (придбання) житла для військовослужбовців, які перебувають у їх підпорядкуванні, тощо.

Отож, у Державному бюджету України на 2017 рік видатки для Міністерства оборони України передбачено у сумі 64 млрд. грн., що на 8,399 млрд. грн.. більше проти 2016-го року.

За бюджетними програмами:

- "Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних сил України, ветеранів військової служби та членів їх сімей, ветеранів війни" видатки збільшено порівняно з 2016 роком на 386 108,7 тис. грн. і передбачено у сумі 1923930,5 тис. грн.

- "Підготовка військових фахівців у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, підвищення кваліфікації та перепідготовка військових фахівців і державних службовців, початкова військова підготовка молоді та патріотичне виховання молоді" видатки передбачено у сумі 2 106 928,3 тис. грн.

- "Розвиток озброєння та військової техніки Збройних сил України" видатки передбачено у сумі 6 328 904,8 тис. грн.

- "Утилізація боєприпасів та рідинних компонентів ракетного палива, забезпечення живучості та вибухопожежобезпеки арсеналів, баз і складів Збройних сил України" видатки передбачені у сумі 140 827,4 тис. грн.

Таким чином військовий бюджет 2017 року значно перевищує бюджет 2016 року. На вісім з половиною мільярдів збільшено фінансування діяльності Збройних Сил, однак в Україні не завжди виконуються відповідні видатки, що спричинене розкраданням коштів державного бюджету чи нецільовим їх використанням.

*Копаниця П.В. (ВІКНУ)
к.е.н. Луцик Ю.О. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПИСАННЯ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Система обліку вибуття та списання військового майна є досить складною. Адже постійно виникають нові вимоги до облікової інформації, проводиться безперервне вдосконалення обліку для досягнення основних вимог щодо подання інформації.

Під час організації процесу вибуття та списання військового майна та при безпосередньому списанні з обліку військового майна виникає ціла низка проблемних питань.

Так, в ході дослідження було виявлено ряд важливих і актуальних питань, яким було приділено увагу. Дані проблеми полягають у наступному:

- Постійна зміна нормативно-правової бази;
- Проблема великої кількості нормативно-правових актів;

- Недостатня деталізація Плану рахунків;
- Проблема визначення вартості при списанні військового майна;
- Проблема недостатнього професіоналізму посадових осіб, які приймають участь у процесі списання військового майна.

В ході дослідження було запропоновано можливі шляхи рішення даних проблем.

Вирішити проблему постійної зміни нормативно-правових актів можна. Необхідно розробити працюючий механізм щодо списання військового майна військових частин шляхом випуску єдиних та постійно діючих нормативно-правових актів у сфері списання військового майна.

Крім того, існує проблема великої кількості нормативно-правової бази, яка іноді дублюється, а в деяких випадках і суперечить одна одній. Наявних суперечностей між нормативно-правовими актами можна уникнути, потрібно розробити та запровадити єдиний керівний документ щодо списання військового майна.

Проблему щодо застосування Плану рахунків можна вирішити шляхом створення Плану рахунків, який застосовувався би і містив у собі якісне уточнення складу і змісту субрахунків виходячи з особливостей діяльності військових частин.

Шляхом вирішення проблеми щодо застосування вартості при вибутті та списанні військового майна військових частин є розробка та запровадження єдиної методології щодо визначення вартості за якою списується військове майна. Адже різні нормативно-правові акти визначають різний розрахунок залишкової вартості.

Існуюча проблема непрофесіоналізму посадових осіб та виконавців, вирішується навчанням посадових осіб, проведенням методичних занять забезпечуючими органами, організацією наукових конференцій щодо розвитку процесу списання військового майна.

Підсумовуючи проведене дослідження щодо процесу списання військового майна військових частин можна зробити висновок, що це дуже складний процес, який потребує високого професіоналізму від посадових осіб.

к.е.н., доц. Легомінова С.В. (ДУТ)

ДРАЙВЕРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ Й ЇХ ВПЛИВ У ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПЛАТФОРМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для країн, що претендують на формування сучасного типу економіки, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) мають стратегічне значення, займаючи особливе положення серед наукомістких галузей. Вони формують конкурентну платформу ключових драйверів соціально-економічного прогресу. Їх широке поширення сприяє: швидкому трансформаційно-інноваційному процесу в багатьох секторах економіки; підвищенню якості життя;

ефективності ведення бізнесу та державного управління; виникненню нових форм навчання, комунікації та соціалізації людей; забезпеченню доступу до великого масиву інформації. Досвід розвинених країн показує, що розробка та використання ІКТ значно впливає на підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможності та прискоренню соціально-економічного розвитку.

Інформаційне суспільство – це суспільство, засноване на впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій, з динамічною економікою і високими показниками доходів на душу населення, ефективними механізмами ведення бізнесу, якісно новими рівнем освіти (нові форми навчання) та рівнем охорони здоров'я, комунікаціями та соціалізацією людей, що забезпечуються доступом до інформації різного характеру та призводить до інноваційного розвитку, підвищення конкурентоспроможності і добробуту країни. Характерними рисами інформаційного суспільства є: збільшення ролі інформації та знань у житті суспільства; розширення кола людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їхньої частки у валовому внутрішньому продукті; зростання інформатизації та ролі у суспільних та господарських відносинах; створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну взаємодію людей, доступ їх до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

На думку Й.Масуди постіндустріальне суспільство і є інформаційним, композиція якого відповідає наступним принципам: основою нового суспільства буде комп'ютерна технологія з її фундаментальною функцією заміщувати або посилювати розумову працю людини; інформаційна революція буде швидко перетворюватись на нову продуктивну силу і зробить можливим масове виробництво когнітивної, систематизованої інформації, технологій і знання; потенційним ринком стане "кордон пізнаного", зросте можливість вирішення проблем і розвиток співробітництва; провідною галуззю економіки стане інтелектуальне виробництво, продукція якого буде акумулюватися.

Характеризуючи інформаційне суспільство Кастельс М. зазначав, що інформаційна ера, як епоха глобалізації представлена мережевими структурами, які представляють собою це комплекс пов'язаних вузлів, конкретний зміст яких залежить від характеру тієї чи іншої мережевої структури. Мережева форма організації бізнесу дозволяє швидко адаптуватися до зовнішніх умов, що змінюються. Саме так уже діє багато великих транснаціональних корпорацій, пристосовуючись до мінливості глобальної економіки, витримуючи конкуренцію.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ДОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДО СПОЖИВАЧІВ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

У сучасних умовах господарювання одним із важливих питань соціальної та економічної політики держави залишається реформа житлово-комунального господарства. Кризисний стан житлово-комунального господарства є катастрофічним для всієї економіки країни. Крім економічної складової, галузь житлово-комунального господарства забезпечує стабільність соціального розвитку. Проблема надавання якісних житлово-комунальних послуг посідає особливе місце у системі державної та регіональної політики.

Житлово-комунальне господарство – важлива галузь соціальної сфери будь-якої держави. Стан ЖКГ входить до показників якості життя населення країни чи регіону, тому ця сфера не може залишатися поза увагою держави. Одним з основних напрямків державного регулювання у сфері ЖКГ – це створення умов для якісного та прозорого надання житлово-комунальних послуг за доступними цінами. На шляху реалізації поставленої мети було прийнято ряд нормативно-правових актів, таких як Закони України "Про житлово-комунальні послуги", "Про державне регулювання у сфері комунальних послуг", "Про природні монополії", Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги" та інші.

На особливу увагу заслуговує Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 30.07.2012 № 390 "Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад". Цей Порядок визначає механізм доведення суб'єктами господарювання, що виробляють або надають житлово-комунальні послуги (далі - суб'єкти господарювання), до відома споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та врахування відповідної позиції територіальних громад при встановленні уповноваженими органами тарифів на житлово-комунальні послуги.

На суб'єкта господарювання, що надає послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, покладено обов'язок доводити до відома споживачів наступну інформацію: загальний розмір тарифу (з податком на додану вартість) для кожного конкретного будинку; перелік послуг, що входять до складу послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, що надаватимуться в кожному конкретному будинку, та їх вартість; періодичність та строки надання таких послуг; обґрунтування причин зміни тарифу (зазначення розміру діючого тарифу та відсотка відшкодування затвердженим тарифом собівартості, планового економічно обґрунтованого

тарифу, дати, коли тариф востаннє переглядався, причин перегляду тарифу, визначення відсотка зростання основних складових тарифу (заробітної плати, електроенергії, матеріалів), визначення відсотка підвищення тарифу тощо); інша додаткова інформація, визначена суб'єктом господарювання та/або органом, уповноваженим встановлювати тарифи.

Зазначена інформація доводиться до відома споживачів шляхом розміщення на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування в мережі Інтернет (за наявності), в друкованому засобі масової інформації місцевої сфери розповсюдження (перевага надається друкованим засобам масової інформації органу місцевого самоврядування), веб-сайті суб'єкта господарювання (за наявності) та в кожному конкретному будинку (на прибудинковій території), зокрема на інформаційних стендах у під'їздах будинків та біля них. Суб'єкт господарювання додатково може також доводити до відома споживачів інформацію за допомогою радіо, телебачення та способу, визначеного статутом територіальної громади.

Інформація повинна бути повною, змістовною та достовірною.

Новацією у сфері ЖКГ є можливість споживачів житлово-комунальних послуг висловлювати свої зауваження та пропозиції щодо змін тарифів та переліку послуг, що надаватимуться.

Суб'єкт господарювання зобов'язаний під час доведення до відома споживачів інформації обов'язково зазначається строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження і пропозиції, а також повідомляється адреса, на яку необхідно їх надсилати.

Строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження і пропозиції, встановлюється суб'єктом господарювання, але він не може бути меншим за 14 календарних днів та більшим ніж 20 календарних днів з дня повідомлення споживачів про намір здійснити зміну тарифів на житлово-комунальні послуги.

Усі зауваження і пропозиції фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань підлягають реєстрації та обов'язковому розгляду суб'єктом господарювання.

У разі врахування зауважень і пропозицій суб'єкт господарювання здійснює перерахунок тарифу та передає його органу, уповноваженому встановлювати тарифи листом з висловленою позицією та відповідними обґрунтуваннями.

У разі відсутності пропозицій та зауважень або вмотивованого їх відхилення, суб'єкт господарювання письмово сповіщає про це орган, уповноважений встановлювати тарифи.

Процедура доведення до відома споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад вважається такою, що відбулася, незалежно від надходження до суб'єкта господарювання/органу, уповноваженому встановлювати тарифи протягом встановленого строку зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

На перший погляд здається, що передбачена процедура є цілком прийнятною, справедливою і такою, що спрямована на захист інтересів як суб'єкта господарювання, що надає житлово-комунальні послуги, так і їх споживачів. Але при більш детальному вивченні з'ясовується, що жодна відповідальність за недоведення або неналежне доведення обов'язкової до споживачів інформації (про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад) не передбачена, що дає можливість недобросовісним суб'єктам господарювання зловживати своїм монопольним становищем та порушувати права та законні інтереси споживачів їх послуг.

Мазуренко С.Ю. (ВІКНУ)

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після перебігу подій 2014 року в Україні було знайдено велику низку недоліків у функціонуванні центрального апарату, структурних підрозділах, в нормативно – правовій базі, стандартах, адже більшість працюючої системи відтворювала колишній радянський лад, тому постала потреба відійти від пережитків минулого, взявши курс на євроінтеграцію – а це, насамперед, означає, що необхідно здійснити кропітку роботу для переходу на європейські стандарти.

Однією з найважливіших ланок для функціонування і цілісності всіх рівнів управління, сфер, напрямів та видів діяльності є сфера контролю. Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування, але на сучасному етапі проводиться реформування, що полягає у переході до побудови у бюджетній сфері ризик-орієнтованої системи внутрішнього контролю, спрямованої на запобігання негативним явищам у процесі управлінської діяльності та ресурсного забезпечення, а не реагування на порушення та недоліки, які вже відбулися або мали місце.

На даному етапі вводу такої системи постала проблема недоречності між законодавчою базою.

Відповідно до Ст.4 Закону України "Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні": Інспектування здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

Виникає питання про те, хто має проводити перевірки у формі ревізії, якщо раніше цим займалася контрольно-ревізійна служба України, а зараз відповідно до Наказу Головного контрольно-ревізійного управління №67 від 27.02.2006 такої служби не існує.

Також згідно з БКУ п.2 Ст.118 "Рішення про застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства приймається Міністерством фінансів України, органами Казначейства України, органами державного фінансового контролю, місцевими фінансовими органами, головними розпорядниками бюджетних коштів у межах встановлених їм повноважень на підставі протоколу про порушення бюджетного законодавства або акта ревізії та доданих до них матеріалів".

Визначення поняття "акт ревізії" нам дає Наказ Головного контрольно-ревізійного управління №121, що втратив чинність від 22.03.2006.

Отже, на даний момент наша законодавча база не врівноважена між нововведеннями, що вимагає сьогодення і чинним законодавством, прийнятим раніше, тому для злагодженого функціонування запровадженої системи потрібно внести корективи до нормативно – правової бази.

*Мехед А.М. (ВІКНУ)
к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ У 2017 РОЦІ

Оборона і все, що з цим пов'язано - безумовно підкріплено грошима. Відповідно до Стратегії національної безпеки України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5% від валового внутрішнього продукту. Згідно проекту Державного бюджету України на 2017 рік, ця сума складає 129,3 млрд грн. У 2016-му видатки на оборону складали майже 113 млрд. грн. Таким чином, Україна в 2017-му витратить на оборону в 3 рази більше коштів, ніж на медицину (46,97 млрд. грн.) і освіту (41,93 млрд. грн.), в 10 разів більше, ніж на культуру (3,1 млрд. грн.). Україна - перша в Європі за показником відсоток витрат, який витрачається з державного бюджету на оборону. Середній показник витрат на оборону в країнах ЄС - на рівні 1,5%.

Утім, оцінюючи 5-відсотковий відносний показник від ВВП та абсолютний показник від ВВП - 129 млрд. грн., слід враховувати, що у визначенні "безпека й оборона" закладено не лише Збройні сили, а й РНБО, СБУ, систему МВС з усією його бюрократією, поліцію, Нацгвардію, ДСНС тощо. Та й при переведенні зазначеної суми у валюту бачимо, що йдеться про еквівалент менш як 5 млрд. доларів. Що стосується конкретно Міністерства оборони - розпорядника коштів ЗСУ, то на його потреби в 2017 році бюджет передбачає 64,27 млрд., що більше на 15% ніж у 2016 році. Якщо ж прогноз валового внутрішнього продукту в 2017 році буде досягнутий, то відбудеться збереження видатків на оборону за функціональною класифікацією на рівні

минулого року - 2,6% від ВВП., тому можна зазначити, що економіка загалом адаптувалася до високого рівня витрат на оборону. У 2017 році зростання цих витрат становить лише 3,3% загального приросту видатків зведеного бюджету.

Якщо аналізувати по складовим, то найбільший пункт видатків забезпечення діяльності ЗСУ та підготовка військ - майже 52 млрд. грн. Сюди ж входить ГЗ військовослужбовців, яка становить близько половини армійського кошторису. На розвиток озброєння та військової техніки ЗСУ у передбачено 6,3 млрд. грн. На підготовку військових фахівців - 2,1 млрд. грн. На медичне лікування, реабілітацію та санаторне забезпечення особового складу ЗСУ, ветеранів військової служби та членів їх сімей і ветеранів війни - майже 2 млрд. грн. На будівництво житла для військовослужбовців - 751 млн. грн. На керівництво та військове управління Збройними силами України - 384,5 млн. грн.

Проте слід відзначити, що деякі статті видатків оборони, фінансуються завдяки спецконфіскації, і відповідно у 2017 року, ризикують лишитися непрофінансованими, це такі важливі статті видатків держбюджету, як: реалізація заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави - 1,6 млрд. гривень; виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, нарощування наявних виробничих потужностей для виготовлення продукції оборонного призначення - 527,9 млн. гривень; виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, нарощування наявних виробничих потужностей на підприємствах космічної галузі для виготовлення продукції оборонного призначення - 872,1 млн. гривень. Тобто, можна казати, що не лише частина зарплат воякам, а й витрати на розвиток озброєнь та військової техніки України 2017 року поставлені в залежність від грошей, які можливо, що не з'являться у держскарбниці.

Отже, в цілому військовий бюджет 2017-го року можна назвати бюджетом розвитку. Проте в нинішніх реаліях доводиться констатувати те, що рекордне для України фінансування армії у 2017 році, не дозволить Збройними силами, завершити процес серйозного переоснащення і поповнення новими зразками техніки і озброєнь.

Овдієнко П.М. (ВІКНУ)

РАЦІОНАЛЬНЕ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СТВОРЮЄ ЕФЕКТИВНУ СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЯК ЕЛЕМЕНТА УПРАВЛІННЯ УСТАНОВОЮ

В умовах реформування державного сектору та наближення його до міжнародних стандартів, основним елементом діяльності бюджетної установи виступає налагоджена система бухгалтерського обліку. Організація

бухгалтерського обліку у бюджетних установах розпочинається із формування облікової політики.

Згідно Закону України від 16.07.1999р. № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" Розділ 1 стаття 1 облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються бюджетною установою для складання та подання фінансової звітності. Аналогічно розкрито сутність терміну "облікова політика" і у НП(С)БОДС 101.

Чинне законодавство передбачає, що бюджетна установа самостійно формує свою облікову політику. При умові, що значна частина єдиних правил і підходів встановлена на державному рівні. Частково облікова політика обмежена рекомендаціями і вимогами головного розпорядника. Крім того, кожна військова частина має свої особливості та нюанси діяльності, враховуючи специфіку покладених на неї завдань. Відповідно це вимагає видання якісно відпрацьованого розпорядчого документа, в якому мають бути враховані всі вище перелічені аспекти.

На даний час, при формуванні облікової політики згідно з НП(с) БО та відповідно до стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку, у військових частинах виникають труднощі щодо складання наказів "Про облікову політику військової частини" та "Про організацію бухгалтерського обліку військової частини на відповідний рік" як елемента управління установою. Чина нормативно-правова база не дає повноцінних роз'яснень та методичних рекомендацій, щодо формування облікової політики. Крім того, постійні зміни в законодавстві, призводять до неоднозначності і невизначеності по багатьох питаннях. Військові частини формують облікову політику виходячи практично з того, як вони розуміють. Внаслідок цього виникає багато помилок і суперечностей, що впливає на ефективність системи бухгалтерського обліку, а відповідно і прийняття управлінських рішень.

Аналізуючи можна сказати, що облікова політика є важливою складовою без якої не можливе ведення фінансового господарства у військовій частині.

Перехід до нової системи бухгалтерського обліку супроводжується подоланням спірних проблем від яких залежить ефективність прийняття управлінських рішень і виконання поставлених завдань.

Остапенко О.П. (ВІКНУ)

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇХ РЕФОРМУВАННЯ

Проведення антитерористичної операції в Україні, на перший погляд, є не найкращим часом для запровадження якихось грандіозних змін чи реформ у вітчизняному війську, оскільки ці заходи потребують численних фінансових, матеріальних та людських ресурсів. Однак, в той же час, без цих змін неможливий розвиток війська, викорінення зловживань та неефективного

використання державних ресурсів, спрямованих на підкріплення обороноздатності держави.

Одним з видів таких змін є запровадження нових підходів до поняття ризиків як фінансового так і нефінансового характеру у Збройних Силах України та ефективного управління ними, яким довгий час не приділялась увага ні з боку керівництва Міністерства оборони та Генерального штабу так і з боку держави в цілому.

Проблема ідентифікації ризиків та визначення напрямків їх управління на даному етапі розвитку Збройних Сил стало причиною низки негативних факторів як фінансового так і нефінансового характеру, які вимагають моніторингу та оперативного втручання.

На сьогодні керівництвом Міністерства оборони України проводиться робота щодо ідентифікації ризиків в найбільш проблемних сферах життєдіяльності відомства, які і формують напрямки по їх управлінню. Серед них виділено наступні:

- централізовані та децентралізовані закупівлі;
- науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- будівництво і придбання житла, інші будівельні роботи;
- використання, оренда і відчуження нерухомого військового майна та земель оборони, квартирно-експлуатаційне забезпечення;
- всебічне забезпечення проведення АТО;
- тилове забезпечення;
- грошове забезпечення та інші виплати;
- діяльність державних підприємств;
- інші ризики.

Всі ці напрями включають найбільш характерні ризики здебільшого фінансового характеру, що потребують першочергового попередження. Найрозповсюдженими з них є:

- несвоєчасне використання бюджетних коштів;
- утворення простроченої дебіторської заборгованості ;
- утворення небюджетної кредиторської заборгованості;
- зайві витрати бюджетних коштів внаслідок завищення потреби в бюджетних коштах або відсутності достовірних даних про потреби та наявні запаси;
- зайві витрати внаслідок закупівлі товарно-матеріальних цінностей по завищеній ціні;
- недофінансування конкретних напрямків (програм), внаслідок чого фіксується їх невиконання тощо.

За таких умов розробка та удосконалення механізму управління ризиками у Збройних Силах України з використанням світових методик та методик країн НАТО потребує подальших досліджень та впровадження в практичне застосування.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ПОСТАЧАННЯ ТОВАРІВ, РОБІТ І ПОСЛУГ В МІНІСТЕРСТВІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Основою забезпечення функціонування військової частини, як і Міністерства оборони України в цілому, є централізоване постачання товарів, робіт та послуг, особливості ведення бухгалтерського обліку якого розкрито в Наказі Міністра оборони України №757 від 31.12.2016 року.

Усі матеріальні цінності, що оплачуються в централізованому порядку в Міністерстві оборони України, підлягають оприбуткуванню за бухгалтерським обліком в центральних службах забезпечення, відокремлених підрозділах зберігання та військових частинах-користувачах.

Централізоване забезпечення повинно бути основою для забезпечення функціонування всіх підрозділів Міністерства оборони України. Адже, основними завданнями служб тилу та підпорядкованих частин є всебічне і безперервне забезпечення бойової підготовки та мобілізаційної готовності військових частин і з'єднань, створення умов для швидкого переходу їх із мирного на воєнний стан. Але, на жаль, військові частини змушені самотійно проводити закупівлю необхідних матеріальних ресурсів, а інформація про централізоване постачання потребує підтверджень у великій кількості структурних підрозділів в Міністерстві оборони України, що ускладнює роботу фінансових органів.

На нашу думку, для зниження виконання військовими частинами невластивих їм функцій та з метою досягнення прозорості закупівлі і встановлення однієї мінімальної ціни для всіх підпорядкованих підрозділів, матеріальні ресурси повинні закуповуватись на рівні Міністерства оборони. Це підвищить ефективність виконання поставлених перед Збройними Силами України завдань щодо оборони держави, надасть змогу службам військових частин виконувати їхні функції, а не проводити моніторинги та визначати найактуальніші цінові пропозиції. Також досить серйозним важелем в даній ситуації є брак часу, адже тендерні закупівлі можуть проводитись декілька місяців.

Для виконання замовлень з закупівлі необхідних матеріальних ресурсів необхідно створити спеціальний підрозділ в Міністерстві оборони, який буде займатися обробкою наданих підпорядкованими підрозділами заявок та плануванням в цілому. Буде проводити моніторинг цін, визначення переможців торгів, укладення з ними договорів. В даній службі вже буде перелік потенційних постачальників, з якими є можливість працювати за актуальними цінами, які будуть задовольняти потреби, але при цьому відповідати можливостям бюджету.

Дані підрозділи можуть бути створені на рівні структурних підрозділів, які визначені відповідальними за формування і виконання бюджетних програм, з врахуванням специфіки функціонування кожної військової частини. Тобто,

забезпечення будь-якими матеріальними ресурсами буде проводитись централізовано. Це також полегшує проведення контролю даного питання. Адже, механізм отримання та зберігання цих ресурсів залишиться таким самим. Тобто, військова частина за нарядами отримує їх в відокремлених підрозділах зберігання, а відповідну службу інформує про оприбуткування повідомленням-підтвердженням.

Отже, актуальним залишається питання переведення військових частин на повне централізоване забезпечення, що призведе до зменшення невластивих їм функцій та збереження часу, якого в складній ситуації в країні і так обмаль.

Турченко О.В. (КНЕУ ім. Вадима Гетьмана)

ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Відправною точкою діяльності будь-якого підприємства повинні бути потреби його споживачів. Це визначається як ринкова орієнтація, що значить пристосування кадрових, фінансових й матеріальних ресурсів компанії до потреб споживачів. У багатьох компаніях є спеціальний відділ маркетингу, який займається ринковою орієнтацією.

Маркетингова діяльність підприємства це свого роду творча управлінська діяльність, завдання якої полягає у розвитку ринку товарів, послуг та робочої сили, шляхом оцінки потреб споживачів, а також у проведенні практичних заходів для задоволення цих потреб. За допомогою цієї діяльності координуються можливості виробництва та розподіл товарів та послуг. Більш того, визначається, які кроки необхідно зробити, щоб продати товар або послугу кінцевому споживачеві та отримати прибуток.

На сьогодні жодне підприємство в системі ринкових відносин не може нормально функціонувати без маркетингової служби на підприємстві. Тобто корисність маркетингу з кожним днем все зростає. Це відбувається тому, що потреби людей, як відомо, безмежні, а ресурси підприємства обмежені. Кожен суб'єкт має свої потреби, задовольнити які не завжди вдається якісно. До кожного споживача необхідний індивідуальний підхід.

Організація маркетингової діяльності на підприємстві є складним завданням, тому що потрібно пов'язати між собою в динамічній рівновазі внутрішні ресурси компанії та вимоги зовнішнього середовища.

Наразі рішення проблеми оцінки ефективності роботи відділу маркетингу на підприємствах різних форм власності є досить актуальною тому, що на персонал відділів покладена велика соціальна і фінансова відповідальність перед усім колективом організації. Неефективна робота відділу маркетингу будь-якого підприємства веде до зниження його конкурентоспроможності та в кінцевому підсумку до припинення існування. Причинами виникнення подібної ситуації можуть бути: неправильна оцінка впливу факторів маркетингового

середовища на діяльність організації, непродумана політика просування та ціноутворення тощо.

к.е.н. Ульянов К.Є. (НАОУ)

ПРОТЕКЦІОНІЗМ ЯК ФАКТОР МОНОПОЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНІХ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Прихильники глобалізації спираються на доктрину неолібералізму, який полягає, передусім, у повному запереченні протекціонізму. Вони вбачають у політиці протекціонізму основний бар'єр для формування та розвитку ефективної конкуренції на національних ринках, а відтак – основну причину неефективності економіки. Виходячи з цього, необхідним вважається забезпечення повної відкритості національних ринків і орієнтація виробників на експорт. Особливо ця вимога є категоричною для країн, що розвиваються. Ця ідея обґрунтовується, по-перше, потребами наднаціонального глобального поширення передових технологій і, по-друге, принциповою неспроможністю урядів регулювати дії величезних національних і транснаціональних корпорацій.

У цьому зв'язку сформувалася тенденція – запровадження обмежень для урядів держав щодо надання ними пільг національним компаніям. Цей напрям загалом нехарактерний для антимонопольних органів і швидко поширився передусім у Європейському Союзі. Таку політику можна вважати обґрунтованою коли з центральним органом починається торгівля "за інвестиції" між окремими юрисдикціями, яка перетворюється в політику "розори сусіда".

Підкреслимо, що політика протекціонізму засуджувалася ще класиком Дж.С.Міллем. На його думку, політика протекціонізму перешкоджає розвитку конкуренції на ринку, тому "суспільним принципом має стати "laissez faire" і кожний відступ від нього, не продиктований міркуванням якого-небудь вищого блага, є явним злом".

Рекомендації міжнародних організацій зводяться до необхідності запровадження в Україні ефективної системи контролю за наданням державної допомоги, яка може негативно вплинути на конкуренцію; удосконалення правил контролю за економічною концентрацією; створення системи незалежних регуляторів у сфері природних монополій; посилення слідчих повноважень Антимонопольного комітету України.

У цілому, слід зазначити, що взаємодія з міжнародними організаціями дозволила б використовувати досвід у сфері реалізації конкурентної політики та реформування галузей природних монополій, удосконалювати українське законодавство та регулювання відповідно до міжнародних норм. На нашу думку, у найближчій перспективі роботу в цьому напрямку потрібно продовжувати.

Насамкінець зазначимо, що жорстка і динамічна конкурентна боротьба на глобалізованих ринках з високим ступенем представництва різних суб'єктів потребує від вітчизняних компаній і нашої держави в цілому досконалого знання правил цієї гри, а відтак розробки ефективної конкурентної політики, здатної забезпечити високу конкурентоспроможність вітчизняних компаній на світовому ринку і розвиток ефективної конкуренції всередині країни.

Цюкало Л.В. (ВІКНУ)

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Основними питаннями у сфері соціального забезпечення військовослужбовців є якість соціальних гарантій та їх доступність для військовослужбовців. Питання соціального забезпечення військовослужбовців, отримання ними пільг і різного роду гарантій від держави є досить актуальними на сьогоднішній день і, відповідно, потребує дослідження та подальшого вивчення.

Законодавчою базою, що регламентує питання соціального захисту військовослужбовців, є закони України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ". Крім того, на військовослужбовців поширюється дія й інших законів України, а саме: "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"; "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи"; "Про державну допомогу сім'ям і дітям"; "Про зайнятість населення".

Соціальний захист військовослужбовців – одна із функцій держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Слід зазначити, що на сьогоднішній час відбулося багато позитивних змін напряму соціального захисту військовослужбовців, призваних на військову службу за призовом під час мобілізації в особливий період, а саме:

встановлена одноразова грошова допомога військовослужбовцям, які призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, у разі їх прийняття на військову службу за контрактом від восьми до десяти мінімальних заробітних плат;

діє виплата грошового забезпечення як для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, тобто на цих військовослужбовців поширюються пільги, передбачені законами України "Про військовий обов'язок і військову службу", "Про соціальний і правовий статус військовослужбовців і членів їх сімей", Кодексом законів про працю та іншими нормативно-правовими актами;

надається одноразова грошова допомога у разі звільнення військовослужбовців, призваних на військову службу у зв'язку з мобілізацією;

встановлена виплата винагороди за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції (зі змінами на сьогодні сума становить 6000 грн., або 2400 грн.).

Соціальний захист учасників АТО, крім того, охоплює також питання, пов'язані з трудовою діяльністю. За працівниками, призваними на військову службу під час мобілізації, зберігаються (на особливий період, але не більше одного року) місце роботи, посада й компенсується середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, в яких вони працювали на час призову незалежно від підпорядкування та форми власності. Громадян, призваних під час мобілізації, звільнено від штрафних санкцій за фінансовими, податковими зобов'язаннями (не нараховуються відсотки за користування кредитом).

Поряд з позитивними змінами у цьому напрямку все ж таки існує ряд недоопрацювань, а саме:

Відсутній ефективний механізм вирішення житлово-побутових питань військовослужбовців-учасників АТО;

недосконалий і однозначно не визначений процес отримання існуючої системи пільг та компенсацій для учасників АТО та членів їхніх сімей;

складний процес забезпечення санаторно-курортним лікуванням як основної складової системи психологічної та фізіологічної реабілітації.

Як висновок необхідно сказати, що держава повинна піклуватися про якісний стан соціального захисту військовослужбовців, про реальну можливість отримання військовослужбовцями всіх складових соціального захисту передбачених чинним законодавством. Крім того, головним обов'язком є – забезпечення доступності і прозорості таких процедур.

Черниш Т.В. (ВІКНУ)

Бухер О.А. (ВІКНУ)

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність даної теми полягає в тому, що сучасні умови господарювання військових частин на етапі розбудови та реформування Збройних Сил України, в період проведення Антитерористичної операції на сході країни, а також в умовах, коли анексовано Автономну Республіку Крим, вимагають нових підходів до організації ведення бухгалтерського обліку даних

заборгованостей, що виникають в процесі господарської діяльності.

Відповідно до даних Департаменту фінансів МОУ, протягом 2015 року загальна сума дебіторської заборгованості збільшилася на 1 753,5 млн. грн. (86%) і на 01.01.2016 становила 3 781,5 млн. грн.. Зростання заборгованості відбулося переважно за централізованими розрахунками внаслідок здійснення у 2015 році авансування закупівлі, модернізації і ремонту озброєння та військової техніки в дозволених законодавством випадках. Проте, основним проблемним питанням у військах залишається наявність простроченої дебіторської заборгованості, яка на 1 січня 2016 року становить 73,6 млн. грн.

Схожа ситуація щодо постановки проблем виникає і при аналізі загальної суми кредиторської заборгованості, яка, в порівнянні з початком 2015 року, зменшилася на 47,0 млн. грн. і на 1 січня 2016 року становила 11,4 млн. грн..

Зазначена кредиторська заборгованість фінансовим ресурсом забезпечена і була погашена за рахунок асигнувань минулого бюджетного року.

Аналізуючи вище приведений статистичний матеріал, можна виділити наступні проблемні питання в бухгалтерському обліку цих заборгованостей:

- 1) неефективне ведення претензійно-позовної роботи та відсутність системної організації захисту інтересів Збройних Сил України під час розгляду справ у судах і виконанні судових рішень;
- 2) несвоєчасна оплата управліннями праці в регіонах по наданих пільгам військовослужбовцям згідно законодавства за актами звільнення;
- 3) недотримання графіку документообігу, оскільки військова частина відірвана від місця постійної дислокації та базування бухгалтерії.

Шляхи вирішення даних проблем є:

- 1) зазначення в посадових інструкціях відповідних обов'язків щодо проведення претензійно-позовної роботи, здійснення контролю та відповідальності;
- 2) встановлення відповідальності за невчасно оплачені пільги за актами звільнення та створення спрощеної системи бухгалтерського обліку для воєнного стану;
- 3) встановлення матеріального порогу для проведення додаткової верифікацій відповідного контрагента, що вступає у дані економічні відносини із військовою частиною та перевірка його аудиторами.

Отже, економічна та політична ситуація в державі потребує прийняття невідкладних заходів щодо підвищення ефективності і результативності використання фінансових ресурсів, виділених на національну оборону. Одним із напрямів цієї діяльності є практичне вдосконалення системи бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, враховуючи нові явища і процеси, що виникли в сучасних умовах.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ У ПРОГНОЗУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ОБОРОНУ УКРАЇНИ

Пріоритетом бюджетної політики держави є забезпечення середньострокової та довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи, тому виключно комплексний підхід до вирішення питань бюджетного планування може в кінцевому плані забезпечити цілісність й стабільність такої системи, а отже її результативність.

Змінами внесеними до Бюджетного кодексу України (щодо запровадження середньострокового бюджетного планування) Міністерство фінансів України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади, у тому числі і Міністерством оборони України має розробити та до 1 червня 2017 року подати на розгляд до Кабінету Міністрів України уточнений прогноз Державного бюджету України на 2018 і 2019 роки.

Відповідно до бюджетного запиту Міністерства оборони України на 2017-2019 роки (форма 2017-1) метою діяльності (місією) Міністерства оборони України є набуття та підтримання Збройними Силами України необхідного рівня бойової готовності і здатності до виконання завдань оборони держави (оборонних спроможностей), ефективного реагування на виникаючі воєнні загрози, підвищення рівня оперативної сумісності Збройних Сил України з підрозділами збройних сил держав - членів НАТО та ЄС до виконання спільних завдань в міжнародних операціях із підтримання до виконання спільних завдань в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки, визначених у Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України, Концепції розвитку сектору безпеки України та Стратегічному оборонному бюлетені України.

За результатами наради в РНБОУ 26.07.2016 граничні обсяги видатків та надання кредитів державного бюджету на 2017 рік на оборону враховані на рівні показників Державного бюджету України на 2016 рік (зі змінами) із урахуванням капітальних видатків. Обсяги додаткових видатків на оборону у межах 3 % ВВП резервуються і розподіляються Міністерством фінансів України з урахуванням наданих РНБОУ пропозицій до проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2017 рік" по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України.

Бюджетний запит Міністерства оборони України на 2017-2019 роки складено відповідно до стратегічних та оперативних цілей визначених Стратегічним оборонним бюлетенем України. Крім того відповідно до розподілу граничного обсягу видатків загального фонду державного бюджету на 2017 рік та індикативних прогнозних показників на 2018 і 2019 роки за бюджетними програмами на потреби оборони передбачено 61,7 млрд. грн. на 2017 рік та по 51,1 млрд. грн. у 2018 та 2019 роках відповідно.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ

9 липня 2003 року Верховна Рада України прийняла Закон "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Закон повинен був зрушити з патової ситуації "пенсійне питання".

Актуальність дослідження полягає у тому, що на сьогодні пенсійна система України дуже нестабільна та потребує вдосконалення.

Метою дослідження є аналіз існуючого механізму пенсійної реформи та пошук шляхів щодо його вдосконалення.

В 2004 році розпочато впровадження пенсійної реформи, сутність якої полягає в переході до трирівневої пенсійної системи.

Здійснення пенсійної реформи дало б змогу подолати бідність серед людей похилого віку, які все життя добросовісно працювали і створювали національне багатство.

Отже, під час проведення дослідження було виявлено такі проблемні питання:

1) З трирівневої пенсійної системи в Україні на сьогодні працює тільки перший рівень.

2) Вікова позначка, якої повинні досягти громадяни України, щоб піти на пенсію підвищена. Велика кількість людей просто не доживає до неї.

3) Дефіцит Пенсійного фонду України, через що неможливо впроваджувати інші рівні пенсійної системи.

В свою чергу, можливі наступні шляхи вирішення вищезазначених проблемних питань:

1) Подолання дефіциту Пенсійного фонду, для чого запровадити непопулярне повернення утримання єдиного соціального внеску із заробітної плати та прирівняних виплат та підвищити розмір єдиного соціального внеску (ЄСВ), адже зниження його розміру і скасування утримання із заробітної плати у 2016 році жодного економічного ефекту не створили.

2) Збалансувати пенсійний вік та страховий стаж, який дає право виходу на пенсію, з урахуванням досвіду сусідніх європейських країн та тривалості життя в Україні.

3) Створити нормативно-правове підґрунтя пенсійної реформи на засадах довготривалої стабільності та недопущення погіршення соціальних гарантій для осіб, що набули право на пенсію, незалежно від часу набуття такого права.

4) Після досягнення бездефіцитності Пенсійного фонду України ввести в дію накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що в свою чергу буде сприяти загальному економічному

зростанню країни та підвищенню рівня соціального забезпечення громадян України.

Отже, на практиці Закон не привів до реальної реформи, не розв'язав проблему постійного дефіциту Пенсійного фонду, не забезпечив упровадження державної накопичувальної системи пенсійного забезпечення і не зміг гарантувати гідний рівень пенсійного забезпечення для своїх громадян.

Шатов О.В. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ, УСТАНОВАХ І ОРГАНІЗАЦІЯХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Допомога, яка надається фізичними та юридичними особами військовим частинам Збройних Сил України, на сьогоднішній день є важливою складовою в підтримці та підвищенні бойової та мобілізаційної готовності військ.

Метою статті є виявлення проблемних питань щодо отримання, обліку та використання благодійної допомоги військовими частинами Збройних Сил України.

У зв'язку з бойовими діями на сході країни та отриманням Збройними Силами України великої кількості благодійної допомоги від громадян з початку 2014 року перед командуванням ЗСУ виникло питання щодо швидкого та чіткого її обліку. Це стало причиною змін в ряді нормативних документів, що стосувалися безпосередньо благодійної допомоги.

Пожертви фізичних та юридичних осіб можуть бути у вигляді безоплатної передачі у власність військових частин та установ Збройних Сил України як коштів, так і матеріальних цінностей, активів, безоплатному виконанні робіт та наданні послуг. Благодійні кошти та майно з моменту їх отримання військовими частинами та установами Збройних Сил України набувають статусу бюджетних та використовуються на організацію основної діяльності бюджетних установ.

Незважаючи на це під час практичної діяльності у військах виникло багато питань з приводу обліку та використання майна, отриманого як благодійна допомога.

Актуальним питанням залишається постановка на облік благодійної допомоги у вигляді натурального майна, це довгострокова та трудомістка робота. Враховуючи складні обставини в нашій країні, посадові особи інколи не встигають отримати кошторисні призначення на майно, яке вже витрачено за призначенням під час бойових дій.

На даний час недостатньо врегульований порядок організації фінансового забезпечення військових частин, які не ведуть самостійного фінансового господарства. За таких умов, коли військова частина, яка не є розпорядником бюджетних коштів, а прикріплена одночасно на забезпечення за різними його

напрямами(фінансового, матеріального та технічного) до декількох інших військових частин, виникає проблема в організації документообігу, забезпеченні повноти оприбуткування матеріальних цінностей, отриманих у вигляді благодійних допомоги

Великою проблемою є також те, що посадові особи намагаються скористатися недосконалістю нормативної бази регулювання надходження і витрачання благодійної допомоги, і використати її задля власної користі. Проте, досить часто такі випадки фіксуються органами перевірки і винні особи несуть покарання відповідно до закону. Однак часто такі випадки не виявляються і благодійна допомога проходить повз військові частини.

Підводячи підсумки варто наголосити на необхідності дослідження цього питання і в майбутньому задля вирішення практичних питань у військах, оскільки гуманітарна допомога на сьогоднішній день стала невід'ємною частиною фінансування Збройних Сил України.

Щербина І.М. (ВІКНУ)

НОВАЦІЇ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

З метою реалізації комплексу заходів із оборонної реформи з визначенням шляхів її впровадження на засадах і принципах, якими керуються держави – члени НАТО, у 2017 змінилися підходи до фінансового планування потреби у коштах Міністерства оборони України (далі – МОУ), що базується на:

- 1) тенденції до створення єдиного сектору безпеки і оборони, що призведе до інтеграції системи планування із системою державного прогнозування та стратегічного планування;
- 2) тісному взаємозв'язку оборонного та бюджетного планування у МОУ;
- 3) впровадженні принципів коротко-, середньо- та довгострокового планування;
- 4) меті, завданнях, стратегічних та оперативних цілях програм.

Особливо слід звернути увагу на 2 останніх пункти, ідея яких практично реалізується у такому плановому документі, як «Бюджетний запит МОУ на 2017 – 2019 рр.».

Загалом, фінансове планування в оборонному відомстві базується на основі організації і виконання заходів з оборонного планування на підставі Закону України «Про організацію оборонного планування», Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України, Стратегічного оборонного бюлетеня України та прогнозних показників видатків Держбюджету України, а також внутрішньовідомчого документа – Положення про середньострокове та короткострокове оборонне планування в МОУ і Збройних Силах України(далі – ЗСУ), затверджене наказом МОУ від 17 листопада 2016 року № 610.

Система оборонного планування повинна забезпечувати чіткий розподіл відповідальності органів державного управління щодо функцій планування в рамках визначених повноважень, а також впровадження сучасних методів, що використовуються НАТО для посилення власних оборонних спроможностей: принцип всебічного підходу до оборони (Comprehensive Approach for Defence), методів планування на основі спроможностей (Capabilities Based Planning), здійснення цілеспрямованої підготовки до виконання завдань за призначенням (Mission Oriented Training), матеріально-технічного забезпечення потреб оборони держави.

По факту, у ЗСУ запроваджується добре апробована у країнах НАТО система оборонного планування, програмування, розроблення та виконання бюджету (ППБВ), яка отримала найповніший розвиток в США. У загальному вигляді її структура складається з «блоків», розташованих послідовно в трьох основних вимірах: 1) «Основні програми збройних сил» (розташовано 11 блоків, які відображають потреби та цілі Міністерства оборони; 2) «Статті бюджетних заявок Міністерства оборони згідно з бюджетною класифікацією Президентського бюджету і Конгресу США, (це спрощує розгляд цих заявок і прийняття бюджету) 3) «Компоненти Міністерства оборони – (сили та відомства).

На нашу думку, остаточний етап імплементації нової системи фінансового планування – на рівні військової частини ЗСУ – необхідно здійснювати шляхом приведення у відповідність до оновленої філософії планування потреби в коштах на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу, яка базуватиметься на принципах і реалізуватиметься у термінах, зазначених у нормативно-правових актах з даного напрямку на рівні держави та МОУ.

Секція 5

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

*Вигівська О.В. (ЖІКіМ НАКККіМ)
Карпуть В. (ЖІКіМ НАКККіМ)*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ КРАЇНИ

В умовах сьогодення національна культура стає тим визначальним фактором, який конче необхідний для майбутнього країни. За межами культури неможливо забезпечити розвиток суспільства, його здатність до громадянської єдності, до визначення і досягнення загальних цілей. Так само як неможливе утвердження загальнонаціональної ідеології, без формування моральної, відповідальної, самостійно мислячої, творчої особистості. Саме національна культура є інструментом передачі новим поколінням моральних та етичних цінностей, що складають основу національної самобутності. Знання власної культури та участь в культурній діяльності закладає в людині базові моральні орієнтири: повагу до історії та традицій, духовних основ народів. Вона дозволяє розкрити таланти, обдарування та здібності кожної людини, що робить вивчення культурних тенденцій виключно актуальним.

Сьогодні спостерігається занепад в основних сферах української культури, що зумовлює необхідність оцінки сучасного стану культурних тенденцій та розробки відповідної культурної політики, адекватної до вимог сучасності. При цьому потрібно забезпечити створення умов для розкриття творчого потенціалу кожної особистості, формування єдиного національного культурного простору як основи суспільної консолідації, ефективного використання в інтересах суспільства творчого потенціалу українських митців, збереження національної історико-культурної спадщини.

В умовах нестабільності процесів становлення демократичної держави та громадянського суспільства в Україні національна культура повинна відігравати роль ключового фактора в процесі суспільного розвитку.

Загальна культурна політика, яка формується і здійснюється на основі співпраці трьох секторів суспільства – приватного, державного та громадянського, дасть змогу уникнути деструктивних впливів та забезпечить збереження і подальший розвиток національної української культури, сприяючи створенню нових, більш демократичних стандартів культурного життя.

Гаєвський Р.С. (ЖВІ)

ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Проблема інформування населення гостро стоїть в наш час. Протидія інформаційним повідомленням противника, вчасне оповіщення населення, та інше, все це є важливим в наш час. Люди повинні бачити інформацію не лише на спеціалізованих сайтах, що висвітлюють новини, або ж чути від інших людей. Більшість людей в наш час користуються соціальними мережами, для

спілкування, обміном інформації, або у інших своїх цілях. Отже потрібно повідомляти інформації людям не посилаючись на якесь джерело, наприклад на сайт, а потрібно надавати їм інформацію в середовищі їх перебування. Тому використання соціальних мереж як середовища розповсюдження інформації є нагальним.

Соціальна мережа "Вконтакті" — є найбільш популярною соціальною мережею серед таких країн як Україна, Росія, Білорусія. Вона охоплює майже весь ареал населення в цих країнах. Тому вона може використовуватись як середовище ведення інформаційних операцій. З метою розповсюдження інформації в цій соціальній мережі є необхідність створення програмного модуля розповсюдження інформації. Що на дасть змогу використовувати різні канали розповсюдження, буде автоматизованим, зменшить час на розповсюдження інформації власноруч, та буде мати найбільшу ефективність з точки зору розповсюдження інформації.

Для вирішення цієї проблеми і був розроблений програмний модуль, що автоматизує розповсюдження інформації в соціальній мережі "Вконтакті". Його можливості можуть використовуватись як і при проведенні інформаційних операцій, так і агітуванні населення наприклад на вступ до ВВНЗ, або ж на військову службу за контрактом.

Модуль надає змогу розповсюджувати інформації особистими повідомленнями, повідомленнями на стіну користувача, а також надсилати інформації спільнотам. Даний модуль надає змогу виконувати розповсюдження по всіх цим каналам розповсюдження одночасно.

Горпинич Г.І. (АПСВТ)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Новітні інформаційні технології, сучасні інформаційні й психологічні форми та способи впливу на особистість і суспільство все більше й більше знаходять своє застосування не тільки в період підготовки й в ході бойових дій (операцій), а й стають невід'ємною частиною повсякденного життя.

Будь яка особистість, піддається різного роду маніпулятивним впливам на її свідомість, інформаційним за своєю природою, результати яких можуть прямо загрожувати її фізичному чи психічному здоров'ю. Саме такі впливи часто протягом багатьох років формують морально-психологічну атмосферу в окремих прошарках суспільства, підживлюють кримінальне середовище й сприяють зростанню психічних захворювань у суспільстві.

Однією з характерних тенденцій, яка склалася в сучасних умовах, не тільки в Україні, а й у світі, - це випереджальний розвиток форм, способів, технологій і методик впливу на свідомість (підсвідомість), психологію й психічний стан людини в порівнянні з організацією протидії негативним, деструктивним психологічним впливам, інформаційно-психологічним захистом особистості й суспільства в цілому. Йдеться про можливі деформації системи масового

інформування й поширення дезінформації, які ведуть до потенційних порушень суспільної стабільності, про завдання шкоди здоров'ю і життю громадян унаслідок пропаганди чи агітації, що збуджують соціальну, расову, національну чи релігійну ненависть і ворожнечу, про діяльність тоталітарних сект, що пропагують насильство й жорстокість. Ці впливи, усвідомлені чи неусвідомлені, як показує життя, можуть призводити й призводять до серйозних порушень психічного й фізичного здоров'я, розмивання природних і культурно-заданих норм поведінки, до зростання ризикованих соціальних й особистісних ситуацій.

Коли говорять про інформаційно-психологічний вплив як загрозу, природно, що мають на увазі негативні наслідки його реалізації. Негативні наслідки можуть проявлятися у двох аспектах: перший - у відношенні особистості до держави і другий - руйнуванні цілісності самої особистості.

Небезпечні впливи інформаційного простору на індивідуальну свідомість можуть призвести до двох видів взаємозалежних змін.

По-перше, це зміни психіки, психічного здоров'я людини. Оскільки в разі інформаційних впливів важко говорити про межі норми і патології, показником змін може бути втрата адекватності відображення світу у свідомості й своєму ставленні до світу. Можна говорити про деградацію особистості, якщо форми відображення дійсності спрощуються, реакції грубішають і здійснюється перехід від вищих потреб (у самоактуалізації, соціальному визнанні) до нижчих (фізіологічних, побутових).

По-друге, це зрушення в цінностях, життєвих позиціях, орієнтирах, світогляді особистості. Такі зміни спричиняють антисоціальні вчинки й становлять небезпеку вже для всього суспільства і держави.

Особливість інформаційно-психологічних впливів на індивідуальну свідомість полягає в тому, що вони, як загрози, можуть не помічатися й не усвідомлюватися самою людиною.

Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому попереджається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

В умовах розширення інформатизації суспільства, коли інформація стає товаром і ресурсом розвитку, та нарощування політичної, економічної, воєнної та духовної потужності держави, коли інформаційна сфера безпеки все більше й більше виступає системоутворючим чинником усієї багаторівневої системи забезпечення безпеки особи, суспільства і держави, визначення пріоритетних напрямів суспільної та державної діяльності стосовно забезпечення інформаційної безпеки стає найважливішим теоретичним і практичним завданням.

Інформація – це відомості про осіб, предмети, технології, засоби, ресурси, події та явища, що відбуваються в усіх сферах діяльності держави,

життя суспільства й в довкіллі, незалежно від форми їх надання; відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб. Особистість постійно перебуває під впливом інформації, що поширюється в просторі цілеспрямовано або довільно.

Розглядаючи вплив інформаційного простору на особистість, слід враховувати, що він здійснюється також і на суспільство та державу, а через них - опосередковано на кожного індивідуума. Цей вплив може носити конструктивний (безпечний) і деструктивний (небезпечний) характер.

Одне із головних завдань сучасної держави – гарантування інформаційної безпеки особистості, яка характеризується захищеністю її психіки і свідомості від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання, дезінформування, спонування до самогубства, образ тощо.

Інформаційно-психологічна безпека особистості - це стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що приводить до неадекватного сприйняття нею дійсності.

Джерелами загроз інформаційного впливу є розбіжності (суперечності) відповідних інтересів, системи цінностей, цілей між особистістю та суспільством, державою або наявністю в однієї зі сторін стосовно іншої домагань, претензій або інших спонукувань до конфлікту. Найбільш небезпечним джерелом загроз цим інтересам вважається суттєве розширення можливостей маніпулювання свідомістю людини за рахунок створення навколо неї індивідуального віртуального інформаційного простору, а також можливість використання технологій впливу на її психічну діяльність.

Горпинич Л.І. (УДФСУ)

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК НОВІТНІЙ ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

З появою та розвитком всесвітньої мережі Інтернет з'явився і новий вид злочинності – кіберзлочинність, який з кожним роком набирає свої оберти і несе за собою серйозні, а часом, незворотні наслідки. Особлива увага приділяється кіберзлочинності, оскільки величезний технічний потенціал і безмежні можливості Інтернету все частіше в сучасних умовах можуть бути використанні в злочинних цілях. Дії кіберзлочинців стають все більш майстерними, що становить реальну проблему для суспільства.

На сучасному етапі розвитку суспільних, економічних та культурних відносин в Україні ціла низка питань у сфері протидії кіберзлочинності потребує особливої уваги. Данні злочини стають більш складними в їх розкритті, зростає рівень їх антисоціальної спрямованості. Такі злочини завдають шкоди не тільки економіці нашої держави, а й державному ладу.

Експертами Управління ООН з наркотиків і злочинності також зазначається, що визначення "кіберзлочинності" головним чином залежать від того, з якою метою цей термін буде використовуватися. Основу

кіберзлочинності становлять обмежене число діянь, спрямованих проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних або систем. Однак, якщо цим не обмежуватися, то щодо діянь, що передбачають використання комп'ютера в цілях отримання особистого або фінансового прибутку або заподіяння особистої або фінансової шкоди, включаючи форми злочинів, пов'язаних з використанням персональних даних, і діяння, пов'язані з інформацією, яка зберігається в комп'ютері (всі вони входять в більш широке поняття "кіберзлочинність"), досить проблематично знайти всеосяжне юридичне визначення.

Коли людина є головною мішенню кіберзлочинності, комп'ютер можна розглядати як інструмент за діяння злочину, а не кінцеву мету. Ці злочини вчиняються підготовленою групою злочинців. На відміну від злочинів з використанням комп'ютера як інструмент, ці злочини вимагають технічних знань злочинців.

Слід зазначити, що Будапештська Конвенція, як основоположний документ у сфері боротьби з кіберзлочинністю, надає умовну класифікацію кіберзлочинів, що поділяються на наступні категорії:

1) правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності 9 комп'ютерних даних і систем (так звані "CІА-злочини"), зокрема: незаконний доступ, наприклад, шляхом злому, обману і іншими засобами; нелегальне перехоплення комп'ютерних даних; втручання у дані, включаючи навмисне пошкодження, знищення, погіршення, зміну або приховування комп'ютерної інформації без права на це; втручання у систему, включаючи навмисне створення серйозних перешкод функціонуванню комп'ютерної системи, наприклад, шляхом розподілених атак на ключову інформаційну інфраструктуру; зловживання пристроями, тобто виготовлення, продаж, придбання для використання, розповсюдження пристроїв, комп'ютерних програм, комп'ютерних паролів або кодів доступу з метою здійснення "CІА-злочинів";

2) правопорушення, пов'язані з комп'ютерами, включаючи підробку і шахрайство, здійснені з використанням комп'ютерів;

3) правопорушення, пов'язані зі змістом інформації, зокрема дитяча порнографія, расизм та ксенофобія;

4) правопорушення, пов'язані з порушенням авторських і суміжних прав, наприклад незаконне відтворення і використання комп'ютерних програм, аудіо/відео і інших видів цифрової продукції, а також баз даних і книг.

Ряд громадських організацій підписали спільний протест проти прийняття вищезгаданої Конвенції. До них відносяться Internet Society, організація Electronic Frontier Foundation (США), Cyber-Rights&Cyber-Liberties (Великобританія), Kriptopolis (Іспанія) та інші. Автори даного протесту оскаржують положень, що вимагають від інтернет-провайдерів вести облік діяльності своїх клієнтів. У вступі автори бачать "безглузде тягар, яке заохочує спостереження особистих повідомлень" через примус провайдерів контролювати потік інформації власних клієнтів. У зверненні також зазначено, що положення про надання державним органам ключів шифрування може бути

основою для спостереження за особистими даними користувачів, що суперечить статті 6 Європейської конвенції про права людини.

Ми повинні стати активними в наших зусиллях по боротьбі зі злочинністю, представлену цим новим викликом. Кіберпростір і операції кіберпростору є важливими для сучасного суспільства, але безпека наших особистих даних, які є в Інтернеті, також важлива. На даному етапі розвитку кіберпростору, ми повинні запитати себе: наскільки важлива особиста свобода в Інтернеті для нас, і наскільки це важливо для інших?

*к.і.н., доц. Жарков Я.М. (ВІКНУ)
Семенов А.І. (ВІКНУ)*

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Інформаційний простір України піддається масованому інформаційно-психологічному тиску російських ЗМІ, тональність яких змінюється в залежності від ситуації. Головною метою Росії, яка має власні геополітичні інтереси у цьому регіоні, є запобігти євроатлантичній інтеграції України, залишити її під своїм впливом. Україна стала важливим геостратегічним плацдармом у протистоянні Заходу та РФ. США, які мають власні інтереси у Європі, також претендують на роль регіонального та світового лідера.

Анексії Криму і АТО на сході України передувала тривала підготовка РФ. Аналіз змісту інформації, поширюваної у інформаційному полі України, показав, що у цей період кількість матеріалів з негативною смисловою спрямованістю в інформаційному полі України значно переважала число матеріалів з позитивним або нейтральним змістом. Російські інформаційні матеріали переважно мали тенденційну спрямованість, викривляли або спотворювали дійсність, перекручували реальні факти.

На думку російського політолога Г.Павловського, тон задавало телебачення. Основні телеканали Росії чітко виконували державні вказівки, хоча при цьому проводили власну політику. Масову свідомість було спрямовано на попит на війну в широкому сенсі, війну всередині країни, пошук ворога. Телебачення отримало від влади право на яскраву, емоційну картинку. Високі рейтинги влади – це аудиторний феномен, сформований телебаченням. Український конфлікт став вигідним російській владі для управління країною: Україна позиціонується як маленький ворог, а США як великий. Таким чином відволікається увага населення від внутрішніх проблем.

За результатами опитування більшість росіян переконані, що Україна веде інформаційну війну проти Росії, 59% росіян впевнені, що Росія не воює з Україною. За інформацією російських ЗМІ, в Україні йде громадянська війна між київською владою з одного боку і Донецьким і Луганським регіонами – з іншого. Натомість в Україні 70% жителів вважають, що між Росією і Україною йде війна.

До інформаційної війни проти України залучені російські посадовці найвищого державного рівня. Держдепартамент США офіційно підтвердив, що Росія безпосередньо впливає на дестабілізацію обстановки в Україні. Розуміючи масштаби пропаганди та дезінформації Росії щодо України та враховуючи відсутність досвіду і технічних можливостей України протидіяти РФ у інформаційній сфері, США збільшили мовлення українською та російською мовами.

*к.т.н. Жилін А.В. (НТУУ "КПІ ім. І. Сікорського")
Кудленок Б.В. (НТУУ "КПІ ім. І. Сікорського")*

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНОНІМНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Під час проведення спеціальних операцій в мережі Інтернет постає питання забезпечення анонімності їх проведення та протидії кіберрозвідці противника. Тому в доповіді розглядаються основні методи та засоби забезпечення анонімності в мережі Інтернет: проксі-сервери, віртуальні приватні мережі, тор-мережі.

Проксі-сервер представляє собою програмний (інколи програмно-апаратний) засіб, який виконує роль посередника між користувачем та мережею. Всі запити які робить користувач, передаються на проксі-сервер, який в свою чергу робить запит до ресурсу в мережі Інтернет. В наслідок цього на стороні веб-ресурсу відображається IP-адреса не користувача, а проксі-сервера. В той же час клієнт, роблячи звернення до проксі-сервера, залишає там свої дані, тож, для забезпечення високого рівня анонімності, необхідно вимикати систему журналювання. Проксі-сервера бувають власні та орендовані, які в свою чергу можуть бути HTTP/HTTPS проху, SOCKS проху, FTP проху, CGI проху або Anonymizer.

VPN (Віртуальна приватна мережа, з англ. Virtual Private Network) – це логічна мережа, яка створюється поверх певної загальнодоступної фізичної мережі. Завдяки цій технології, клієнт який фізично віддалений від певної локальної мережі, може виступати повноцінним членом цієї мережі, мати відповідну адресу і робити запити не від свого імені, а від імені VPN-серверу. VPN-сервером може виступати як і спеціально встановлена та налаштована машина, так і заражений шкідливим програмним забезпеченням звичайний персональний комп'ютер. Перевагою використання цих мереж є шифрування трафіку між клієнтом та сервером. Як і в випадку з проксі серверами, для підвищення анонімності необхідно вимикати систему журналювання. VPN бувають канального рівня моделі OSI (PPTP, L2TP), мережевого рівня (IPSec, MPLS) й транспортного рівня (SSL/TLS).

Tor (скор. від англ. The Onion Router) являє собою систему проксі-серверів, що дозволяє встановлювати анонімне мережеве з'єднання. Користувачі мережі Тор запускають проксі-сервер на своєму комп'ютері, який

підключається до серверів Tor. В подальшому, кожен пакет який виходить з цього комп'ютера, проходить через три різних проксі-сервера, які вибираються випадково. Перед відправленням пакет послідовно зашифровується трьома ключами, які належать зазначеним проксі-серверам. При цьому умовно перший та третій проксі-сервери не знають про розташування один одного. Наявні програмні та апаратно-програмні засоби, що використовують Tor, дозволяють будувати анонімні з'єднання та мережі достатньої стійкості до викриття.

Кулініч О.О. (ЖВІ)

РОЗРОБКА АУДІОПРОДУКЦІЇ, ЯКА МОТИВУЄ МОЛОДЬ НА СЛУЖБУ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Потреба держави у професійних Збройних Силах для захисту її суверенітету, державної цілісності та недоторканності потребує кваліфікованих фахівців своєї справи. І саме ВВНЗ забезпечують ЗС України такими спеціалістами. Тому виникає необхідність підвищення мотивації молоді для вступу до ВВНЗ з подальшим проходженням військової служби у ЗС України.

Результати соціологічного опитування про відношення молоді до військової служби вказують на те, що переважна більшість сприймає службу в ЗС України як школу життя, можливість загартуватися фізично і духовно та можливість для самореалізації. Серед негативних переважає думка, що це даремно втрачений час, загроза життю і здоров'ю та розлука з рідними і близькими.

Оцінюючи мотиви вибору молоддю військової служби можна побачити переважання базових рівнів піраміди потреб Маслоу. Використання провідних методик щодо виявлення вразливостей цільової аудиторії (ЦА) та визначення переконливих аргументів для її цілеспрямовання дає додаткові можливості щодо організації ефективних профорієнтаційних заходів.

В доповіді надається результати досліджень щодо аналізу цільової аудиторії з використанням стандартів загальноприйнятих у структурах психологічних операцій провідних країн світу.

Для досягнення поставленої цілі було проаналізовано таку поведінку цільової аудиторії як відсутність мотивації та небажання вступати до ВВНЗ з подальшим проходженням військової служби у ЗС України. Розглянуто внутрішні і зовнішні причини, що заважають молоді подавати документи для вступу. Та оцінено позитивні та негативні наслідки для молоді в ситуації, коли вона не подає документи для вступу у ВВНЗ, та визначені основні мотиваційні аргументи для організації ефективних заходів профорієнтаційного характеру.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В АСПЕКТІ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ

Соціальні мережі існують з давнини, проте останні технічні розробки в сфері комунікації зробили їх домінуючою формою соціальної організації.

Під соціальною мережею розуміють структуру, що ґрунтується на комунікації індивідів між собою, у тому числі через спільні інтереси. Найбільш популярні соціальні мережі: Facebook, Qzone, Instagram, Однокласники, тощо.

Соціальні мережі відкривають широкі можливості для обміну інформацією (фото- і відеоконтенту, текстових заміток, обмін повідомленнями, коментування, формування спільнот, нових знайомств тощо). Вони стали не лише засобом спілкування, а й засобом вираження активної громадянської позиції, формування суспільної думки, впливу на політичні рішення влади.

Проте, їх зростаюча суспільна важливість зумовлює також зростаючу уразливість інформаційної структури до негативних інформаційних впливів. Виникла загроза соціальної небезпеки із застосуванням технологій штучної зміни поведінкових реакцій людини та маніпулювання її свідомістю, що є психологічним впливом, майстерна реалізація якого веде до прихованого збудження в користувачів соціальних мереж намірів, які не збігаються з їх бажаннями.

Сьогодні більше 50% людей усього світу є користувачами соціальних мереж, серед них 96% тих, хто народився у новому столітті – молоді люди віком до 18 років, які вже мають певну залежність від соцмереж і спілкуються у віртуальному просторі, навіть перебуваючи на відстані кількох метрів.

Інформаційно-комунікаційне середовище передбачає безперешкодний доступ до інформації та обміну нею; відсутність територіальних обмежень та цензури. Соціальні мережі створюють усе більше нових загроз, оскільки держава вже не здатна контролювати їх у повному обсязі.

Доведено, що соціальні мережі сьогодні дійсно перетворюються в своєрідний плацдарм інформаційної війни. Так Україна потерпає від інформаційної агресії з боку РФ.

За цих умов користувачі соціальних мереж можуть легко потрапляти під вплив маніпулятивних технологій спеціальних інформаційних операцій та інформаційної війни.

Тому виникає нагальна необхідність у:

- побудові ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки держави;
- створенні дієвої нормативно-правової бази, яка б враховувала як національні, так і міжнародні принципи регулювання інформаційних відносин;
- розробці відповідних державних програм та створенні спеціальних підрозділів для боротьби із злочинністю в інформаційному та кібернетичному просторі;

- вдосконаленні системи підготовки фахівців з цього напрямку у навчальних закладах України.

Павлюк М.Л. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ІНТЕРЕСАХ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Україна, яка є мішенню РФ у "гібридній" війні, гостро потребує дієвих і апробованих засобів протидії. Полем битви наразі є не тільки фізичний простір країни, а предметом – її суверенітет і територіальна цілісність, а й "серця та розум" українських громадян і, відповідно, лояльність та підтримка світової спільноти. У цій війні переможе той, чия розповідь (нарратив) переможе. Отже, критичної ваги набувають механізми формування цього нарративу, канали його поширення, прийнятність сформованого нарративу для аудиторії, перехід від політики реагування до проактивної політики.

Стратегічні комунікації є тим інструментом, що відповідає всім зазначеним вимогам, а також застосовується в сучасній практиці провідних акторів міжнародного простору. З огляду на специфічний стан неоголошеної війни в Україні для застосування нашою державою інструменту стратегічних комунікацій вважаємо за доцільне звернутися передусім до досвіду НАТО.

Стратегічні комунікації передусім є діяльністю з гармонізації тем, ідей, образів і дій. Прийнято вважати, що стратегічні комунікації це не просто питання "повідомлення", "відправника" і "отримувача" за класичною схемою комунікативного акту. Стратегічні комунікації передбачають діалог і підхід до побудови відносин на основі уважного ставлення до культурних та історичних особливостей, місцевих способів ведення справ і виявлення місцевих лідерів думок. У військовій сфері, як правило, йдеться про гармонізацію всіх заходів у сфері публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю та (військових) інформаційних операцій. Отже, стратегічні комунікації є одночасно і процесом (узгодження слів і справ з метою впливу та надання інформації), і результатом цього процесу.

Стратегічні комунікації в інтересах антитерористичної операції передусім мають бути спрямовані на підрив і делегітимізацію противника у спосіб набуття підтримки й визнання з боку місцевого населення, електорату своєї країни, міжнародної громадськості та всіх інших цільових груп. Сутність стратегічних комунікацій полягає в тому, що сформульовані для різних цільових аудиторій меседжі не конфліктують один з одним.

Отже, змістовим ядром стратегічних комунікацій є формування [стратегічного] нарративу – переконливої сюжетної лінії, яка може пояснити події аргументовано і з якої можна дійти висновків щодо причин перебування держави в конфлікті, значення цього становища та щодо перспектив держави в разі успішного виходу з нього.

Ключові компоненти процесу реалізації стратегічних комунікацій:

а) розуміння владою суспільства, його інформування та залучення для просування інтересів і цілей через вплив на сприйняття, установки, переконання та поведінку;

б) узгодження дій, зображень, висловлювань на підтримку політики й планування з метою досягнення всеосяжних стратегічних цілей (overarching strategic objectives);

в) визнання того, що всі операції і види діяльності є важливими компонентами процесу комунікації, оскільки все, що говорить і робить НАТО або не спромігся сказати й зробити НАТО, має передбачувані й непередбачувані наслідки для цільових і нецільових аудиторій;

г) визнання того, що стратегічні комунікації є не додатковими діями, а невід'ємною частиною планування та реалізації усіх воєнних операцій та видів діяльності.

Рахімов В.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)

МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ З МЕТОЮ ВІЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Інформаційні технології застосовуються у всіх сферах сучасного життя та безпосередньо впливають на людину, суспільство і державу, використовуються для маніпулювання свідомістю, впливу та управління людьми. Основними комунікаційними каналами виступають мас-медіа та мережа Internet, які створюють так звану викривлену реальність, у якій відбувається формування підпорядкованості свідомості ідеям, які пропагуються ЗМІ, що робить людину відкритою і беззахисною перед маніпулятивними технологіями. Для надійного захисту національних інтересів в інформаційній сфері потрібен комплексний моніторинг зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз, дієві нормативно-правові, організаційні, науково-технічні та інші методи й засоби регулювання. Необхідно забезпечити постійний контроль і аналіз усіх джерел підвищеного інформаційного ризику, завчасне прогнозування процесів їхнього прояву та оперативне відпрацювання адекватних контрзаходів для відвернення чи мінімізації небажаних наслідків.

Поняття "моніторинг" (від англ. monitoring - відстеження) використовується у тому випадку, коли мова йде про постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності очікуваному результату. Крім того, моніторинг це також опис фактичного поточного стану інформаційного простору. Проведення моніторингу інформаційного простору та виявлення загроз інформаційній безпеці у воєнній сфері надаватиме якісну оцінку рівня інформаційного впливу на елементи інформаційної інфраструктури сектору безпеки і оборони України, що дасть змогу розробляти адекватні контрзаходи з нейтралізації інформаційних загроз.

Розглянемо загально прийняті визначення наступних термінів: інформаційна акція та інформаційна компанія.

Інформаційна акція – сукупність узгоджених та взаємопов’язаних за метою, завданнями, об’єктами і часом заходів інформаційно-психологічного впливу на особовий склад збройних сил та населення противника або заходів інформаційно-технічного впливу, спрямованих на втручання у процес функціонування його інформаційних систем, телекомунікаційних систем або інформаційно-телекомунікаційних систем.

Інформаційна компанія – сукупність узгоджених та взаємопов’язаних за метою, завданнями, місцем і часом інформаційних операцій, ударів, акцій та атак, що проводяться послідовно й одночасно за єдиним замислом і планом для сприяння вирішення завдань реалізації національної політики в різних сферах життєдіяльності держави.

Виходячи з цих визначень, бачимо, що наша держава втягнута у потужну інформаційну компанію, яку веде Російська Федерація. Мають місце прояви негативного впливу через ЗМІ та мережу Internet. Організований інформаційно-психологічний вплив на людей є ефективним засобом досягнення визначених цілей.

Виходячи з методики розвідки у відкритих джерелах OPEN SOURCE INTELLIGENCE (OSINT) яка викладена в "АТР 2-22.9" (США) та різних методів та визначень можливих загроз інформаційного простору ми можемо вдосконалити нашу систему моніторингу. Спираючись на об’єктивні результати аналізу та прогнозування розвитку ситуації в ході інформаційно-аналітичної діяльності необхідно прагматично та обґрунтовано формулювати висновки для прийняття вірного рішення щодо зростання рівня небезпеки інформаційного характеру.

Цілодобовий моніторинг інформаційного простору дозволить обґрунтовано спрогнозувати підвищення рівня небезпеки, своєчасно відреагувати на його зростання або вжити адекватні заходи щодо запобігання переростання у загрозу, що в значно підвищить ефективність виявлення та оцінки загроз національній безпеці України в інформаційній сфері.

Сухомлин І.С. (НАУ)

ЗАСОБИ ЗАХИСТУ В РОЗПОДІЛЕНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Будь-яка інформація, незалежно від того, чи є вона власністю держави, всього суспільства або окремих організацій чи фізичних осіб, становить певну цінність. Відтак інформаційні ресурси потребують захисту від різних впливів, які можуть призвести до зниження їхньої цінності.

Можна було б припустити, що питання захисту цифрової інформації можна вирішувати тими самими методами, що застосовували для захисту традиційних (паперових) носіїв інформації. Певною мірою це дійсно так.

Для виявлення та аналізу можливих загроз безпеці інформації, а також для розроблення засобів протидії використовують різні класифікації загроз. Класифікації, які застосовують під час створення теоретичних моделей і проведення аналізу загроз, будують за численними ознаками загроз. Більш зручні класифікації мають вигляд переліку найтипівіших загроз безпеці. Деякі класифікації залучають порівняно невелику кількість ознак загроз (5-8). Такі класифікації використовують компанії-розробники програмного забезпечення. До них належить, наприклад, методика STRIDE, що розроблена, обґрунтована й активно пропагується фахівцями з корпорації Майкрософт.

У сучасних інформаційно-комунікаційних системах застосовують різні засоби і заходи захисту. До заходів захисту насамперед належать розроблення політики безпеки інформації в системі та проектування ІКС з урахуванням вимог цієї політики. Необхідною умовою також є призначення осіб, які б відповідали за захист інформації в системі, з визначенням їхніх обов'язків і повноважень, або навіть створення спеціального структурного підрозділу — служби захисту інформації (СЗІ). У цьому розділі ми розглянемо основні заходи, які дають змогу захистити корпоративну мережу від атак: міжмережне екранування (Firewalling) та виявлення вразливостей і атак. Кожний засіб захисту спрямований на відвернення конкретної загрози безпеці в системі або певної множини таких загроз і має свої переваги та недоліки. Лише комбінація засобів захисту дає змогу захиститися від широкого спектра атак.

Для побудови захищених ІКС архітектура мережі має задовольняти певні вимоги. Головною вимогою є відмова від використання таких фізичних і логічних топологій мереж, в яких можливе безпосереднє прослуховування трафіку цілого сегмента мережі з будь-якого вузла у ній. Типовими прикладами є мережі Ethernet 10BASE-2 та 10BASE-5 ("тонкий" і "товстий" Ethernet), у яких використовується фізична топологія спільна шина — всі станції сегмента підключені до єдиного коаксіального кабелю, який утворює розподілене середовище передавання даних. Ці технології — вже застарілі, і їх майже не використовують у сучасних ІКС.

Щоб розмежувати доступ до окремих ресурсів у мережі, використовують її сегментацію, яка, крім того, дає змогу значно покращити масштабованість мережі. Для сегментації мережі на каналному рівні застосовують дуже потужний засіб — віртуальні локальні обчислювальні мережі, ВЛОМ (VirtualLocalAreaNetwork, VLAN). Віртуальна локальна мережа — це підмножина вузлів мережі, трафік між якими на каналному рівні повністю ізольований від інших вузлів. Тобто кадри із ВЛОМ (зокрема, широкомовні) комутатор не передає за її межі. Віртуальні локальні мережі створюють, відповідним чином настроївши конфігурацію комутаторів.

Важливою складовою безпеки інформації в мережі є забезпечення доступності вузлів. Зазвичай це завдання розглядається не в контексті захисту інформації, а в контексті підвищення надійності та продуктивності комп'ютерних мереж.

Оскільки будь-яке обладнання не може бути стовідсотково надійним, під час створення чутливих до доступності окремих ресурсів ІКС

передбачають резервування мережного обладнання і каналів зв'язку. У цьому випадку бажано забезпечити можливість автоматичного перенастроювання мережі з основних каналів та вузлів комутації на резервні.

На каналному рівні за таких обставин можуть виникати певні проблеми. Якщо розглядати топологію мережі, в якій наявні резервні вузли комутації та канали зв'язку, то в такій мережі неодмінно будуть виникати кільця. Але наявність кілець не сумісна з алгоритмом мосту, за яким працюють комутатори. За наявності кілець у мережі почнуть швидко розмножуватися ширококомовні пакети, і за дуже короткий час (кілька секунд) настане перенавантаження мережі.

Фомін В.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВВЕДЕННЯ ПРОТИВНИКА В ОМАНУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СКРИТНОСТІ ДІЙ ВЛАСНИХ ВІЙСЬК (СИЛ) В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ

Основні події на півдні та сході України показали актуальність та важливість виявлення (здійснення) дезінформації. Ідеї закладені в різні способи дезінформації противника і в нинішній час залишаються тими ж, якими вони були в минулих війнах. Особливо велику роль дезінформаційні заходи покликані для примушення противника наносити відповідні удари по порожнім місцям і хибним цілям.

Як визначає словник військових термінів, дезінформаційні заходи - це дії, спрямовані на обман противника шляхом явного спотворення і фальсифікації фактів. Весь комплекс проведення дезінформаційних заходів ґрунтується на двох тісно пов'язаних між собою методах: введення противника в оману; здійснення дій по прихованню істинних намірів.

Введення противника в оману вважається активним методом і здійснюється наступними способами: відволікаючими; демонстраційними; імітаційними діями; поширенням помилкових чуток або доведенням до противника помилкових планів; проведенням обману за допомогою радіоелектронних засобів.

Кожен спосіб може застосовуватися окремо або сукупно з іншими. Чим вище військова ланка, яка проводить такі заходи, тим більше способів можуть застосовуватися одночасно. Мета відволікаючих дій складається в тому, щоб удари, які наносяться малими силами, противник прийняв за вирішальні удари, націлив на них свою увагу і ввів в дію резерви.

Масштаб цих дій: від невеликих нальотів або рейдів до ударів порівняно значними силами. Для ефективного виконання завдань кожного з етапів необхідні певні вміння та навички, які мають бути отримані під час навчання.

СИМУЛЯКРИ ЯК РІЗНОВИД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та глобалізаційні процеси у світі сприяють розвитку інформаційного суспільства, а це: вільний доступ до інформації, відсутність інформаційних кордонів і будь-яких рамок комунікації. Разом з тим, інформаційне суспільство є ідеальним середовищем для здійснення інформаційно-психологічних впливів (ІПсВ).

Як різновид ІПсВ використовуються симуляції реальності з метою маніпулювання свідомістю як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Симулювати – означає робити вигляд, що у тебе є те, чого ти не маєш.

Симулякри – це зображення, копії того, що насправді не існує.

В теорії Ж. Бодрийяра симулякр так само реальний як реальне будь-яке тіло, що є референтом, тільки реальний він віртуально.

В умовах гібридної війни проти України Росія, щоб хоч якось виправдати свої агресивні дії, застосовує новітні технології ІПсВ, серед яких особливе місце займають симулякри, серед яких варто виділити:

Симулякри-вигадки – це: заперечення, не пов'язані з реальністю – (заперечення, що у Криму російських вояків у 2013 р. не було); об'єктивно неможливі загрози майбутнього – ("Танкам визы не нужны" – Д. Рогозин); зрощені в результаті політичних маніпуляцій в минулому – ("єдиний народ", "браття", "єдина колыска"); алогічні симулякри-химери, кентаври – (у російських ЗМІ українці – це "бандерівці", "фашисти", "українацисти").

Симулякри-підміни – це: заміна реальності на псевдореальність – ("Страна, которую нам показывают по телевизору, не существует. Но россияне пока не хотят это замечать"); мімікрія під об'єкт, як хамелеони – (фабрикування "листів від дітей окупованих територій Донбасу"); результат ситуативного розширення/звуження означуваного – ("русская весна", "русский мир", "исконно русские земли" тощо).

Симулякри-реверси – (обіцянки В.Путіна, які постійно переносяться чи взагалі не збуваються. Погрози РФ, які виголошуються в нікуди, тощо).

Симулякри-інформоциди в залежності від ситуації роблять акцент чи замовчують реальність – (повідомлення про відсутність російських військ у Криму та на сході України).

Симулякри-вири – це кружляння довкола денотату – (в Криму були "зелені чоловічки", "цивільні люди", "люди в камуфляжах" тощо).

Симулякри-опозитиви – (аморальна брехня російських ЗМІ про те, що українці раділи падінню російського літака в Єгипті).

Симулякри-асоціасти – спроби дискредитації України – (інформація в російських ЗМІ про причетність України до поставок зброї ІДІЛ).

З метою ефективної протидії інформаційній агресії РФ необхідно вжити

невідкладних організаційно-правових заходів і вдосконалити систему підготовки фахівців з інформаційної безпеки в навчальних закладах України.

Череда І.В. (ЖВІ)

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ АКТИВНОСТІ СПІЛЬНОТ СТВОРЕНИХ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ЦІЛЬОВУ АУДИТОРІЮ

Розповсюдження інформації з появою мережі Інтернет отримало нові канали передачі повідомлень, потужними представниками яких є соціальні мережі. Їх поява надала змогу здійснити передачу інформацію широким верствам населення, за допомогою створених спільнот, оскільки доступ до них має кожен житель країни-об'єкта психологічного впливу. Підтвердженню чого є політична ситуація та останні події на сході України.

Існуючі програмні продукти та сервіси оцінки спільнот створені лише для роботи у економічній сфері: реклама, бізнес та інше. Одночасно їх робота не дає гарантій на достовірність поданих результатів та не є безкоштовною.

Саме тому постає необхідність у створенні власної моделі оцінки активності роботи спільнот та її автоматизація.

Таким чином, метою роботи є автоматизація процесу оцінки активності спільнот в соціальних мережах, створених для психологічного впливу на цільову аудиторію.

Зазвичай за назвою та тематикою спільноти у соціальній мережі можливо визначити її спрямованість. Для правильного визначення активності спільнот необхідно визначити критерії, які необхідні для спостереження, серед яких доцільними для оцінки є:

- активність або рівень залучення аудиторії (визначається за допомогою розрахунку міток "мені подобається" та "поділились", кількість коментарів та їх емоційного забарвлення);
- обсяг аудиторії (кількість підписок та динаміка їх зміни);
- якісні характеристики аудиторії (наповненість профілів активних учасників).

В доповіді подається підхід до автоматизації оцінки спільнот цільового спрямування, який дає можливість спостереження динаміки зміни активності їх роботи для подальшого врахування у відповідній діяльності зацікавлених структур.

Шилов Р.Г. (НУОУ ім. Івана Черняховського)

ОБГРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

Доповідь присвячена обґрунтуванню рекомендацій щодо забезпечення інформаційної безпеки військових частин під час антитерористичної операції. В

основу рекомендацій покладені результати аналізу концепцій інформаційних війн зарубіжних країн, змісту загроз національним інтересам України у воєнній сфері та досвіду ведення інформаційної боротьби.

Сучасним воєнним конфліктам притаманні такі риси, як підвищення ролі політичних, економічних, інформаційних засобів під час підготовки і в ході воєнного конфлікту; збільшення ролі інформаційно-психологічних операцій у досягненні цілей воєнних конфліктів; залежність політичного рішення щодо участі у воєнному конфлікті від суспільної думки на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Однією з основних тенденцій розвитку воєнно-політичної обстановки у світі є прискорення розвитку інформаційних технологій, збільшення спроможностей держав щодо проведення інформаційних та інформаційно-психологічних операцій, посилення чутливості суспільства до загибелі мирного населення та втрат особового складу військових формувань в антитерористичній операції.

В цих умовах визначальної ваги у воєнній сфері набуває завдання забезпечення власної інформаційної безпеки. Вирішення цього завдання передбачає скоординовану діяльність різних структурних підрозділів. Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки військових частин антитерористичної операції є безумовно актуальне. Аналіз підходів різних країн світу до забезпечення власної інформаційної безпеки дозволяє зробити висновок, що вирішити це завдання, поклавши всі відповідні функції на один, окремо визначений, орган неможливо. В той же час, координація всіх можливих напрямів забезпечення інформаційної безпеки є обов'язковою. Даний висновок обумовлює необхідність застосування системного підходу до вирішення завдання забезпечення інформаційної безпеки. Його основними процедурами повинні бути: визначення в системі координуючого (щодо завдань забезпечення інформаційної безпеки) органу та різних підсистем; вироблення механізмів функціонування різних підсистем для забезпечення інформаційної безпеки; організація ресурсного забезпечення та підготовки кадрів.

Всю сукупність сучасних інформаційних загроз можна розділити на дві основні групи: інформаційно-психологічну, до якої відносяться загрози впливу на свідомість та психічний стан різних соціальних об'єктів, та інформаційно-технічну, до якої відносяться загрози втручання в роботу інформаційних систем, отримання доступу до конфіденційної інформації, стеження за окремими людьми в інформаційному просторі тощо.

Відповідно до визначених груп інформаційних загроз, будь-яка організація для забезпечення власної інформаційної безпеки повинна мати щонайменше дві підсистеми: підсистему інформаційно-психологічної безпеки та підсистему інформаційно-технічної (кібер) безпеки.

В Збройних Силах України завдання захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу та захисту інформації покладається на відповідні органи воєнного управління та підрозділи. Таким чином, з необхідним єдиним координуючим органом щодо забезпечення інформаційної безпеки, для підвищення ефективності планування, організації

проведення і ресурсного забезпечення практичних заходів.

Проблема забезпечення інформаційної безпеки ще більш ускладнюється на рівні окремих військових частин. Нехтування проблемами забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах постійного ведення провідними країнами світу інформаційної боротьби і особливо її загострення під час антитерористичної операції для військової частини може означати порушення всіх, без виключення, показників управління, зниження рівня морально-психологічного стану особового складу, виведення з ладу командних пунктів, вузлів зв'язку, порушення функціонування військової техніки та озброєння, систем передачі даних і захисту інформації тощо.

Секція 6

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ТЕРМІНОЛОГІЧНА РОБОТА ТА ВИКОНАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ЗАВДАННЯ

Термінологічна робота та переклад тісно пов'язані. Під час перекладу фахових текстів в першу чергу увагу перекладача привертають фахові терміни. Переклад буде виконаний з високою якістю в тому випадку, коли вирішені всі суперечливі питання, пов'язані з термінологією.

Термінологічна робота є систематичним збором даних, їх описом, обробкою та складанням концепцій та їх позначень (визначень).

Слід розрізняти два типи термінологічної роботи. Термінологічна робота, пов'язана з виконанням перекладацького завдання (та, яка здійснюється з використанням декількох мов, цільової та перекладної) та така, яка ведеться з використанням однієї мови і завданням якої є унормування термінології мови, яка є рідною для термінолога.

Різниця між термінологічною роботою, яка направлена на виконання перекладацького завдання та іншими типами термінологічної роботи полягає в першу чергу в самій перекладацькій ситуації. У перекладача є певний текст, який він повинен інтерпретувати на іншу мову. В цьому тексті присутні терміни, поняття, еквіваленти яких відсутні в мові перекладу (цільовій мові). Для того, щоб якомога точніше передати зміст відсутнього в мові перекладу терміну, необхідно точно знати, що означає даний термін, з яким поняттям його можна співвідносити.

Метою термінологічної роботи, яка направлена на виконання перекладацького завдання, є проведення термінологічних досліджень та пошук таких рішень, які допомагатимуть виконувати подальші переклади. Для досягнення зазначеної мети досить корисним є використання комп'ютерних технологій, а саме створення електронних термінологічних баз даних.

Перші термінологічні бази даних в галузі надання лінгвістичних послуг були створені близько 30 років тому. Вони призначалися для збору термінології з різних галузей знань. З часом фахівці дійшли висновку, що наявність терміну з перекладної мови та його відповідника в цільовій мові є недостатнім. Тому в подальшому термінологічні бази почали поповнюватися визначеннями термінів, контекстом, в якому вони вживаються, позначенням галузі знань, де використовуються терміни та джерелами інформації, звідки було взято той, чи інший термін.

Розвиток інформаційних технологій вдосконалив наявні термінологічні бази даних. Для роботи з ними були розроблені різноманітні інструменти. На даний час доступ до них мають не лише представники організації-розробника термінологічної бази, а й сторонні користувачі.

Наявні сучасні термінологічні бази спростили роботу перекладачів по всьому світу, прискоривши швидкість виконання письмових перекладів.

Термінологічна робота з використанням комп'ютерних технологій, яка направлена на виконання перекладацького завдання, досить тісно пов'язана з

такими типами обробки лінгвістичних даних як машинний та автоматизований переклад, комп'ютерна лінгвістика та безпосередньо стосується перекладознавства, лексикографії та лексикології.

Звичайно, фахова компетенція перекладача чи будь-якого іншого фахівця, які використовують термінологічні бази даних, впливають на те, яким чином та в якому контексті будуть використовуватися терміни.

Гофман А.І. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Сектор безпеки країни постійно зазнає змін і виникає необхідність співробітництва з країнами-членами НАТО та іншими міжнародними організаціями. Зокрема існує гостра потреба у якісному письмовому перекладі різноманітних документацій. Для забезпечення адекватної передачі інформації та здійснення успішного міжкультурного обміну, військовий перекладач нерідко використовує перекладацькі трансформації, які дозволяють уникнути буквальності і грамотно передати сенс відтворюваного тексту.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. До них відносяться: *перестановка, заміна, додавання й опущення*.

Наприклад, аби правильно передати сенс наступного речення, перекладач звернеться до *заміни одних частин мови іншими, додавання і перестановки*: This is an adequate tool for detailed scrutiny of politically sensitive issues related to the security sector (*Це належний засіб для всебічного прискіпливого розгляду політично складних питань, що стосуються сектору безпеки*).

Або: These committees of inquiry can carry out visits to army bases and other premises of security services (*Ці слідчі комісії можуть відвідувати військові бази та інші приміщення служб безпеки* (відбулося опущення verb (дієс.) + noun (ім.) і заміна їх українським еквівалентом – дієсловом відвідувати, а також перестановка на при кінці речення).

Honestly speaking, I don't think any one would like war or armed conflict to solve this issue (*Відверто кажучи, я думаю, усі погодяться, що війною чи збройним конфліктом питання не вирішити або Якщо говорити відверто, не думаю, що хтось вважав би доречним вирішувати це питання війною чи збройним конфліктом*). У першому випадку відбувся антонімічний переклад (лекс.тр.) + перестановка (гр.тр.). У другому – додавання (гр.тр.) і перестановка (гр.тр.).

They must scrutinize the activities of the government (*Вони повинні ретельно перевіряти (розглядати/вивчати) діяльність уряду*). Відбулося додавання для адекватної передачі смислового відтінку *scrutinizei* (заміна іменника в множині українським еквівалентом в однині). Нерідко перекладач звертається до

опущення: To make aware of the security concerns and expectations of the public (усвідомлювати потреби та очікування людей (make aware – усвідомлювати).

Отже, досягнення адекватності в перекладі пов'язане з умінням грамотно ідентифікувати перекладацьку проблему, і здійснювати необхідні перекладацькі трансформації, що є невід'ємною частиною процесу перекладу, від якості якого залежать відносини між країнами, їх співробітництво і підтримка у випадку агресії.

Григорієвська Н.М. (ВІКНУ)

АЛГОРИТМ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ

Від розв'язання мовних питань, зокрема термінологічних, залежать темпи державотворчих процесів. Усі галузі освіти, науки та виробництва потребують єдиної, зручної, логічної української термінології.

Основи стандартизації термінів було закладено в Німеччині в кінці XIX - на початку XX ст., коли в багатьох терміносистемах виникла потреба впорядкувати нагромаджену термінологію, виявити межі галузевих термінологій, уточнити значення кожного терміна. Теоретичні основи стандартизації термінів розробив німецький учений В.Вюстер.

Ще наприкінці XIX – в початку XX ст. провідні термінологи Наукового товариства імені Т. Шевченка надавали допомогу авторам наукових праць та підручників. У 1920–1930-х рр. функції провідного розробника української термінології перебрав Інститут української наукової мови. З 1940-х рр. донині стандартизація української термінології є державною справою. У Держстандарті України розроблено Концепцію державних систем стандартизації, метрології та сертифікації.

Пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності є розвиток та подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), з дотриманням принципів, зафіксованих у Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, підписаній 9 липня 1997 року, Декларації про її доповнення від 21 серпня 2009 року, а також на виконання рішень, прийнятих за результатами засідання Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів (4 вересня 2014 року, м. Ньюпорт, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії). Ці зовнішньополітичні пріоритети вимагають поступового впровадження стандартів і практики НАТО, спрямованого на удосконалення взаємодії між збройними силами України і НАТО.

Стандарти, що застосовуються у сфері оборони країн – членів НАТО, належать до трьох головних типів: *оперативні* – це стандарти на тактичні концепції, доктрини, тактичні заходи, методи навчання особового складу, організаційні питання, оформлення карт та інші питання стосовно військової практики, процесів, процедур, організації та здійснення всіх видів бойового

забезпечення; *адміністративні*, які насамперед стосуються термінології, а також упорядкування діяльності за межами військового застосування (адміністрування, статистичні звіти, документування тощо); *матеріальні* – це документи щодо матеріальної частини, а також оброблення та розповсюдження інформації. Вони охоплюють розроблення практичних посібників і технічних умов на сучасну й перспективну техніку, у тому числі на системи, підсистеми, блоки, вузли, деталі (компоненти), а також запасні частини, витратні матеріали та інші предмети постачання на всіх етапах життєвого циклу виробів.

Основна проблема полягає у тому, що системи військової стандартизації в Україні та НАТО різні. Різниця у системах стандартів на сучасному етапі перешкоджає ефективній взаємодії військових підрозділів України та країн НАТО.

Для фахівців-термінологів, які укладають військові словники та працюють над стандартизацією військових термінів, є надзвичайно важливим дотримуватися у своїй роботі певного алгоритму дій, визначеного Військовим агентством стандартизації НАТО та інституціями і фахівцями з стандартизації позаблокових європейських країн:

- вивчення системи стандартизації НАТО, її складових частин та створення бібліографічних описів стандартів НАТО;
- розроблення рекомендацій щодо впровадження стандартів НАТО в Україні;
- переклад українською мовою визначених для впровадження стандартів НАТО;
- продовження співробітництва з Військовим агентством стандартизації; підготовка фахівців у галузі стандартизації згідно з системою стандартів країн – членів НАТО.

Термінологічний стандарт прийнято укладати за таким алгоритмом:

систематизація понять певної галузі військової науки чи техніки; поділ їх на категорії (предмети, процеси, якості, величини тощо);

розмежування родових та видових понять;

відбирання усіх термінів галузі, узятій для стандартизації (терміни вибирають з нормативних документів та стандартів, словників різних років видання, статей, підручників, періодики, рукописів та ін. джерел);

поділ термінів на групи: а) вузькогалузеві терміни; б) міжгалузеві; в) загальнонаукові (загальнотехнічні), – стандартизації повинні підлягати лише вузькогалузеві терміни;

вибирання із групи термінів-синонімів нормативного терміна (інші терміни подають також, але з позначкою "нерекомендований");

підбирання еквівалентів англійською, німецькою, французькою, російською мовами з відповідних міжнародних стандартів;

формулювання українською мовою означення (дефініції) поняття;

рецензування стандарту фахівцем та мовознавцем.

У готовому вигляді стаття стандарту має таку будову:

- назва поняття українською мовою;

- скорочена форма терміна;
- недозволений (нерекомендований) синонім;
- родові поняття;
- видові поняття;
- еквіваленти англійською, німецькою, російською, французькою мовами;
- дефініція (означення);
- формула або схема.

Зарицька А.І. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У навчально-виховний процес сучасного ВНЗ наразі активно упроваджуються інтерактивні методи навчання.

Інтерактивне навчання - різновид взаємного навчання, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які чітко розуміють, чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють.

У Західній Європі і США активні методи навчання у вищій школі використовувалися більш широко. Так, дослідження, проведені Національним тренінговим центром США продемонстрували, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття та волю. Найменших результатів можна досягти за умов пасивного слухання лекції - 5%, читання навчальних текстів - 10%, а найбільших - за інтерактивного навчання (дискусійні групи - 50%, практика через дію - 75%, навчання інших чи негайне застосування знань - 90%).

Чим зумовлені такі результати? Для того, щоб зрозуміти цей механізм, слід пригадати як працює мозок людини. Він схожий на комп'ютер, а людина - його користувач. Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути. Так само потрібно "ввімкнути" і мозок студента. Коли навчання пасивне, мозок не вмикається на повну потужність.

Комп'ютер потребує правильного програмного забезпечення, щоб інтерпретувати дані, введені в його пам'ять. Мозок людини повинен пов'язати матеріал, що вивчається, з тим, який людина вже знає і як вона думає. Коли навчання пасивне, мозок не простежує ці зв'язки і не забезпечує повноцінного засвоєння. Нарешті, комп'ютер не може зберегти інформацію, якщо вона не оброблена і не "закріплена" за допомогою спеціальної команди. Таким же чином мозок людини повинен перевірити інформацію, узагальнити її, пояснити її комусь для того, щоб зберегти її у власній пам'яті. Коли навчання пасивне, мозок майже не зберігає раніше отриману інформацію.

Підсумовуючи викладене, ми можемо сказати, що на сьогодні ситуація кардинально змінилася: одній людині неможливо знати все навіть у якійсь вузькій галузі знання. До того ж функцію зберігання, запам'ятовування і відтворення інформації можуть добре виконувати комп'ютери. Сучасний випускник вищого навчального закладу повинен мати інші навички: думати, розуміти сутність явищ, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти відшукувати потрібну інформацію, творчо її інтерпретувати та застосувати в конкретних умовах. Саме цьому і сприяють Інтерактивні технології навчання.

к.пед.н., доц. Златніков В.Г. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЧИТАННІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

Нова гуманістична парадигма в освіті передбачає підготовку фахівця, який здатний до співробітництва у будь-якій сфері професійної діяльності, вміє слухати та чути співрозмовника. Розвиток військового співробітництва України з іншими країнами, розширення обміну інформацією у військовій галузі обумовлює зростання ролі іноземної мови у фаховій підготовці майбутнього офіцера.

Значну роль у формуванні комунікативної компетентності майбутнього офіцера відіграють уміння професійно-орієнтованого читання. Читання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння писемного тексту. Читання є складовою комунікативної діяльності людини, оскільки забезпечує писемну форму спілкування.

Компетентність у читанні (КЧ) – це здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування. Складовими КЧ є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме – здібності до читання.

Ефективність формування КЧ залежить від рівня сформованості у військовослужбовців інтелектуальних умінь: ймовірного прогнозування, критичного оцінювання прочитаного, поєднання у процесі зорового сприймання мнемічної та логіко-сислової діяльності, класифікації і систематизації отриманої інформації тощо. Важливу роль при формуванні КЧ відіграють також навчальні вміння, зокрема використання електронних засобів навчання, та організаційні вміння, наприклад самостійного учіння. Компенсаційні вміння читання, такі як використання мовної і контекстуальної здогадок для розуміння прочитаного, ігнорування невідомого мовного матеріалу, несуттєвого для розуміння, входять до складу мовленнєвих умінь читання.

Іншою складовою КЧ є декларативні та процедурні знання. Прикладами декларативних знань служать мовні знання (графіки, лексичні одиниці,

граматичні структури тощо) та країнознавчі знання (культури країни виучуваної ІМ, зокрема фонові знання). До процедурних знань можна віднести соціокультурні знання, зокрема приклади мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв ІМ, описані у текстах.

До комунікативних здібностей читання відносяться: адекватна реакція читача на прочитане; вміння брати прочитане до уваги, застосовувати отримані у процесі читання відомості у реальних ситуаціях; задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів; удосконалення умінь усного мовлення; пошук інформації за фахом і т.ін.

Лісовський В.М. (ВІКНУ)

РОЛЬ СЛОВОЗМІННОЇ МОДЕЛІ В СИСТЕМІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Словозмінна модель в системах машинного перекладу (далі – СМП) призначена для виконання завдання морфологічного аналізу і синтезу.

До розробки ефективної системи автоматичного морфологічного аналізу висувається низка вимог:

- основу системи повинен становити вагомий політематичний словник, що забезпечує покриття текстів будь-якої тематики;
- алгоритм аналізу повинен бути словозмінним, що дасть змогу за умови одного й того ж обсягу розпізнавати більше слів, аніж кількість лексичних одиниць в словнику;
- до обсягу вхідного тексту не повинні висуватись жодні обмеження;
- нові слова повинні опрацьовуватися з такою ж ймовірністю, як і слова, що містяться в словнику. При цьому обсяг граматичної інформації для нових слів повинен бути таким само, як і для словникових одиниць;
- система повинна бути гнучкою, мати засоби для поповнення наявного словника.

На сьогодні залежно від характеру лінгвістичного забезпечення та способу розпізнавання морфологічної структури тексту виділяють такі методи автоматичного морфологічного аналізу:

- словниковий метод;
- алгоритмічний метод;
- метод на базі словника квазізакінчень (метод аналогії).

Словниковий метод базується на використанні словника словоформ із відповідною морфологічною інформацією. Такий підхід застосовується здебільшого в системах з невеликим обсягом словника. У переважній більшості СМП залучають алгоритмічний метод синтезу словоформ. У цьому випадку для програми генерування головним компонентом виступає парадигматичний словник. Словникова стаття такої лексикографічної системи містить всю парадигму заданої основи. Недоліком цього методу є те, що система морфологічного аналізу не здатна розпізнавати нові слова.

Алгоритмічний метод морфологічного аналізу базується на використанні словника основ, що представляє лексику певної мови, та словника закінчень з граматичною інформацією. Для ефективності роботи всі отримані основи об'єднуються в парадигматичні класи – групи слів у межах частини мови, що мають однаковий тип відмінювання. Кожному парадигматичному класу відповідає унікальний набір флексій. Даний метод застосовується практично у всіх існуючих СМП.

Перераховані методи мають певну обмеженість у використанні і не відповідають висунутим вимогам. Вони ґрунтуються на певному замкненому мовленнєвому матеріалі: це заздалегідь обраний лексичний масив, який характеризується відносною замкненістю, хоч і є репрезентативним щодо представлення лексико-граматичної системи мови. Отримані ж результати не можуть бути задовільними для СМП. Як показує аналіз фактичного матеріалу у тексті близько 5 % словоформ залишаються не розпізнаними. Такі дані істотно впливатимуть на якість подальшого опрацювання тексту.

У мовах флексивного типу з розгалуженою системою словозміни 95 % морфологічної інформації про словоформу зосереджена в кінці слова, в його квазізакінченні (деякій послідовності букв в кінці слова). Зважаючи на це, саме автоматичний морфологічний аналіз на базі словника квазізакінчень є найбільш прогресивним, його застосовують при розробці сучасних промислових систем автоматичного аналізу текстової інформації.

У розроблюванні Вважаємо доцільним для розробки автоматичного морфологічного аналізу в СМП використовувати флексивний підхід за словником квазізакінчень. Словник квазізакінчень формується на базі словника словоформ, який формується за текстами різної жанрово-тематичної спрямованості. У разі необхідності залучаються граматичні довідники відповідних мов. Саме такий підхід покриватиме більшість текстів.

Основою пропонованого принципу є розроблений метод, який спирається на позиційно-цифрове кодування граматичної інформації в словниковій статті. У такий спосіб кожна аналізована словоформа отримує свій код, що містить інформацію про її частиномовну приналежність та конкретне граматичне значення.

Лукіянчук Ю.О. (ВІКНУ)

ПЕРМУТАЦІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЧОТИРИКОМПОНЕНТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ (з тематики "Радіoeлектронна техніка")

Переклад військової літератури вимагає особливих професійних компетенцій від перекладача, оскільки необхідно брати до уваги всі особливості військових текстів. Для забезпечення еквівалентного перекладу, застосування трансформацій є неминучим, це викликано природньою асиметрією мов. Граматичні трансформації під час перекладу

використовуються так само часто, як і лексичні. Дуже поширеною граматичною трансформацією є пермутація або перестановка (transposition).

Комісаров В.Н. визначає пермутацію, як зміну розташування мовних елементів перекладу у порівнянні з оригіналом. Карабан В.І. зауважує, що внаслідок застосування пермутації змінюється порядок слів вихідного варіанту, який підлягає перекладу.

Даний прийом нерідко супроводжується іншою граматичною трансформацією – заміною, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки слів (наприклад, замість форми однини вживається множина) або частин мови (наприклад, інфінітив може трансформуватися в іменник).

Застосування пермутації при перекладі чотирикомпонентних військових термінів можна продемонструвати наступними прикладами інтерпретації термінології з тематики "Радіоелектронна техніка":

- post-launch target acquisition – виявлення цілі після запуску ракети;
- submarine periscope-mounted antenna – антена, встановлена у перископі підводного човна;
- electronic warfare development activities – роботи зі створення систем радіоелектронної боротьби;
- data-link-equipped aircraft – літальний апарат з лінією передачі даних;
- open retarding system amplification – посилення з незамкненої системи уповільнення;
- infrared line-scan analyser – інфрачервоний аналізатор з лінійною розгорткою;
- aircraft fuselage housed antenna – антена, розміщена на фюзеляжі літального апарату;
- electrooptical light-detecting apparatus – електрооптичний приймач світлового опромінення.

Влучне застосування пермутації є складовою професійних умінь перекладача. Дана трансформація допомагає здійснити переклад, який повністю передає оригінал не втрачаючи інформативності вихідного терміну.

Нікіфорова О.М. (ВІКНУ)

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Військово-політичний переклад – це вид військового перекладу, що забезпечує виконання міжкультурної комунікативно-посередницької функції у сфері воєнної політики, національної безпеки і оборони на основі функціональної тотожності текстів військово-політичної тематики та врахування позамовних стиле- та жанротворчих чинників.

Функціональним стилем для текстів військово-політичної тематики є офіційно-діловий стиль, оскільки вони функціонують у макросередовищі мовленнєвого спілкування в сфері суто офіційних взаємовідносин. Зазначене

середовище являє собою інформаційну систему функціонально-стилістичних відносин, інваріантну основу яких становить соціальна (прагматична) функція повинності і формальна (стилістична) функція офіційності.

У текстах військово-політичної тематики інваріантна прагматична функція повинності та імперативний характер проявляються за рахунок таких функцій:

- *директивна* (імперативна або апелятивна функція спонукання до дії), оскільки зміст документів є обов'язковим до виконання для тих, кому вони адресуються (закон, директива, розпорядження, наказ, акт);

- *регулятивно-нормативна* функція встановлення норм і правил поведінки у визначених умовах (інструкція, керівництво), до якої також відносимо функцію регулювання відносин договірних сторін (договір, угода, меморандум, контракт);

- *інформативно-аналітична* функція, що виражається у висвітленні поточного стану збройних сил та напрямів подальшого військового будівництва для інформування громадськості про діяльність збройних сил та оборонну політику держави (щорічник "Біла книга");

- *доктринально-регламентуюча* функція концептуального характеру (Стратегія національної безпеки України є документом, обов'язковим для виконання та основою для розроблення інших документів стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки – Концепції розвитку сектору безпеки і оборони, Воєнної доктрини, Стратегії воєнної безпеки, Стратегії кібербезпеки, інших галузевих стратегій, державних програм розвитку органів сектору безпеки і оборони).

Стилістична функція офіційності характеризується такими основними ознаками як формальність, імперсональність, об'єктивність, беземоційність та шаблонність.

Отже, функціональний стиль військово-політичного перекладу визначається провідною функцією донесення офіційної інформації доктринального/концептуального характеру у поєднанні зі стійкими схемами стереотипів, які реалізують цю функцію.

Образцова Т.В. (КНЛУ)

ВИЗНАЧЕННЯ ТИПІВ УТВОРЕННЯ АРАБСЬКИХ СЛІВ-КОМПОЗИТІВ ШЛЯХОМ ОСНОВОСКЛАДАННЯ

Проблема поповнення лексичного запасу арабської мови особливо гостро постає в останні роки, у зв'язку з необхідністю швидкого поповнення словникового запасу термінами та неологізмами, які позначають нові поняття науки, техніки тощо. Утворення нових слів в арабській літературній мові відбувається різними шляхами, серед яких не останнє місце займає і такий засіб, як утворення складених слів-комполітів. Композити – це слова, які мають дві або більше основ у своєму складі та у більшості випадків утворюються від

самостійних частин мови, зберігаючи у своїй структурі ціле слово або його частину.

Розроблено та запропоновано класифікацію слів-комполитів, утворених за допомогою засобу основоскладання за якісним складом компонентів.

Перший тип представлений словами, утвореними за формулою N + N (іменник + іменник). Наприклад, термін *ra'asqadmiyyāt* головногі утворений від словосполучення *ra'asiyyāt alqadam*. Слід розрізняти комполити, що походять від ізафетної конструкції (*rakmaja* серфінг, утворене від словосполучення *rukub al-mauj*), і ті, що утворені від комбінації граматично рівноправних слів (*□ubāb wa dukhān* туман і дим та утворене від них слово-комполит *□abkhan* смог).

Другий тип комполитів утворюється за формулою A + A (прикметник + прикметник). Наприклад такі сурядні словосполучення, як: *nafsiyy wa jismiyy* душевний і тілесний та утворений від них комполит *nafsjiismiyy* психосоматичний; *kahrab'iyu wa maghnā□isiyy*. Значна кількість таких комполитів активно використовуються у сучасній арабській літературній мові.

Третій тип слів утворений за формулою N + A (іменник + прикметник). Наприклад: *handara* реінжиніринг бізнес-процесів, що походить від словосполучення *handasa 'idāriyya* адміністративна інженерія.

До четвертого типу належать слова, які утворюються за формулою P + N (прийменник + іменник). Як приклад словосполучень із прийменниками можна навести *qabla-ttariykh* (букв.: до історії) та утворений від нього комполит *qabtariḵhiyy* доісторичний, або слово *khāmdrasiyy* позашкільний, що походить від виразу *khārij-almadrassa* поза школою.

П'ятий тип – комполити, утворені за схемою Num + N (числівник + іменник), наприклад: *ashram* декаметр від *'asharat- amtar* десять метрів.

Шостий тип представлений повними реченнями або багатокомполитними словосполученнями: *jawqala* пересуватися повітряним транспортом, від *naqala jawiyān* перевозити повітряним шляхом. При утворенні такого типу можлива втрата компонентів: як *sīr athnā' annaum* ходіння уві сні внаслідок злиття основ повністю втрачає прийменник *athnā'* під час, результатом чого стає поява лексеми *sirnama* сомнамбулізм.

Утворення комполитів є невіддільною частиною номінативного процесу в сучасній арабській літературній мові, однак не всі типи складних слів-комполитів однаково продуктивні.

Паніна О.О. (ВІКНУ)

"ЗАЙМЕННИКОВИЙ ЗСУВ" ЯК ЗАСІБ КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ АНГЛОМОВНОГО СУБ'ЄКТА ДИСКУРСУ

Прийнято вважати, що саме граматична категоризація створює каркас для розподілу всього концептуального матеріалу, який об'єктивізується різнорівневими одиницями мови. У цьому плані значний інтерес представляє

граматична категорія роду. Англійський граматичний рід відноситься до синтаксичних, а не морфологічних категорій. Головним критерієм визначення роду є узгодження, що розуміється як підпорядкування анафоричних (особистих, присвійних і зворотних) займенників 3-ї особи однини їх антецеденту-іменника за ознакою статевої приналежності його референта.

Результати досліджень в галузі когнітивної лінгвістики свідчать про те, що концептуальна інформація структурована у вигляді фреймів. Фрейм визначається як когнітивна структура в феноменологічному полі людини, яка заснована на імовірнісному знанні про типові ситуації і пов'язані з цим знанням очікування з приводу властивостей і відносин реальних або гіпотетичних об'єктів. Як одиниця структурованих знань, фрейм, легко активуючись в пам'яті суб'єкта дискурсу, забезпечує інференційну базу, необхідну для розуміння того чи іншого фрагмента дискурсу.

У фокусі даного дослідження – фрейми мінімізованого стереотипізованого знання про поведінкові характеристики, типові і / або бажані для індивіда чоловічої і жіночої статі в англійській лінгвокультурі. Для проектування когнітивних операцій по вибору займенника-анафора при функціонуванні категорії роду в дискурсі використовуються базові типи фреймів: предметний, таксономічний та компаративний.

Когнітивно-психологічна цінність фрейму в породженні і сприйнятті дискурсу полягає в тому, що він створює передбачуваний світ з передбачуваними закономірностями. Конструюючи звичний, передбачуваний, "природний" світ, фрейм "втискує" суб'єкта дискурсу в рамки цього світу, змушуючи його / її діяти за законами, що задаються цими рамками. В результаті суб'єкт дискурсу схильний підсвідомо або усвідомлено слідувати моделі поведінки, що відповідає стереотипним очікуванням, а не суперечить їм.

Перспективу подальших досліджень може скласти аналіз конструювання гендерного вимірювання соціокультурної ідентичності суб'єкта дискурсу засобами не тільки граматичного, а й інших рівнів англійської мови.

Приліпко М.О. (ВІКНУ)

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Однією з важливих проблем досягнення адекватності перекладу є передача стилю оригіналу. Стилiстичний аспект перекладу полягає в правильному підборі лексико-граматичних засобів відповідно до загальної функціонально - комунікативної спрямованості оригіналу і з урахуванням існуючих літературних норм мови, якою робиться переклад.

Перекладач повинен прагнути передати матеріал оригіналу, використовуючи український військовий стиль викладу відповідних матеріалів, нейтралізуючи українською мовою наявну найчастіше в оригіналі зайву образність і фамільярно - розмовні та жаргонні елементи, оскільки вони не характерні для українських військових матеріалів. Стилiь викладу українською

мовою повинен відповідати нормам військової мови, прийнятим для відповідного виду матеріалу.

Стилістичне забарвлення тексту досягається переважним вживанням тих чи інших засобів мови. У зв'язку з цим стилістичне фарбування звичайно поділяється на експресивно-стилістичне і на функціонально-стилістичне. Останнє вказує на область застосування мовних засобів. Відповідно до цієї концепції стилістична характеристика включає в себе як вираження експресії, так і набір мовних засобів, які переважно вживаються в текстах певного функціонального призначення.

Чи можна відносити військові тексти до особливого функціонального стилю? Загальновизнано, що виділення того чи іншого функціонального стилю спирається на два взаємно обумовлених фактора: на наявність специфічних фактів мови, що володіють певним стилістичним забарвленням і тому становлячи своєрідність даного стилю, або на переважне вживання, або, навпаки, невживання тих чи інших мовних засобів, що надає мовному твору свій неповторний колорит; на відносну стилістичну відособленість стилю, тобто на недоречність вживання в ньому таких мовних засобів, які сприймаються як належать іншим стилям.

Обидві ці ознаки характеризують і військові тексти, хоч серед військових текстів чітко розмежовуються певні жанри, що відрізняються один від одного своїм функціональним призначенням. Проте всі вони настільки об'єднані спільною військовою тематикою, термінологією і певним набором мовних засобів, що можуть розглядатися як тексти одного функціонального стилю, всередині якого можна виділити кілька підстилів: військово-науковий, військово-технічний та військово-діловий. Перший і другий з них зближуються із загальним функціональним стилем наукової прози, а третій - зі стилем офіційно-ділового листування.

Проза В.О. (ВІКНУ)

КОНТЕКСТНО-ОБМЕЖЕНИЙ ПЕРЕКЛАД

Я – не слова, я – те, що за словами". Едмон РОСТАН

У мовленнєвій діяльності окреме місце належить термінам. Вжитий постулат не є новим, але він завжди актуальний, зумовлюючи зокрема інтерес до вивчення цієї теми в ракурсі перекладацьких змагань і студій. Терміни повинні бути однозначними. Це одна із умов нормального їх функціонування у мові. Нема жодних підстав для наявності синонімічних термінів. В протилежному разі це є перешкода. Однак фахівці намагаються їх розрізняти. Та терміни є теж частиною словника мови, вони підвладні дії тих же законів, що і всі слова загального вжитку, і отже можуть бути неоднозначними.

Ця розвідка, що за суттю є аналітичною спробою дослідження, стосується перекладу термінологічних словосполучень (ТСС), в яких означальним словом (означником) і головним об'єктом дослідження є складовий елемент *interarmées*

у французькому варіанті словника *Glossaire OTAN des abbreviations* (англійський термін /EN/ - *joint*). ТСС, що ми маємо, не є образними, звичайно, утвореннями, це найчастіше вільні, іноді сталі, сполучення. В тлумаченні термінологічного словника *NATO Glossary of Abbreviations*, який є швидше словником реєстрового (не нормативного) типу, означальні слова ТСС *interarmées* і *joint* вважаються ідентичними у змістовному плані. Зважаючи на те, що предметом розвідки є словосполучення, в яких відсутня завершеність фразового висловлювання, і на умовну відсутність можливості радитися з інформантами, означимо такий переклад ТСС, як контекстно-обмежений переклад. Постає питання, завдяки чому можна компенсувати перелічені обмеження для досягнення правильного перекладу. Одним з підходів до проблеми, хоч і не винятковим, є застосування семного аналізу означального компонента *interarmées* у французьких термінологічних сполученнях військової сфери. З цією метою використано французькі відповідники термінологічного словника *NATO Glossary of Abbreviations ...*, випуск ААР-15 (2014), зокрема сполучення, що фігурують під літерою J з огляду на те, що це перш за все англійсько-французький глосарій, в якому відповідником *interarmées* є *joint*, як зазначено вище.

Рубановський П.В. (в/ч А 1906)

ПРОБЛЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ МОВИ ЛЮДИНИ

На сьогодні питання вдосконалення сучасних програмних рішень добування інформації в реальному масштабі часу є одним із актуальних питань для успішного проведення антитерористичної операції (АТО) та забезпечення життєдіяльності держави загалом. Одним із способів інформаційного забезпечення керівництва Збройних Сил України та штабу АТО є радіоелектронна розвідка, що сприяє своєчасному донесенню достовірної та актуальної інформації. Однак, на комплексах радіоперехоплення існують певні проблеми з добуванням інформації. Зокрема, на посту супутникового перехоплення в базу даних надходить до 10 тисяч сеансів за добу, що не дозволяє оператору здійснити обробку всіх сеансів та своєчасно донести інформацію до керівництва.

Існуючі сьогодні системи розпізнавання мови ґрунтуються на зборі всієї доступної, часом навіть надлишкової, інформації, що необхідна для розпізнавання слів. Дослідники вважають, що в такий спосіб завдання розпізнавання зразка мови, засноване на якості сигналу, підданого змінам, буде достатнім для розпізнавання. Проте, наразі навіть при розпізнаванні невеликих повідомлень нормальної мови, поки що неможливо здійснити пряму трансформацію в лінгвістичні символи після одержання різноманітних реальних сигналів, що є бажаним результатом.

В наш час надійність розпізнавання мови перевищує 90% в залежності від того, чи близькі мови, які потрібно розрізнити, наскільки тривалий фрагмент

мовлення та наскільки якісний канал передачі мовленнєвого сигналу (мікрофон, телефон, присутність шумів тощо). У сфері розпізнавання та розуміння мовлення вирішується цілий спектр проблем, зокрема:

- 1) автоматичне перетворення мовленнєвого сигналу на текст;
- 2) введення інформації голосом, застосування диктувальної машини;
- 3) пошук ключових слів і фраз у потоці мовлення;
- 4) смислова інтерпретація голосових повідомлень;
- 5) ідентифікація та верифікація диктора;
- 6) адаптація до голосу диктора та акустичного каналу;
- 7) розпізнавання мови, якою говорить диктор, його акценту;
- 8) усний переклад з однієї мови на іншу;
- 9) розпізнавання емоційного та фізичного стану мовця.

З огляду на ці проблеми постає питання про автоматизацію добування корисної інформації на постах радіоперехоплення. Практична реалізація даного способу включає досить великий обсяг робіт щодо розробки декодера під обрану акустичну модель розпізнавання мови, накопичення бази знань за відповідним напрямком, парсингу та пошуку корисної інформації.

Досвід показує, що оператору потрібно виконувати рутинну ручну працю і прослуховувати кожен сеанс, що займає досить багато часу і на сьогодні є досить неефективним. Під час бойових дій здійснення оператором обробки даних буде займати ще більше часу і матиме меншу ефективність у добуванні та забезпеченні інформацією.

Перспективним вирішенням даної задачі є створення програмного модуля автоматизованої обробки даних та впровадження його в механізм обробки даних на пости радіоперехоплення. Впровадження запропонованого модуля дозволить відсікати сеанси з непотрібною інформацією, зменшити витрати часу оператором на обробку інформації та добувати більше корисної інформації.

Таким чином, застосування розробленого програмного модуля дозволяє підвищити ефективність роботи оператора на посту радіоперехоплення та значно скоротити його витрати часу на добування та забезпечення корисною інформацією.

Таратута О.І. (ВІКНУ)

МОДЕЛЮВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТА СЕМАНТИЧНИХ ОЗНАК СЛОВОТВІРНИХ МОДЕЛЕЙ КОРПУСУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕМАТИКИ

Усі військові матеріали відрізняються від інших матеріалів насиченістю спеціальної військової лексики та військової термінології, спеціальних скорочень та умовних позначень. Актуальність даної роботи зумовлена підвищенням значення перекладу матеріалів військово-спеціальної тематики для обміну інформацією між збройними силами України та країн з якими відбувається тісна співпраця. Під корпусом текстів (далі – корпус) ми

розуміємо електронне зібрання текстів, впорядковане, організоване й оформлене певним чином, призначене для наукового та практичного вивчення мови. У корпусі зберігаються тексти, опрацьовані автоматичним лінгвістичним аналізатором. Це означає, що кожній одиниці тексту (морфемі, слову, словосполученню, реченню) приписана певна супровідна інформація: частиномовна належність, граматична форма, синтаксична функція, контекст тощо. Корпус характеризується показовістю, або збалансованим складом текстів, що дозволяє використовувати його для тестування пошукових ресурсів, систем перекладу, а також використовувати його в різних лінгвістичних дослідженнях. Корпус має важливе значення для викладання мови, оскільки за допомогою корпусу можна швидко і ефективно перевірити особливості вживання незнайомого слова або граматичної форми. Нові слова (так само, як і нові значення слів) з'являються тоді, коли виникає необхідність назвати нові предмети або висловити дещо інше ставлення до вже відомих предметів. Нові слова створюються з існуючих елементів мови (слів, основ, словотворчих афіксів) за існуючими моделями в результаті дії відомих способів словотворення.

За визначенням М.Д.Степанової, словотвірна модель – це стабільна структура, що має узагальнене лексико-категоріальне значення і здатна наповнюватися різним лексичним матеріалом.

Ми вважаємо, що доцільно розділити всі моделі похідних на лінійні, що зводяться в кінцевому рахунку до складання певних словотворчих елементів, і нелінійні, які не можуть бути представлені у вигляді ланцюгового їх структурного аналога. У морфологічному плані це відповідає поділу на одноморфемні, одночастинні, і багатоморфемні, частіше дво- і тричастинні моделі похідних.

До лінійних моделей, які, до речі кажучи, найбільш повно вивчені, можуть бути віднесені моделі:

1) складних слів, що отримуються в результаті складання двох і більше самостійних елементів мови (слів, словосполучень, основ);

2) префіксальних утворень, що виходять в результаті складання слова або основи слова з префіксом;

3) суфіксальних, утворень, що виходять в результаті складання основ з суфіксом або суфіксами;

4) змішаних утворень – префіксально-суфіксальних або складних слів, оформлених яким-небудь афіксом;

5) аббревіатур або складноскорочених утворень, коли додаванню піддаються не цілі слова чи їх основи, а частини слів.

Таким чином, лінійні моделі похідних охоплюють складні слова різних типів, афіксальних утворень різних типів і змішаних утворень різних типів. Їх об'єднує можливість розподілу на члени з морфологічної точки зору, здатність служити виникненням нової лексеми з семантичної точки зору і можливість представити їх у вигляді певної структурної формули ($x + y$). Все це можна сформулювати й інакше: моделі подібних слів характеризуються як моделі

похідних, виходячи з їх структури. Внаслідок цього весь клас подібних похідних можна назвати класом слів з вираженою похідністю.

У нелінійних моделях слів похідний характер останніх визначається не завдяки наявності спеціального словотвірної ознаки. Це моделі з невираженою похідністю. Вони з словотвірної точки зору нероздільні, їх призначення (зазвичай) – транспонування з однієї частини мови в іншу. Спільним для них нерідко є зміна в одному або декількох фонологічних компонентах основи, тобто те, що іноді називають внутрішньою флексією, чергуванням звуків тощо.

До числа нелінійних моделей можуть бути віднесені наступні моделі похідних (їх загальною формулою є $(x \rightarrow y)$):

- 1) утворення, отримані за допомогою конверсії;
- 2) слова, отримані шляхом субстантивації чи ад'єктивізації інших частин;
- 3) утворення, отримані в результаті фонологічного перетворення кореня або основи слова;
- 4) утворення, отримані шляхом відсікання словозмінних показників.

У нашому дослідженні ми зосередились на афіксальному способі словотворення, який ми вважаємо найпродуктивнішим та таким, що продовжує збагачувати військову підмову англійської мови новими лексичними одиницями.

Федоров К.Х (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ДОКУМЕНТАЦІЇ НАТО

Суттєвими проблемами, що перешкоджають досягненню сумісності із підрозділами та штабами багатонаціональних миротворчих сил, є труднощі в перекладі та використанні спеціальної термінології, якою користуються країни-члени НАТО. За нашими спостереженнями, переважна частина лексики офіційних документів НАТО представлена військово-спеціальною та військово-політичною термінологією та загальноживаною лексикою, на яку і припадає максимальне смислове навантаження.

Характерними рисами текстів документації НАТО є насиченість професійною термінологією, надзвичайно високий відсоток використання аббревіатур та акронімів, чітке і лаконічне подання матеріалу за повної відсутності емотивно-забарвлених компонентів.

Розглядаючи труднощі перекладу термінів, необхідно зазначити, що важливим аспектом, який враховується при перекладі, є приналежність термінів до певних видів термінів та основні способи і методи за допомогою яких ми здійснюємо переклад. Тому перш ніж здійснити переклад терміну, потрібно розібратися в структурі, класифікації цих термінів, що надалі полегшить процес перекладу. До основних способів перекладу термінів офіційних документів НАТО ми відносимо такі способи:

- а) описом значення:

Voluntary contribution – добровільний внесок;

б) калькування:

Nuclear Planning Group – група ядерного планування;

Euro-Atlantic Partnership Council – Євроатлантична Рада партнерства;

в) часткова або повна транслітерація:

European Corps - Європейський Корпус;

г) конкретизація:

long-term partnership – довготривале партнерство;

д) транскодування:

resolution – резолюція; *directive* – директива.

Ще однією особливістю перекладу термінів сучасного військового лексикону НАТО є те, що самі терміни є доволі непостійними і перебувають у безперервному розвитку. Таким чином, ми постійно стикаємось із утворенням нових термінів та положень тощо. Міжнародна термінологія постійно поповнюється новими термінами. А деякі терміни взагалі можуть з часом змінювати свої значення. Ось наприклад:

Нещодавно *NATO Maintenance and Support Agency* (NAMSA) – Орган технічного забезпечення та постачання НАТО була перейменована на *NATO Support Agency* (NSPA) – Орган з питань забезпечення НАТО.

Особливу трудність серед термінів офіційних документів становлять багатокомпонентні терміни, часто ускладнені аббревіатурами. Для перекладу термінів, що складаються із двох або і більше компонентів, слід проводити ретельний аналіз з метою з'ясування смислової межі терміна, наприклад: *NATO-led International Security Assistance Force (ISAF)* – Міжнародні сили сприяння безпеці в Афганістані під егідою НАТО. В цьому випадку особливу увагу потрібно приділити на таку частину терміну як *NATO-led*, адже саме це вказує на те, що міжнародні сили сприяння безпеці знаходяться під керівництвом НАТО.

Черніков В.Ю. (ВІКНУ)

АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ ПЕРЕКЛАДУ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, у зв'язку із стрімким розвитком, реформуванням і приведення до стандартів НАТО Збройних Сил України, військовому перекладачу необхідно досконало володіти іноземною мовою, тонкощами перекладу, а також орієнтуватися у сучасних комп'ютерних технологіях. Певною мірою, допомогою можуть стати програми машинного перекладу.

В інтернет-просторі представлена велика кількість програм машинного перекладу, але найпопулярнішими є Google Translator, Яндекс перекладач, Babelfish і PROMT.

Аналіз Google Translator показав, що переваги даного онлайн-перекладача полягають в здатності перекладати з більше, ніж 50-и мов, а користувач має

можливість власноруч обрати найбільш коректний варіант слова чи словосполучення з наданого переліку. Хоча дана програма в багатьох випадках не підходить для комерційного використання, Google Translator допомагає багатьом користувачам зрозуміти загальний зміст фрагментів тексту невідомої їм мови.

На відміну від Google Translate, Яндекс перекладач надає гірший переклад. Стосовно перекладу часів, форм дієслів, і в узгодженні слів – він далеко не завжди коректний, проте так само для кожного терміна надає словникову статтю, доступні варіанти вживання, частини мови, транскрипцію. Під час аналізу було виявлено, що Google здатен перекладати більшу частину військово-політичних текстів, а при роботі з військово-технічними термінами є помилки. Зокрема, в реченні *"The fuse assembly consists of a fuse body, safety lever, safety pin, striker spring and primer"*, Google переклав *"striker spring"*, як *"запобіжний штифт"* замість *"пружина ударника"*, проте він правильно переклав назви інших складових капсуля-детонатора.

Вкрай низька якість перекладу текстів військової тематики, перекладених з англійської мови за допомогою систем машинного перекладу Babelfish і PROMT. Вони не дає можливості зрозуміти сенс, система невірно підбирає контекстуальне значення слів в межах фрагмента, який перекладається, оскільки обидва не оперують військовою термінологією. Наприклад: *"safetypin"* був перекладений як *"англійська булавка"*, *"striker spring"* – як *"атакуюча весна"*, при правильному перекладі *"пружина ударника"*.

Переклад наукової, технічної, ділової, правової та військової документації з однієї мови на іншу є невід'ємною частиною науково-технічного прогресу. Сучасна індустрія машинного перекладу характеризується такими ознаками:

- постійно зростаючою кількістю користувачів і виробників СМП, широким залученням машинного перекладу до реальних інформаційних процесів;
- різноманітністю підходів до побудови СМП і, відповідно, опрацюванням великого числа оригінальних пакетів прикладних програм для МП;
- використанням для реалізації СМП передової обчислювальної техніки, в тому числі персональних комп'ютерів.

Зроблений огляд висвітлив, що необхідно виявити, наскільки основні існуючі СМП дієві у створенні адекватного перекладу текстів, який підхід на даний момент більш ефективний, і в якого підходу більш широкі можливості до майбутнього розвитку.

Шпартак А.В. (ВІКНУ)

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ВІЙСЬКОВОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В ХОДІ ДВОСТОРОННІХ ЗУСТРІЧЕЙ МОУ

Головне, що відрізняє дипломата від інших людей – це вміння сказати "ні" таким чином, щоб це звучало як "так". Лестер Пірсон

Оскільки на сьогодні світ перебуває під постійним військово-політичним тиском різних супер-держав, потреба у правильному та раціональному підході до дипломатичного вирішення складних питань досягла апогею. Після відносно нещодавньої актуалізації "українського питання" ми зіткнулися з проблемою недослідженості основних лінгвістичних аспектів військової дипломатії, не лише з погляду красномовства та риторики, а і з погляду лексичних особливостей саме військового дипломатичного протоколу.

У ході дослідження нам вдалося виділити кілька основних ознак лексики військового дипломатичного протоколу:

1) Дипломатична військова термінологія має багато запозичень з англійської, французької чи латинської мов ("coup d'état", "demarche");

2) Використання номінативних, атрибутивних, предикативних, адвербіальних мовних конструкцій та видів звертань відповідно до дипломатичних рангів промовців та їх військових звань;

3) Застосування евфемізмів, двозначності, ідентичності, синонімії, антонімії, та контрастності, що дає можливість уникати конкретизації категорії відповіді (так\ні).

Тексти військово-політичного характеру стали характеризуватися сучаснішою новішою лексикою, аббревіатурами, складнішими конструкціями, насиченістю однорідними членами речення, використанням фразеологізмів та багатокомпонентних термінів. Ці всі компоненти становлять собою труднощі для перекладу. Але на цьому вони не вичерпуються. Існують також однозначні англійські слова, що мають декілька українських відповідників. Вибір варіативного відповідника для перекладу таких слів залежить від сполучення цих слів з іншими або від більш широкого контексту. Окремо треба виділити багатозначні англійські слова, які складають значну частину англійської лексики. Останню групу складають слова, які не мають готових відповідників у цільовій мові. Багатозначні терміни складають труднощі для перекладу, адже серед усіх значень слова, яких часом буває навіть більше десятка, потрібно вибрати одне і найбільш влучне значення. Використання фразеологізмів та багатокомпонентних термінів також ускладнює процес перекладу значним чином. Адже фразеологічні вирази не можна перекласти дослівно, а часом перекладач і взагалі не може зрозуміти фразеологічний зворот, так як здебільшого він використовується лише у вихідній мові і не має відповідника в цільовій мові.

Ми також хотіли б зазначити важливість структурних і лексико-семантичних розходжень між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін, і називаються лексико-граматичними трансформаціями. Ці трансформації застосовують тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту.

Не варто забувати і використання омофонів в англійських текстах. Адже омофони – це слова, які звучать однаково, а пишуться зовсім по – різному ще й мають зовсім різне значення. А тому, якщо перекладач недочув чи не вловив

суть висловлювання, то при наявності омофона в реченні може виникнути перекручування змісту речення чи повідомлення в цілому. Багатокомпонентні терміни становлять труднощі для перекладача, оскільки для української мови в принципі не притаманне їх вживання. Крім того термін, який складається з п'яти-шести, а то й більше слів, може легко заплутати перекладача з ключовим словом цього терміну. Використання аббревіатур є не менш проблематичним питанням. Найчастіше вживані аббревіатури можна завчити звичайно, але ж існує багато аббревіатур, які використовуються лише тією чи іншою організацією і не є широко розповсюдженими.

Наявність прецизійної, тобто уточнюючої інформації, наприклад власні назви, прізвища та імена, дати, назви міст, країн тощо є чи не найбільшою трудностю для професійного перекладача. Адже в більшості випадків саме це і є ключовою інформацією текстового повідомлення, тому й вся увага зосереджується на цих даних. А, отже, якщо мовець говорить з акцентом чи зовсім не розбірливо, то перекладач може не вловити цю інформацію, що створює значну прогалину у вихідному повідомленні. Більше того, кожен перекладач повинен мати гарні фонові знання про будь – який предмет, подію чи сферу діяльності. Перекладач повинен постійно розширювати коло своїх знань, бути в курсі найважливіших подій та постійно працювати над собою. І взагалі, маючи поняття, про що говорить мовець, будь-якому перекладачу набагато простіше впоратися із своїм завданням. Крім того перекладач має бути дуже обережним, тому що існує ціла низка слів, які не мають еквівалента в українській мові і перекладати їх треба залежно від контексту, іноді описово.

Штейнберг М.Д. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО ТЕКСТУ

За останні декілька років зросла активність у сфері міжнародного співробітництва та міжнародного військового співробітництва з країнами-членами НАТО, ЄС та ООН. Все це спричинено подіями на сході України. Закупівля імпортованих товарів і обладнання, обмін військовим досвідом, міжнародні військові навчання, заняття з іноземними інструкторами та проведення міжнародних заходів(конференцій, пленумів та ін.) потребують спеціалістів, які здатні здійснювати адекватний, усний двосторонній переклад.

Військовий переклад являє собою один з видів спеціального перекладу з яскраво вираженою військово-комунікативною функцією. Відмінною рисою військового перекладу є велика термінологічність, чіткий виклад матеріалу при відносній відсутності образно-емоційних засобів вираження. Всі військові матеріали відрізняються від будь-яких інших матеріалів насиченістю спеціальної військової лексики, широким використанням військової і науково-технічної термінології, наявністю певної кількості змінно-стійких і стійких словосполучень, характерних тільки для військової сфери спілкування, великою кількістю військової номенклатури і спеціальних скорочень і умовних

позначень, що використовуються тільки у військових матеріалах, а з точки зору синтаксису – широким використанням клішованих конструкцій. Все це пов'язано з певною функціональною завантаженістю, що характеризує військову сферу спілкування: стислість, чіткість і конкретність формулювань, точність і ясність викладу, що забезпечує логічну послідовність викладу, чітке відмежування однієї думки від іншої, легкість сприйняття переданої інформації.

Як і будь-який інший текст, військово-політичний текст має свою комунікативну мету: реалізацію/доведення воєнної політики, стратегії, проголошення національних цілей та інтересів, інформування громадськості, обґрунтування дій керівництва міжнародної політики.

Комунікативною сферою військово-політичного тексту є воєнна політика, воєнна політика пов'язана із системою державного управління, сфера міжнародної безпеки, органи вищого керівництва, політична структура.

Комунікативна тематика військово-політичного тексту охоплює воєнну політику, національну безпеку, цивільний контроль.

Дослідження перекладу військово-політичної тематики представляє великий лінгвістичний інтерес. У зв'язку з зростанням ролі політичної комунікації та комунікативної діяльності, в даний час зростає увага до вивчення військово-політичної лексики. Саме у сфері політичної лексики спостерігаються суттєві зміни, зумовлені суспільно-політичними процесами.

При перекладі військово-політичних текстів використовується не тільки традиційна граматики, а й велика кількість кліше, тому що військово-політична лексика становить лексичний шар офіційно-ділового та газетно-публіцистичного стилю – стилю газет і журналів, реклами та новин. Однак враховуючи той аспект, що текст носить характер військово-політичного необхідно якомога точніше передавати ключову, прецензійну інформацію. Ядром військово-політичного тексту є військово-політична термінологія.

Під військово-політичною термінологією ми розуміємо відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя.

Яковчук А.О. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМАТИКА ВЖИВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Мова, що являє собою динамічну систему, постійно розвивається. Її лексичний склад піддається інтенсивному та безперервному поповненню новими лексемами. Останнім часом Україна помітно збільшила обсяги співпраці з різними акторами міжнародних відносин (державами,

міжнародними організаціями тощо). Це спричинило активне надходження в українську мову іншомовної лексики. Помітно зросла чисельність запозичених англіцизмів.

Англіцизм, що є різновидом мовного запозичення, - це слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені чи перекладені з англійської мови, або утворені за її зразком. З огляду на їх значне поширення у сучасній українській мові, постає нагальне питання у правильності їх перекладу та вживання у сучасних текстах.

Асиміляція лексем-англіцизмів відбувається різною мірою. Нові запозичені лексичні одиниці можуть, по-перше, засвоюватися фонетично, підпорядковуватися законам фонетики мови-реципієнта; по-друге, отримувати граматичні значення, властиві українській мові; по-третє, дані неологізми можуть втручатися у дериваційні процеси, в яких за допомогою словотвірних засобів української мови формуються нові мовні одиниці.

При перекладі текстів важливо враховувати ступінь асиміляції запозичених англіцизмів, адже існує три основних етапи адаптації англіцизмів: 1) поява окказіоналізму; 2) перехід окказіоналізму на стадію потенційно узуальної одиниці; 3) етап входження запозиченої одиниці в систему мови-реципієнта і перетворення її на неологізм, яким користується відносна більшість мовців-реципієнтів.

Проблематика вживання англіцизмів в перекладі текстів полягає ще й в тому, що поки що не існує офіційно встановлених правил правопису для таких запозичень, немає єдиного правописного принципу їхньої передачі на письмі. Неусталеність правописних норм призводить до існування значної варіативності написання однакових за значенням слів, а також до неможливості визначення остаточної правильності вживання неологізму.

Сьогодні англіцизми посіли важливе місце в українській мові. Тому їх використання в текстах при здійсненні перекладів є неминучим. Однак, не варто забувати й про пошук словозамінників, українських неологізмів. Необхідно правильно використовувати безеквівалентну лексику, без надмірного зловживання нею.

Секція 7

ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ГЕОІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬК

Будь-яке військове формування, від окремого підрозділу до оперативно-стратегічного об'єднання, можна розглядати як специфічну екологічну систему, основними елементами якої є особовий склад (з озброєнням і технікою) та навколишнє середовище пунктів (районів) дислокації. Відмітною особливістю екологічної системи військового формування є пріоритет виконання бойової підготовки і бойових дій, що достатньо складно сумістити з проведенням природоохоронних заходів.

Застосування нових інформаційних технологій стає важливою необхідністю в повсякденній діяльності військової частини. Розвиток засобів отримання нової інформації помітно випереджає розвиток засобів вилучення з неї цільових відомостей про властивості об'єктів і ситуацій, які аналізуються та автоматизуються. В результаті частка інформації, яка реально використовувалась, постійно зменшувалась, а витрати на отримання нових даних зростають швидше, ніж практична віддача від них.

Вихід із ситуації, яка склалась, полягає у застосуванні нових інформаційних технологій, які дозволяють поєднувати знання спеціалістів з можливостями оперативної обробки великих масивів даних в рамках геоінформаційних систем (ГІС).

Застосування ГІС у ході повсякденної діяльності військ (сил) дало б змогу:

- створювати і використовувати у повсякденній діяльності багатоцільові бази картографічних даних;

- комплексно аналізувати і інтерпретувати великі об'єми розрізнених неоднорідних якісних і кількісних даних;

- оцінювати і ранжувати характеристичні ознаки об'єктів дослідження в умовах неоднозначності їх зв'язків з цільовою властивістю цих об'єктів;

- збільшити ступінь вилучення і використання корисної інформації з наявних даних для прогностичних побудов та наслідків впливу;

- обмежити залежність кінцевих результатів від суб'єктивних концепцій дослідників і поєднувати формалізовані і експертні методи прийняття рішень;

- контролювати якість прогностичних побудов до початку натурних спостережень і оптимізувати мережу цих спостережень, моделювати різні стратегії використання природного середовища;

- забезпечити оперативну інформаційну підтримку експертних рішень довідковими, фотографічними і аналітичними даними.

При вирішенні цих проблем застосування геоінформаційних систем і технологій прискорило б процес виконання поставлених завдань та забезпечило оперативне прийняття рішень.

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ

Бурхливе впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій у діяльність військ (сил), що відбувається останнім часом, надає нові можливості при вирішенні військово-прикладних задач. Науково-технічний прогрес стрімко йде вперед, не оминаючи при цьому і найпопулярніші гаджети, а саме смартфони та планшети. Для цих пристроїв давно розроблені різноманітні операційні системи та мобільні додатки для вирішення задач будь-якої тематики.

Геоінформаційні системи в цьому плані також не стоять на місці. Відтак було розроблене програмне забезпечення ArcGIS for Mobile, яке дозволяє користувачам отримувати віддалений доступ до інформації у реальному часі з будь-якого місця. Це дає можливість інтерактивно в польових умовах використовувати та оновлювати геодані, підтримуючи зв'язок з серверними сховищами і забезпечувати точність і актуальність баз даних.

Програмні застосування ArcGIS для смартфонів і планшетів дозволяють здійснювати навігацію по картах, збирати і поширювати дані, проводити ГІС-аналіз, відображати карти і вводити нову інформацію. На мою думку, подібні мобільні додатки можуть бути дуже корисними у вирішенні певних військово-прикладних задач. Насамперед це стосується розвідувальних операцій та ведення бойових дій, коли швидкість прийняття рішення та обміну інформацією про обстановку відіграє важливу роль.

На даному етапі розвитку мобільні додатки ArcGIS дозволяють швидко отримувати інформацію про час доби, місцевість, характеристики певної бойової техніки, своє місцезнаходження на тлі карти, координати руху. "Кишенькові" навігаційні системи дають можливість оперативно реагувати на зміни в обстановці. На мою думку, особливо корисними вони є при проведенні спеціальних операцій.

Саме тому, я вважаю, що впровадження використання мобільних гаджетів у війська, зокрема програмного забезпечення ArcGIS є дуже актуальним для Збройних сил України. Вони здатні підвищити ефективність виконання військово-прикладних задач, позитивно впливати на затрати часу для прийняття рішення командирами, оперативніше реагувати на зміни в обстановці. Варто зауважити, що дана тенденція давно набула популярності у збройних силах сучасних розвинених країн, зокрема членів НАТО, які активно беруть участь у проведенні миротворчих операцій.

ВИКОРИСТАННЯ ГІС ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ ППО УКРАЇНИ

Основою нинішньої системи ППО України є Повітряні сили України Збройних Сил України, зокрема їх повітряний та протиповітряний компоненти (винищувальна авіація, зенітні ракетні війська, радіотехнічні війська). До рішення завдань з ППО також залучаються відповідні сили та засоби Сухопутних військ ЗС України (частини та підрозділи армійської ППО), Військово-морських сил ЗС України, Державної прикордонної служби України. Ці сили та засоби несуть бойове чергування з протиповітряної оборони і виконують бойове завдання з охорони державного кордону України у повітряному просторі, протиповітряної оборони важливих державних об'єктів та припинення протиправних дій повітряних суден у повітряному просторі України.

Сучасний стан системи ППО України повинен забезпечити вирішення покладених на неї завдань, зокрема:

- відбиття повітряної агресії противника;
- своєчасне попередження про повітряний напад противника;
- контроль за використанням повітряного простору держави;
- прикриття з повітря важливих державних політико-економічних центрів країни, угруповань ЗСУ від ударів засобів повітряно-космічного нападу противника.

Однак в нинішніх умовах виконання цих завдань українською системою ППО суттєво ускладнене. Основні та ключові характеристики і параметри функціонування майже всіх елементів вітчизняної системи ППО сьогодні повністю відкриті для противника. Місця дислокації, основні та запасні позиції вогневих засобів ЗРВ, основні та оперативні аеродроми базування військової авіації, точні їх координати, характерні ознаки, кількість боєздатної техніки та озброєння в конкретному підрозділі, які там базуються добре відомі противнику ще з "радянських часів". Потребує покращення рівень взаємодії між елементами системи ППО країни, управління ними, як в плані організаційному, так і в плані їх розташування.

Одним із можливих способів вдосконалення нинішньої системи протиповітряної оборони є застосування геоінформаційних систем та технологій, які забезпечують збір, зберігання, оброблення, доступ, відображення та розповсюдження просторово-координатних даних. Саме як база даних, ГІС забезпечує вхідними даними для побудови геоінформаційних моделей. Наявність таких моделей дозволить автоматизувати процес перерозподілу розташування засобів ППО на місцевості, в залежності від рельєфу, тактичних властивостей місцевості та технічних характеристик озброєння. Все це в свою чергу підвищить оперативність і значно покращить процес підготовки та прийняття рішень на здійснення оборони об'єктів військ від ударів з повітря.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОСТІ ДЛЯ ВИСОКОТОЧНОЇ ЗБРОЇ

Застосування сучасних засобів керування, розвідки, наведення та доставки високоточних засобів ураження у ході локальних війн, збройних конфліктів, міжнародного тероризму потребують сучасного озброєння, одним з таких є високоточна зброя. Використання досягнень високих технологій у створенні нових озброєнь та військової техніки надало спроможність завдавати противнику раптових масованих стратегічних ударів новою зброєю на будь яку глибину на суші, у морі, у повітрі та космосі. До того ж ВТЗ по ефективності поразки цілей наближається до тактичної ядерної зброї, а в деяких випадках і перевершує її. Тому масоване застосування звичайної ВТЗ по військових об'єктах, по об'єктах економіки здатне паралізувати життєдіяльність будь-якої держави, а при руйнації потенційно небезпечних об'єктів – викликати екологічні катастрофи. Оскільки точність попадання в ціль ВТЗ практично не залежить, або слабо залежить від дальності стрільби та від того, як у процесі прицілювання (наведення) та після пуску веде себе носій, а залежить від точності географічних даних, навігаційного забезпечення ракети та системи топографічної прив'язки усе це значно збільшило діапазон ефективних відстаней застосування ВТЗ, що дозволило носіям ухилятися від зустрічної вогневої протидії.

Цифрове представлення рельєфу земної поверхні та інших географічних об'єктів, створене на основі даних про рельєф та топології місцевості методом просторової інтерполяції називають цифровою моделлю місцевості.

Переваги використання цифрової моделі місцевості є очевидними, адже це дозволить виключити можливість промаху та виявлення ракети та подальшого її перехоплення. Використання цифрової моделі місцевості дозволить будувати маршрут ракети в безпосередній близькості від поверхні з урахуванням найменших географічних об'єктів (будинків, стовпів, рослинності) це в свою чергу нейтралізує використання противником радіолокаційних станцій розвідки, адже ракети не будуть потрапляти у діапазон їх дії. До того ж використання цифрової моделі місцевості для високоточної зброї має перспективи подальшого розвитку, що збільшує доцільність її використання.

ОТРИМАННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Згідно із оцінками різних дослідників після закінчення Другої світової війни у світі відбулося близько 400 локальних війн та збройних конфліктів різної інтенсивності. В них набули подальшого розвитку форми і способи збройної боротьби, а також засоби її ведення. Найсуттєвіші зміни сталися у воєнних конфліктах кінця XX – початку XXI ст., характерною ознакою яких стало поширення сфери збройної боротьби із застосуванням великої кількості нового озброєння, яке дозволяло людині максимально дистанціюватися від безпосереднього зіткнення із противником. Одним з таких засобів стали безпілотні літальні апарати (БПЛА), які під час воєнних конфліктів довели свою здатність значно ефективніше, ніж пілотовані літаки, вести повітряну розвідку, отримувати картографічну інформацію та виконувати інші завдання бойового забезпечення, такі як: аерозйомка (миттєва), телевізійна зйомка (режим реального часу), обробка і дешифрування результатів зйомки, наведення засобів ураження (виявлення противника, корекція вогню) та інше.

Переваги БПЛА для отримання розвідувальної, картографічної інформації в ході бойових дій безсумнівні, адже пілот, військовослужбовець, який керує літальним апаратом, не наражає своє життя на небезпеку; вартість невеликих безпілотників у декілька разів дешевша аніж спорядження пілотованого літака для виконання аналогічних завдань, і т. д.

Станом на теперішній час в ході антитерористичної операції (АТО) збройними силами України застосовуються БПЛА різного типу, які, в основному, надходять від волонтерів, небайдужих громадян України, а також від інших держав. Це такі безпілотні літальні апарати та безпілотні авіаційні комплекси як "Microvisor SM7", "Фурія", "БПАК-МП-1", "FlyEye", "RQ-11 Raven", "SpyArrow" та інші. Деякі з них (вітчизняного виробництва) вже поставлені на озброєння ЗСУ, а деякі (іноземні "подарунки", як не бойова підтримка), знаходяться на стадії тестування та постановки на озброєння. Завдяки інформації яку збирають БПЛА, вдається вчасно виявити засідку противника, побачити переміщення ворожих сил та оцінити кількісний склад супротивника в живій силі та військовій техніці. "Хороший екіпаж безпілотника за один день робить розвідувальну роботу двох груп спецназу, яким для цього потрібен тиждень. Один тактичний безпілотник в змозі контролювати приблизно сорок п'ять кілометрів фронту на глибину в двадцять кілометрів.", - Олександр Пирогов – інструктор школи аеророзвідки, учасник антитерористичної операції.

В нелегкий для країни час, застосування БПЛА стало підґрунтям для зростання можливостей національних збройних сил і активного розвитку безпіотної авіації. Оскільки Збройні Сили України перебувають на етапі реформування, а українські військові підрозділи виконують завдання не тільки

в зоні АТО, а й у складі миротворчих сил у багатьох регіонах світу, стає зрозумілим, що досвід застосування БПЛА у воєнних конфліктах набуває для України особливого значення. Актуальність вивчення й аналізу досвіду застосування БПЛА в антитерористичній операції на сході України обумовлена, планами Міністерства оборони України щодо вибору та прийняття на озброєння нових сучасних безпілотних авіаційних комплексів.

*Завада А.М. (ВІКНУ)
к.т.н. Кольцов Р.Ю. (ВІКНУ)*

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ТАКТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МІСЦЕВОСТІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЗЗ

Топографічні елементи будь-якої місцевості по різному впливатимуть на виконання бойових завдань підрозділів з урахуванням їх озброєння, характеру дій противника, а також пори року, часу доби і погодних умов.

Місцевість може бути сприятливою щодо успіху бойових дій підрозділів і ослабляти дії противника, але не сама по собі, а лише в тому випадку, якщо кожен командир докладно її оцінить і вміло використає в конкретних бойових умовах.

Особливості місцевості, які певним чином впливають на основні сторони бойової діяльності військ, називаються тактичними властивостями місцевості, основними з яких є: прохідність місцевості, захисні властивості місцевості, умови орієнтування, спостереження, маскування, ведення вогню, інженерного обладнання місцевості та умови водопостачання.

Оскільки місцевість суттєво впливає на бойову діяльність військ, то її вивчення є обов'язковим не тільки для командирів, але і для солдат. Місцевість вивчається безперервно, та особливо детально – перед боєм.

Вивчити місцевість – означає визначити загальний характер заданої місцевості і розкрити її тактичні властивості. На основі вивчення місцевості проводиться її оцінка, тобто, виходячи з конкретно поставленого бойового завдання, визначається, якою мірою властивості даної місцевості будуть полегшувати чи ускладнювати його виконання; як використати сприятливі властивості місцевості і що необхідно зробити для зменшення її негативного впливу.

Для вивчення місцевості використовуються різні способи: рекогносцировка, вивчення місцевості за картою, вивчення місцевості за матеріалами дистанційного зондування Землі.

Вивчення місцевості за матеріалами ДЗЗ дає найбільш свіжі і докладні відомості. Поряд з цим на них є відомості і про противника. Матеріали знімання з космосу дають принципово нову інформацію про природу Землі, її ландшафти й окремі їхні компоненти, явища і процеси, яку звичайними методами одержати неможливо або важко. Космічні методи - це новий етап у географії, з їхньою допомогою виявляються причинні взаємозв'язки природних

об'єктів і взаємозумовленість природних процесів. Зображення на космічних знімках земної поверхні відображає загальну картину рослинного й ґрунтового покриву, рельєфу, геологічної, гідрографічної обстановки, яка є дуже важливою під час вирішення завдань військами. Більша оглядовість і природна генералізація космічних знімків дають можливість проводити одночасне вивчення великих регіонів, їхніх фізико-географічних умов, виявляти динаміку ґрунтово-рослинного покриву й рельєфу. Висока інформативність та інші особливості матеріалів дистанційного зондування Землі дають можливість одержувати нові відомості й дані про противника, виявляти нові закономірності в різних географічних явищах.

Використання радіолокаційних засобів під час отримання матеріалів ДЗЗ, дозволяють виявляти штучні споруди, геологічні та гідрологічні структури, розташовані під поверхнею Землі (в умовах чорноземно-глинистих ґрунтів на глибині 3-4 м). При цьому найперспективнішим є використання багаточастотного та багатополяризаційного зондування одночасно в метровому та найменших короткохвильових (дециметровому, сантиметровому) діапазонах.

Перевагою матеріалів ДЗЗ є поєднання відображення всіх компонентів земної оболонки, велике захоплення території, регулярність повторного спостереження. Використання матеріалів зондування дозволило вивчати і аналізувати об'єкти й характеристики, які неможливо досліджувати безпосередньо на місцевості або з невеликих висот.

Лахтурова Л.Д. (ВІКНУ)

ЗАСТОСУВАННЯ ДАНИХ АЕРОКОСМІЧНОЇ РОЗВІДКИ ПРИ ТОПОГЕОДЕЗИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІЙСЬК

Застосування даних аерокосмічної розвідки при топогеодезичному забезпеченні військ є актуальним на сьогоднішній день та досить важливим елементом оперативного забезпечення. Дані аерокосмічної розвідки забезпечують нас точною, надійною, достовірною, оперативною та сучасною інформацією про місцевість, райони, об'єкти спостереження. Її сучасні засоби дозволяють вести цілодобове суцільне спостереження майже за будь-яких погодних умов за будь-яким районом земної кулі, визначати координати об'єктів спостереження з точністю до сантиметрів.

На сьогоднішній день топогеодезичне забезпечення військ не в змозі виконувати свої завдання у повному обсязі через недостатнє фінансування, занедбаність розвитку галузі дистанційних методів зондування Землі, що спричиняє низку недоліків (відсутність необхідного технічного забезпечення, відсутність безперервного ведення топографічної розвідки, недостатня надійність функціонування системи топогеодезичного та навігаційного забезпечення, недостатня кількість топогеодезичної інформації на закордонну територію, недостатня кількість оновлених карт, аерофотознімків на територію України, їх відсутність на закордонну територію та ін.). Гостро стоїть питання

при забезпеченні зони проведення АТО топографогеодезичними, гравіметричними даними, де аерофотозйомка є небезпечною, а вітчизняна космічна – взагалі, неможливою.

Саме за допомогою дистанційних методів аерокосмічного знімання можливо усунути вищезазначені недоліки. Аерокосмічна розвідка дозволить безперервно проводити топографічну розвідку для збору інформації у важкодоступних, непрохідних районах, на закордонну територію, результати якої можуть використовуватись для оновлення та виправлення топографічних, цифрових, електронних карт, для складання спеціальних, тематичних карт, фотодокументів, описів та довідок про місцевість, карт змін місцевості, та ін.

Аерокосмічні знімки місцевості є основою для ГІС, що далі забезпечують можливість використання, збереження, редагування, аналізу та відображення географічних даних. За допомогою даних аерокосмічної розвідки створюють, редагують, проводять оперативні зміни карт як топографічних, так і спеціальних.

Крім того, космічна розвідка дозволяє нам отримувати геопросторові дані з усієї Земної кулі в будь-який момент часу та за будь-яких погодних умов в залежності від використаних методів дослідження. На відміну від повітряної, космічна розвідка може забезпечувати нас не тільки візуальними даними про місцевість, а й даними які не можливо побачити неозброєним оком (фізичними, мульти-, гіперспектральними, радіоданими), розвідуючи навіть десятки кілометрів під Земною поверхнею. Супутникова розвідка допомагає знаходити вихідні геодезичні і гравіметричні дані, точні координати на місцевості, зміни в природному середовищі.

Отже, дослідження та доцільне поєднання різних методів аерокосмічного знімання дозволить вирішувати завдання топогеодезичного забезпечення більш точно, швидко, оперативно та ефективно. Використання аерокосмічних даних є запорукою підвищення якості топогеодезичного, інформаційного забезпечення, національної безпеки й оборони країни.

Левчук С.В. (ВІКНУ)

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ НА ТАКТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ МІСЦЕВОСТІ

Перед застосуванням військового підрозділу командир повинен проводити оцінку місцевості, яка складається з визначення наступних її основних тактичних властивостей: умов спостереження, орієнтування і ведення вогню; умов захисту військ від впливу зброї; умов прохідності для бойової техніки і транспорту; умов маскування та інженерного обладнання місцевості. Тактичними властивостями прийнято називати властивості місцевості, які впливають на основні сторони бойової діяльності військ.

Маючи спектральні дані на будь-яку територію, можна аналізувати рослинний покрив за допомогою вегетаційних індексів. Вегетаційні індекси

NDVI розраховуються на основі наявних спектральних даних. Ці індекси сформульовані таким чином, щоб використовувати властивості рослинного покриву.

Формула для розрахунку індексу NDVI наступна:

$$NDVI = (NIR - Red) / (NIR + Red)$$

Де NIR - значення відображення в інфрачервоній області спектра

Red - значення відображення в червоній області спектра

Індекс NDVI - це безрозмірний показник, що відображає активність вегетації рослинності, але в той же час він корелює з наступними параметрами: вміст хлорофілу, площа листової поверхні, компактність і архітектура рослинного покриву, поглинання фотосинтетично активної радіації. Також спостерігається зв'язок значення індексу NDVI з такими показниками, як продуктивність, біомаса, вологість ґрунту, випаровуваність, обсяг опадів, що випали, потужність і характеристики снігового покриву. NDVI часто використовують як один з інструментів для більш складних типів аналізу. Результатом яких, можуть бути карти прохідності лісів і сільськогосподарських земель, карти ландшафтів і природних зон, ґрунтові, аридні, фітогідрологічні та інші карти.

Щоб простежити динаміку зміни рослинності доцільно використовувати кілька різночасових знімків. При цьому спектральний діапазон супутника Landsat: 0,45-0,52 (синій), 0,53-0,61 (зелений), 0,63-0,69 (червоний), 0,78-0,90 (ближній ІЧ)

Аналіз рослинності і розрахунок індексу NDVI можна проводити в програмному комплексі ArcGIS і ENVI.

Таким чином, на прикладі різночасових знімків однієї території, можна спостерігати характер зміни території, що доводить обґрунтованість використання геоінформаційного аналізу даних дистанційного зондування Землі для визначення тактичних властивостей рослинного покриву.

Максименко Д.В. (ВІКНУ)

ГЕОМАТИКА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сьогодні створюються нові дисципліни, які об'єднують у собі інші, цим самим узагальнюючи або доповнюючи одне одного. Це суттєво полегшує сприйняття інформації викладеного матеріалу. Тож, ніхто не буде заперечувати важливість створення таких дисциплін.

Порівняно з геодезією чи картографією, геоматика з'явилась не так давно. В різних інтернет-джерелах, зокрема на ГІС-форумах, можна знайти інформацію, що цей термін почали застосовувати ще у квітні 1982 року. Автором цього терміну став канадський фотограмметрист Мішель Парадіз. Він вперше використав його у своїх тезах з нагоди сотої річниці Канадського інституту геодезії.

Геоматика – це дисципліна, що займається збором, збереженням, обробкою та наданням просторових даних. Тобто вона об'єднує в собі інші галузі знань, пов'язані з опрацюванням даних, які мають певну просторову прив'язку. Зазвичай геоматика асоціюється з картографією, фотограмметрією, дистанційним зондуванням Землі, інформатикою, геодезією, ГІС, глобальним позиціонуванням, цифровою обробкою зображень. Однак геоматика не замінює собою зазначені дисципліни, а забезпечує взаємодію між ними.

В офіційному переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, відсутня геоматика, а всі дисципліни просторового характеру об'єднані в спеціальність "193 геодезія та землеустрій".

Отже, можна зробити висновок, що геоматика як дисципліна тільки починає свій розвиток. А її важливість і потрібність в сучасному світі обумовлена необхідністю налагодження взаємодії між всіма спеціалістами, які працюють з просторовими даними. А саме: геодезистами, картографами, програмістами веб-картографічних додатків.

Матюшенко Д. (ВІКНУ)

ТИТУЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Ведення державного реєстру земель України за сучасних умов звелось лише до реєстрації правовстановлюючих документів, тобто, по суті, реєстрації титулів на земельну ділянку, що зазначені у правовстановлюючих документах. Поземельна книга формується за допомогою АС ДЗК, котра не містить юридично значимих відомостей і не може використовуватись, наприклад, при вирішенні земельних спорів у судовому порядку.

Таким чином, зважаючи на те, що сучасний земельний кадастр в Україні майже не виконує функцію юридично значимої реєстрації земельних ділянок, дієвим та економічно доцільним способом захисту майнових прав землевласників та землекористувачів може стати титульне страхування, яке являє собою страхування фінансового ризику втрат або обмеження права власності на об'єкти нерухомості.

Наразі, цей різновид страхових послуг є порівняно новим на українському страховому ринку і надається лише невеликою кількістю страхових компаній, а проблематика титульного страхування прав на земельні ділянки малодосліджена вітчизняною економічною та юридичною наукою. Найбільш типовими, для надання послуг титульного страхування, можна вважати такі види ризиків:

- земельна ділянка куплена не у справжнього її власника;
- порушення у процесі приватизації майна;
- помилки при реєстрації права власності;
- помилки при оформленні меж земельної ділянки;

- розділ спадкоємного майна з порушенням інтересів окремих спадкоємців;

Таким чином, в умовах розвиненого та конкурентного ринку страхових послуг, запровадження обов'язкового титульного страхування може розглядатися, як досить ефективна альтернатива неефективній системі реєстрації земельних ділянок.

*Мельник Ю.А. (ВІКНУ)
Савчинська Н.Ю. (ВІКНУ)*

ОПЕРАТИВНЕ ВИПРАВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Топографічна карта є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст топографічної карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ. Під впливом природних факторів, в результаті людської діяльності та бойової діяльності військ на місцевості відбуваються зміни. З метою швидкого приведення змісту основних елементів топографічних карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення.

Створені карти, як правило, відповідають вимогам до точності нанесення змін, але традиційна методика виконання робіт вимагає значних затрат часу на виготовлення та доведення до підрозділів. Цей недолік можна усунути шляхом впровадження нових методів опрацювання даних з використанням електронних карт.

На етапі збору, аналізу, систематизації та обліку змін основою служать не тиражні відбитки базової для виправлення топографічної та чергової карт, а електронна чергова карта. Оперативне виправлення топографічної карти виконується з використанням програмного забезпечення інструментальної ГІС і передбачає внесення найбільш важливих змін, що відбулися на місцевості, у відповідні тематичні шари листів електронної електронної чергової карти.

До цього ж, стає можливою реалізація автоматизованої методики оперативного виправлення топографічних карт. Використання функціональних можливостей сучасного програмного забезпечення геоінформаційних систем для реалізації методики автоматизованого виправлення топокарт дозволяє:

- якісно змінити зміст операцій нанесення змін, надписів та перенесення даних з одного оригіналу карти на інші, і істотно скоротити час на виготовлення оперативно виправленої карти,
- виключити потребу в тиражних відбитках топокарт для виготовлення одиничних копій або малих тиражів спеціальних карт,
- підвищити якість робіт та точність нанесення змін місцевості.

Отже, автоматизована методика оперативного виправлення топографічних карт дозволяє підвищити точність нанесення змін місцевості на

топографічні карти, істотно скоротити тривалість виготовлення оперативно виправленої карти, або інших спецкарт, підвищити якість робіт. До того ж, використання методів та програмного забезпечення геоінформаційних технологій надає автоматизованій методиці оперативного виправлення карт істотні переваги.

Мерних І.В. (ВІКНУ)
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ОНОВЛЕННЯ КАРТ

Топографічна карта відображає територію на певний момент, відповідний часу виробництва зйомки. З тривалістю часу на території, відображеній на виданій карті, виникають нові об'єкти, інші зникають чи втрачають своє значення, змінюються характеристики об'єктів, їх категорія, ранг і положення в просторі.

Через війну, і внаслідок природних процесів образ землі змінюється. Це спричиняє до того що видані карти перестають відповідати дійсності. Оновлення топографічних карт здійснюється з метою приведення її змісту в відповідність до сучасної місцевості і перевидання в прийнятій системі координат й у діючих умовних знаках.

Залежно від кількості й правничого характеру змін, що відбулися на місцевості з моменту створення карт, а також важливості районів у розвиток продуктивних зусиль, картки мають оновлюватися, зазвичай, зі наступній періодичністю:

- найбільш важливі обжиті райони – через 6 – 8 років;
- інші райони – через 10 – 15 років.

Карти підлягають оновленню у таких випадках:

- при зміні державного кордону;
- за появи нових населених пунктів;
- при змінах у дорожньої мережі;
- при змінах у гідрографії;
- при зміні рослинного покриву, що перешкоджає орієнтуванню місцевості;
- при зміні географічних назв;
- при переході до нової системи координат;
- при запровадженні нових умовних знаків.

Музичин О.В. (ВІКНУ)
Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

ЗАСТОСУВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ТРИВИМІРНИХ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ БОЙОВИХ ДІЙ

Все більше впровадження використання геоінформаційних технологій у Збройних Силах України відкриває нові можливості їх використання. Як і завжди, карта найбільш точно та наочно відображає місцевість, але за останні роки з'явилися методи які дають змогу доповнити та покращити сприйняття місцевості.

Застосування технологій тривимірного моделювання території, та конкретних об'єктів саме такий метод.

Питання щодо впровадження даної технології піднімалося неодноразово. Можливості використання тривимірного моделювання надзвичайно широкі, від повсякденної діяльності військ, до використання при проведенні навчань та в ході бойових дій.

Головними перевагами тривимірного моделювання є можливість забезпечувати більшу наочність даних, та можливість повно передавати інформацію про зміну об'єктів та території на тій ділянці місцевості, яка нас цікавить. Також тривимірне моделювання дає змогу відображати частини та підрозділи, їх дії, а також можливості.

В багатьох випадках, можливо змоделювати характер дій супротивника і відпрацювати необхідні рішення не на паперовій карті а в середовищі, яке дозволяє одночасно прорахувати всі варіанти розвитку подій за заданими параметрами і наочно їх відобразити.

Таким чином тривимірне представлення тривимірної моделі місцевості з конкретної точки місцезнаходження чи віртуальне спостереження всієї місцевості з нанесеною бойовою обстановкою, дає більш повну картину, та дозволяє командуванню змогу планувати операції більш точно та з меншими затратами часу.

Назаренко В. (ВІКНУ)
Бадрук О.О. (ВІКНУ)

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ МАСКУВАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МІСЦЕВОСТІ

З розвитком сучасних технологій геоінформаційні системи стають невід'ємною частиною будь-якої сфери життєдіяльності й виключенням не є Збройні Сили України. В теперішньому світі всі намагаються спростити будь-яку задачу та зробити всі рішення більш раціональнішими, швидшими, що в нашій сфері дасть змогу підвищити ефективність використання військ та бойової техніки в ході ведення бою. Маскувальні властивості місцевості та

безпосередньо їх аналіз є невід'ємною частиною будь-якого командирського рішення щодо планування бою, наприклад вони дозволяють приховати від противника розташування і пересування особового складу та бойової техніки, визначають прохідність місцевості що має вплив на вид бою (так для оборонного бою найкращий низький а для наступального – високий рівень прохідності місцевості).

Донедавна аналіз стану місцевості при плануванні та організації бойових дій підрозділами сухопутних військ проводився, здебільшого спираючись на досвід та інтуїцію командира, і практично не використовувалися можливості геоінформаційних систем. Не практикувалось точного вивчення характеристик, що визначають тактичні властивості місцевості(районів з критичною крутизною схилів, зон видимості з усіх командних висот району відповідальності, щільності дорожньої мережі різних класів тощо). Це пояснюється тим, що їх визначення за паперовою топографічною картою потребувало багато часу якого в командира, як правило, не має. Як результат – приблизне визначення меж ділянок з відповідними властивостями місцевості й похибка, яка може призвести до невиконання поставленого бойового завдання.

Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій дозволяє суттєво підвищити точність аналізу маскувальних властивостей місцевості завдяки швидкому обробленню великої кількості геопросторових даних високопродуктивними обчислювальними засобами. Командири отримуватимуть змогу оперативно і точно аналізувати маскувальні властивості місцевості та використовувати отриману інформацію щодо прийняття найраціональнішого рішення щодо планування та ведення бою, що неодмінно матиме відображення на виконанні поставленого бойового завдання та збереження життя та здоров'я особового складу.

Нечаєнко В.О. (ВІКНУ)

ГЕОІНФОРМАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЗАХИСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МІСЦЕВОСТІ

Перед застосуванням військового підрозділу командир повинен проводити оцінку місцевості, яка складається з визначення наступних її основних тактичних властивостей: умов спостереження, орієнтування і ведення вогню, умов захисту військ від впливу зброї а також захисних властивостей місцевості.

Захисні властивості місцевості - це властивості місцевості, що послабляють дію вражаючих факторів ядерної і звичайної зброї. Правильне визначення і використання захисних властивостей місцевості полегшує організацію захисту особового складу і бойової техніки від вражаючих факторів різних видів зброї.

Захисні властивості місцевості визначаються насамперед характером рельєфу, рослинного покриву, наявністю на місцевості різних природних і штучних укриттів, здатних цілком чи частково забезпечити захист підрозділів.

Різні форми рельєфу можуть підсилити чи значно послабити вплив ударної хвилі, світлового випромінювання і проникаючої радіації. Так, на передніх (звернених у бік ядерного вибуху) схилах височин тиск ударної хвилі помітно підвищується. На зворотних (стосовно ядерного вибуху) схилах вражаюче дія ударної хвилі істотно зменшується. Яри, лощини, канави, вимоїни, рови й інші поглиблення також послаблюють дію ударної хвилі, якщо вона перетинає їх у поперечному напрямку. При цьому послаблення вражаючої дії ударної хвилі тим більше, чим більше їхня глибина і звивистість і чим менше ширина. Так, що вражаюча дія ударної хвилі на дні яру глибиною 5 м. при ширині 5м. зменшується в порівнянні з рівнинною місцевістю в 2,5 рази, при ширині 10 м. - в 1,5 рази, при ширині 15 м. - у 1,3 рази.

Захисні властивості місцевості багато в чому визначаються і характером рослинного покриву. Так, лісові масиви послаблюють ударну хвилю в 2 рази і більше, зменшують вплив світлового випромінювання в 6-8 разів, а також знижують рівень радіації в 2-3 рази в порівнянні з відкритою місцевістю.

При оцінці захисних властивостей лісу враховують породу, густоту, висоту і товщину дерев. Для цього достатньо прочитати по карті пояснювальні умовні знаки і цифрову характеристику, показану на масиві лісу. Знаючи такі характеристики, можна зробити досить обґрунтовані висновки про можливий ступінь зменшення вражаючої дії засобів масового ураження і вжити заходів захисту від нього.

При оцінці впливу місцевості на дію зброї масового ураження противника треба з'ясувати також характер ґрунтів. На карті деякі ґрунти показані умовними знаками (солончаки, піски, кам'яністі розсипи), а про деякі з них можна судити за непрямими ознаками (наприклад, наявність соснового лісу свідчить про піщані ґрунти, кам'яністі ґрунти найчастіше поширені в гірських районах, торф'яні ґрунти характерні для лісисто-болотистої місцевості).

*Олексенко Д.А. (ВІКНУ)
Сівков С.В. (ВІКНУ)*

СПЕЦІАЛЬНІ ПОРТАТИВНІ МОБІЛЬНІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ПРОГРАМНІ ПРОДУКТИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Мобільність у військах є ключовим критерієм досягнення успіху в сучасній війні. Тому велике значення сьогодні приділяється розробкам високотехнологічних портативних пристроїв, що здатні забезпечити використання бойових завдань в польових умовах. Одним із таких пристроїв є "ГІС-Планшет" - інформаційна система тактичного (з елементами оперативно-тактичного) рівня, що забезпечують збір і аналіз інформації про оперативну обстановку з використанням картографічного інтерфейсу. Систему розроблено

на базі платформи ESRI та окрім зазначених вона здатна виконувати наступні завдання:

- Забезпечення картографічної підтримки за допомогою мобільних і переносних засобів;

- Реалізація взаємодії ієрархічної мережі вузлів (робочих місць);

- Упорядкування процесів накопичення та обміну інформації;

- Аналіз оперативної обстановки, підтримка планування дій;

Специфіка військових задач, зокрема в картографування, плануванні операцій та обробці розвідданих змушує шукати спеціальні програмні рішення. В таких випадках в нагоді можуть стати безкоштовні додатки для ліцензованих програмних продуктів ESRI. Слід зазначити, що всі вони використовують стандарти, прийняті країнами-членами НАТО, де ця технологія є ядром автоматизованої системи управління військами. Зокрема ArcGIS for the Military, ArcGIS for Intelligence та Military Tools for ArcGIS здатні перетворювати координати, створювати геодезичні лінії, еліпси та інші об'єкти з відомими параметрами, обчислювати пройденої відстань, в залежності від часу/швидкості, проводити оцінку лінійних і радіальних ліній візування. Тим самим ці програмні продукти забезпечують спрощення процесу створення і надання геопросторової інформації для командного складу, дозволяють підвищити ефективність розвідки та координацію дій військ.

Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

Бялий М.О. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ЦИФРОВИХ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОСТІ

У наш час широкого поширення набули цифрові моделі місцевості (ЦММ), де модель рельєфу (ЦМР) розглядається як один з компонентів. ЦМР можуть бути представлено одним або декількома шарами цифрової моделі місцевості. Під ЦМР також прийнято розуміти множину висотних оцінок (аплікат) у вузлах регулярної або нерегулярної сітки; сукупність ізоліній (горизонталей); структурних ліній і т.д.

Сучасні методи й виробничі технології створення ЦМР передбачають використання різних вихідних даних і технічних засобів.

Найбільш широкого поширення набули технології, що базуються на регулярній, напіврегулярній і нерегулярній системах вимірів висот точок. Вихідним матеріалом для створення ЦМР по регулярній системі точок вимірів служать космічні знімки й аерофотознімки. Виміри фіксуються по профілях на універсальних фотограмметричних приладах (УФП). Автоматизація профілювання забезпечується апаратним способом (завданням режиму руху каретки). При автоматизованій реєстрації висот, характерні точки висотних оцінок пропускаються. Таким чином, у результаті реалізації апроксимаційного алгоритму реальні структурні лінії рельєфу не знаходять графічного відображення. Дана обставина визначає істотний недолік методу відображення

рельєфу, що базується на регулярній сітці висотних оцінок. Варіантом підвищення репрезентативності моделювання є зменшення кроку сканування при роботі на УФП, але при цьому точність картографування земної поверхні залишається невідомим параметром, і суттєво зменшується продуктивність робіт.

При цьому для рівнинних і слабкогорбистих районів утворюється надлишковий масив вихідних даних, тоді як для сильнорозчленованих районів нерідко вихідних даних виявляється недостатньо.

Інша технологія створення ЦМР базується на трасуванні (векторизації) горизонталей, уже нанесених на заздалегідь створену карту. Цей спосіб суттєво продуктивніший, але вимагає наявності готового картографічного матеріалу. Істотний недолік методу – збереження об'єктивних і суб'єктивних помилок оператора й помилок створення картматеріалу.

В основі третього методу лежить використання нерегулярних вимірів висот точок. Це комп'ютерний аналог оптико-механічної технології визначення висот, де вихідні дані для моделювання рельєфу реєструються по характерних точках, які обираються оператором. Від нього в значній мірі залежить точність побудови ЦМР.

Романчук О.А. (ВІКНУ)

ТРИВИМІРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТАКТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ ЗАСОБАМИ ГІС

Сучасна реальність ведення бойових дій (операцій) така, що командир змушений приймати рішення, діючи в рамках складної і швидкоплинної оперативно-тактичної обстановки. Для покращення ефективності прийняття рішень, а також для більш повної та точної оцінки тактичної обстановки використовують сучасні засоби ГІС, які дозволяють нам не тільки оцінити, але й змодельовати (спрогнозувати) тактичну обстановку у тривимірному форматі.

Тривимірна модель тактичної обстановки у наш час являє собою неабияку цінність, тому що саме за допомогою формування віртуальної реальності можна виконувати низку завдань:

1. Імітація бойової обстановки з високим ступенем реалізму;
2. Оперативно оцінити розташування військ противника та їх можливий вплив на характер розвитку бойових дій;
3. Спроекувати резервні маршрути доставки харчів, боєприпасів, медикаментів та спеціальної техніки у випадках руйнування, або захоплення основних транспортних комунікацій;
4. Розробити маршрути евакуації військовослужбовців (населення) різними видами транспортних засобів;
5. Проаналізувати можливість застосування важкої артилерії та зенітно-ракетних комплексів, а також визначити їх ефективність;

6. Спрогнозувати можливий характер поширення небезпечного явища на території ведення бойових дій у разі використання противником зброї масового ураження;

На завершення потрібно зазначити, що актуальність застосування тривимірних моделей тактичної обстановки дозволить нам раціонально використовувати час та ресурси, що дозволить нашим військам знаходитися на крок попереду ймовірного противника.

к.т.н, доц. Савков П.А. (ВІКНУ)

Лукіянчук А.А. (ВІКНУ)

Халіманенко В.К. (КНУКІМ)

ВИКОРИСТАННЯ АКУСТИЧНИХ ТА СЕЙСМІЧНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ НАЗЕМНИХ ОБ'ЄКТІВ

В даний час в нашій країні та за кордоном усе більша увага почала приділятися розробці охоронно-сигналізаційним системам. Такі системи включають в себе інтелектуальний датчик (ІД), інформаційний канал та засіб збору та зберігання інформації. Враховуючи складність виконуваних завдань та вимог високої надійності функціонування, ІД охоронно-сигналізаційних систем реалізують шляхом поєднання різноманітних принципів побудови. Найбільшого розповсюдження отримали: сейсмічні, акустичні, радіо променеві, магнітометричні та ємнісні.

Як показує практика, наявність єдиного фізичного принципу дії для побудови датчика, накладає суттєве обмеження на область його застосування. Сейсмічні системи мають ряд недоліків: залежність швидкості розповсюдження сейсмічних хвиль від геологічного складу ґрунту, низька завадозахищеність та нерегульований радіус зони виявлення, кругова зона виявлення не дозволяє слідкувати за певним ділянками руху, складність розпізнавання за класами "людина (група людей)" - "транспортний засіб" через схожість характеристик об'єктів. Акустичні системи також мають недоліки: залежність швидкості розповсюдження звуку від температури (приблизно 5% на 30°), ефект відбиття, заломлення та розсіювання звуку (особливо на частотах більших 3000 Гц) обмежують використання акустичних засобів в умовах складного ландшафту та кліматичних умов, низька завадозахищеність через вплив великої кількості джерел акустичних завад.

За умови комбінування акустичної та сейсмічної системи можливі певні зміни їх характеристик. Сейсміка має середню завадозахищеність, залежно від геологічного складу ґрунту, а акустика – низьку. В результаті комбінування збільшується завадозахищеність. Класифікація за класами "людина" - "транспортний засіб" в сейсміці залежить від відстані об'єкту до датчика, а в акустиці - висока вірогідність правильної класифікації. При комбінуванні збільшується вірогідності правильної класифікації. Створення обмеженого сектору виявлення в сейсміці неможливо, бо чутливий елемент має кругову зону виявлення, а в акустиці - можливо при використанні мікрофона з

секторною направленістю. При комбінуванні стає можливим обмеження зони виявлення сектором. В сейсміці немає можливості виявлення повітряних цілей, на відміну від акустики. При комбінуванні стає можливим виявлення повітряних цілей. В сейсміці відбувається низькочастотний аналіз, а в акустиці - високочастотний аналіз. При комбінуванні збільшується точність локалізації цілі.

Таким чином, проведений аналіз показує, що комбінування сейсмічного та акустичного принципів виявлення рухомих наземних об'єктів відкриває перспективу по підвищенню ефективності засобів виявлення, що лежать в основі побудови охоронно-сигналізаційних приладів.

Слинько В.В. (ВІКНУ)

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ АЕРОНАВІГАЦІЙНИХ КАРТ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Відрізняється своїми особливостями спеціальна аеронавігаційна карта ВПС масштабу 1:1 000 000 в проекції Меркатора, складена на територію Європи. По своєму змісту і кольоровому наповненню вона мало відрізняється від відомої стандартної світової аеронавігаційної карти того ж масштабу. Однак проекція Меркатора, в якому вона зіставлена дозволяє використовувати її при польотах по магнітному компасу при невидимості землі, а наявність топографічних елементів дає можливість легко переходити від польотів по приладам до польотів по земним орієнтирам.

Зміст спеціальних карт для обчислення відстані обмежується інформацією про найголовніші географічні об'єкти і основними елементами спеціального навігаційного навантаження.

Існує чимало зразків аеронавігаційних карт спеціального призначення провідних країн світу і кожен з них має різні особливості в залежності від призначення. Вище зазначено лише основні складові загальноприйнятих аеронавігаційних карт, які розроблені вищими органами управління НАТО.

На сьогоднішній день існує чимала кількість аеронавігаційних карт, проте далеко не всі з них можуть бути використані для виконання операцій спеціального призначення, наприклад обчислення та прокладання шляху. Аналіз карт провідних країн світу показує, що для аеронавігаційних карт обчислення та прокладання маршруту використовується гномонічна проекція та проекція Меркатора.

Важливою особливістю даних карт в гномонічній проекції є те, що вони дають зображення дуг великих кіл у вигляді прямих ліній. Це дозволяє проводити найкоротші відстані по лінії між двома віддаленими на будь-яку відстань точками, що спрощує і пришвидшує прокладання кутів.

Наприклад, в США карти даної серії видаються на значну частину земної кулі у вигляді окремих аркушів, кожен з яких має свою центральну точку. Масштаб карт різний (від 1:1 000 000 до 1:10 500 000).

Також зображуються розташування найбільших населених пунктів, аеропортів, аеродромів, радіомаяків.

Типовим прикладом в цьому відношенні являються аеронавігаційні карти військово-морського флоту США, на яких показуються контури материків, великі озера і головні річки. Рельєф, як правило, зображується за допомогою поєднання горизонталей, тональної гіпсометрії, висотних відміток і відмивання рельєфу, при чому вибір методу залежить від характеру і масштабу карти і її призначення.

Тому Україні, як країні-союзнику, необхідно прагнути до створення власної системи карт спеціального призначення, яка б задовольняла всі стандарти провідних країн світу та здатна була виконувати поставлені задачі.

Трикалюк О.О. (ВІКНУ)

ПРІОРИТЕТИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Безпілотний літальний апарат – дрон, який літає та сідає без фізичної присутності пілота на борту. Також з допомогою приладів різних систем, за допомогою яких БПЛА може знаходитись на автопілоті, з вшитими в нього даними про місцевість. Наразі БПЛА широко використовується для вирішення великого кола задач, особливо пов'язаних з отриманням інформації про зміни місцевості, розташування об'єктів. Сьогодні розвиток технологій дає змогу знімання не тільки записом даних на носій, але і в он-лайн режимі. Що в рази пришвидшує обробку інформації.

Залежно від принципів керування їх поділяють на:

- безпілотні некеровані;
- безпілотні автоматичні;
- безпілотні дистанційно-пілотовані літальні апарати;

Апарати масово застосовуються у військовій справі, в першу чергу для розвідки - як тактичної, так і стратегічної. Безпілотники малих розмірів все ширше застосовуються під час бойових дій прикладом якого є досвід АТО, для термінового отримання інформації про подальший маршрут. Тобто для вирішення задач військової розвідки. Такими державами, як США, Росія та Ізраїль, саме країнами з великим досвідом участі у війнах, також використовуються БПЛА для нанесення вогневих ударів по наземним цілям.

З розвитком БПЛА у невійськовій справі, їх почали використовувати для розв'язання завдань, виконання яких пілотованими літальними апаратами є недоцільним:

- моніторинг повітряного простору, земної й водної поверхонь;
- екологічний контроль;
- керування повітряним рухом;
- контроль морського судноплавства;
- розвиток систем зв'язку.

Аналізуючи вимоги до сучасних літальних апаратів, та існуючих іноземних БПЛА, якими є порівняно невеликі розміри, велика швидкість, потужність двигунів, дальність польоту та роздільну здатність знімання, Україною було розроблено декілька моделей. Зокрема БПЛА "Фурія", "Кажан-1", "PD-1". До цього на озброєнні був застарілий "Стриж". На їх основі були створені різні модифікації.

Отже, по отриманій інформації можна зробити висновок, що розвиток БПЛА може відіграти вирішальну роль в сучасних конфліктах. Починаючи від оперативного надання інформації, закінчуючи збереженням життя серед військовослужбовців і мирного населення.

Секція 8

СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНІ ПРОЦЕСИ У БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ

ВІЙНА ЯКА "ОБЕЗКРОВЛЮЄ"

Україна потребує справжню інформаційну армію із забезпечення інформаційних інтересів країни як за кордоном так і на території держави. В епоху Web.3.0, коли інформація розповсюджується зі швидкістю світла, потреба у фахівцях лише зростає, а особливо у сфері військової журналістики. Інформаційна війна, яка нині повстала на теренах країни є протиборством непримиренних сторін, у відповідному інформаційному просторі, яке здійснюється за допомогою використання зброї у вигляді інформації з метою нанесення максимальних втрат противнику у військовій, політичній, економічній, ідеологічній сферах тощо.

В Україні справжніх професіоналів із військової журналістики раніше готували в Академії сухопутних військ у Львові, В 2006 році в складі Військового інституту Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка було створено кафедру інформаційно-психологічного протиборства, але за ці роки професія військового журналіста знову стала актуальною і необхідною. Вже ближче до заворушень в Україні зрозуміли справжню цінність даної професії. Тому 31 серпня 2015 року було створено кафедру "військової журналістики" у Військовому Інституті КНУ імені Тараса Шевченка.

"Ізраїль не веде інформаційної війни, Ізраїль має пропагандистську армію з необмеженим бюджетом" – саме цей вислів запам'ятається мені надовго, він був сказаний Ростиславом Гольцманом (головою комісії із закордонних зв'язків Ізраїлю). На моє глибоке переконання Збройні Сили України мають створити більше підрозділів по боротьбі з інформаційною війною до якого були б залучені фахівці з військової журналістики. Наш противник давно має такі війська "народжені брехати", головними напрямками яких є дискредитація України на світовій арені, підлив довіри до Збройних Сил України та дестабілізації всередині країни.

Інформація – це новий вид озброєння двадцятого першого сторіччя. Тому на таку професію, як військова журналістика, має бути покладено чимало зусиль, адже це війна без крові, але війна яка "обезкровлює".

Богатирьов К.О. (ВІКНУ)

ПРИЙОМИ ПЕРЕКОНАННЯ

У даній роботі викладені можливі тактики переконання, методи аргументування, показані можливості захисту своєї позиції, а також вміння переконувати опонентів і слухачів, приведення вагомих аргументів на користь своїх тверджень і висунення контрдоводів проти опонентів.

Актуальність теми пояснюється тим, що в демократичному суспільстві, в якому взаємини між людьми ґрунтуються передусім на засадах гуманізму,

повноцінна діяльність кожної особистості може бути ефективною, якщо вона спирається на свідомість і переконання. Тому група методів, спрямована на формування цих якостей, є визначальною. Часто у важливих життєвих ситуаціях людям бракує чіткості переконань, єдності слова і діла, громадської активності, які заступають користолюбство, хворобливе прагнення розваг неформованістю естетичних смаків.

Коли йдеться про соціально-психологічні механізми впливу, мається на увазі, що один суб'єкт психічної активності своїми діями може викликати потрібну йому психічну (душевно-духовну) активність іншого суб'єкта психіки, а саме: певні відчуття, уявлення, спогади, думки, почуття, ставлення, вольові дії тощо. Найбільш відомими в соціальній психології є такі механізми, як переконування, навіювання, примушування, санкціонування, вправлення, наслідування, психічне зараження тощо (В.Бехтерев, Т.Володимирський, В.Куликов, Б.Паригін, Б.Поршнев, Г.Тард, Ф.Тома та ін.).

У практиці організації впливів відомо чимало випадків, коли правильно застосований механізм дозволяв досягти справді дивовижних результатів, а соціально-психологічна некомпетентність призводила до ефектів, протилежних очікуванню. Розглянемо коротко специфічні особливості ряду основних соціально-психологічних механізмів впливу людини на людину.

Георгієва О.В. (ВІКНУ)

ПИТАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ У ВІЙСЬКОВІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

У сучасному світі тематика сутності та особливостей прав та обов'язків журналістів слабо представлена вітчизняними виданнями, тому актуальним є систематизація, накопичення і закріплення знань про права та обов'язки журналістів. Визначення кола прав і обов'язків журналістів є одним з найважливіших елементів законодавства про засоби масової інформації, так як обсяг цих прав і обов'язків говорить про суть професійної діяльності працівників ЗМІ. Специфіка професії журналіста дозволяє йому користуватися правами, недоступними для інших громадян, але це тягне за собою і необхідність зразково виконувати громадський обов'язок.

Перший обов'язок – збереження в таємниці джерела інформації. Це один з основних професійних принципів, сенс якого полягає в наступному. Надбанням суспільної свободи є те, що люди можуть безбоязно повідомляти про соціально значущі речі і події в засобах масової інформації, а також обговорювати подібні події в ЗМІ, – навіть якщо інформація включає відомості про непорядні вчинки і ганебну поведінку співвітчизників військовослужбовців. При цьому дискусія в ЗМІ має велику суспільну значущість, ніж безпосереднє знаходження і засудження винних. Введення такої норми надає захист як громадянину, який, розголошуючи інформацію, вже не побоюється за свою долю і благополуччя,

так і журналісту – від невластивої йому ролі агента державних органів охорони правопорядку.

При здійсненні професійної діяльності журналіст зобов'язаний поважати права, законні інтереси, честь і гідність громадян і організацій.

У зв'язку із здійсненням професійної діяльності держава гарантує журналісту захист його честі, гідності, здоров'я, життя і майна як особі, яка виконує громадський обов'язок.

Дереш Б.Б. (ВІКНУ)

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ АГРЕСІЇ ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ

Агресія Російської федерації проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну реальність. Внаслідок дій РФ було деформовано систему глобальної та регіональної безпеки, а також чинну систему міжнародного права. Майже всі міжнародні гарантії безпеки для України виявилися недієздатними в умовах, коли агресором виступив один із гарантів – Російська федерація.

При висвітленні подій під час агресії путінської Росії військова журналістика має ключове значення. Військові засоби масової інформації відіграють важливу роль як активний захисник прав людини та демократизації, а також як медіатор для деескалації і врегулювання конфліктів шляхом збирання та поширення неупередженої інформації.

Починаючи з окупації Криму, й до сьогодні тривають дискусії між військовими журналістами щодо дієвості стандартів військової журналістики в умовах гібридної війни й війни інформаційної проти України. Озвучуються й аргументуються різні ідеї.

Від того, що війну офіційно не оголошено сторонами, вона не перестає бути війною. В цих умовах військовим ЗМІ було б категорично неправильно триматися за "букву" професійних стандартів. Воєнний стан завжди накладає обмеження на окремі громадянські права й свободи, і це є об'єктивною необхідністю, питанням виживання держави й народу. Адже гарантувати людям права і свободи може лише мирна й сильна держава, а будь-яка війна ставить цю державу під загрозу знищення, а разом із нею й гарантовані нею права і свободи.

Потрібно створювати справжню професійну та якісну військову журналістику – соціально відповідальну і всеохопну. Тому що у конфліктних ситуаціях роль засобів масової інформації має вирішальне значення для надання громадськості повної, правдивої та неупередженої інформації. Належні підходи та методи журналістики, пов'язаної з висвітленням конфліктів, дозволяють військовим засобам масової інформації надавати громадськості більш повну, об'єктивну та достовірну інформацію про конфлікти.

Багато з цих стандартів засновані на найважливіших етичних нормах професії журналіста. Військова журналістика повинна бути точною, неупередженою, збалансованою і відповідальною, щоб в результаті вийшло: Точність + Неупередженість + Відповідальність = Надійність. Надійність зводиться до нашого власного рівня довіри. Рівень довіри до нас, як до ЗМІ, в ході будь-якого конфлікту є нашим капіталом. Якщо ми зруйнуємо цю довіру, у нас нічого не залишиться, і нам просто не варто буде далі виконувати свою роботу. Цю довіру необхідно заслужити, а потім підтримувати її на відповідному рівні.

Ділай А.Ю. (ВІКНУ)

МІСЦЕ НОВИХ МЕДІА У ВІЙСЬКОВІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Великі гравці українського медіа ринку говорять про те, що у 2017 році "традиційними ЗМІ" є інтернет-сайти. За статистикою лише телебачення ще не здає позицій у суспільстві. Радіо ж і преса все більше перетворюються на іміджеві проекти. Сьогодні ми маємо говорити про нові медіа. Адже технології йдуть вперед і щороку з'являються нові можливості для ЗМІ, котрі знаходяться в постійному пошуку нових контентних форматів.

Тренди сьогодення та найближчого майбутнього – соціальні мережі, відео-контент, блогінг (зокрема відеоблогінг), візуалізація, кросмедійність, інтерактивність, стрімінг тощо, а найважливіше журналістика виживатиме в умовах великих медійних платформ, де користувач зможе сам обирати контент.

Чи є місце у такому потоці нових можливостей військовим ЗМІ? Наразі їхні основні зусилля все ще спрямовані на підтримку традиційності та консервативності. Вони у своїй більшості не охоче йдуть в інтернет, використовують нові віяння медіа індустрії та не зосереджуються на постійному зароблянні грошей. Вони відносно пізно почали використовувати соціальні мережі як платформу для приваблення трафіку. І, загалом, роблять це інтуїтивно, не вибудовуючи стратегії, ба навіть не завжди вивчаючи досвід та кейси успішних у цьому плані медіа.

Проте є і перевага військових ЗМІ – вузька спеціалізація. Вони вже зайняли свою нішу. Хоча з початком АТО у них і з'явилося безліч конкурентів. Очевидною є їх цільова аудиторія. Хоча й вона з сьогоднішніми динаміками потребує дослідження. Найкраще виживають ті медіа, які чітко уявляють портрет свого споживача. І фактично, хоча й не єдиний, ресурс для цього – час та люди.

Військові ЗМІ сьогодні мають унікальну можливість стати осередком виховання та згуртованості суспільства. Оскільки вони не спрямовані на масового споживача, то мають бути першими хто почне виховувати свою аудиторію. До цього прагнуть і цивільні ЗМІ, говорячи про якісний контент та боротьбу за час і увагу. Саме утримання уваги є ключовим на медіа ринку.

Ще одним із багатьох питань залишається зворотній зв'язок з аудиторією. Саме тут військовим ЗМІ стануть у нагоді нові медіа. Вони мають не просто ретранслювати вже опубліковані матеріали традиційного ЗМІ, а бути окремим ЗМІ з власним підходом, концепцією та креативним резонуючим зі споживачем контентом.

Разом з тим, досвід участі Збройних Сил України в АТО переконує нас в тому, що ще рано відправляти у відставку друковані ЗМІ в їх паперовій версії. Адже часто на передовій саме вони залишаються надійним та доступним джерелом інформації.

Заносієнко К.А. (ВІКНУ)

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЗМІ НА ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Інформаційна війна в порівнянні із звичайною зачіпає всі аспекти життя суспільства і стосується кожного. У наш час інформаційно-психологічна війна супроводжується впливом на людську свідомість, причому найрізноманітнішими і витонченими способами. Цього вдалося досягти завдяки тисячолітньому досвіду, а так само завдяки новим технологіям, які винаходилися спеціально для ведення цієї війни чи пізніше пристосовувались для неї.

По-перше, ми настільки звикли до сучасних способів одержання необхідної нам інформації, що сприймаємо майже всі аудіо та відео матеріали, а також матеріали з Інтернету за правду. ЗМІ країни-агресора це чудово розуміють, а отже вправно користуються можливістю маніпулювати свідомістю українців, висвітлюючи хибну інформацію. Загорнуту у привабливі обгортку з маркування відомих телерадіокомпаній, її сприймають за правду і істину.

По-друге, сучасні ЗМІ настільки женуться за сенсацією, що часто забувають про професійні вимоги та етику, пхаючи свого носа туди, куди б не варто було. Кадри бойових дій, розміщення позицій, бойової техніки та багато інших, здавалося, зовсім незначних деталей. Самі того не розуміючи, журналісти викривають все те, що бійці старанно намагаються приховати від ворога.

Отже, неможливо заперечити те, що ЗМІ – головне джерело інформування та комунікації суспільства. Та слід пам'ятати про необхідність фільтрування поданого для споживання матеріалу. Вміння відокремити правду від гарної брехні може зіграти досить суттєву роль у суспільному житті.

Каленик Д.І. (ВІКНУ)

ПІДГОТОВКА ЖУРНАЛІСТІВ У ВІЙСЬКОВОМУ ВИШІ

Військова журналістика є потребою сьогодення. Забезпечення інформаційних інтересів в умовах війни стало однією з нагальних та болючих

проблем нашої країни. Попит на військових журналістів зростає.

Розвиток військової журналістики у межах військового інституту повинен містити всі аспекти діяльності журналіста. По-перше, практика, яка є необхідною для формування спеціаліста у цій галузі. Вона включає співпрацю з прес-офіцерами та ЗМІ.

Основним завданням журналіста є вчасно реагувати на події та вміло їх висвітлювати. Під час навчання у Військовому інституті курсант отримує якісну теоретичну базу знань, але цього недостатньо. Потрібно кожен день удосконалювати свої навички та розширювати свій світогляд. Важливим елементом підготовки журналіста є практика у ЗМІ, починаючи з першого курсу. Тісна співпраця з професіоналами, можливість друкуватися у військових та цивільних ЗМІ, курси з екстремальної журналістики – перший крок до підготовки справжнього професіонала своєї справи.

Климченко К.С. (ВІКНУ)

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЗСУ В ПУБЛІЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОЛЯХ

Однією з головних переваг сучасної зовнішньої політики України виступає європейська та євроатлантична інтеграція. Впровадження даного пріоритету значною мірою залежить від рівня інтегрованості України до міжнародного інформаційного простору.

Стратегічною ціллю постає впровадження цілеспрямованої та скоординованої державної інформаційної політики в державах-членах Європейського Союзу (ЄС). Наразі, це залишається для України актуальною зовнішньополітичною проблемою.

Зараз тема євроатлантичної інтеграції України є актуальною для засобів масової інформації. Журналіст інформує про євроатлантичні інтеграційні процеси, які безпосередньо чи опосередковано стосуються України, аналізує їх і, таким чином, формує українську та світову громадську думку щодо проблеми вступу України у ЄС та НАТО. З огляду на це, нагального наукового осмислення потребує інтеграційна тематика на сторінках сучасної української преси, дискурс стратегічної інтеграції держави, який пропонує вона, та міфи, що утворюються та функціонують серед громадськості навколо цього дискурсу.

Українські засоби масової інформації (ЗМІ), політичні та економічні чинники складають структуру інтеграційного процесу України до Європи. Мас-медіа, зважаючи на демократичний принцип розвитку і функціонування України, є незалежними від політичних та економічних чинників у євроатлантичному інтеграційному контексті. ЗМІ, зважаючи на свій соціально-психологічний феномен, позитивно або негативно формують громадську думку українців щодо питання вибору інтеграційного вектора розвитку держави.

Таким чином, ЗМІ намагаються висвітлити найактуальніші події євроатлантичного інтеграційного процесу, подати його читачеві таким чином,

щоб він отримав якусь користь, а також знову повернувся до того самого джерела інформації. Усвідомлення, що власні переконання перетинаються із думками журналіста, є одним із чинників збереження і розширення читачької аудиторії. Тому журналісти вдаються і до міфотворчих засобів представлення інформації.

Коваленко В. (ВІКНУ)

КОНЦЕПТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ТЕКСТУ

Глобалізація світової культури зумовлює відображення національного потоку свідомості людей за допомогою ЗМІ. І як наслідок, з'являється нагальна потреба вивчати журналістські тексти не тільки з точки зору культури мовлення, а й з позиції інтерпретації духовних та моральних принципів, цінностей, що в першу чергу знаходять відображення в певних поняттях, концептах.

Як відомо, основною одиницею когнітивної структури є концепт, з яким у тексті ототожнюється сенс. Це термін, що служить поясненню одиниць ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання й досвід людини, а також концепт – це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці.

Концепт являє собою інструмент, який дозволяє розглянути в єдності текстовий та позатекстовий простори. Досліджуючи концепт як основну одиницю аналізу, ми отримуємо можливість виокремити тканину тексту й тим самим визначити його ціннісне навантаження. Цей напрямок дослідження проводився, ґрунтуючись на теорії викладу журналістських матеріалів, згідно з якою кожен текст може бути прочитаний на трьох рівнях: перший – це перегляд рубрик, заголовків, фото і текстівок (завдяки якому 80-90 % читачів орієнтуються в подіях за кілька хвилин); другий – читання виносок, вірзок, "вікон" (цьому рівню читання віддають перевагу понад 50 % реципієнтів); третій рівень – читання виділених частин, закінчень.

У зв'язку з цим дослідження трьохрівневої структури журналістського тексту з точки зору його сприйняття дозволить визначити ті базові концепти, які відразу осмислюються читачем, а отже, безпосередньо впливають на розуміння тексту. Адже концепт є багатовимірним: в ньому можна виділити велику кількість граней, як раціональне, так і емоційне, як абстрактне, так і конкретне, як універсальне, так і етнічне, як загальнонаціональне, так і індивідуально-особистісне. Оскільки навикишні дійсність і способи її відображення в нашій свідомості можуть бути різні, то й концепти неоднорідні за своєю суттю і пояснюються суб'єктивною та ситуативною природою значення.

Перспективним напрямком видається дослідження когнітивного навантаження журналістського тексту різних українських та закордонних видань, що дозволить виокремити набір ціннісних домінант, властивих текстам певного видання та їхню специфіку, а також простежити рух ціннісної системи у просторі та часі на основі аналізу концептів.

Кравченко А.С. (ВІКНУ)

КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ МЕДІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Медіа відіграють важливу роль в активному захисті прав людини та демократизації, у способі врегулювання конфліктів шляхом збирання та поширення неупередженої інформації.

Почнемо з того, що функції журналіста такі, що йому треба постійно й неупереджено доносити до споживача інформацію, яка є важливою. З одного боку, можна розповісти про події правдиво, а з іншого – заплігати на промахи очі. Та якщо цивільний журналіст може опублікувати те, в чому він не впевнений, то військовий журналіст відповідає за кожне слово у своєму матеріалі. Бо він має звання, посаду, він прикріплений до Збройних Сил. Кожен військовий журналіст працює у своєму секторі, збирає інформацію, аналізує та видає її.

Одне із завдань військових медіа – це вести постійну, цілеспрямовану роботу, пов'язану з висвітленням бойової підготовки військ, зміцнення військової дисципліни. З цією метою використовуються репортажі й фоторепортажі, звіти, аналітичні статті тощо.

Також ЗМІ докладає усіх зусиль для інформування воїнів, зближення армії і народу, національно-патріотичного, морального, фізичного і професійного виховання військовослужбовців, підвищення обороноздатності України.

Військові журналісти, окрім того, що повинні забезпечувати гарний імідж ЗСУ, зобов'язані писати про проблеми армії та її забезпечення, вказувати на недоліки роботи Міноборони у своїх матеріалах, та не замовчувати помилок військових.

В той же час військовий журналіст не повинен перетворюватись на пропагандиста. Це дуже тонка межа, яку не можна переступити. Вважаю, що пропаганда все таки потрібна, адже вона покликана відшліфувати імідж української армії. Інше питання, що на даний момент термін "пропаганда" отримало негативний відтінок. У такому випадку пропаганду необхідно використовувати з особливою метою. На мою думку, зараз українська пропаганда є недолугою. Так сталось, що до цього часу не було досвіду описувати війну, армія була ганебно стигматизована, тобто мала негативне ставлення з боку суспільства. Та зараз все змінилось. Відпала потреба створювати Збройним Силам штучний імідж, тому що за три роки війни

збільшилася кількість неймовірних історій з героїзмом, значно виріс авторитет Українського війська.

Тож, можна зробити висновок: медіа – справді страшна зброя, покликана для створення іміджу та рекламування української армії, успішного виконання нею поставлених завдань.

Кротченко В.В. (ВІКНУ)

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВИХ ЗМІ ВІД ПОЧАТКУ АТО

Події на початку 2014 року перевернули життя багатьох українців. Не встигли ми оговтатись після лютневих втрат, як в нашому житті з'явилась незрозуміла аббревіатура АТО. Хоча сам термін "антитерористична операція" на той час містив більше питань ніж відповідей.

Частково в домашній одежі, в старих касках, без необхідної зброї – саме такими побачили солдат української армії мешканці Сходу країни у травні 2014 року. Українську армію доводилось формувати і споряджати "з нуля". У повсякденність міцно увійшло слово "волонтер", бо саме завдяки цим небайдужим людям вдалось забезпечити військовослужбовців та добровольчі батальйони речами першої необхідності. Військовий досвід давався дуже великою ціною.

Та бракувало не тільки одежі і озброєння, найбільше бракувало інформації про те, що відбувається насправді. Радіо та телебачення на тимчасово окупованих територіях був зайнятий трансляціями російської пропаганди навпіл з терміновими оголошеннями про повітряну тривогу і можливі обстріли мирних жителів українськими силовиками. Єдиним альтернативним джерелом інформації був інтернет.

У довгому переліку військових фахівців журналіст став однією з перших, необхідних професій. Скорочення штабів, Закон про роздержавлення військових засобів масової інформації, незацікавленість населення – все це призвело до відсутності професіоналів у сфері журналістики. Не вистачало досвіду ведення інформаційної війни, тому ворогу вдавалось бути на крок вперед.

Тож першою проблемою функціонування військових ЗМІ стала проблема з кадрами.

"Незважаючи на професіоналізм, багато журналістів не мали звань. Якщо він гарний журналіст – то не має військового досвіду, якщо є військовий досвід - то не завжди гарно висвітлює події", - оцінює ситуацію прес-офіцер 72 бригади Олена Мокренчук.

Свою роботу журналісти починали, використовуючи власні ноутбуки, фотоапарати, штативи та інше обладнання. Інша річ транспорт. Новина повинна бути вчасною. Отже, другою проблемою стала відсутність транспорту, що унеможливлювало оперативне пересування журналістів по лінії розмежування.

Для висвітлення події, дуже часто наші прес-офіцери були вимушені шукати собі "попутку" цивільних колег, – розповідає Олена Мокренчук.

Незважаючи на труднощі з фінансуванням, власними зусиллями були створені прес-центри. Наразі це три представництва: у Маріуполі, Авдіївці та Бахмуті. Сторінки прес-центрів розміщені у соціальних мережах, що робить їх доступними і зручними для користувачів.

Активно розвивається новий напрям військової журналістики - радіоефір, а саме "Армія" ФМ. На сьогодні, частота цього радіо покриває 15 міст Донецької та Луганської областей.

У 2017 році Міністерство оборони виділило окремою статтею в фінансовому забезпеченні механізованих бригад кошти, які будуть витрачені на закупівлю необхідного обладнання для якісного формування та подачі матеріалу.

Отже, професія журналіста є однією з найважливіших, бо люди сприймають себе свідками тих подій, які висвітлює журналіст. І це накладає неабияку відповідальність на військового журналіста в частині чесності і точності подачі новин.

Маркевич Д.П. (ВІКНУ)

ЗМІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Інформаційна війна – це дії розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника. Найчастіше інформаційні війни ведуться на міжнародному рівні. Вже довгий час інформаційну війну проти України веде Росія. В основі цієї війни – поширення недостовірної, неповної, упередженої інформації про Україну, маніпулювання суспільною свідомістю як громадян України, так і інших країн, пропаганда війни, роздмухування національної та релігійної ворожнечі, зміни шляхом насильства конституційного ладу нашої держави. Росія постійно провокувала гучними заявами український уряд, завжди зневажливо ставилася до українців у своїх інформаційних матеріалах.

Наразі в Україні спостерігається четвертий етап інформаційної війни, специфікою якого є

- психологічна агресія, побудована на обмані та маніпуляції громадською думкою;

- заперечення та зневага до української державності;

- синхронізація інформаційної агресії та бойових дій проти України.

Інформація має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну. Що ж, журналісти тримають у руках зброю, тільки не завжди використовують її за призначенням.

ЗМІ є найзручнішим інструментом та найрозповсюдженішим каналом поширення інформації у сучасному світі. Сучасний стан інформаційних технологій зробив можливим одночасне сприйняття однакової інформації в режимі online. Українське законодавство визнає ЗМІ: телебачення, радіомовлення та пресу. Найпоширенішим та найефективнішим засобом маніпулятивного впливу є телебачення. Сьогодні інформаційники визнали, що соціальні мережі є не менш потужним засобом впливу на свідомість, адже кожен може стати "журналістом", якому повірять тисячі користувачів. Тож мету інформаційно-психологічного впливу стало досягати ще простіше.

Отже, необхідно постійно удосконалювати індустрію інформаційних послуг та інфраструктуру єдиного інформаційного простору України. Перебуваючи в стані інформаційної війни, суспільство почало звертати більше уваги на власну інформаційну безпеку, завдяки позитивній чи негативній інформаційній діяльності ЗМІ виокремлювати в інформаційному потоці пропаганду агресора, протидіяти їй. І це приносить свої плоди. Все більше людей розуміє сутність зомбування російських ЗМІ, журналісти яких все частіше попадають під ігнорування та зневагу як серед українців так і серед міжнародної спільноти. Це вже немало.

Крім того, важливим питанням у діяльності ЗМІ є попередження про провокації, адже діяльність журналістів країни-агресора тісно переплітається з цим терміном. Знаючи про передбачувану атаку пропагандистів, можливо передбачити необхідні заходи протидії.

Таким чином, варто звернути увагу українських військових фахівців на особливості ведення інформаційної війни та базові стандарти журналістської діяльності. Найголовніше в умовах гібридної війни – баланс інформації, представлення точок зору всіх людей, які живуть в цій країні. Однак потрібно переходити на новий рівень, на новий український контент, нашій державі потрібно самій проводити інформаційні операції проти агресора, як на міжнародному рівні так і на території противника.

к.т.н. Марченко-Бабіч О.М. (ВІКНУ)

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЗДІЙСНЕННЯ ВПЛИВУ

Події в Україні становлять інтерес для фахівців засобів масової інформації (ЗМІ) та інформаційної діяльності сусідніх країн. Їх особливості висвітлення мають важливе значення для формування необхідного уявлення та суспільної думки за кордоном.

Іноземні фахівці зазначених галузей мають багато напрацювань щодо подання подій суспільству та постійно удосконалюють свої навички та вміння. Особливо останнім часом відзначаються фахівці мас-медіа Російської федерації, які, висвітлюючи події, що відбуваються як в Україні, так і по всьому світу, використовують ефективні технології масової комунікації. Дослідження

іноземних фахівців, в ході яких детально розбирались різні заходи нарощення інформаційного впливу РФ на світ, свідчать про використання “стратегії трьох кроків”.

Крок перший: створити і виростити нові ЗМІ, закріпитися на інформаційному просторі ключових країн, почати впливати на “впливових людей”. Крок другий: за допомогою соціальних медіа збільшити ефект і впізнаваність “бренду” (ним може бути і телеканал, і політичний лідер, і певна ідея), почати впливати на людей, які легко піддаються зовнішньому впливу. Крок третій: зібравши ресурси в кількості, необхідній для отримання переваги, створити потужну “пропагандистську машину” і почати направляти думку міжнародної громадськості з делікатних і найбільш важливих питань на порядку денному. Прикладом використання такої стратегії є телеканал Russia today, який з моменту заснування вбачає свою місію у трансляванні “російської точки зору” та “російського погляду на світ”, зробивше це основним акцентом у позиціюванні себе порівняно із відомими світовими інформаційними агентствами як BBC або CNN. Окрім діяльності власних інформаційних агентств і телеканалів, відмічаються також факти провадження проросійської позиції відомими європейськими учасниками інформаційного процесу, такими як, наприклад, телеканал “Euronews”. Так, дані внутрішнього опитування на телеканалі свідчать, що на період грудня 2016 р. відмічався високий рівень недовіри керівництву цієї компанії (більш ніж 70%) з боку журналістів та інших працівників. Більш того, профспілкова організація Force Ouvrière прийняла заяву, у якій йдеться про те, що на даний момент телеканал “Euronews” не є організацією з європейським підходом.

Окрім згаданих важелів впливу, фахівці з поширення масової інформації використовують такий ефективний інструмент як гумор. Згідно даним Центру стратегічних комунікацій НАТО StratCom, гумористичні шоу російського виробництва, висміюючи політиків різних країн, сприяють їх дискредитації. В російських програмах гумор використовується для створення певного погляду на зовнішній “ворожий” світ і є “потужним інструментом пропаганди”, згідно доповіді фахівців цієї організації.

Зазначена обстановка є вкрай небезпечною для України та містить загрозу її інформаційній безпеці. Згідно Доктрині інформаційної безпеки, прийнятій на початку цього року, проти України зараз ведеться агресивна інформаційна війна не лише на її території, а й у світі. Тому усім державним органам визначені відповідні повноваження з координації заходів, спрямованих на реалізацію завдань інформаційної безпеки України.

Виходячи з цього, особливого значення набуває робота фахівців з інформаційно-аналітичної діяльності, які володіють країнознавчою інформацією про зарубіжні країни та іноземними мовами. Саме супутні цим сферам навички та вміння здатні забезпечити проведення інформаційних заходів щодо населення іноземних держав та реалізацію інформаційної політики в інтересах України при взаємодії з вітчизняними та зарубіжними представниками громадських організацій та засобів масової інформації.

ЧУТКИ ТА ПЛІТКИ

Практично кожен у своєму житті зіштовхується з проблемою, коли ти дізнаєшся від певної людини про речі, які ти ніколи не казав, але ця людина стверджує що їй сказала інша людина, якої ти не знаєш, що ти сказав саме так. Складно? Це ще квіточки. А ось – розбір фактів про чутки, психологію людей, що їх поширюють, про динаміку, наслідки та негативну роль чуток у сучасному суспільстві.

Прийнято вважати, що чутки з'явилися в той же час, що і усна комунікація. Протягом довгого часу інформація поширювалася за допомогою чуток. З розвитком засобів масової комунікації ситуація почала змінюватися і багато державних, а також недержавних структур вирішили використовувати наявну у них інформацію, як спосіб формування громадської думки. У зв'язку з даною перестановкою, чутки не тільки не втратили свого впливу, але й набули нові функції

Багато соціологів трактувало цей термін по-різному, але загальноприйнятим є наступний:

"Чутка – вістка, повідомлення про кого-, що-небудь.

У множині – відомості, вісті, вірогідність яких не встановлено. У соціальній психології під чутками розуміється специфічний вид неформальної міжособистісної комунікації, в процесі якої інформація, що до певної міри відображає деякі реальні чи вигадані події, стає надбанням широкої дифузної аудиторії.

Іншими словами, чутка – це повідомлення, яке виходить від однієї або більше осіб, про деякі події, що не мають офіційного підтвердження, усно передається в масі людей від однієї людини до іншої.

Чутки стосуються важливих для певної соціальної групи явищ та відповідають спрямованості її потреб та інтересів"

ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Здійснюється спроба проаналізувати спрямування і характер наукових досліджень у сфері цивільно-військових відносин і демократичного контролю у зв'язку з тенденціями розвитку сучасного світового політичного процесу; виявити еволюцію етапів цього розвитку; визначити особливості досліджень з проблем державних цивільно-військових відносин і демократичного контролю, обумовлених глобалізацією; розкрити проблеми у сфері цивільно-військових відносин в українському суспільстві та необхідність їх розв'язання; розглянути

сутність цивільно-військових відносин, специфіку формування системи таких відносин у країнах Заходу та в Україні. Підкреслена важливість їх подальшої оптимізації з метою набуття Україною стабільних демократичних якостей.

Актуальність теми пояснюється необхідністю зміцнення демократії в Україні, в тому числі й цивільно-військових відносин і демократичного контролю над Збройними Силами, в умовах глобалізації і прагнення держави до інтеграції в європейські та євроатлантичні структури.

Суперечності цивільно-військових відносин історично обумовлюються суспільним розподілом праці, диференціацією таких соціальних функцій, як виробництво матеріальних благ, управління, навчання, забезпечення безпеки тощо. З одного боку, держава і її громадяни потребували, потребують і потребуватимуть гарантованого захисту. З іншого боку, суспільство та інститути влади завжди мали підстави боятися інститутів насильства, які вони самі ж і створювали.

Предметом виступають військово-цивільні відносини в сучасному світовому військово-політичному контексті.

Об'єктом дослідження є військово-цивільні відносини у демократичних державах.

Метою дослідження є аналіз основних етапів становлення та досвід військово-цивільних відносин в Україні та світі в сучасному світовому військово-політичному контексті.

Завданням роботи є:

окреслити сутність військово-цивільних відносин;

вказати на демократичний цивільний контроль, як механізм реалізації таких відносин в умовах демократичного державотворення;

деталізувати особливості становлення цивільно-військових відносин в Україні;

проаналізувати вітчизняну нормативно – правову базу з цих питань;

окреслити внесок недержавних аналітичних установ у становлення національного варіанту військово-цивільних відносин.

Панасюк Д.В. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА. ВПЛИВ ТА МАНІПУЛЮВАННЯ

Поняття "інформаційна війна" стало дедалі більше популярним. Воно використовується у наукових працях, художніх фільмах і т. ін. Поява кіноплівок та виступів різних громадських діячів, які підтверджують наявність інформаційних атак і маніпуляцій свідомістю, дозволяє констатувати актуальність вивчення цього явища. Існує тенденція ототожнення понять "інформаційне вплив", "інформаційний маніпулювання" і "зв'язки з громадськістю", проте доцільно розмежувати ці негативні явища.

Пропоную ознайомитися з тезами за цією темою:

Визначити поняття, функції інформаційної війни, використовувані методи,
визначити поняття, функції зв'язку з громадськістю, використовувані методи,
порівняти інформаційні війни та зв'язки з громадськістю,
визначити методи впливу засобів на людину,
порівняти методи стосунків з ЗМІ фахівцем щодо зв'язків із громадськістю і сучасних інформаційних війн,
на прикладі однієї з інформаційних війн розкрити роль засобів масової інформації.

Подкіч В.О. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СУЧАСНОМУ ВІЙСЬКОВО-БЕЗПЕКОВОМУ СЕКТОРІ

Актуальність теми дослідження. Серед актуальних проблем сучасності однією з найбільш значущих постає дослідження питань забезпечення національної безпеки. Нині національна безпека значною мірою залежить від забезпечення інформаційної безпеки, оскільки захищеність інформації та її повнота впливають на стабільність у суспільстві, забезпечення прав і свобод громадян, правопорядок і, навіть, на збереження цілісності держави.

Просування України до інформаційного суспільства вимагає ефективного управління усіма видами інформаційних ресурсів та елементами інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, державної підтримки вітчизняного інформаційного виробництва, ринку інформаційних технологій, засобів, продуктів і послуг.

Питання забезпечення інформаційної безпеки сьогодні для України стоять на одному рівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності, забезпеченням її економічної безпеки. Рівень інформаційної безпеки активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки України, бо найчастіше реалізація інформаційних загроз - це нанесення шкоди в політичній, військовій, економічній, соціальній, екологічній сферах тощо.

Робота є актуальною, оскільки в сучасних реаліях ведення воєнних дій відбувається не лише силовим методом безпосередньо на полі бою, а, в першу чергу, на інформаційній арені. Саме від переваги на ній і залежить подальший хід дій, тому дослідження теми інформаційної безпеки виступає на перше місце у ХХІ столітті. Крім того у нашому дослідженні вміщено практичний аспект інформаційної боротьби між "путінською машиною пропаганди" та Україною на сучасному етапі (2014-2017 роки).

З практичної точки зору, дослідження вивчає конкретні приклади та методи боротьби з недостовірною інформацією, навіяними міфами та визначає

реальні джерела загроз і шляхи їх нейтралізації. Інформаційна складова стала невід'ємним атрибутом і супутником усіх збройних конфліктів сьогодення.

Мета дослідження полягає у дослідженні інформаційної безпеки як інституту інформаційного права.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

визначити роль та місце інформаційної безпеки в понятійно-категорійному апараті інформаційного права;

дослідити сутність поняття інформаційної безпеки та розкрити її зміст;

визначити загрози інформаційній безпеці та намітити шляхи її забезпечення;

охарактеризувати стан інформаційної безпеки в Україні;

визначити механізм правового регулювання управління інформаційною безпекою;

дослідити проблеми інформаційної безпеки на сучасному етапі та визначити перспективи її розвитку.

розглянути практичний аспект інформаційної боротьби на сучасному етапі в Україні.

Об'єктом дослідження виступає інформаційна безпека як інститут інформаційного права.

Предметом дослідження є сучасний стан та основні тенденції розвитку системи інформаційної безпеки України.

Наукова гіпотеза дослідження полягає в доведенні твердження про те, що інформаційна безпека є одним з найважливіших аспектів проведення будь-яких протистоянь і її удосконалення значно підвищує ефективність ведення воєнних дій.

Савватєєва Н.О. (ВІКНУ)

КАТЕГОРІЯ НЕМОВНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми. Спілкування як особливого роду діяльність – це творча гра інтелектуальних та емоційних сил співбесідників, це, надалі, взаємне навчання партнерів, придбання ними нових знань під час предметної розмови, це, нарешті, досягнення встановлених кожною стороною мети переговорів (обмін думками, враженнями).

Люди можуть обмінюватись різними типами інформації на різних рівнях. Відомо, що спілкування не вичерпується усними або письмовими повідомленнями. В цьому процесі важливу роль грають емоції, манери партнерів, жести. Психологами встановлено, що в процесі взаємодії людей від 60 до 80% комунікацій здійснюється за рахунок невербальних засобів вираження і лише 20-40% інформації передається за допомогою вербальних. Ці дані заставляють нас замислитись над значенням невербального спілкування для взаємопорозуміння людей, звернути особливу увагу на значення жестів і міміки людини, а також породжують бажання оволодіти мистецтвом

тлумачення цієї особливої мови, якою ми усі розмовляємо, навіть не усвідомлюючи цього.

Особливістю невербальної мови є те, що її виявлення обумовлене імпульсами нашої підсвідомості, і відсутністю можливості підробити ці імпульси дозволяє нам довіряти цій мові більше, ніж звичайному вербальному каналу спілкування.

Розуміння мови міміки та жестів дозволяє більш точно визначити позицію співбесідника. Читаючи жести, ви здійснюєте зворотну дію, котра грає визначну роль в цілісному процесі ділової взаємодії, а сукупність жестів є важливою складовою такого зв'язку. Ви можете зрозуміти, як сприйнято те, що ви говорите, - зі схваленням чи вороже, розкутий співбесідник чи ні, зайнятий самоконтролем чи нудує...

Знання мови жестів і рухів дозволяє не лише краще розуміти співбесідника, а й (що найважливіше) передбачити, яке враження справило на нього почуте ще до того, як він висловиться з цього приводу. Іншими словами, така безслівна мова може попередити вас про те, чи слід змінити свою поведінку чи зробити щось інше, щоб досягти потрібного результату.

Метою роботи є: комплексне теоретичне та практичне дослідження особливостей роботи процесу невербального спілкування людини.

Для досягнення поставленої мети потрібно розв'язати такі завдання:

- з'ясувати поняття "невербальне спілкування";
- дослідити організацію роботи кінесичних та проксемічних особливостей невербальної комунікації;
- розкрити можливі алгоритми змісту жестів, пози та міміки людини;
- показати на конкретному прикладі особливості зональних просторів та особистої території.

Об'єкт дослідження – людина та її поведінка.

Предмет дослідження – робота з вивченням поведінки людини при невербальному спілкуванні.

Ключові терміни: невербальне спілкування, вербальні символи, жести, пози, міміка, мова рухів, зона, простір, особиста територія, візуальний контакт.

Соловій О.В. (ВІКНУ)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ВІЙСЬКОВИХ ЗМІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЗСУ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ В ХОДІ АТО

Нові технології відіграють визначну роль в формуванні нашого майбутнього, дають нові можливості. Сьогодні будь-яку інформацію можна передавати з одного кінця світу в інший всього лише за декілька секунд. Технологічний прогрес не міг не позначитися і на журналістиці, або навіть змінити підходи, стандарти й самі принципи журналістики. Набуття медіа таких ознак, як мобільність, персоніфікація, інтерактивність змінили й саме

відношення до сприйняття інформації аудиторією. Сьогодні це яскраво відображається не тільки в українському суспільстві, а й в усьому світі.

На думку Р.Уотсона в 2050 році люди будуть боятися реальності: "Ми будемо боятися незнання, будемо боятися речей, які не в стані контролювати, будемо боятися невпевненості...".

Та прогноз австралійського футуролога справдився дещо раніш.

Агресія РФ проти України, спочатку в Криму, а потім на Сході нашої держави супроводжувалася масштабною інформаційною кампанією, що характеризується цілісністю меседжів, тотальною дезінформацією ключових цільових груп і масштабним використанням фейкової інформації на всіх рівнях.

В кожний історичний період військова журналістика була різною. Таким чином, відповідно до зміни влади та постійних суспільно-політичних процесів формувалася й інформаційний простір України. Українські військові ЗМІ відіграли винятково важливу роль в інформаційній протидії та ідеологічному забезпеченні формування дисциплінованих і боєздатних збройних сил, опосередковано впливаючи за допомогою інституту армії на процес реалізації ідеї української державності.

Та все ж на початку агресії, як виявилось, військова журналістика в Україні виявилась невідповідною для ведення інфовійни. А забезпечення інформаційних інтересів в умовах війни стало однією з найнагальніших вітчизняних проблем. Найбільш вразливим місцем сучасних складних систем стали процеси прийняття рішень. Інформація як така поступово почала змінювати свій статус. Вона стала переходити від сили, що допомагала в бою, до сили основної, яка й вирішує результат війни.

Мета цієї роботи полягає в аналізі перспектив та здобутків сучасної української військової журналістики, осмисленні перспективних шляхів розвитку в сучасних умовах інформаційної війни, окресленні головних проблем забезпечення інформаційної підтримки ЗС України під час бойових дій, а також зрозуміти всі складові діяльності військових журналістів на даному історичному етапі та шукати дієві шляхи для їх вирішення.

Актуальність роботи обумовлюється відсутністю комплексних наукових досліджень з оцінки та аналізу перспектив розвитку української військової журналістики на її сучасному етапі, у взаємовідносинах зі світовою традицією та вітчизняними здобутками.

Трошкін Є.М. (ВІКНУ)

ЖУРНАЛІСТИКА ТА СУЧАСНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ: ДОСВІД РОБОТИ В АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ

Еволюція суспільства, тісний зв'язок соціальних, економічних, політичних питань із повсякденним життям людини, стали причиною виникнення та розвитку такого явища як журналістика. Участь журналістів у всіх аспектах суспільного життя, вплив на нього, зробили журналістику

необхідною сьогоденною інституцією.

Висвітлення журналістами об'єктивної ситуації в світі, зокрема і збройних конфліктів, котрі стали невід'ємною часткою реальності - започаткували цілий окремий напрям в журналістській діяльності.

Мета даної кваліфікаційної роботи полягає в :

- визначенні історичних аспектів виникнення необхідності висвітлення збройних конфліктів,
- чіткому окресленні напрямків роботи журналіста в ході висвітлення збройних конфліктів,
- виокремленні особливостей сучасних конфліктів, засобів та методів їх проведення,
- визначенні ролі та місця інформації та її поширення в перебізі сучасного збройного конфлікту,
- розмежуванні понять "військової" та "воєнної" журналістики, специфіки діяльності кожної з них окремо, а також особливості загальних цілей,
- впорядкуванні нормативно-правової бази діяльності кореспондента в зоні бойових дій, захисту його прав,
- розгляді питань моральності та етичності даного виду діяльності журналіста,
- дослідженні та описі практичного досвіду військових кореспондентів на прикладі працівників ЦТРС МО України, що беруть участь у висвітленні бойових дій на Сході України,
- розробці теоретичних настанов та практичних рекомендацій, покликаних зробити роботу кореспондента з висвітлення конфлікту найбільш ефективною.

Актуальність даної роботи зумовлена різкою зміною реалій сучасної світової ситуації, методів ведення сучасних конфліктів і, у зв'язку з цим, втратою актуальності попередніх розробок та напрацювань з цієї тем.

ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Академія праці, соціальних відносин і туризму (*АПСВТ*).
2. Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації (*ВІТІ*).
3. Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних Сил України (*ВНУ ГШ ЗСУ*).
4. Генеральний штаб Збройних Сил України (*ГШ ЗСУ*).
5. Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення (*ВЦФЗН*).
6. Департамент фінансів Міністерства оборони України (*ДФ МОУ*).
7. Державний університет телекомунікацій (*ДУТ*).
8. Житомирський інститут культури і мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (*ЖІКіМ НАККіМ*).
9. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (*КОГПА*).
10. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (*КНЕУ*).
11. Київський національний лінгвістичний університет (*КНЛУ*).
12. Київський національний університет імені Тараса Шевченка (*КНУ ім. Т. Шевченка*).
13. Київський національний університет культури і мистецтв (*КНУКіМ*).
14. Міжнародний університет бізнесу і права (*МУБіП*).
15. Міжрегіональна академія управління персоналом (*МАУП*).
16. Науково-методичний центр кадрової політики МОУ (*НМЦ КП МОУ*).
17. Національна академія оборони України МОУ (*НАОУ*).
18. Національна академія Служби безпеки України (*НАСБУ*).
19. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (*НТУУ "КПІ"*).
20. Національний університет біоресурсів і природокористування України (*НУБіПУ*).
21. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (*НУОУ*).
22. Одеська державна академія технічного регулювання та якості (*ОДАТРЯ*).
23. Одеський національний політехнічний університет (*ОНПУ*).
24. Одеський національний економічний університет (*ОДЕУ*).
25. Університет державної фіскальної служби України (*УДФСУ*).
26. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
27. Херсонський національний технічний університет (*ХНТУ*).
28. Хмельницький національний університет (*ХмНУ*).
29. Чорноморський національний університет імені Петра Могили (*ЧНУ*).
30. Військова частина А1906.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

“Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка”

**За загальною редакцією к.пед.н.
генерал-майора І.В. Толока**

**Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну
відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат,
власних імен, дат та інших відомостей**

**Збір, узгодження, первинна обробка, технічне редагування – Бадрук О.О.
Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Халіманенко С.М.**

**Підписано до друку 20.04.17. Формат 60x84¹⁶.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 25.
Умов. друк. аркушів 17. Заказ № 41-16.**

**Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
01189, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89**

